

Mukəddəs Kitab

Injil 1-kisim

«Matta»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Injil 1-qisim

«Matta»

(«Matta bayan qilgan hux hawar»)

Kirix söz

Awwal, pütkül Injiloğa qoxqan «kirix söz»imizdiki «Əysaning yər yüzidiki həyatı hatiriləngən «töt bayan»oğa kirix söz»imizdə xərhliləngən «Matta» toqıruluk məzmunı kərüng.

Məzmun: —

1. Əysaning nəsəbnamisi wə dunyaoğa kelixi (1-, 2-bablar)
2. Əysaning hizmiti baxlinix aldida (3-babtin 4-bab 11-ayətkiqə)
3. Əysaning Galiliyədiki hizmiti (4-bab 12-ayəttin 18-babkiqə)
4. Əysaning Galiliyədin Yerusalemoğa səpiri (19-, 20-bablar)
5. Əysaning yər yüzidiki hizmitining ahırki həptisi (21-27 bablar)
6. Əysaning ölumdin tirilixi (28-bab)

.....

Matta

«Matta bayan qilojan hux hawər» Əysa Məsihning nəsəbnamisi

1 Bu İbrahimning oqli wə Dawutning oqli boləjan Əysa Məsihning nəsəbnamə kitabidur: —
2 İbrahimdin İshaq tərəldi, İshaqtin Yaqup tərəldi, Yaqup Yəhuda wə uning aka-ukilirining atisi boldi; **3** Yəhudadin Tamar arqilik Pəraz wə Zərah tərəldi; Pərazdin Həzron tərəldi, Həzron din Ram tərəldi, **4** Ramdin Amminadab tərəldi, Amminadabdin Nahxon tərəldi, Nahxondin Salmon tərəldi, **5** Salmondin Rahab arqilik Boaz tərəldi, Boazdin Rut arqilik Obəd tərəldi, Obədtin Yəssə tərəldi, **6** Yəssədin Dawut padixah tərəldi. Dawuttin Uriyaning ayali arqilik Sulayman tərəldi, **7** Sulaymandin Rəhəboam tərəldi, Rəhəboamdin Abiya tərəldi, Abiyadin Asa tərəldi, **8** Asadin Yəhəxafat tərəldi, Yəhəxafattin Yəhəoram tərəldi, Yəhəoramdin Uzziya tərəldi, **9** Uzziyadin Yotam tərəldi, Yotamdin Aħaz tərəldi, Aħazdin Həzəkiya tərəldi, **10** Həzəkiyadin Manassəh tərəldi, Manassəhdin Amon tərəldi, Amondin Yoxiya tərəldi; **11** Babiləja sürgün qilinoqanda Yoxiyadin Yəkoniyah wə uning aka-ukiliri tərəldi. **12** Babiləja sürgün boləjandin keyin, Yəkoniyahdin Xealtial tərəldi, Xealtialdin Zərubbabəl tərəldi, **13** Zərubbabəldin Abihud tərəldi, Abihuddin Eliakim tərəldi, Eliakimdin Azor tərəldi, **14** Azordin Zadok tərəldi, Zadoktin Akim tərəldi, Akimdin Əlihud tərəldi, **15** Əlihuddin Əliazar tərəldi, Əliazardin Mattan tərəldi, Mattan din Yaqup tərəldi, **16** Yaquptin Məryəmning eri boləjan Yüsüp tərəldi; Məryəm arqilik Məsih atalojan Əysa tuəuldi..
17 Xundak bolup, İbrahimdin Dawutқиə boləjan arilikta jəmiy on tət əwlad boləjan; Dawut tin Babiləja sürgün qilinoқиə jəmiy on tət əwlad boləjan; wə Babiləja sürgün qilinixtin Məsih kəlgüqə jəmiy on tət əwlad boləjan.

Əysa Məsihning dunyaəja kelixi

18 Əysa Məsihning dunyaəja kelixi mundaq boldi: — Uning anisi Məryəm Yüsüpkə yatlık boluxkə wədə qilinojanidi; lekin tehi nikah qilinmayla, uning Muqəddəs Rohtin hamilidar boləjanliki məlum boldi..

1:1 «Əysa Məsihning nəsəbnamə kitabı» — bu sözlər bəlkim birinqidin təwəndiki «nəsəbnamə»ni (1-16-ayətni) kərsitidu. İkkinqidin ular həm «Matta» kitabining bexida wə toluk İnjinling bexida kəlip «Bu kitab Əysa Məsih dəwərinəg hatirisi», dəgən məninə bildürəxi mumkin. «Qoxumqə sez»imizni kəring.

1:1 Lūka 1:31,32

1:2 Yar. 21:2; 25:26,35.

1:3 «Yəhudadin Tamar arqilik Pəraz wə Zərah tərəldi» — Tamar toqruluk «Yar.» 38-babni kəring.

1:3 Yar. 38:27, 29; Rut 4:18, 19; 1Tar. 2:5, 9.

1:5 «Salmondin Rahab arqilik Boaz tərəldi» — Rahab toqruluk «Yəxua» 2-babni kəring. «Boaz Rut arqilik Obəd tərəldi» — Rut toqruluk Təwəratiki «Rut»ni kəring.

1:6 Rut 4:22; 1Sam. 16:1; 17:12; 1Tar. 2:15; 12:18.

1:7 1Pad. 11:43; 1Tar. 3:10.

1:8 «Yəhəxafattin Yəhəoram tərəldi» — «Yəhəoram» grek tilida kışkartılma xəkildə «Yoram» bolidu.

1:11 «Babiləja sürgün qilinoqanda...» — sürgün qilinixning baxlinixidin ahirlixixioқиə on nəqqə yil jəryan boləjan. İsrailar türküm-türkümlərgə bəlünüp sürgün qilinojan.

1:11 1Tar. 3:16.

1:12 «Yəkoniyahdin Xealtial tərəldi» — bu kizik həwər üstidə «qoxumqə sez»imizni kəring. «Xealtial» grek tilida «Salatiyal».

1:12 1Tar. 3:17; Əzra 3:2.

1:16 «Yaquptin Məryəmning eri boləjan Yüsüp tərəldi» — bizning pikrimizqə «Matta»da Yüsüpnəg nəsəbnamisi hatirilidur. «Lūka»da Məryəmningki hatirilidu. «Qoxumqə sez»imizni kəring.

1:18 «lekin tehi nikah qilinmayla,...» — grek tilida «ular tehi billə bolmayla».

1:18 Lūka 1:27,34.

¹⁹ Lekin uning bolõqusi eri Yüsüp, durus xixi bolup, uni jëmiyët aldida hijalëtkë qalduruxni halimay, uningdin astirtin ajrixip ketixni niyët kildi.

²⁰ Æmma u muxu ixlarni oylap yürginidë, mana Përwërdigarning bir përixlisi uning qüxida kërünüp uningõja: — Äy Dawutning oõqli Yüsüp, ayaling Mëryëmni öz æmringgë elixtin qorqma; qünki uningda bolõqan hamilë Mukëddës Roh'tin këlgen. ²¹ U bir oõql tuõqidu, sën uning ismini Äysa dëp qoyõjin; qünki u öz hëlkinï gunah'lıridin qutkuzidu» — dedi.

²² Mana bularning hëmmisi Përwërdigarning pëyoqëmbër arkilik degënlirining æmëlge axurulux üqün bolõqan, demäk: — ²³ «Pak kiz hamilidar bolup bir oõql tuõqidu; ular uning ismini Immanuel (mënisï «Huda biz bilën billë») dëp ataydu».

²⁴ Yüsüp oyoqinip, Përwërdigarning xu përixtisining degini boyiqë kilip, Mëryëmni æmrigë aldi. ²⁵ Lekin Mëryëm boxanoquqë u uningõja yëqinlaxmıdi. Bu Mëryëmning tunjisi idi; Yüsüp uningõja Äysa dëp isim qoydi.

Danixmënlerning ziyariti

2¹ Äysa Hërod padixah hëküm sürgën künlërdë Yëhudiyë ölkisining Bëyt-Lëhëm yezisida dunyagë këlgenidin keyin, mana bazi danixmënler mæxriktin Yerusalemogë yetip kelip, pux'alardın: ² Yëhudiylarning yengidin tuõquloqan padixahı kâyerdë? Qünki biz uning yultuzining këtürülgenlikini kerdük, Xunga, uningõja sëjdë kilõqili kældük, — deyixti. ³ Buni angliõqan Hërod padixah, xuningdæk pütkül Yerusalemlë hëlkimu alaxzadilikkë qüxti. ⁴ U pütkül bax kahınlar wë hëlkning Tëwrat ustazlırını qakirip, ulardin «Mësih kâyerdë tuõquluxi keräk?» — dëp soridi. ⁵ Ular: «Yëhudiya'diki Bëyt-Lëhëm yezisida boluxi keräk, — qünki pëyoqëmbër arkilik xundak pütülgen: —

⁶ «I Yëhudiyë zeminidiki Bëyt-Lëhëm,

Hëlking Yëhudiyë yetëqilırining arisida æng kiquki bolmaydu;

Qünki sëndin bir yetëqı qıqudu,

1:19 «Yüsüp... uni jëmiyët aldida hijalëtkë qalduruxni halimay, uningdin astirtin ajrixip ketixni niyët kildi» — İbraniylar arisida yigit-kiz bir-birigë wëdilæxkën bolsa kanun aldida allıqaqan ræsmiy ær-ayal dëp hesablinidu.

1:21 «U bir oõql tuõqidu, sën uning ismini Äysa dëp qoyõjin; qünki u öz hëlkinï gunah'lıridin qutkuzidu» — «Äysa» grek tilida «Yesus», ıbraniy tilida «Yëxua», mënisï «Qutkuzõquqı Yah» yaki «Yah nijattur». Oqurmënlerning esidë boluxi kerækki, «Yah» bolsa «Yahwëh» (Përwërdigar)ning kıskartılmsıdır.

1:21 Lükä 1:31; Ros. 4:12.

1:22 «Mana bularning hëmmisi Përwërdigarning pëyoqëmbër arkilik degënlirining æmëlge axurulux üqün bolõqan...» — İnjilda, Tëwratteki bexarëtlër näkil kältürilgenidä, üq hil æhwal kërülıdu; (1) yüz bërgen ix dël xu bexarëtning obyektı bolıdu (mäsılën, «Mat.» 1:22, 4:14, 12:17, 21:4); (2) yüz bërgen ix xu bexarët öz iqigë aloqan bir wëqë yaki ix bolıdu (mäsılën, 2:23, 13:35); (3) yüz bërgen ix xu bexarëtte kersitilgen ixkë bir misal bolıdu (mäsılën, 2:17). Bu temini tëtëkqı kilix intayın paydılıktur.

1:23 «Pak kiz hamilidar bolup bir oõql tuõqidu; ular uning ismini Immanuel mënisï «Huda biz bilën billë» dëp ataydu» — «Yëx.» 7:14 wë «Yëx.» 8:8, 10ni kërüng.

1:25 Lükä 2:21.

2:1 «Hërod padixah hëküm sürgën künlërdë» — «Hërod padixah» toõqırluk «Qoxumqë söz» wë «Tëbirler»nimu kërüng. «Mana bazi danixmënler mæxriktin Yerusalemogë yetip kelip...» — «danixmënler» — Grek tilida «magoy» degën söz bilën ipadilınidu. Æslidë bu söz munajjımlärni yaki pir-ustazlarnı kersitetti; Daniyal pëyoqëmbër Babılda mundaq kixilergë «pirarning piri» bolup yol kersëtkëndin keyin (Tëwrat, «Daniyal» degën kısımnı kërüng) «magoy»larning kërëqaraxlırı wë hesablırı asasën hurapat boyiqë æmäs, bëlki Tëwratteki bexarëtlër boyiqë bolõqan boluxi mumkin. «mæxriktin Yerusalemogë yetip kelip...» — Yerusalemlë qädimki İsrailning paytähti idi.

2:1 Lükä 2:4.

2:2 «Qünki biz uning yultuzining këtürülgenlikini kerdük» — «uning yultuzı» — demäk, «uning tuõquloqanlıqıdin bexarët beridõqan yertuzı». «biz uning yultuzining këtürülgenlikini kerdük» — yaki «biz uning yultuzını xærkë kerdük».

2:4 «Mësih kâyerdë tuõquluxi keräk?» — «Mësih» — pëyoqëmbërlër aldın eytkän, Huda tärıpıdin tallanoqan, hëman bir küni kelip hëm nijat kältüridõqan hëm keyin mænggü hëkümränlik kilidõqan Kutkuzõquqı-Padixahıni kersitidu. «Tëbirler»nimu kërüng.

2:5 «pëyoqëmbër arkilik xundak pütülgen...» — «pëyoqëmbër» muxu yërdë Tëwratteki Mikah pëyoqëmbërnı kersitidu («Mik.» 5:2).

U holkim Israillarning bakkuchisi bolidu» — deyixti.

⁷ Buning bilən, Herod danixmənlərni məhpiy qakirtip, yultuzning qaçan pəyda boləjanlikini sürüxtürüp biliwaldi.⁸ Andin: «Berip balini sürüxtə kılıp tepinglar. Tapkan haman kaytip manga həwər kilinglar, mənmu uning aldioğa berip səjdə kılıp keləy» — dəp, ularni Bəyt-Ləhməğa yoloğa saldi.

⁹ Danixmənlər padixahning səzini anglap yoloğa qikti; wə mana, ular xərktə kərgən heliki yultuz ularning aldida yol baxlap mangdi wə bala turojan yərgə kelip tohtidi.¹⁰ Ular heliki yultuzni kərginidin intayin kattik xadlinixti ¹¹ həm öygə kirip, balini anisi Məryəm bilən kərüp, yərgə yikilip uningəğa səjdə kılıxti. Andin, həzinilirini eqip, altun, məstiki, murməkki katarlik sowəqatlarni sunuxti. ¹² Ularəğa qüxidə Herodning yenioğa barmaslik tooqrisidiki wəhij kəlgənliki üqün, ular baxқа yol bilən öz yurtioğa kaytixti.

Misiroğa qeqix

¹³ Ular yoloğa kətkəndin keyin, Pərwədigarning bir pərixitsi Yüsüpning qüxidə kərinüp: Ornungdin tur! Bala wə anisi ikisini elip Misiroğa qaç. Mən sanga ukturoquqə u yərdə turojin. Qünki Herod balini yokitixқа izdəp kelidu — dedi. ¹⁴ Xuning bilən u ornidin turup, xu keqila bala wə anisi ikisini elip Misiroğa qarap yoloğa qikti. ¹⁵ U Herod əlgüqə xu yərdə turdi. Xundak boldiki, Pərwədigarning pəyoğəmbər arkilik aldin eytқан: «Ooqlumni Misirdin Mən qakirdim» degən səzi əməlgə axuruldi..

Herodning ooqlu bowaqlarni əltürüxi

¹⁶ Herod bolsa danixmənlərdin aldanəjanlikini bilip, kattik oğəzəpləndi. U danixmənlərdin eniklioğan waqitқа asasen, adəmlərnəni əwətip Bəyt-Ləhm yezisi wə ətrapidiki ikki yax wə uningdin təwən yaxtiki ooqlu balilarning həmmisini əltürguzdi. ¹⁷ Xu qaoqda Yəramiya pəyoğəmbər arkilik eytiloğan munu səz əməlgə axuruldi: —

¹⁸ «Ramağ xəhiridə bir sada, Aqqıq yioğa-zarning piojani anglinar, Bu Raħiləning baliliri üqün kətürğən aħ-zarliri; Balilirining yök kiliwetilgini tüpəylidin, Təsəllini qəbul qılmağ pioğan kətüridu»..

Misirdin kaytip kelix

¹⁹ Əmdi Herod əlgəndin keyin, Hudaning bir pərixitsi Misirda turojan Yüsüpning qüxidə kərinüp uningəğa: —

²⁰ Ornungdin tur! Bala wə anisini elip Israil zeminiəğa kayt! Qünki balining jenini almaqqi boləjanlar əldi, — dedi. ²¹ Buning bilən Yüsüp ornidin turup bala wə anisini elip Israil zeminiəğa kaytti. ²² U Arhelausning atisi Herod padixahning orniəğa təhtkə olturup

2:6 Mik. 5:1, 2; 1Sam. 16:1; Yh. 7:42.

2:9 «ular xərktə kərgən heliki yultuz» — yaki «ular u kətürlgəndə kərgən heliki yultuz».

2:15 «Pərwədigarning pəyoğəmbər arkilik aldin eytқан: «Ooqlumni Misirdin Mən qakirdim» degən səzi əməlgə axuruldi» — Təwrat, «Hox.» 11:1.

2:15 Hox. 11:1.

2:16 «Herod... ətrapidiki ikki yax wə uningdin təwən yaxtiki ooqlu balilarning həmmisini əltürguzdi» — demək, u tuquloğan bala kəp degəndə ikki yaxқа kirgən, dəp həsəblojanidi.

2:18 «Ramağ xəhiridə bir sada, aqqıq yioğa-zarning piojani anglinar» — «Ramağ yurti» yaki «Ramağ xəhiri» Bəyt-Ləhmədin yirak əməs. «Ramağ xəhiridə bir sada, aqqıq yioğa-zarning piojani anglinar, ... balilirining yök kiliwetilgini tüpəylidin, təsəllini qəbul qılmağ pioğan kətüridu» — pütkül bəxarət «Yər.» 31:15də təpiliidu.

2:18 Yər. 31:15

Yəhudiyə elkisigə həkümranlik kıliwatқinidin həwər tepip, u yərgə qaytixtin kərkti; wə qüxidə uningə bir wəhiy kelip, Galiliyə zeminioğa berip, ²³ Nasarət dəp atilidioğan bir yezida olturaklaxti. Xuning bilən pəyoğəmbərlər arkilik; «U Nasarətlilik dəp atilidu» deyilgini əməlgə axuruldi...

Qəmüldürgüqi Yəhyaning təlim berixi

Mar. 1:1-8; Luқа 3:1-9; 15-17; Yh. 1:19-28

3¹ Xu qaoqlarda, qəmüldürgüqi Yəhya Yəhudiyədəki qəl-bayawanoğa kelip...² kixilərgə:
— Towa kılinglar! Qünki ərx padixaliki yekinxip kəldi! — dəp jakarlawxə baxlidi...³ Qünki qəmüldürgüqi Yəhya bolsa ilgiri Yəxaya pəyoğəmbər bexaritidə kərsətkən kixining dəl əzi bolup: — «Bayawanda towlaydioğan bir kixining;
Rəbning yolini təyyarlanglar,
Uning qioqir yollirini tüptüz kılinglar! — degən awazi anglinidu»...

⁴ Yəhya pəyoğəmbər tögə yungidin kılinioğan kiyim kiygən, beligə kən tasma baqlioqanidi. Yəydiyini bolsa qekətkilər bilən yawa hərə həsili idi...⁵ Əmdi Yerusalemlə xəhəri, pütün Yəhudiyə elkisi wə pütkül İordan dərya wadisining ətrapidikili kixilər uning aldioğa kelixip,⁶ gunahlırini ikrar kılixti wə uning əzlinini İordan dəryasida qəmüldüruxini qəbul kılixti...

⁷ Lekin Pərisiy wə Saduqi məzhəpədikilərdin kəplirining uning qəmüldüruxini qəbul kıloqili kəlgənlikini kərginidə u ularoğa:

— Əy yılanlarning baliliri! Kim siləni Hudaning qüxux aldidə turoğan oğəzipidin kəqinglar dəp agahlandurdi?!

⁸ Əmdi towioğa layik mewini kəltürənglar!...⁹ Wə əziqinglarda: «Bizning atimiz bolsa İbrahimdur!» dəp hiyal kılip yürmənglar; qünki Mən xuni silərgə eytip qoyayki, Huda İbrahimoğa muxu tax-lardinmu pərzəntlərin apiridə kılayaydu...

2:23 «U Nasarətlilik dəp atilidu» — bu muhim bexarətlilik səz toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərug.

2:23 Yəx. 11:1; 60:21; Zək. 6:12.

3:1 «Xu qaoqlarda, qəmüldürgüqi Yəhya Yəhudiyədəki qəl-bayawanoğa kelip...» — «Yəhya» ibraniy wə grek tillirida «Yuhanna» («Pərwədigarnıng xəpkiti» degən mənida) bilən ipadilinidu. «Yəhya» degən isim oqurmənlərgə muxu xəklidə tonux boləjanliki üqün uni muxu tərijimida ixləttük («Yəhya» əslə ərəbqə səz idi).

3:1 Mar. 1:4; Luқа 3:3.

3:2 «... ərx padixaliki yekinxip kəldi!» — İnjlida baxtin-ahir «ərx padixaliki» yaki «asmanning padixahliki» dəp tiləğa elinidu. Grek tilida daim «asmanlarning padixahliki» degən xəklidə elinidu.

3:3 «Bayawanda towlaydioğan bir kixining: Rəbning yolini təyyarlanglar, uning qioqir yollirini tüptüz kılinglar! — degən awazi anglinidu» — «Yəx.» 40:3.

3:3 Yəx. 40:3; Mar. 1:3; Luқа 3:4; Yh. 1:23.

3:4 Mar. 1:6.

3:6 «... Yəhyaning əzlinini İordan dəryasida qəmüldüruxini qəbul kılixti» — bu yərdə eytiləğan qəmüldürux kixiləring: (1) əz gunahlırioğa towa kıloqanliqini; (2) Hudaning padixahliqining yekinxiləxkanliqioğa wə xundakla (3) Kutquzəuqi-Məsihnıng yekinxiləxkanliqioğa iman kəltüruxini ipadiləytti (ahirki nuқта İnjlidiki keyinki məzmunda ispatlinidu).

3:6 Mar. 1:5.

3:7 «Lekin Pərisiy wə Saduqi məzhəpədikilərdin kəplirining uning qəmüldüruxini qəbul kıloqili kəlgən...» — «Pərisiy» wə «Saduqi» toqruluk; — Yəhudilər arisidiki ikki məzhəpning kixiliri. Təbirlərdiki «Pərisiy» wə «Saduqi»oğa karalsun. «Kim siləni Hudaning qüxux aldidə turoğan oğəzipidin kəqinglar dəp agahlandurdi?!» — bu kinayilik, həjwi yəp, əlwəttə; mənisi bəlkim «Towa kılmay, Hudadin kəlidioğan oğəzəptin kəqip kutulux üqün qəmüldüruxni qəbul kılayli degininglar kəndək gəp?!».

3:7 Mat. 12:34; 23:33; Luқа 3:7.

3:8 «Əmdi towioğa layik mewini kəltürənglar!» — «towioğa layik mewə» toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərug.

3:8 Luқа 3:8.

3:9 «Əziqinglarda: «Bizning atimiz bolsa İbrahimdur!» dəp hiyal kılip yürmənglar!» — «Atimiz İbrahim bardur!» — demək, «Biz uluq İbrahimning əwladliri boləğan «uluq Yəhudi y milliti», «Biz həqnemə kılmisakmu Huda aldidə «Uningə has aləhida həlk» boliverimiz» degən pozitsiyini bildiridu.

3:9 Yh. 8:39.

«Matta»

Palta allikaqan dərəhlərlə yiltizioja təngləp qoyuldi; yahxi mewa bərməydiyə həkəysi dərəhlər kəsilib otkə taxlinidu.¹¹ Mən dərwəkə siləni towa kilişinglar üqün suja qəməldürimən. Ləkin mənədin keyin kəlgüci zat mənədin kudrətliktur. Mən hətta uning kəxini

3:10 «Palta alikaqan dərəhlərnin yiltizioqa tangləp koyuldi» — Yəhya payqəmbərnin bu uluq sezi wə 12-ayattiki keyinki bəxariti toqruluk «koxumqa sez»imizni kərtin. Uning xu bayani «Hudanin qəzipi əmdi silərgə yetip kelix aldida» dəgan əsasiy məni bildüridu.

3:10 Mat. 7:19; Yh. 15:6.

Kanaan (Pələstin) zemini — Injil dəwri

kəturükimu layik əməsmən; u siləni Mükəddəs Rohka həm otka qəməldüridu. ¹² Uning soruquqi küriki qolida turidu; u öz haminini topa-samandin təltəküs tazilaydu, sap buqdayni ambaroqa yiojdu, əmma topa-samanni eqməs otta keydürüwetidu, — dedi.

Əysaning qəməldürülüxi

Mar. 1:9-11; Luka 3:21-22

¹³ Xu wəqəttə, Əysa Yəhyadin qəməldürülüxni qəbul kəlix üqün Galiliyə əlkisidin İordan dəryası boyioqa, uning yenioqa kəldi. ¹⁴ Biraq Yəhya qəməldürüxkə unimay uni tosup: — Əsli qəməldürülüxni mən səndin qəbul kəlixim kərək idi, biraq sən mening aldimoqa kəpsənoqu? — dedi.

¹⁵ Ləkin Əysa uningoqa jawabən: — Həzirqə xuningoqa yol qoyojin; qünki həkəkəniyləkning barlıq tələplirini əməlgə axurux üqün, xundək kəliximizə toqra kəlidu, — dedi. Xuning bilən, Yəhya uningoqa yol qoydi. ¹⁶ Wə Əysa qəməldürülüp bolupla, sudin qikti; u sudin qikxi bilən mana, ərxlər uningoqa eqilip, Hudaning Rohi kəptər kiyapitidə ərxin qüxüp, üstigə konuwatkanlıqini kərđi. ¹⁷ Wə mana, ərxin bir awaz: — «Bu Mening səyümlük oqlum, Mən uningdin toluk hursənmən!» — dəp anglandı.

Əysaning qəl-bayawanda sinilixi

Mar. 1:12-13; Luka 4:1-13

4 ¹ Andin Əysa Rohning yetəkqilikidə İblisning sinək-azduruxlirioqa yüzlinix üqün qəl-bayawanoqa elip berildi. ² U kirik keqə-kündüz roza tutkəndin keyin, uning qərsikə eqip kət kənidi. ³ Əmdi əzduruquqi uning yenioqa kəlip uningoqa:

— Əgər sən rasttinla Hudaning Oqlı bolsang, muxu taxlarni nanoqa aylinixkə buyruojin! — dedi.

⁴ Ləkin u jawabən: —

Təwrattə: «İnsan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning əqzidin qikəkən hər bir sək bilənmu yaxaydu» dəp pütülgən, — dedi.

⁵ Andin İblis uni mükəddəs xəhərgə elip berip, ibadəthanining əng egiz jayioqa turoquzup un ingoqa: ⁶ — Hudaning Oqlı bolsang, əzüngni pəskə taxlap bəkkin! Qünki Təwrattə: «Huda Əz pərixtilirigə sening həkəkəngdə əmr kəlidu»; wə «putungning taxkə urulup kətməsliki üqün,

3:11 Mar. 1:7; Luka 3:16; Yə. 1:15,26; Ros. 1:5; 11:16; 19:4.

3:13 Mar. 1:9; Luka 3:21.

3:16 «Əysa qəməldürülüp bolupla, sudin qikti...» — nemixkə Əysa Yəhyaning qəməldürülüxini qəbul kildi? «Koxumqə sək»imizdə bu toqruluk əzrak tohtilimiz. «Hudaning Rohi kəptər kiyapitidə ərxin qüxüp...» — yaki «... pahtək kiyapitidə qüxüp...». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «Peristera» grek tilida həm kəptəni həm pahtəkənimu kərsitidu.

3:16 Yəx. 11:2; 42:1; Yə. 1:32.

3:17 Yəx. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; Mar. 1:11; Luka 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

4:1 «... Əysa Rohning yetəkqilikidə ... qəl-bayawanoqa elip berildi» — «Roh» muxu yərdə Mükəddəs Rohni kərsitidu.

4:1 Mar. 1:12; Luka 4:1.

4:2 «U kirik keqə-kündüz roza tutkəndin keyin, uning qərsikə eqip kətkənidi» — okurmənlərgə ayan bolsunki, mükəddəs yazmılarda «roza tutux» adəttə həqəkəndək ozuklanmaslıqni kərsitidu. Undək biwasitə deyilməgən bolsa muxu rozılar su iqməslikni öz iqiğə almaydu.

4:3 «Əzduruquqi uning yenioqa kəlip uningoqa... dedi» — «əzduruquqi» Xəytənni kərsitidu, əlwəttə. «Əgər sən rasttinla Hudaning Oqlı bolsang,...» — grek tilida bu -3- wə 6-ayətlərdiki «əgər» adəttə «əgər (mundək) bolsang (wə dərwəkə xundək boləsən)» dəgən məninini puritidu.

—«Hudaning Oqlı» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismani yəhəttiki ata-bəlik münasiwətni əməs, bəlki rohi yəhəttiki münasiwətni bildüridu.

4:4 «İnsan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning əqzidin qikəkən hər bir sək bilənmu yaxaydu» — «Kən.» 8:3.

4:4 Kən. 8:3

ular seni qollarida ketürüp yürüdü» dəp pütülgən — dedi..

⁷ Əysa uningoja: «Təwratta yənə, «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» dəpmu pütülgən — dedi..

⁸ Andin, İblis uni nahayiti egiz bir taqqa qikirip, uningoja dunyadiki barlıq padixahliklarni xərəpliri bilən kərsitip:

⁹ Yərgə yikilip manga ibadət kılsang, bularning həmmisini sanga beriwetimən, — dedi.

¹⁰ Andin Əysa uningoja: — Yokal, Xəytan! Qünki Təwratta: «Pərwərdigar Hudayingoqla ibadət kil, pəkət Uningla ibadət-hizmitidə boll!» dəp pütülgən, — dedi..

¹¹ Buning bilən İblis uni taxlap ketip qaldı, wə mana, pərixtilər kelip uning hizmitidə boldı..

Əysa təlim berixni baxlaydu

Mar. 1:14-15; Luqa 4:14-15

¹² Əmdi Əysa Yəhyaning tutkun kilinojanlikini anglap, Galiliyəgə yol aldı. ¹³ U Nasarət yezisini taxlap, Zəbulun wə Naftali rayonidiki Galiliyə dengizi boyidiki Kəpərnaħum xəhriyə kelip orunlaxtı. ¹⁴ Xundak kılıp, Yəxaya pəyojəmbər arxılıq eytilojan xu bexarət əməlgə axuruldi, demək: —

¹⁵ «Zəbulun zemini wə Naftali zemini,

Iordan dəryasining neriki tərəpidiki «dengiz yoli» boyida, «Yat əllərning makani» bolojan Galiliyədə..»

¹⁶ Qarangojulukta yaxiojan həlkə parlak bir nurni kərđi;

Yəni əlüm kəlanggisining yurtida olturoquqlaroja,

Dəl ularning üstigə nur qüxti»..

¹⁷ Xu waqtin baxlap, Əysa: «Towa qilinglar! Qünki ərx padixahliki yekinxilixip qaldı!» — dəp jar kılıxqa baxlıdı.

Əysaning muhlis qakirixi

Mar. 1:16-20; Luqa 5:1-11

¹⁸ Bir küni, u Galiliyə dengizi boyida ketiwetip, ikki aka-uka, yəni Petrus dəpmu atilojan Simon isimlik bir kixini wə uning inisi Andiriyasni kərđi. Ular belikqi bolup, dengizojə tor taxlawatattı; ¹⁹ u ularojə:

4:6 «Huda Əz pərixtilərigə sening həkkingdə əmr kilidu; wə «putungning taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni qollarida ketürtüp yürüdü» — «Zəb.» 91:11, 12. Xəytanning bu ayətni ixlətkini toqruluk «qoxumqə sez»imizni kərting.

4:6 Zəb. 91:11,12

4:7 «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» — «Qan.» 6:16.

4:7 Qan. 6:16.

4:10 «Pərwərdigar Hudayingoqla ibadət kil, pəkət Uningla ibadət-hizmitidə boll» — «Qan.» 6:13.

4:10 Qan. 6:13; 10:20.

4:11 «Buning bilən İblis uni taxlap ketip qaldı, wə mana, pərixtilər kelip uning hizmitidə boldı» — Rəb Əysa uqriojan sinaklar üstidə «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz.

4:12 Mar. 1:14; Luqa 4:14,16,31; Yh. 4:43.

4:13 «U... Naftali rayonidiki Galiliyə dengizi boyidiki Kəpərnaħum xəhriyə kelip orunlaxtı» — «Galiliyə dengizi» aqar suluk yoojan bir kəl.

4:15 «Iordan dəryasining neriki tərəpidiki «dengiz yoli» boyida...» — «dengiz yoli» «Galiliyə dengizi»ning ojarbiy yərlirini kərsitidu. «Yat əllərning makani» bolojan Galiliyədə...» — Asuriyə imperiyası tajawuz qilojandin keyin, Naftali, Zəbulun wə baxka İsrail qəbilibirining kəp kisiqliri sürgün kilindi. Bir kisiqlim kəmbəojəl, namrat, qəbilyətsiz kixilər qaldı. Asuriyə padixahı baxka yat millət-həlkənləri elip kelip xu yərgə, bolupmu Galiliyəgə olturaklaxtırdı. Muxu kixilər kəpəlojan namrat İsrailar bilən arilixip yürüp, əzara assimilyatsiyə kilinojaqqa, Galiliyə Yəhudiylar tərəpidin «yat əlliklər» (Yəhudi əməslər)ning makani Galiliyə» dəp kəmsitilip atalojan.

4:15 Yəx. 8:23; 9:1.

4:16 «Qarangojulukta yaxiojan həlkə parlak bir nurni kərđi; yəni əlüm kəlanggisining yurtida olturoquqlaroja, dəl ularning üstigə nur qüxti» — Təwrət «Yəx.» 9:1-2. Bexarəttə muxu nur dəl xu kəmsiltilgən yərdikilərgə qeqilidu, deyliđu.

4:16 Yəx. 9:1, 2.

4:17 Mar. 1:15.

4:18 Mar. 1:16.

«Matta»

— Mening kaynimdin menginglar — Men silarni adəm tutquqi belikqi kilimən! — dedi..²⁰ Ular xuan belik torlirini taxlap, uningqa əgixip mangdi.

²¹ U xu yərdin ötüp, ikkinqi bir aka-ukini, yəni Zəbədiyning oqulliri Yakup və inisi Yuhannani kərdi. Bu ikkisi kəmidə atisi Zəbədiy bilən torlirini onxawatatti. U ularnimu qakirdi. ²² Ular dərhal kemini atisi bilən qaldurup uningqa əgixip mangdi.

Əysanın Galiliyədə təlim berixi

Luka 6:17-19

²³ Wə Əysa Galiliyəning həmmə yerini kezip, ularning sinagoglirida təlim berip, Hudaning padixahliqining hux həwirini jakarlaytti, həlk arisida hərhil kesəllərnə və ajiz-meyiplərnə saqaytti. ²⁴ U toqruluk həwər pütkül Suriyə əlkisigə tarqaldi; u yərdiki halayik hərhil bimar-lərnə, yəni hərtürlük kesəllər və əqrək-siləklərnə həmdə jin qaplaşqanlarnə, tutqaklık və paləq kesiligə giriptar boləqanlarnə uning aldiə elip kelixti; və u ularnə saqaytti. ²⁵ Galiliyə, «on xəhər» rayoni, Yerusalemlə, Yəhudiyə və İordan dəryasining u ketidin kəlgən top-top adəmlər uningqa əgixip mangdi.

Həqiqiy bəht-bərikət

Luka 6:20-23

5¹ Muxu top-top adəmlərnə kərüp u bir taəqqa qikti; u u yərdə olturoqinida, muhlisliri uning yəniəqə kəldi. ² U aəqzini eqip ularəqə təlim berixkə baxlidi: —

³ Mubarək, rohta namrat boləqanlar!

Qünki ərx padixahliqi ularəqə təwədur..

⁴ Mubarək, piəqan qəkkənlər!

Qünki ular təsəlli tapidu..

⁵ Mubarək, yawax-məminlər!

Qünki ular yər yüzigə mirashordur..

⁶ Mubarək, həkkəniylikkə aq və təxnalar!

Qünki ular toluk toyunidu..

⁷ Mubarək, rəhəmdillər!

Qünki ular rəhəmlər kəridu.

⁸ Mubarək, kəlbi pak boləqanlar!

Qünki ular Hudani kəridu..

⁹ Mubarək, tinqlik tərəpdarlır!

4:19 «Mən silərnə adəm tutquqi belikqi kilimən!» — «adəmnə tutquqi» dəgən ibaridə «tutux» ziyan yətküzüx yaki ularin paydilinix üqün əməs, bəlki ularnə Xəytanning ilkidin elip kutkuzuxnə kərsitidu.

4:23 «Əysa... ularning sinagoglirida təlim berip,...» — «sinagoglar» Yəhudi yəhləqinib ibadət kilix, Təwəratnə oqux və wəz-təlim anglaxkə yəqilədiəqan ammiyiw əyliri yaki zalliri.

4:24 «tutqaklık... kesiligə giriptar boləqanlar» — grek tilida «ay uroqanlar» dəgən səz bilən ipadilinidu.

5:3 «rohta namrat boləqanlar» — bəlkim əzinin Hudaəqə kət'iy mohtajlikini tonup yətkənlər. Baxkə birhil tərjimisi: «Mubarək, rohta tiləmqi boləqanlar!». Grek tilida «namrat» dəgən səz «tiləmqi» dəgən məninə öz iqigə alidu (məsilən, «Luka» 16:20, 22də).

—Bu ayətlərdə «mubarək» dəgən səz (Huda təripidin) «bəhtlik, bərikətlik kilinoqan» dəgən mənidə ixtililidu.

5:3 Yəx. 57:15; 66:2; Luka 6:20.

5:4 «piəqan qəkkənlər» — bəlkim əz gunahlırə və Hudaəqə tayanmioqanlıqı üqün piəqan qeqixnə kərsitidu.

5:4 Yəx. 61:2; 66:10,13; Luka 6:21.

5:5 Zəb. 37:11

5:6 Yəx. 55:1.

5:8 Zəb. 15:1-2; 24:4; İbr. 12:14.

Qünki ular Hudaning pərzəntliri dəp atilidu..

¹⁰ Mubarək, həkkaniylik yolida ziyankəxlikkə uqrioqanlar! Qünki ərx padixahlikı ularoqa təwədur..

¹¹ Mubarək, mən üqün baxkılarning həkərət, ziyankəxlik wə hərtürlük təhmitigə uqrisanglar;

¹² xad-huram bolup yayranglar! Qünki ərxlərdə katta in'am silər üqün saklanmaqta; qünki silərdin ilğiriki pəyöəmbərlərgimu ular muxundak ziyankəxliklərni kılöjan..

Muhlislar «tuz»luk rolını yökətməslikı kerək

Mar. 9:50; Luğa 14:34-35

¹³ Silər yər yüzidiki tuzdursilər. Həlbuki, əgər tuz öz təmini yökətsə, uningoqa kaytidin tuz təmini kəndəkmü kirgüzgili bolidu? U qaojda, u həqnemigə yarimas bolup, taxlinip kixilərnin ayiojı astida dəssilixtin baxka həq ixka yarimaydu..

¹⁴ Silər dunyaning nuridursilər. Taoj üstigə selinoqan xəhər yoxurunalmaydu. ¹⁵ Həqkim qiraoqni yekip koyup, üstigə sewətni kömtürüp koymas, bəlki qiraoqdanning üstigə koyidu; buning bilən, u ey iqidiki həmmə adəmlərgə yorukluk beridu.. ¹⁶ Xu tərıqıdə, silər nurunglarni insanlar aldida xundak qaknitinglarki, ular yaxhi əməlliringlarni kərüp, ərxetiki atanglarni uluqlisun..

Təwrat kanuni həkkıdə

¹⁷ Meni Təwrat kanunini yaki pəyöəmbərlərnin yazoqanlirini bikar kılöjili kəldi, dəp oy-lap kəlmanglar. Mən ularni bikar kılöjili əməs, bəlki əməlgə axurojili kəldim. ¹⁸ Qünki mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, asman-zemin yokimioquqə, uningda pütülgənlər əməlgə axurulmioquqə Təwratteki «yod» bir hərəp, hətta birər qekitmu bikar kılınmaydu.. ¹⁹ Xu səwəbtin, Təwrat kanunining əkidilirigə, hətta uning əng kikiqliridin birini bikar kılip, wə baxkıləroqa xundak kılıxni əğitidioqan hərkim ərx padixahlikıdə əng kikiq hesablinidu. Əmma əksiəq, Təwrat kanuni əkidilirigə əməl kılöjanlar wə baxkıləroqa xundak kılıxni əğətküqilər bolsa ərx padixahlikıdə uluq hesablinidu.. ²⁰ Qünki mən silərgə xuni eytip koyayki, həkkaniylikinglar Təwrat ustazliri wə Pərisiylərninکیدin axmisa, ərx padixahlikıqə həqqaqan kirəlməysilər..

Qəzəplinix həkkıdə

²¹ Burunkıləroqa «Kətillik kılma, kətillik kılöjan hərəkəndə adəm sorakka tartilidu» dəp buyruloqanlikini angliqansilər.. ²² Birək mən özüm xuni silərgə eytip koyayki, öz kərindixioqa bikardin-bikar aqqiklanoqanlarning hərbirimu sorakka tartilidu. Öz kərindixini «əhmək» dəp tillioqan hərkim aliy kengəxmıdə sorakka tartilidu; əmma kərindaxlirini «təlwə» dəp

5:9 «tinqlik tərəpdarlırı» — grek tilida: «sulhi kılöquqılar».

5:10 2Kor. 4:10; 2Tim. 2:12; 1Pet. 3:14.

5:11 1Pet. 4:14.

5:12 Luğa 6:23.

5:13 «silər yər yüzidiki tuzdursilər» — tuz — (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin tosidu; (3) zəhim-yarılarni sakaytidu. Muhlislarıning bu dunyaoqa bolooqan roli buningoqa ohxap ketixi kerək.

5:13 Mar. 9:50; Luğa 14:34.

5:15 «həqkim qiraoqni yekip koyup, üstigə sewətni kömtürüp koymas...» — «sewət» grek tilida «əlqigüqi sewət».

5:15 Mar. 4:21; Luğa 8:16; 11:33.

5:16 1Pet. 2:12.

5:18 «uningda, yəni Təwrat kanunida pütülgənlər əməlgə axurulmioquqə Təwratteki «yod» bir hərəp... bikar kılınmaydu» — «yod» bolsa ibraniy tilida: «i» («yod», y) — əng kikiq hərəp hesablinidu.

5:18 Luğa 16:17.

5:19 «uning əng kikiqliridin birini bikar kılip...» — yaki «uning əng kikiqliridin birini hiləplik kılip...» — Grek tilidiki peil bəlkim «bikar kılip» wə «hiləplik kılip» degən ikki mənini öz iqigə alidu.

5:19 Yak. 2:10.

5:20 «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər...» — «Pərisiylər» Yəhudiylarning diniy ən'ənileridə əng qing turidioqan kəttik tələplik etiəkə ekimi idi.

5:21 Mis. 20:13; Kan. 5:17.

həkarətligən hər kim dozahning otioğa layik bolidu..²³ Xuning üqün, sən kurbangah aldioğa kelip Hudağa hədiyə atimakqi bolojiningda, kerindixingning seningdin aqrinoğan yeri barliqi yadingoğa kəlsə, ²⁴ hədiyəngni kurbangah aldioğa koyup turup, awwal kerindixing bilən yarixiwal, andin kelip hədiyəngni ata.

²⁵ Əgər üstüngdin dəwa kılmakqi bolojan birsi bolsa, uning bilən birgə yolda bolojiningda uning bilən tezdin yarixip, dost bolojin. Bolmisa, u seni sorakqioğa, sorakqi bolsa gundipayoğa tapxuridu, sən zindanoğa solitiwetilisən..²⁶ Mən sanga xuni bərhək eytip koyayki, kərzingning əng ahirki bir tiyininimu koymay təlimigüqə, xu yərdin qikalmaysən..

Zinahorluk həkkidə

²⁷ Silər «Zina kılmanglar» dəp buyrulojanlikini angliojansilər..²⁸ Birək mən özüm xuni silərgə eytip koyayki, birər ayaloğa xəhwaniy niyət bilən karioğan kixi kenglidə u ayal bilən allikaqan zina kıloğan bolidu..²⁹ Əgər əmdi ong kəzüng seni gunahğa azdursa, uni oyup taxliwət. Qünki pütün bədingning dozahğa taxlanojiningdin kərə, bədingndiki bir əzaying yok kılınojini kəp əwzəl..³⁰ Əgər ong qolung seni gunahğa azdursa, uni kesip taxliwət. Qünki pütün bədingningning dozahğa taxlanojiningdin kərə, bədingndiki bir əzaying yok kılınojini kəp əwzəl.

Talak kılix həkkidə

Mat. 19:9; Mar. 10:11-12; Lükə 16:18

³¹ Yənə: — «Kimdikim ayalini talak kılsa, uningoğa talak hetini bərsun» dəpmu buyrulojan..³²

Birək mən özüm xuni silərgə eytip koyayki, kimdikim öz ayalining buzukluk kılmixidin baxқа hərқандақ ixni baһanə kılip uni talak kılsa, əmdi uni zinağa tutup bərgən bolidu; talak kılınoğan ayalni əmrigə aloğan kiximu zina kıloğan bolidu..

Kəsəm kılix həkkidə

³³ Silər yənə burunқılaroğa «Kəsimingdin yanma, Pərwərdigaroğa kıloğan kəsiminggə əməl kıl» dəp buyrulojanlikini angliojansilər..³⁴ Birək mən özüm xuni silərgə eytip koyayki, kət'iy kəsəm kılmanglar; ərxni tiloğa elip kəsəm kılmanglar, qünki ərx Hudaning təhtidur..³⁵ yaki yərnı tiloğa elip kəsəm kılmanglar, qünki yər yüzi Hudaning təhtipəridur. Yerusalemni tiloğa elipmu kəsəm kılmanglar, qünki u yər uluq padixahning xəhıridur..³⁶ Həttə öz bexinglarnı tiloğa elipmu kəsəm kılmanglar, qünki silərnıng qeqinglarnıng bir telinimu aq yaki qara rənggə əzgərtix

5:22 «Əz kerindixioğa bikardin-bikar aqqıqlanojanlar...» — bəzi kona kəqürmilərdə: «bikardin-bikar» degən sözlər tepilmaydu. «... aliy kengəxmıdə sorakğa tartılıdu» — «aliy kengəxmə» Yəhudiylarnıng əng yukiri soti bolup, «sanhedrin» dəp atılattı. Bəzilər bu səz ərtiki soti kərsitidu, dəp karaydu; bizmu bu pikirgə mayilmiz.

5:25 «...üstüngdin dəwa kılmakqi bolojan birsi bolsa, uning bilən birgə yolda bolojiningda uning bilən tezdin yarixip, dost bolojin» — «uning bilən birgə yolda bolojiningda» degən səz bəlkim sotқа karap mangoğan yolda, yəni sotқа qüxüxtin burun bolojan «yarixix pursiti»ni kərsitidu. «Lükə» 12:58ni kəring.

5:25 Lükə 12:58; Əf. 4:26.

5:26 «Kərzingning əng ahirki bir tiyini» — «bir tiyin» grek tilida «bir kodrans». Bu pulning əng kiqik birliki, xu dəwrdiki bir ixqining künlük həkqi bolojan «dinarius»ning 1/64 kismi idi.

5:27 Mis. 20:14; Qan. 5:18.

5:28 Ayup 31:1; Zəb. 119:37.

5:29 Mat. 18:8; Mar. 9:43.

5:31 «Kimdikim ayalini talak kılsa, uningoğa talak hetini bərsun» — «Qan.» 24:1.

5:31 Qəl. 30:2; Qan. 23:20-22; 24:1.

5:32 «Kimdikim öz ayalining buzukluk kılmixidin baxқа hərқандақ ixni baһanə kılip uni talak kılsa, əmdi uni zinağa tutup bərgən bolidu» — ayal kixi Məsih eytқан bu əhwaloğa qüxsə (demək, eri buzukluk kıloğan bolsa), undakta u talak kılınoğan bolsa, baxқа bir ərgə təgəə bolidu. Xu waqıtlarda talak kılınoğan hotun ərsiz qalsa, əhwali naһayiti kıyin bolidu, əlwəttə.

5:32 Mat. 19:7; Mar. 10:4,11; Lükə 16:18; 1Kor. 7:10.

5:33 Mis. 20:7; Law. 19:12; Qan. 5:11; 23:22

5:34 Yəx. 66:1; Yaq. 5:12.

5:35 Zəb. 48:2; Yəx. 66:1.

kolunglardin kəlməydu. ³⁷ Pəket degininglar «Bolidu», «bolidu», yaki «Yak, yak, bolmaydu» bolsun. Buningdin ziyadisi rəzil boluquqidin kelidu..

Intikam həqqidə

Luka 6:29-30

³⁸ Silər «Kəzgə kəz, qixka qix» dəp buyrulojanlikini angliojansilər... ³⁹ Biraq mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, əski bilən təng bolmanglar. Kimdəkim ong məngzinggə ursa, sol məngzingnimu tutup bər; ⁴⁰ wə birsi üstüngdin dəwa kilip, kənglikingni almaqqi bolsa, qapiningnimu bər. ⁴¹ Birsi sanga yük-takini yüdküzüp ming kədəm yol yürüxkə zorlisa, uning bilən ikki ming kədəm mang... ⁴² Birsi səndin tilisə, uningə bər. Birsi səndin etnə-yerim kilməqqi bolsa, uningə boynungni tolojima...

Düxmənlərgə mehir-muhabbat kərsitix həqqidə

Luka 6:27-28; 32-36

⁴³ Silər «Qoxnangni səygin, düxminggə nəprətlən» dəp eytilojanni angliojan... ⁴⁴ Biraq mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, silərgə düxmənlik bolojanlarəja mehir-muhabbat kərsitinglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxxilik qilinglar, silərgə ziyankəxlik kilojanlarəja dua qilinglar... ⁴⁵ Xundak kilojanda, ərtiki Atanglarning pərzəntliridin bolisilər. Qünki U quyaxining nurini yaxxilarəjimu wə yamanlarəjimu qüxüridu, yamoqurnimu həkkaniylarəjimu, həkkaniyətsizlərgimu yaqduridu... ⁴⁶ Əgər silər özünglərəja muhabbat kərsətkənlərgilə mehir-muhabbat kərsətsənglar, buning kəndəkmə in'əməja erixküqiliki bolsun? Həttə bajgırlarmu xundak kiliwatmamdu?... ⁴⁷ Əgər silər pəket kərindaxliringlar bilənə salam-səhət kilixsanglar, buning nemə pəziliti bar? Həttə yat əlliklərmu xundak kilidioql!... ⁴⁸ Xunga, ərtiki Atanglar mukəmməl bolojinidək, silərmu mukəmməl bolunglar...

5:37 «Buningdin ziyadisi rəzil boluquqidin kelidu» — «rəzil boluquqi» Xəytanni kəzritidu. Baxka birhil tərjimisi: «rəzilliktin kelidu».

5:38 «Kəzgə kəz, qixka qix» — uyoqur tilidiki məkal bolsa: «Kənoja kən, jənoja jan». Sottiki adalətlik həkümləri kərsitidojan bu sözlər Təvrat, «Mis.» 21:24, «Law.» 24:20də tēpidu.

5:38 Mis. 21:24; Law. 24:20; Kən. 19:21.

5:39 Pənd. 24:29; Luka 6:29; Rim. 12:17; 1Kor. 6:7; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9.

5:41 «Birsi sanga yük-takini yüdküzüp ming kədəm yol yürüxkə zorlisa...» — «ming kədəm» grek tilidə: «bir milyan», yəni təxminən 1.5 kilometr. «Birsi sanga yük-takini yüdküzüp ming kədəm yol yürüxkə zorlisa, uning bilən ikki ming kədəm mang» — xu wəqitlarda Rim imperiyəsidi ki əskərlərnin əddiy pıkrəlarını əz yük-taklirini kətürüp bərixkə zorlax həkuki bar idi.

5:42 «Birsi səndin tilisə, uningə bər» — Məsih tilənglərgə nemini bərix, nemini bərməsləik toqrisida səz kilmojan; pəket kənglimizdə «bərix pozitsiyisi»ni səkləximiz kərək. Dəl tiləng nərsini bəriximiz natayin («Ros.» 3:6ni kəring).

5:42 Kən. 15:8; Luka 6:35.

5:43 «Qoxnangni səygin» — «Law.» 18:18. «düşminəgə nəprətlən» — ikkinji səz Təvratın əməs, bəlki Yəhudiy ustazlarning yazmırliridin elinin, ularning ən'əniwi kəzkarixini əks əttüridu.

5:43 Law. 19:18.

5:44 «silərgə ziyankəxlik kilojanlarəja dua qilinglar...» — bəzi kəna kəqürmilərdə toluq ayət: «...silərgə düşmənlik bolojanlarəja mehir-muhabbat kərsitinglar, siləni kərojojanlarəja bəht tilənglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxxilik qilinglar, silərgə həkərat wə ziyankəxlik kilojanlarəja dua qilinglar» deyilidu. «Luka» 6:27-28nimu kəring.

5:44 Luka 6:27; 23:34; Ros. 7:60; Rim. 12:20; 1Kor. 4:13; 1Pet. 2:23.

5:45 «Xundak kilojanda, ərtiki Atanglarning pərzəntliridin bolisilər» — təktiləngən ix bəlki Hudaning həqikiy harakterini bəxkilərgə bildürüx, Uningəja ohxax bolux.

5:46 «Həttə bajgırlarmu xundak kiliwatmamdu?» — bajgırlar intayin insapsiz, pəskəx adəmlər dəp həsəblinatti.

5:46 Luka 6:32.

5:47 «Həttə yat əlliklərmu xundak kilidioql!» — «yat əlliklər»ning kəpinqisi xu wəqitda butpərəslər, kapırlar idi, əlwəttə.

5:48 «...Atanglar mukəmməl bolojinidək, silərmu mukəmməl bolunglar» — yaki «... Atanglar mukəmməl bolojinidək, silər mukəmməl bolisilər».

5:48 Yar. 17:1

Həyr-sahawət həqqidə

6¹ Həzi bolunglarki, həyr-sahawətlik ixliringlarni baxqılarning aldida kəz-kəz kılmanglar. Bundak kılsanglar, ərtiki Atanglarning in'amiqə erixəlməysilər..

² Xunga həyr-sahawət kılojiningda, dawrang salma. Sahtipəzlərle sinagoglarda wə koqılarda adəmlərnin mahtixiqə erixix üqün xundak kılidu. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ular kəzligən in'amiqə erixkən bolidu..³ Ləkin sən, həyr-sahawət kılojiningda ong qolungning nemə kıliwatqinini sol qolung bilmisun.⁴ Xuning bilən həyr-sahawiting yoxurun bolidu wə yoxurun ixlarni kərgüqi Atang sanga buni kayturidu..

Dua həqqidə

Luka 11:2-4

⁵ Dua kılojan waqtingda, sahtipəzlərdək bolma; qünki ular baxqılaraqə kəz-kəz kılix üqün sinagoglar yaki tət koqə eoqızida turuwelip dua kılixkə amraktur. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ular kəzligən in'amiqə erixkən bolidu.

⁶ Ləkin sən bolsang, dua kılojan waqtingda, iqqiri eygə kirip, ixikni yepip, yoxurun turoquqi Atangoja dua kıilinglar; wə yoxurun kərgüqi Atang buni sanga kayturidu..

⁷ Dua-tilawət kılojanda, butpərəs yat əlliklərdikidək kuruk gəplərnə təkrrlawərmənglar. Qünki ular degənlirimiz kəp bolsa Huda tiliginimizni qoqum ijabət kılidu, dəp oylaydu..⁸ Xunga, silər ularni dorimanglar. Qünki Atanglar silərnin ehtiyajinglarni silər tiliməstin burunla bilidu.⁹ Xuning üqün, mundaq dua kıilinglar: —

«I asmanlarda turoquqi Atimiz,
Səning naminə muqəddəs dəp uluqlanojay..

¹⁰ Padixahliqin kəlgəy,
İradəng ərtə ada kılinoandək yər yüzidimu ada kılinojay.

¹¹ Bügünki nənimizni bugün bizgə bərgəysən.

¹² Bizgə kərzdar bolojanlarni kəqürginimizdək,
Sənmu kərzlirimizni kəqürgəysən..

¹³ Bizni azduruluxlarəqə uqratkuzmiojaysən,
Bəlki bizni rəzil boluquqidin kutuldurəjaysən»..

¹⁴ Qünki silər baxqılarning gunah-səwənliklirini kəqürsənglar, ərtiki Atanglarmu silərnə kəqüridu..¹⁵ Biraq baxqılarning gunah-səwənliklirini kəqürmisənglər, ərtiki Atanglarmu gunah-səwənlikliringlarni kəqürməydu..

6:1 «həyr-sahawətlik ixliringlarni baxqılarning aldida kəz-kəz kılmanglar» — yaki «kılojan yaxxi ixliringlarni baxqılarning aldida kəz-kəz kılmanglar».

6:2 «Xunga həyr-sahawət kılojiningda, dawrang salma» — grek tilida «xunga həyr-sahawət kılojiningda, əz aldingda kanay qaloquzma».

6:2 Rim. 12:8.

6:4 Luka 14:14.

6:6 2Pad. 4:33; Ros. 10:4.

6:7 1Pad. 18:28; Yəx. 1:15.

6:9 Luka 11:2.

6:12 «Bizgə kərzdar bolojanlarni kəqürginimizdək, sənmu kərzlirimizni kəqürgəysən» — bu ayəttiki «kərz» qoqum gunahlarıni əz iqqə alidu. 14-ayətni kəring.

6:13 «..bəlki bizni rəzil boluquqidin kutuldurəjaysən» — demək, Xəytəndin kutkuzux. Baxka birhil tərjimisi: «yamanliktin», «rəziliktin». «..bəlki bizni rəzil boluquqidin kutuldurəjaysən...» — bəzi grekqə nushilarda bu ayətnin ahiriqə kelip: «Qünki, padixahlik, hokuk wə uluqluk Sanga mənəsup, amin» degən ibarilər qoxulojan.

6:13 Mat. 13:19.

6:14 Mar. 11:25; Kol. 3:13.

6:15 Mat. 18:35; Yəx. 2:13.

Roza tutux həkkidə

¹⁶ Roza tutқан waktınglarda, sahtipəzlərdək tatirangoju kıyapətkə kiriwalmanglar. Ular roza tutqınını kəz-kəz kılıx üqün qıraylirini soləqun kıyapəttə kərsitidu. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ular kəzligən in'amiqə erixkən bolidu.¹⁷ Əmdi sən, roza tutqınıngda, qaqlıringni maylap, yüzüngni yuyup yür.¹⁸ Xu qaoqda, roza tutqınıng insanlarəqə əməs, bəlki pəkət yoxurun turoquqi Atangojıla kərünidu; wə yoxurun kərgüqi Atang uni sanga kəyturidu.

Baylıq həkkidə

Luka 12:33-34; 11:34-36; 16:13

¹⁹ Yər yüzidə özünqlarəqə baylıqlarnı toplımanqlar. Qünki bu yərdə ya küyə yəp ketidu, ya dat basidu yaki oqrılar tam texp oqrılarp ketidu.²⁰ Əksiqə, ərxtə özünqlarəqə baylıqlar toplanglar. U yərdə küyə yeməydu, dat basmaydu, oqrımu tam texp oqrılımaydu.²¹ Qünki baylıqlıng kəyərdə bolsa, kəlbıngmu xu yərdə bolidu.

²² Tənnıng qırıoqi kəzdur. Xunga əgər kəzüng sap bolsa, pütün wujudung yorutulidu.²³ Ləkin əgər kəzüng yaman bolsa pütün wujudung kərangəju bolidu. Əgər wujudungdiki «yorukluk» əməliyəttə kərangəjuluk bolsa, u kərangəjuluk nemidegən kərkunqluk-həl.

²⁴ Həqkim birlə wəqıttə ikki hojayınnıng kullukıdā bolmaydu. Qünki u yaki buni yaman kərup, uni yahxi kəridu; yaki buningəqə baqlınlı, uningəqə etibarsız kəraydu. xuningəqə ohxax, silərnıng həm Hudanıng, həm mal-dunyanıng kullukıdā boluxunglar mumkin əməs.

²⁵ Xunga mən silərgə xuni eytip qoyayki, həyatinglarəqə kərəklik yemək-ıqmək yaki uqanglarəqə kıyidıoqan kıyım-keqəkning qəmini kılmanqlar. Həyatlık ozuqtın, tən kıyım-keqəktın əziz əməsmu?²⁶ Asmandiki uqar-kənatlarəqə kəranglar! Ular terımaydu, ormaydu, ambarlarəqə yıoqmaydu, ləkin ərxtiki Atanglar ularnımu ozuklandıridu. Silər axu kuxlardin kəp əziz əməsmu?²⁷ Aranglarda kəysınglar qəm-kəyoju bilən əmrünqlarnı birər saat uzartalaysılər?

²⁸ Silərnıng kıyım-keqəkning qəmini kılıxınglarnıng nemə həjiti?! Daladiki nelupərlərnıng kəndək əsidıoqanlıqıqə kərap bəkınglar! Ular əmgəkmu kılmaydu, qək egirməydu;²⁹ ləkin silərgə xuni eytayki, həttə Sulayman toluk xan-xərapəttə turoqandımu unıng kıyınixi nilupərlərnıng bir gülıqılıkmı yək idi.³⁰ Əmdi Huda daladiki bğün eqılsa, ətisi kərup oqəkkə selinıdıoqan axu gül-giyəhlarnı xunqə bezıgən yərdə, silərnı tehimu kıyındürməsmu, əy ixənqi əjızlar! ³¹ Xunga «nemə yəymız», «nemə ıqımız», «nemə kıyımız?» dəp qəm kılmanqlar. ³² Qünki yat əldikilər mana xundək həmmə nərsıgə intilidu, əmma ərxtiki

6:16 Yəx. 58:3; Mat. 9:14; Mar. 2:18; Luka 5:33.

6:19 Pənd. 23:4; İbr. 13:5; Yəq. 5:1.

6:20 Luka 12:33; 1Tim. 6:19.

6:22 «əgər kəzüng sap bolsa...» — grek tilidə «sap» dəgən səznıng ikki mənisi bar: (1) «bir, bəlünməs, birləxkən, sak»; (2) «sehiy». Demək, xundək boləqanda «sap» dəgən səznıng toluk mənisi «Kəzüng Hudaqıqla kərisə...» həmdə «Sən özünq sehiy bolsang...» dəgən bolidu.

6:22 Luka 11:34.

6:23 «əgər kəzüng yaman bolsa...» — «yaman» muxu yərdə həm «rəzil» həm «sak əməs, əjiz, kəsəl» dəgən ikki mənini bildiridu.

6:24 «silərnıng həm Hudanıng, həm mal-dunyanıng kullukıdā boluxunglar mumkin əməs» — «mal-dunya» grek tilidə «mammon» deyilidu.

6:24 Luka 16:13.

6:25 Zəb. 37:5; 55:22; Luka 12:22; Fil. 4:6; 1Tim. 6:8; 1Pet. 5:7.

6:26 Ayup 38:41; Zəb. 147:9

6:27 «... əmrünqlarnı birər saat uzartalaysılər?» — bəxkə bir tərcimisi: «...boyungəqə birər qeriq kəxalamdu?».

6:28 «Daladiki nelupərlər ...» — yaki «Daladiki yawa gül-giyəhlər ...».

6:29 «həttə Sulayman toluk xan-xərapəttə turoqandımu unıng kıyınixi nilupərlərnıng bir gülıqılıkmı yək idi» — muxu yərdə «Sulayman» uluq padixah, Dawud padixahning oqlı Sulaymannı kərsitidu.

Atanglar silərning bu həmmə nərsilərgə mohtajliqlarını bilidu; ³³ xundak ikən, həmmidin awwal Hudaning padixahlığı wə həkkaniylikioğa intilinglar. U qaoqda, bularning həmmisi silərgə qoxulup nesip bolidu...

³⁴ Xuning üqün, ətining qemini kılmanglar. Ətining qemi ətigə kalsun. Hər künning dərdi xu küngə tuxluq bolidu.

Baxqılarning üstidin həküm kılmanglar

Luka 6:37-38; 41-42

7¹ Baxqılarning üstidin həküm kılip yürmənglar. Xundakta Hudaning həkümigə uqrimaysilər... ² Qünki silər baxqılar üstidin qandak bağa bilən həküm kılsanglar, Hudamu silərning üstüinglardin xundak bağa bilən həküm qikiridu. Silər baxqılarni qandak əlqəm bilən əlqisənglar, Hudamu silərni xundak əlqəm bilən əlqəydu... ³ Əmdi nemə üqün buradiringning kəzidiki kılını kərüp, öz kəzüngdiki limni baykıyalımsən?! ⁴ Sən qandakmu buradiringioğa: «Keni, kəzüngdiki kılını eliwetəy!» deyələysən? Qünki mana, əzüngning kəzidə lim turidu! ⁵ Əy sahtipəz! Awwal əzüngning kəzidiki limni eliwət, andin enik kərüp, buradiringning kəzidiki kılını eliwetələysən...

Hudaning sözini kəzige ılmaydıoqanlar həkkıde

⁶ Muxəddəs nərsini itlaroğa bərmənglar, yaki ünqə-mərwayitliringlarni tongguzlarning aldioğa taxlap qoymanglar. Bolmisa, ular bularni putlirida dəssəp, andin burulup silərni talaydu...

Tılənglar, ızdənglar, qekinglar

Luka 11:9-13

⁷ Tılənglar, silərgə ata kılınıdu; ızdənglar, tapisilər; ıxikni qekinglar, eqilidu... ⁸ Qünki hər bir ti-ligüqi tiliginigə erixidu; ızdigüqi ızdiginini tapidu; ıxikni qəkküqilərgə ıxik eqilidu... ⁹ Aranglarda öz oqli nan tələp kılsa, uningioğa tax beridioqanlar barmu?! ¹⁰ Yaki belik tələp kılsa, ıylan beridioqanlar barmu? ¹¹ Əmdi silər rəzil turupmu öz pərzəntliringlaroğa yahxi ıltipatlarni berix-ni bilgən yərdə, ərxtiki Atanglar Əzidin tiligənlərgə yahxi nərsilərnı tehimu ıltipat kılasmu? ¹² Xunga hər ıxta baxqılarning əzünglaroğa qandak muamilə kılınıni ümid kılsanglar, silərmu ularoğa xundak muamilə kılinglar; qünki Təwrat qanuni wə pəyoqəmbərlərnıng təlimatlırı mana xudur...

6:32 «yat əldikilər mana xundak həmmə nərsigə ıntilidu...» — «yat əldikilər» Yəhudıy əməs butpərəslər bolup, tirik Hudani bilməytti. Muhlislar Yəhudıy boləoqqa, Hudaning küq-kudritigə həmdə Əz həkıdin həwər alidioqanlıqioğa ıxənqi boluxı kərək idi.

6:33 1Pad. 3:13; Zəb. 37:25; 55:22

7:1 Luka 6:37; Rim. 2:1; 1Kor. 4:3, 5.

7:2 «baxqılarning üstidin həküm kılip yürmənglar» — bu 1-2-ayətlər toqıruluq «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz.

7:2 Mar. 4:24; Luka 6:38.

7:3 «buradiringning kəzidiki kılını kərüp...» — yaki «qerindixingning kəzidiki kılını kərüp...». «...öz kəzüngdiki limni baykıyalımsən?!» — ayatning toluq mənisi: «Nemə üqün buradiringning hərə kepikidək kiqik səwənlıkınıla kərüp, əzüngdiki limdək qong gunahni kərməysən» degəndək.

7:3 Luka 6:41, 42.

7:5 Pənd. 18:17.

7:6 Pənd. 9:8; 23:9.

7:7 Mat. 21:22; Mar. 11:24; Luka 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yak. 1:5, 6; 1Yuha. 3:22; 5:14.

7:8 Pənd. 8:17; Yər. 29:12.

7:11 Yar. 6:5; 8:21.

7:12 Luka 6:31.

«Matta»

Hudaning padixahlikioja kiridiojan dərwaза tar

Luka 13:24

¹³ Tar dərwaзidin kiringlar. Qünki kixini halakətkə elip baridiojan dərwaза kəng bolup, yoli kəngtaxa wə daoqdamdur, wə uningdin kiridiojanlar көptur..¹⁴ Birak həyatlikkə elip baridiojan dərwaза tar, yoli qıstang bolup, uni tapalaydiojanlarmu az..

Ikki hil dərəh

Luka 6:43-44; 13:25-27

¹⁵ Aldinglaroja koy terisigə oriniwelip kəlgən, iqi yirtkuq qilberidək boləjan sahta pəyoqəmbərlərdin həoxyar bolunglar..¹⁶ Silər ularni mewiliridin tonuwalalaysilər. Tikəndin üzümlər, kəmoqaktin ənjürlər əloqili bolamdu? ¹⁷ Xuningoja ohxax, hər yahxi dərəh yahxi mewə beridu, por dərəh naqar mewə bərməydu..¹⁸ Yahxi dərəh naqar mewə bərməydu, por dərəh yahxi mewə bərməydu. ¹⁹ Yahxi mewə bərməydiojan hərbi dərəh kesilip otka taxlinidu. ²⁰ Xuningdək, muxundək kixilərnə mewiliridin tonuwalalaysilər.

Həqiqiy muhlis

²¹ Manga «Rəbbim, Rəbbim» degənlərnin həmmisilə ərx padixahlikioja kirəlməydu, bəlkə ərxte turojuqi Atamning iradisini ada qilojanlarla kirələydu..²² Xu künidə nurojun kixilər manga: «Rəbbim, Rəbbim, biz sening naming bilən wəhij-bexarətlərnə yətküzduk, sening naming bilən jinlarnə koqliduk wə naming bilən nurojun məjizilərnə kərsəttuk» dəydu..²³ Həlbuki, u qaoqda mən ularoja: «Silərnə əzəldin tonumaymən. Kəzümdin yokilinglar, əy itaətsizlər!» dəp elan qilimən..

Ikki hil imarət saləjan kixilər

²⁴ Əmdi hərbi bu səzirimni anglap əməl qilojan bolsa, u əz əyini qoram tax üstigə saləjan pəm-parasətlək kixigə ohxaydu..²⁵ Yamojur yioqip, kəlkün kelip, boran qikip soxsimu, u əy erülmidi; qünki uning uli qoram taxning üstigə selinojan. ²⁶ Birak səzirimni anglap turup, əməl qilməydiojan hərbi əyini kumning üstigə kurojan əhməkkə ohxaydu..²⁷ Yamojur yaşqanda, kəlkün kəlgəndə, boran qikkanda xu əy erülüp kətti; uning erülüxi intayin dəhxətlik boldi! ²⁸ Wə xundək boldiki, əysə bu səzirlini ahirlaxturojandin keyin, bu top-top halayik uning təlimlirigə həyranuhas boluxti. ²⁹ Qünki uning təlimliri Təwrat ustazliriningkigə ohximaytti, bəlkə tolumu nopuzluk idi..

Əysaning mahaw kesilini saqaytixi

Mar. 1:40-45; Luka 5:12-16

8¹ U taəjdin qüxkəndə, top-top kixilər uningəja əgixip mangdi.² Wə mana, mahaw kesili bar boləjan bir kixi uning əldioja kelip, bəxini yərgə urup tizlinip:

7:13 Luka 13:24.

7:14 Ros. 14:22.

7:15 Kan. 13:4; Yər. 23:16; Mat. 24:4; Rim. 16:17; Əf. 5:6; Kol. 2:8; 1Yuha. 4:1.

7:17 Mat. 3:10; 12:33; Mar. 11:13; Luka 8:8.

7:21 Mat. 25:11; Luka 6:46; 13:25; Ros. 19:13; Rim. 2:13; Yaş. 1:22.

7:22 «Xu künidə nurojun kixilər manga: «Rəbbim, Rəbbim...» dəydi» — «xu küni» — muqəddəs yazmildiki көp yərlərdə kiyamat küni pəkət «xu küni» dəp atilidu.

7:22 Yər. 14:14; 27:15; Luka 13:26.

7:23 Zəb. 6:8; Mat. 25:12,41; Luka 13:25,27.

7:24 Yər. 17:8; Luka 6:47; Rim. 2:13; Yaş. 1:25.

7:26 Əz. 13:11; Rim. 2:13; Yaş. 1:23.

7:29 Mar. 1:22; 6:2; Luka 4:32.

— Təksir, əgər halisingiz, meni kesilimdin pak qilalaysiz! — dedi.³ Əysa uningə qolını təgküzüp turup:

— Halaymən, pak boləjin! — dewidi, bu adəmning mahaw kesili xuan pak bolup saqaydi.⁴ Əysa uningə:

— Həzir bu ixni həqkimgə eytma, bəlki udul berip kahinoğa özünəni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr qiloğan hədiyə-kurbanlikni sunəjin, — dedi.

Əysaning rimlik yüzbəxining qakirini saqaytixi

Luka 7:1-10; Yh. 4:43-54

⁵ U Kəpərnaħum xəhərigə barəjanda, rimlik bir yüzbəxi uning aldioğa kelip, uningdin yelinip:

⁶ — Təksir, qakirim paləq bolup kəlip, bək azablinip əydə yatidu, — dedi.

⁷ Mən berip uni saqaytip qoyay, — dedi Əysa.

⁸ Yüzbəxi jawabən:

— Təksir, torusumning astioğa kirixingizgə layik əməsmən. Pəkət bir eozizla söz kəlip qoysingiz, qakirim saqiyip ketidu.⁹ Qünki mənmu baxka birsining həkukı astidiki adəmmən, mening qol astimda ləxkərlirim bar. Birigə bar desəm baridu, birigə kəl desəm, kelidu. Quluməğa bu ixni kəl desəm, u xu ixni kəlidu, — dedi.

¹⁰ Əysa bu gəpləni anglap, həyrən boldi. Əzi billə kəlgənlərgə:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bundak ixənəni hətta Israilar arisidimu tapalmiozanidim. ¹¹ Silərgə xuni eytayki, nuroqun kixilər künqikix wə künpetixtin kelip, ərx padixahlikida İbrahim, İshak wə Yakuplar bilən bir dastihanda olturidu.¹² Ləkin bu padixahlikning öz pərzəntliri bolsa, sirtta qarangoşulukğa taxlinip, u yərdə yioğa-zarlar kətüridu, qixlirini oququrlitidu, — dedi.¹³ Andin, Əysa yüzbəxiə:

— Öyüggə qayt, ixəningindək sən üqün xundak kəlinidu, dedi. Həlikı qakarning kesili xu pəyttə saqaytildi.

Əysaning nuroqun kesəlləni saqaytixi

Mar. 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Əysa Petrusning əyigə barəjanda, Petrusning keynanisining kizip orun tutup yetip qəloqini kərđi.¹⁵ U uning qolını tutiwidi, uning kizitmisi yandi. Ayal dərhal ornidin turup, Əysani kütüxkə baxlıdi.

8:2 «mahaw kesili bar boləjan bir kixi» — mahaw kesili bir hil qorqunluk, yukumluk tərə kesili bolup, Təwrat kanuni boyiqə Yəhudiylar bu hil kesəlgə giriptar boləjanlari «napak» dəp həsəblap, ularəğa təgməsliki kərək idi («Law.» 13-14-bablar). **«Təksir»** — grek tilida bu söz «kurios» dəp atilidu. U aldi-kəynidiki səzlərgə qarap yaki «Təksir» yaki «Rəb»ni bildüridu. Muxu yərdə mahaw kesiligə giriptar adəm Əysaning kim ikənlikini tehi anqə bilmigəqkə, «Təksir» dəp tərjimə kəliximiz kərək.

8:2 Mar. 1:40; Luka 5:12.

8:4 «udul berip kahinoğa özünəni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr qiloğan hədiyə-kurbanlikni sunəjin» — Təwrat kanuni boyiqə birsı mahaw kesilidin saqayəjan bolsa, mukəddəs ibadəthanidiki məs'ul kahinning aldioğa berip əzini «sak, yaki sak əməs» dəp təksürtüp kurbanlik kəlixı kərək idi; andin kəytidin jəmiyə bilən arilixalaytti. («Law.» 13:9, 14:11-13, «Luka» 5:14ni kərüj). Demisəkmə, Məsih kəlgüqə bundak mürasim bir kətimmu ötküzülüp bəkmiojan.

8:4 Law. 13:42; 14:2; Luka 5:14.

8:5 Luka 7:1.

8:8 Zab. 107:20.

8:9 «mənmu baxka birsining həkukı astidiki adəmmən...» — «mənmu» dəgən səzgə dikqət kəliximiz kərək. Demək, yüzbəxi Rim imperatorining həkukı astida turup öz həkukı bilən əskərlirigə buyruk bələyaytti; Əysa aləm igisining həkukı astida turup uning həkukı bilən aləmnin ixlirini buyruyduəjan adəm idi.

8:11 Luka 13:29.

8:12 «künqikix wə künpetixtin kəlgənlər ...» — (11-ayət) Yəhudiy əməsləni, yəni yat əlilkəni kərsitidu. «Padixahlikning öz pərzəntliri» bolsa, əslı Hudaning padixahlikioğa mirashor bolux kərək boləjan Yəhudiylarning əzlirini kərsitidu.

8:12 Mat. 13:42; 21:43; 22:13; 24:51; Luka 13:28.

8:14 Mar. 1:29; Luka 4:38.

¹⁶ Kəq kirgəndə, kixilər jin qaplaşqan nuroqun adəmlərni uning aldioqə elip kelixti. U bir eoqiz söz bilənla jinlarni həydiwətti wə barlık kesəllərni sakaytti. ¹⁷ Buning bilən, Yəxaya pəyoqəmbər arqılık yətküzülgən: «U əzi aqrık-silaklırimizni kətürdi, kesəllirimizni üstigə aldı» degən söz əməlgə axuruldi...

Əysaoqə əgixixning bədəlliri

Luka 9:57-62

¹⁸ Əysa əzini oriwaləqan top-top kixilərnı kərüp, muhlisliroqə dengizning u kətioqə ətüp ketixni əmr kildi. ¹⁹ Xu qaoqda, Təwrat ustazlıridin biri kelip, uningəqə:

— Ustaz, sən kəyərgə barsang, mənmu sanga əgixip xu yərgə barimən, — dedi...

²⁰ Əysa uningəqə:

— Tülkilərnıng əngkürliri, asmandiki kuxlarning uwiliri bar; birək İnsan'ooqlıning bəxini kəyoqədək yerimu yək, — dedi...

²¹ Muhlislıridin yənə biri uningəqə:

— Rəb, mening əwwal berip atamni yərlikkə kəyuxumoqə ijazət bərgəysən, — dedi...

²² Birək Əysa uningəqə:

— Manga əgəxkin, wə əlüklər öz əlüklirini yərlikkə kəysun, — dedi...

Əysaning boranni tinqitixi

Mar. 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ U kemigə qüxti, muhlislırimu qüxüp billə mangdi... ²⁴ Wə mana, dengiz üstidə kattik boran qikip kətti; xuning bilən dolqunlar kemidin həlkip kemini oqərk kiliwetəy dəp qaldı. Lekin u uhlawatatti. ²⁵ Muhlislar kelip uni oyoqitip:

— I ustaz, bizni kutuldurəqaysən! Biz həlakət aldida turimiz — dedi.

²⁶ — Nemixkə kərkisilər, i ixənqi əjizlar! — dedi u wə ornidin turup, boran-qapqunoqə wə dengizəqə tənbiş beriwidi, həmmisi birdinla tinqidi...

²⁷ Muhlislar intayin həyran bolup, bir-birigə:

— Bu zadi kəndək adəmdu? Hətta boran-qapqunlar wə dengizmu uningəqə boysunidikən-həl — dəp ketixti.

Əysaning jin qaplaşqan ikki adəmnı azad kılıxi

Mar. 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Əysa dengizning u kətidiki Gadaralıqlarning yurtioqə barəqinida, jin qaplaşqan ikki kixi gərliridin qikip uningəqə aldioqə kəldi. Ular xunqə wəhxiy idiki, həqkim bu yərdin ətüxkə jür'ət

8:17 Yəx. 53:4; 1Pet. 2:24.

8:19 Luka 9:57.

8:20 «İnsan'ooqlıning bəxini kəyoqədək yerimu yək» — Təwratla «İnsan'ooqlı» degən ibarə aldin eytiləqan, dunyani kutkuzuxkə kelidioqan «Məsih»ni kərsətkənidi (məsilən, «Dan.» 7:13-14). Təwrat-zəbur boyiqə bu əwətilgüqining Hudaning küq-kudriti wə xan-xəripi bilən ərxtin qüxüp, pütkül insanlarnı mənəggü baxkürıdianlık aldin eytiləqan. Uningdin muhimi, bizningqə, Əysa Məsihning bu namni əzi həkkidə kəp ixlitixi əzining toluq insan ikənlikini, insaniyət bilən bir ikənlikni təkıtləx üqün idi. Qünki ərx tərıpidin eytkəndə əjayib ix xuki, gərqə u əzəldin Hudaning Oqlı boləqan bolsimu, u hazır yənə «İnsanning ooqlı»mu idi. «Təbirlər»nimu kərüng.

8:21 «Rəb, mening əwwal berip atamni yərlikkə kəyuxumoqə ijazət bərgəysən» — bu kixining atisi bəlkim tehi dunyadin kətmigənidi. Xuning bilən bəzilər: «Əwwal berip atam əlöp uni yərlikkə kəyoqəqə kütüxüməqə yol kəyoqaysən» dəp tərjımə kılıdu.

8:22 «Əlüklər öz əlüklirini yərlikkə kəysun» — «əlüklər» muxu yərdə xühşisizki, gunəhliridin kutkuzulmioqanlık tıpəylidin «rohi əlgənlər»ni kərsitidu.

8:22 1Tim. 5:6.

8:23 Mar. 4:35; Luka 8:22.

8:26 Ayup 26:12; Zəb. 107:29; Yəx. 51:10.

kilalmaytti...²⁹ Uni kergandə ular:

— I Hudaning Ooqli, sening biz bilən nemə karing! Sən waqit-saiti kəlməyla bizni kiyinioqli kəldingmu? — dəp tovlidi.

³⁰ Xu yərdin heli yirakta qong bir top tongguz padisi otlap yürətti. ³¹ Jinlar əmdi uningəja:

— Əgər sən bizni qoqliwətməkqi bolsang, bizni tongguz padisi iqigə kirgüzüwətkəysən, — dəp yalwuxuti.

³² U ularəja:

— Qiqinglar! — dewidi, jinlar qikip, tongguzlarning tenigə kiriwaldi. Mana, pütkül tongguz padisi tik yərdin etilip qüxüp, sularda ojarək boldi.

³³ Lekin tongguz baqquqilar bədar keqip, xəhərgə kirip, bu ixning bax-ahirini, jümlidin jin qaplawxan kixilərnin qəqürmixlirini halayikqə eytip berixti. ³⁴ Wə mana, pütün xəhərdikilər əysa bilən kəručkili qikti. Ular uni kergandə, uning əzlrining xu rayonidin ayrilip ketixini etündi.

Əysaning paləq kesəlni qəqürüm kilixi wə saqaytixi

Mar. 2:1-12; Luğa 5:17-26

9¹ Xuning bilən u kemigə qüxüp dengizdin etüp, əzi turoqan xəhərgə kaytip kəldi...² Wə mana, kixilər zəmbilgə yatquzuloqan bir paləqni uning aldioqə elip kəldi. Əysa ularning ixənqini kərip heliki paləqka:

— Ooqlum, yürəklük bol, gunahlıring qəqürüm kilindi, — dedi.

³ Andin mana, Təwrat ustazliridin bəziliri kənglidə: «Bu adəm kupurluq kiliwatidu!» dəp oylidi...

⁴ Ularning kənglidə nemə oylawatkanlıqini bilgən Əysa ularəja:

— Nemə üqün kənglünglarda rəzil oylarda bolisilər?⁵ «Gunahlıring qəqürüm kilindi» deyix asanmu yaki «Ornungdin tur, mang!» deyixmu? — dedi wə yənə ularəja: —⁶ Əmma hazır silərnin Insan'ooqlining yər yüzidə gunahlarıni qəqürüm kilix həkukioqə igə ikənlikini bilixinglar üqün, — u paləq kesəlgə: —

Ornungdin tur, orun-kərpəngni yiojixturup öyünggə kayt, — dedi.

⁷ Heliki adəm ornidin turup öyigə kaytti.⁸ Buni kərgən top-top adəmlər kərkuxup, insanlarəja bundak həkukni bərgən Hudani uluqlaxti.

Əysaning Mattani muhlisliqqa qəqirixi

Mar. 2:13-17; Luğa 5:27-32

⁹ Əysa u yərdin qikip aldioqə ketiwetip, baj yiojidoqan orunda olturoqan, Matta isimlik bir bajgiri kərdi. U uningəja:

— Manga əgəxkin! — dedi.

Wə Matta ornidin turup, uningəja əgəxti...

¹⁰ Wə xundak boldiki, Əysa Mattaning əyidə mehman bolup dastihanda olturoqanda, nuroqun bajgirlar wə gunahkarlarmu kirip, Əysa wə uning muhlisliri bilən həmdastihan boldi...¹¹ Buni

8:28 «Gadaralıqlar» — yaki «Gerasalıqlar» («Luğa» 8:36ni kəring). «jin qaplawxan ikki kixi gərliridin qikip uningəja aldioqə kəldi» — «gərlərdin» — Qanaanda (Pələstində) kəp gərlər əngkürlərdin yasilidu.

8:28 Mar. 5:1; Luğa 8:26.

9:1 «əzi turoqan xəhər» — Kəpərnaħumni deməkqi.

9:1 Mar. 2:3; Luğa 5:18; Ros. 9:33.

9:3 Zəb. 32:5; Yəx. 43:25.

9:9 Mar. 2:14; Luğa 5:27.

9:10 «mehman bolup dastihanda olturoqanda...» — grek tilida «mehman bolup dastihanda yatqanda». Xu qaoqlarda kixilər dastihan selinoqan xira ətrapida yanpaxlap yatqan halda oqizalixatti. «nuroqun bajgirlar wə gunahkarlar» — «bajgirlar» Israilning zeminini ixoql kילוqan rimliklar üqün öz həlkidin baj yiojip beridoqan wə xu səwəbtin nəprətkə uqroqan Yəhudiylar.

«gunahkarlar» — Təwrat-Injil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Lekin muxu ayəttiki «gunahkarlar» degən söz, həli qong Pərisiylar wə Təwrat ustazliri təripidin alahidə «gunahkarlar» dəp ataloqan bajgirlar,

kərgən Pərisiylər uning muhlislorioja:

— Ustazinglar nemixka bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturidu?! — dedi.

¹² Bu gəpni angliqan Əysa:

— Saqlam adəmlər əməs, bəlkı bimarlar tewipka mohtajdur. ¹³ Silər berip muqəddəs yazmilardiki: «İzdəydiqinim kurbanlıqlar əməs, bəlkı rəhım-xəpəkət» deyilgən xu səzning mənisini əgininglar; qünki mən həkkanıylarnı əməs, bəlkı gunahkarlarnı qakırojlı kəldim, dedi....

Yengi konidin üstündür

Mar. 2:18-22; Luka 5:33-39

¹⁴ Xu wakitlarda, Yəhya pəyojəmbərning muhlislori Əysaning yenioja kelip uningoja:

— Nemixka biz wə Pərisiylər pat-pat roza tutimiz, lekin sizning muhlislingiz tutmaydu? — dəp soraxtı..

¹⁵ Əysa jawabən:

— Toyi boluwatqan yigit tehi toyda həmdastihan oltuqan qaojda, toy mehmanliri həza tutup oltursa qandaq bolidu? Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu kündə roza tutidu....

¹⁶ Həqkim kona kəngləkkə yeni rəhttin yamak salmaydu. Undak kilsa, yeni yamak kirixip, kiyimni tartip yirtiwetidu. Nətijidə, yirtik tehimi yoojinap ketidu. ¹⁷ Xuningdək, həqkim yeni xarabni kona tulumlaroja qaqilimaydu. Əgər undak kilsa, xarabning eqixi bilən tulumlər yerilip ketidu-də, xarabmu təkülüp ketidu həm tulumlarmu kardin qıqıdu. Xuning üçün kixilər yeni xarabni yeni tulumlaroja qaqilaydu; xundak kılqanda, hər ikkilisi saklinip qalidu..

Əysa bir kızni tirildüridu, bir ayalni sakaytidu

Mar. 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ U Yəhyaning muhlislorioja bu səzlərni kiliwatqan waktida, mana bir həkəmdar kelip, uning aldiqə bax urup:

— Mening kızim hazirla olüp kətti; əmma siz berip uningoja qolingizni təgküzüp qoysingiz, u tirilidu, dedi....

¹⁹ Əysa ornidin turup, muhlislori bilən billə uning kəynidin mangdi.

²⁰ Wə mana, yolda hun təwrəx kesiligə gıriptar bolojinioja on ikki yil bolqan bir ayal Əysaning arkisidin kelip, uning tonining pexini silidi. ²¹ Qünki u iqidə «Uning tonini silisamla, qoqum sakjiyp ketimən» dəp oyliqanidi.

²² Əmma Əysa kəynigə burulup, uni kərup:

paхіxə ayallar, hətta sawatsiz kixilər qatarlıqlarnı kəzdə tutidu.

9:13 «Silər berip muqəddəs yazmilardiki: «... » deyilgən xu səzning mənisini əgininglar — «Silər berip: «palani-palani səzlərni əgininglar» degən səzlər Yəhudi Təwrat ustazlirining baxqılaroja yolyoruk kərsətkəndə əng yaxhi kəridiojan ibarilirining biri. Məsihning buni ıxlitixi qoqum ularni rənjitti. Hudaning bu bexariti Təwratta, «Hox.» 6:6də tepilidu. «...həkkaniylarnı əməs, bəlkı gunahkarlarnı qakırojlı kəldim» — Məsihning muxu səzidə «gunahkarlar» degini əzlrini gunahkar dəp tonup yətkənlərni kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmmə adəm gunahkardur. «Həkkaniylar» əzini həkkaniy dəp hesabliqanlarnı kərsitidu. Xunga Məsih ularni qakıralmaytti.

9:13 Hox. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 12:7; Mar. 2:17; Luka 5:32; 19:10; 1Tim. 1:15.

9:14 Mar. 2:18; Luka 5:33.

9:15 «Toy mehmanliri» — grek tilida «mərikə zalining pərzəntliri» degən ibarə bilən ipadiliniidu. «Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu kündə roza tutidu» — bu səzlər Əysaning öz «mehmanlardin elip ketilixi», yəni uning əlumi əzığə əgəxənlərgə qayqu-həsərət elip kelidiojanlıqı toqruluk bir bexaritidur.

9:15 2Kor. 11:2.

9:16 «Həqkim kona kəngləkkə yeni rəhttin yamak salmaydu» — yeni rəht kirixip ketidu, əlwəttə.

9:17 Mar. 2:22.

9:18 «mana bir həkəmdar kelip..» — bu «həkəmdar» sinagogning qongi idi («Mar.» 5:22ni kəring). «Mening kızim hazirla olüp kətti» — baxka bir təjimisı: «Kızim bu wəkkıqə əlgən bolsa kerək,...».

9:18 Mar. 5:22; Luka 8:41.

9:20 Law. 15:25; Mar. 5:25; Luka 8:43.

— Kizim, yuraklik bol, ixanqing seni sakaytti! dedi. Xuning bilən u ayal xu saəttə sakaydi...

²³ Əmdi Əysa heliki həkümdarning əyigə kirgəndə, nəy qeliwatқан wə həza tutup waysawatқан kixilər topini kərüp, ²⁴ ularoqa:

— Qikip ketinglar, bu kiz əlmidi, bəlkı uhlawatidu, dedi.

Xuni anglap kəpqilik uni məshirə kildi. ²⁵ Kixilər qikiriwetilgəndin keyin, u kizning yenioqa kırıp, uning kolini tutiwidi, kiz ornidin turdi. ²⁶ Bu toqrisidiki həwər pütün yurtta pur kətti.

Kor wə gaqa kixilərnıng sakaytilixi

²⁷ Əysa u yərdin qikkanda, ikki karioqu uning kəynidin kelip:

— I Dawutning ooqli, bizgə rəhim kiləysiz! — dəp nida kilixti.

²⁸ U eygə kirgəndin keyin, xu ikki karioqu uning aldioqa kəldi. Əysa uların:

— Silər mening bu ixka kadir ikənlikimgə ixinəmsilər? — dəp soridi.

— I Rəbbim, ixinimiz, — dəp jawab bərdi ular.

²⁹ U kolini ularning kəzlırigə təgküzüp turup:

— Ixanqinglar boyiqə bolsun! dewidi, ³⁰ Ularınıg kəzlıri eqildi. Əysa ularoqa:

Bu ixni həqkimgə eytmanglar! dəp kəttik tapilidi. ³¹ Lekin ular u yərdin qikipla, uning nam-xəhritini pütkül yurtka yeyiwətti.

³² Ular qikip ketiwatqanda, kixilər jin qaplawқан bir gəqini uning aldioqa elip kəldi. ³³ Uningoqa qaplawқан jinning həydilixi bilənlə, heliki adəm zuwanəqa kəldi. Halayik intayin həyranuħəs bolup:

— Bundaқ ix Israilda zadi kərülüp baқmioqan, — deyixti.

³⁴ Lekin Pərisiylər:

— U jinlarni jinlarning əmirigə tayinip koqılaydikən, deyixti.

Əysanınıg həlkə iqini aqritixliri

³⁵ Wə Əysa barlık xəhər wə yeza-kixlawqlarni kezip, ularning sinagoglırida təlim berip, ərx padıxahlıqidiki hux həwərnı jakarlidi wə hərhil kesəllərnı wə hərhil meyıp-ajizlarni sakaytti.

³⁶ Lekin u top-top adəmlərnı kərüp ularoqa iq aqritti, qünki ular harlinip padıqisiz koy padiliridəк panahsiz idi. ³⁷ Xuning bilən u muhlislırioqa:

— Həsul dərwekə kəp ikən, birəк həsul elix üqün ixləydioqanlar az ikən. ³⁸ Xunga həsulning lıgisidin, Əz həsulıngni yioqiwelixka ixləmqilərnı jiddiy əwətkəysən, dəp tilənglar, — dedi.

9:22 «Kizim, yuraklik bol» — Məsihning «yuraklik bol» deginigə karioqanda, ayal bəк kərkқан. Nemixka? Uningda hun təwrəx kesili boləqlanliki üqün, Təwrat қanuni boyiqə əzi təgқан barlık kixilərnı «napak» kıləqlan bolidu (yəni, uningə tegip kətkənlər ibadəthanioqa kırıxka, kurbanlık kılıxka waқitlik layəksiz bolatti). Xuning bilən u ətraptiki halayiknıla napak kılıpla қalmay, bəlkı Məsihning əzinimu «napak» kıləqlan bolatti.

9:22 Mar. 5:38; Luқа 8:51.

9:23 Mar. 5:38; Luқа 8:51.

9:24 Yh. 11:11.

9:27 «I Dawutning ooqli, bizgə rəhim kiləysiz!» — pəyoqəmbərlərnıng bexarətliri boyiqə, Kutkuzoquqi-Məsih «Dawutning əwladi» boluxi kərək. Xunga Yəhudiylar arisida «Dawutning ooqli» degən bu nam Məsihni kərsəttəti.

9:30 Mat. 12:16; Luқа 5:14.

9:31 Mar. 7:36.

9:32 Mat. 12:22; Luқа 11:14.

9:34 Mat. 12:24; Mar. 3:22; Luқа 11:15.

9:35 Mar. 6:6; Luқа 13:22.

9:36 Yər. 23:1; Əz. 34:2; Mar. 6:34.

9:37 Luқа 10:2; Yh. 4:35.

9:38 2Tes. 3:1.

Əysaning on ikki rosulini əwətixi

Mar. 3:13-19; 6:7-13; Luqa 6:12-16; 9:1-6

10¹ U on ikki muhlisini yenioğa qaqirip, ularoğa napak rohlarni qooqlax wə hər bir kesəllikni həm hər bir meyip-ajizni sakaytix hokukini bərdi.² On ikki rosulning isimliri təwəndikiqə: Awwal Petrus dəpmu atilidoğan Simon wə uning inisi Andiriyas, andin Zəbədiyning oolli Yaqup wə uning inisi Yuhanna,³ Filip wə Bartolomay, Tomas wə bajgir Matta, Alfayning oolli Yaqup wə Ləbbaus dəpmu atilidoğan Taday,⁴ millətpərwər dəp ataloğan Simon wə keyin Əysağa satkunluk kiloğan Yəhuda İxkariyot.

⁵ Əysa bu on ikkisini həlkning arisioğa mundaq tapilap əwətti: —

Yat əlliklərnin yollirioğa qıkmanglar, yaki Samariyəliklərnin xəhərlirigimu kirmənglar,⁶ bəlki tenigən koy padiliri bologan İsrail jəmətidikilər arisioğa beringlar.⁷ Baroğan yeringlarda: «Ərx padixahlıqı yekınlıxip kaldı!» dəp jakarlanglar.⁸ Aqrıq-sılaqlarni sakaytinglar, əlülkərnı tirıldürümlər, mahaw kesəllirini sakaytinglar, jinlarni həydiwetinglar. Silərgə xapaət halis berilgəndur, silərmu halis iltipət kılinglar.⁹ Bəlwəoqlarğa altun, kümüş wə mis pullarni baqlap elip yürmənglar.¹⁰ Səpər üçün birlə yəktəktin baxqa nə hurjun, nə kəx, nə həsa eliwalmanglar. Qünki hizmətkar öz ix həkkini elixqa həkliktur.

¹¹ Hər kəysi xəhər yaki yezioğa baroğan wəktinglarda, aldi bilən xu yərdə kimning hərmətkə layik mətiwər ikənlikini soranglar; xundak kixini tapqanda, u yərdin kətküqə uning əyidila tu runqlar.¹² Bırər əygə kirgininglarda, ularoğa salam beringlar.¹³ Əgər u ailidikilər hərmətkə layik mətiwər kixilər bolsa, tiligən amanlıqinglar ularoğa ıjabət bolsun; əgər ular layik bolmisa, tiligən amanlıqinglar əzünglarğa kaytsun.¹⁴ Silərnı qobul kılmioğan, səzliringlarnı anglımioğan kimdəkim bolsa, ularning əyidin yaki xu xəhərdin kətkininglarda, ayioqlardiki topini kəkiwetinglar.¹⁵ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, kıyamət künidə Sodom wə Gomorra zeminidikilərnin həli xu xəhərdikilərninkidin yenik bolidu.

10:1 «napak rohlar» — jinlarni kərsitidu.

10:1 Mar. 3:13; Luqa 6:13; 9:1.

10:3 «Filip wə Bartolomay,...» — «Bartolomay»ning baxqa bir ismi «Natanıyəl» boluxi mumkin («Yh.» 1:45). «Ləbbaus dəpmu atilidoğan Taday» — İnjildiki bəzi kona kəqürimilərdə pəkət «Taday» deyilidu.

10:4 «millətpərwər dəp ataloğan Simon» — yaki, «Kənaanlik Simon». «Yəhədiy millətpərwərlər» wətinini Rim imperiyəsədin azad kılix üçün zorawanlıq bilən kürəx kıloquqlar idi.

10:6 Ros. 3:26; 13:26,46.

10:7 Luqa 9:2.

10:8 «Silərgə xapaət halis berilgəndur, silərmu halis iltipət kılinglar» — grek tilidə pəkət: «Silərgə halis berilgəndur, silərmu halis beringlar» bilən ipadiliniidu.

10:8 Luqa 10:9; Ros. 8:18,20.

10:9 Mar. 6:8; Luqa 9:3; 22:35.

10:10 «hurjun» — yaki «tiləmqingning haltisi».

10:10 Law. 19:13; Kan. 24:14; 25:4; Luqa 10:7; 1Kor. 9:4,14; 1Tim. 5:18.

10:11 «U yərdin kətküqə uning əyidila turunglar» — bu əmrə qong danalıq bar. Bu ikki səwəbtin eytiloğan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytuqlar əymu-əy yoklap pul tiləytti; ləkin əysaning muhlisliri həq tiləmqlik kılaslıqı kərək; (2) ular əymu-əy kəqüp yürsə, həlkə bir-birigə qarap hərtürlük həsət-guman pəyda boluximu mumkin — «Nemixqa ular bizning əyde konmaydu?» yaki «nemixqa ular bizning əyidin kəqüp ketidu?» degəndak.

10:11 Mar. 6:10; Luqa 9:4; 10:8.

10:12 «Bırər əygə kirgininglarda, ularoğa salam beringlar» — oqurmənlərgə ayanki, «salam» (İbraniy tilidə «xalom») degən səznin manisi («Sanga») hatirjəmlək-amanlık tiləymən.

10:13 «Əgər u ailidikilər hərmətkə layik mətiwər kixilər bolsa» — yaki «salamoğa layik bologanlar bolsa». «əgər ular layik bolmisa, tiligən amanlıqinglar əzünglarğa kaytsun» — muxu kixilərnin layik ikənliki wə xundakla ularning üstigə muhlislir tiligən amanlıqning qüxüx-qüxməsliki ularning muhlislarni qobul kiloğan-kılmioğanlıqı bilən baqlıq idi. 14-ayətni kəring.

10:14 «ularning əyidin yaki xu xəhərdin kətkininglarda, ayioqlardiki topini kəkiwetinglar» — «ayaqdiki topini kəkiwəti» degən ixarət «bizning silər bilən munasiwətimiz yok», degənni bildirüp, Hudaning səzini rət kiloğanlarğa kattik agahlandurux idi.

10:14 Mar. 6:11; Luqa 9:5; Ros. 13:51; 18:6.

10:15 «Sodom wə Gomorra» — İbrahım pəyojəmbər zamanidiki ikki xəhər bolup, bu xəhərlərnin adəmliri ohxax həmjinslik zinahorluqioğa (bəqqiwazlıqqa) kattik berilip gunahqa patkanlıqtin, Huda bu xəhərlərnı adəmliri bilən koxup ot qüxürüp yokatkan.

10:15 Mar. 6:11; Luqa 10:12.

Kəlgüsidiği ziyankəlik

Mar. 9:41; 13:9–13; Lūka 12:2–9; 12:51–53; 14:26,27; 21:12–17

¹⁶ Mana, mən siləni qoylarıni bərilərnin arisioğa əwətkəndək əwətimən. Xunga, yiləndək səzgür, pahtəktək sap dillik bolunglar...¹⁷ İnsanların pəhəs bolunglar; qünki ular siləni tutuwelip sot məhkəmilirigə tapxurup beridu, sinagolirida kəmquylaydu...¹⁸ Ular wə xundəkla yat əlliklər üqün bir guwahlik boluxka, silər mening səwəbimdin əmirlər wə padixahlar aldioğa elip berilip sorakka tartisilə...¹⁹ Ləkin ular siləni sorakka tartқан waktida, kəndək jawab bərix yəki nemə jawab bərixtin ənsirəp kətmənglar. Qünki xu wakti-saitidə eytiş tēgixlik sēzlər silərgə təminlinidu...²⁰ Qünki sēzligüqi əzünglar əməs, bəlki Atənglarınin rohi silər arkilik sēzləydu.

²¹ Kərinədx kərinədxioğa, ata balisioğa hainlik kəlip, əlüməgə tutup beridu. Balırlarmu ata-anisioğa kərxi qikip, ularni əlüməgə məhkum kilduridu...²² Xundəkla silər mening namim tūpəylidin həmmə adəmnin nəpəritigə uqrayisilə. Ləkin ahəroqigə bərdəxlik bərgənlər bolsa kūtquzulidu...

²³ Ular silərgə bu xəhərdə ziyankəlik kilsa, yənə bir xəhərgə kəqip bəringlar. Qünki mən silərgə xuni bərhək eytiş qoyayki, İnsan'ooli kəytip kəlgüqə silər İsrailninin bərlək xəhərlirini ariləx wəzəpinglar tūgiməydu...

²⁴ Muhlis ustazidin, kəl hojayinidin üstün turmaydu...²⁵ Muhlis ustazioğa ohxəx bolsa, kəl hojayinioğa ohxəx bolsa razi bolsun. Ular əyning igisini «Bəəlzibul» dəp tillioğan yərdə, uning əydidikilirini təhimu kəttik həkəratliməmdü?...

²⁶ Xunga uların kərkəmglar; qünki həkəndək yepik qoyuloğan ix əxkarılənməy kəlməydu, wə həkəndək məhpiy ix ayan bolməy kəlməydu...

²⁷ Mening silərgə kəranəqəuda eytidioğanlırimni yorukta eytiwəringlar. Kəlikənglaroğa pi-qirləp eytiloğanlarıni əgzilərdə jakərlənglar...²⁸ Tənni əltürsimu, ləkin adəmnin jan-rohını əltürəlməydidioğanların kərkəmglar; əksiəq, tən wə jan-rohni dozahta həkəx kəlixkə kədir boləquqidin kərkənglar...²⁹ İkki kəxkəqni bir tiyinqə setiwəloqlı boliduəqu? Ləkin uların birimu Atənglarsiz yərgə qūxməydu...³⁰ Əmmə silər bolsənglar, hətta hər bir tal qeqinglarmu sanəloğandır...³¹ Xunga, kərkəmglar. Silər nuroqunlioğan kəxkəqatinmu kimmətlikərsilə!

³² Xunga, mən insanların aldida etirəp kəlioğanlarınin hər birini mənmu ərxətki Atəmnin

10:16 «yiləndək səzgür... bolunglar» — grek tilidə «yiləndək əkilənə ... bolunglar».

10:16 Lūka 10:3.

10:17 «ular siləni tutuwelip sot məhkəmilirigə tapxurup beridu» — «sot məhkəmiliri» Yəhudiylərnin məhkəmilirini wə bəlki bəxkə hər həl sorəkhənilərnin kərsitidu.

10:17 Mat. 24:9; Lūka 21:12; Yə. 15:20; 16:2; Wəh. 2:1.

10:18 Ros. 24:1; 25:4.

10:19 Mar. 13:11; Lūka 12:11; 21:14.

10:21 Mik. 7:2, 5; Lūka 21:16.

10:22 Mat. 24:13; Mar. 13:13; Lūka 21:19; Wəh. 2:10; 3:10.

10:23 Mat. 2:13; 4:12; 12:15; Ros. 8:1; 9:25; 14:6.

10:24 «muhlis ustazidin, kəl hojayinidin üstün turmaydu» — bu sirlək sēz bəlki muhlislar Məsihkə toluk əgəxsə, uningə ohxəx əzəb-əqubətni kəruyləydu, dēgən mənini əz iqiğə alidu.

10:24 Lūka 6:40; Yə. 13:16; 15:20.

10:25 «Ular əyning igisini «bəəlzibul» dəp tillioğan yərdə...» — «əyning igisi» Əysə əzi, əlwəttə. «Bəəlzibul» — jinlərnin padixəhi Xəytənnin yənə bir ismi. Əysə əzi həkə arisidə «əlxixlik» bolmisa uningə əgəxkənlərmu uningə ohxəx həkəratkə uqraqkə razi boluxi kərak, əlwəttə; hətta bu ixni «Hudə Əz nəmi üqün bizgə həkəratkə uqraqkə imtiyaz bərdi» dəp həsəbləx kərak («Fil.» 1:29ni kəring).

10:25 Mat. 9:34; 12:24; Mar. 3:22; Lūka 11:15; Yə. 8:48.

10:26 Ayup 12:22; Yəx. 8:12; Yər. 1:8; Mar. 4:22; Lūka 8:17; 12:2.

10:28 «ləkin adəmnin jan-rohını əltürəlməydidioğanların kərkəmglar...» — muxu ayəttə «roh-jan» insanlārnin rohiy kəsimini, yəni iqi dnyasini kərsitidu.

10:28 Yər. 1:8; Lūka 12:4.

10:29 «İkki kəxkəqni bir tiyinqə setiwəloqlı boliduəqu?» — «bir tiyin» grek tilidə «assariyon». Xu dəwrdiki bir ixqininq künlək həkki boləqən «dinarus»ning 1/16 kəsimi idi.

10:30 1Sam. 14:45.

aldida etirap qilimən; ³³ Biraq insanlarning aldida məndin tanoqanlarning hər biridin mənmu arxtiki Atam aldida tanimən.

Muhlis bolojini üçün ziyankəxlikkə uqrixi mumkin

³⁴ Mening dunyaqə keliximni tinqlıq elip kelix üqündur, dəp oylap qəlmanglar. Mən tinqlıq əməs, bəlkı kılıqni yürgürüxkə kəldim. ³⁵ Qünki mening kelixim «Ooqulni atisioqə, qızni anisioqə, kelinni qeynanisioqə qarxi qıqırax» üçün bolidu. ³⁶ Xuning bilən «Adəmning düxmənliri öz ailisidiki kixilər bolidu»...

³⁷ Ata-anisini məndinmu əziz kəridioqanlar mənə munasip əməstur. Öz ooqul-qızini məndinmu əziz kəridioqanlar mənə munasip əməs. ³⁸ Əzining krestini kətürüp, mənə əgəxmigənlərmu mənə munasip əməs. ³⁹ Əz həyatini ayaydioqan kixi uningdin məhrum bolidu; mən üçün əz həyatidin məhrum bolqan kixi uningqə erixidu. ⁴⁰ Siləni qəbul qılqanlar mənə qəbul qılqan bolidu; mənə qəbul qılqanlar bolsa mənə əwətküqinimu qəbul qılqan bolidu. ⁴¹ Bir pəyoqəmbərnı pəyoqəmbərlik salahiyitidə qəbul qılqan kixi pəyoqəmbərgə has bolqan in'amqə erixidu. Həkkəniy adəmnı u həkkəniy ikən dəp bilip qəbul qılqanlar həkkəniy adəmgə has bolqan in'amqə erixidu. ⁴² Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, mening bu xakiqiklirimdin əng kiqiki birini mening muhlisim dəp bilip uningqə həttə pəkət birər qinə sooquk su bərgən kiximu jəzmən əzigə layik in'əmdin məhrum bolmaydu.

Yəhya pəyoqəmbərnıng gumaniy soali

Luka 7:18-35

11 ¹ Əysə on ikki muhlisioqə bu ixləni tapilap bolqəndin keyin, əzimu xu yərdiki hərəkəysi xəhərlərdə təlim berix wə Hudaning kalamini jakarlah üçün u yərdin kətti.

² Zindanoqə solanoqan Yəhya pəyoqəmbər Məsihning qılqan əməllirini anglap, muhlislrini əwətip, ular arqılık Əysadin. ³ «Kelixi muqərrər zat əzüngmu, yəki baxqə birsini kütüximiz kerəkmü?» — dəp soridi.

10:32 Mar. 8:38; Luka 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12.

10:34 «... Mən tinqlıq əməs, bəlkı kılıqni yürgürüxkə kəldim» — 5:38-48də hatiriləngəndək, Əysaning etiqədqıləni uruxmaslıqkə dəwət kılıdioqan təlimigə əsasən, etiqədqılər qılıqə kılıq elixioqə bolmaydu xungə muxu ayəttiki «qılıq» (Hudaning səzlrigə rənjiydioqan adəmnıng qılıda bolup) etiqədqılərqə qarxi qıqqan kılıqni, yəki kəqmə mənədə «jedəl-majirəni kəsətkən bolsa kerək.

10:34 Luka 12:51.

10:35 Mik. 7:6.

10:36 «Xuning bilən «Adəmning düxmənliri öz ailisidiki kixilər bolidu» — muxu səzlər Təwrat «Mik.» 7:6din elinoqan.

10:36 Zəb. 41:9; 55:12-14; Yh. 13:18.

10:37 Luka 14:26.

10:38 «Əzining krestini kətürüp, mənə əgəxmigənlərmu mənə munasip əməs» — rimliklər təripidin ölüm jazası berilənlər mihlindioqan krestni mürisidə kətürüp jəza məydanoqə barətti. Krestlinix adəmnı kiynaydioqan, intayin dəhşətlik wə ahanətlik ölüm jəza usulı bolup, «əzining krestini kətürüx» dəgənnıng kəp mənili iqidə təwəndikilərnimu öz iqidə əlsə kerək: (1) Əysə Məsih üçün əzab-əqubət tartixqə, (2) til-ahənət itixqə, (3) Hudaning iradisining əməlgə axuruluxı üçün zərür tepiloqəndə, «öz-əzini ölüm jazasıqə həküm qılqəndək» əzining arzu-həwəslirini rət qılaxqə təyyar bolux.

10:38 Mat. 16:24; Mar. 8:34; Luka 9:23; 14:27.

10:39 Mat. 16:25; Mar. 8:35; Luka 9:24; 17:33; Yh. 12:25.

10:40 Luka 10:16; Yh. 13:20.

10:41 «Bir pəyoqəmbərnı pəyoqəmbərlik salahiyitidə qəbul qılqan kixi» — demək, uning pəyoqəmbər ikənliki, Hudaning səzini yətküzgənliki səwəbidin unı qəbul qılqan kixini kərsitidu.

10:41 1Pad. 17:10; 18:4; 2Pad. 4:8.

10:42 Mat. 25:40; Mar. 9:41; İbr. 6:10.

11:1 «əzimu xu yərdiki hərəkəysi xəhərlərdə təlim berix ... üçün u yərdin kətti» — «xu yər» Galiliyəni deməkqi.

11:2 Luka 7:18.

11:3 «Kelixi muqərrər zat əzüngmu, yəki baxqə birsini kütüximiz kerəkmü?» — «Kelixi muqərrər zat» bolsa Huda wədə qılqan Qutquzoquqı-Məsih, əlwəttə. Yəhya əzi Məsihning yolini təyyarlah üçün uning aldida əwətilgən; xuning bilən u: — «Sən biz kütəkən kiximusən» dəp gumanlinip soraydu.

⁴ Əysa ularoqə jawab berip mundaq dedi:

— Yəhyaning yenioqə qaytip berip, öz anglawatqanliringlarni wə kərüwatqanliringlarni bayan kilip —⁵ Korlar kəräləydioqan wə tokurlar mangalaydioqan boldi, mahaw kesili boluqanlar saqaytildi, gaslar angliyalaydioqan boldi, olqanlärnu tirildürüldi wə kəmbəşəllərgə hux həwər jakarlandi» — dəp eytinglar.⁶ wə uningə yənə: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar, — dedi.

⁷ Ular kətkəndə, Əysa top-top adəmlərgə Yəhya toqruluk səzləxkə baxlidi:

— «Silər əsli Yəhyani izdəp qəlgə barəşninglarda, zadi nemini kərgili bardinglar? Xamalda yəlpünüp turoqan komuxnimu?.⁸ Yəki esil kiyingən bir ərbabnimu? Mana, esil kiyimlärni kiyənlər han ordiliridin tepiliduqu!⁹ Əmdə silər nemə kərgili bardinglar? Bir pəyoqəmbərnimu? Durus, əmma mən xuni silərgə eytip qoyayki, bu bolsa pəyoqəmbərdinmu üstün bir boluqudır.¹⁰ Qünki muqəddəs yazmildiki: —

«Mana, yüz aldingə qəlmni əwətimən;

U sening aldingda yolungni təyyarlaydu»

— dəp pütülgən səz dəl uning toqrısında pütülgəndür.¹¹ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ayallardin tuquluqanlar arisida qəməldürgüqi Yəhyadinmu uluqi tuquzuluqini yok; əmma ərx padixahlikidiki əng kiqik boluqinimu uningdin uluq turidu.¹² Əmma qəməldürgüqi Yəhya otturiqə qikkən künlərdin bügünki kungiqə, ərx padixahlikioqə kirix yoli xiddət bilən eqildi wə kixilər uni xiddət bilən tutuwalidu.¹³ Qünki barlik pəyoqəmbərləning bexarət berix hizmiti, xundakla Təwrattiki yazmilar arqilik bexarət yətküzülux hizmiti Yəhya bilən ahirlixidu.¹⁴ Wə əgər xu səzni qəbul kilalisanglar, «qaytip kelixi muqərrər boluqan Ilyas pəyoqəmbər» bolsa, Yəhyaning əzidur.¹⁵ Angliqudək kuliki barlar buni anglisun!

¹⁶ Ləkin bu dəwərdiki kixilərnə zadi kimlərgə ohxitay? Ular huddi rəstə-bazarlarda oltur-welip, bir-birigə: ¹⁷ «Biz silərgə sunay qəlip bərsəkmə, ussul oynimidinglar», «Matəm pədisigə qəlip bərsəkmə, yiqə-zar kilmidinglar» dəp qəxqaydioqan tuturuqsiz balilaroqə ohxaydu.¹⁸ Qünki Yəhya kelip ziyapəttə olturmaytti, xarab iqməytti. Xuning bilən, ular: «Uningə jin qəplixiptu» deyixidu.¹⁹ İnsan'oqli bolsa kelip həmə yəydu həmə iqudu wə

11:5 Yəx. 29:18; 35:5; 61:1; Luqə 4:18.

11:6 «wə uningə yənə: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar» — Yəhya pəyoqəmbər zindanda yetip: «Əysa Kutquzuquqi-Məsih bolsa nemixkə meni zindandin kutquzmioqan?» — dəp gumanlanuqan bolsa kərək idi. Yəhyaning bu soali toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

11:7 Luqə 7:24.

11:10 «Mana, yüz aldingə qəlmni əwətimən; u sening aldingda yolungni təyyarlaydu» — Təwrat, «Mal.» 3:1, «Yəx.» 40:3.

11:10 Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mar. 1:2; Luqə 7:27.

11:12 «Ərx padixahlikioqə kirix yoli xiddət bilən eqildi wə kixilər uni xiddət bilən tutuwalidu» — baxkə bir təjrimisi: «Ərx padixahlikə zorawanlikkə uqrimakta. Zorawanlar uningə hujum kilmakta». Bərk bizningqə bu ayətning mənisi asasən «Hudanəng padixahlikioqə kirix asan aməs; qünki uningə hərhil hujumlar kilinidu; ləkin hujumqə bərdaxlik berixkə təyyar, iradisi kət'i'y adəmlər uningə igə bolidu». Yənə «Luqə» 16:16ni kəring. Bizningqə yənə, 12-14-ayətlər «Mik.» 2:12-13 bilən munasiwətliktur. «Mikah»diki «qoxumqə səz»nimu kəring.

11:12 Luqə 16:16.

11:14 «Wə əgər xu səzni qəbul kilalisanglar, «qaytip kelixi muqərrər boluqan Ilyas pəyoqəmbər» bolsa, Yəhyaning əzidur» — Təwratqa, yəni «Mal.» 4:5-6də, Kutquzuquqi-Məsihning maydanə qikkixidin awwal Ilyas pəyoqəmbər Məsihning yolini təyyarlayx uqün qaytip keliduoqanlik kərsitilidu. Yəhudiylər Məsihning kelixini kütəkəqə, bu bexarətkə asasən Ilyasning awwal kelixini kütəwatqanidi. Yəhya pəyoqəmbər Ilyas pəyoqəmbərdək küq-kudrət bilən kəlgən («Luqə» 1:13-17ni kəring). Xunga Məsih Əysa bu bexarət uning arqilik əməlgə axkən, dəp eytidu. Uning üstigə, (Yəhudiylər həkə «awwalki Ilyas» boluqan Yəhyaning hawirini rət kiluqan boluqəqə) Məsihning kiyamət künidə dunyaoqə qaytip kelixidin awwalmu Ilyas pəyoqəmbər əzi qaytidən pəyda bolidu dəp ixənqimiz bar (yənə «Mal.» 4:5-6ni wə «Mar.» 9:11-13nimu kəring).

11:14 Mal. 3:23; Luqə 1:17.

11:16 Luqə 7:31.

11:18 «Yəhya kelip ziyapəttə olturmaytti, xarab iqməytti» — grek tilidə «Yəhya kelip, nə yeməydu nə iqməydu». Oqurmanləning esidə bərk, Yəhya pəyoqəmbər intayin oqorigil ozuklinatti, pat-pat roza tutatti. «Mat.» 3:4ni kəring.

11:18 Mat. 3:4; Mar. 1:6.

mana, ular: «Taza bir toymas və bir məyhor ikən. U bəjgirlar və gunahkarların dosti» deyixidu. Lekin danalix bolsa öz pərzəntliri arxilik durus dəp tonulidu»..

Əysani qətkə kəkkan xəhərlər

Luka 10:13-15

²⁰ Andin u əzi kəp məjiziləni kərsətkən xəhərlərdə turuwatqanlarni towa kilmioqanliqi üqün əyibləp, mundaq dedi: —

²¹ Həlinglaroqə way, əy Kərazinliklər! Həlinglaroqə way, əy Bəyt-Saidalıklar! Qünki silərdə kərsitilgən məjizilər Tur və Zidon xəhərliridə kərsitilgən bolsa, u yərlərdikilər heli burunla bəz kiyimigə yəginip, külgə milinip towa kıləqan bolatti..²² Mən silərgə xuni eytip qoyayki, kiyamət künidə Tur və Zidondikilərnin kəridioqini silərninɡkidin yenik bolidu..²³ Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnaqumluqlar! Silər təhtisaraqə qüxürülsilər. Qünki aranglarda yaritiləqan məjizilər Sodomda yaritiləqan bolsa, u xəhər bügüngiqə həlak bolmioqan bolatti..²⁴ Əmma mən silərgə xuni eytip qoyayki, kiyamət künidə Sodom zeminidikilərnin kəridioqini silərninɡkidinmu yenik bolidu..

Əysanın huxalliqi

Luka 10:21-22

²⁵ Xu wakitlarda, Əysa bu ixlaroqə qarap mundaq dedi:

— Asman-zemin İgisi i Ata! Sən bu həqiqətləni danixməni və əkilliklərdin yoxurup, səbiy balılaroqə axkariləqanliqin üqün Sanga mədhiyələr oquymən!..²⁶ Bərhək, i Ata, nəzirinɡdə bundak kılıx rawa idi.

²⁷ Həmmə manga Atamdin təkdin kılindi; Ooqulni Atidin baxka həqkim tonumaydu, və Atinimu Ooqul və Ooqul axkariləqanliqini layik kərgən kixilərdin baxka həqkim tonumaydu..

²⁸ Əy japəkəxlər və eoqir yük yükləngən həmminglar! Menin yəniməqə kelinglar, mən silərgə aramliq bərey. ²⁹ Menin boyunturukumni kiyip, məndin əgininglar; qünki mən məmin və kəmtərmən; xundak kıləqanda, kənglünqlər aram tapidu..³⁰ Qünki menin boyunturukumda bolux asan, menin artidəqan yüküm yeniktur..

11:19 «Lekin danalix bolsa öz pərzəntliri arxilik durus dəp tonulidu» — yaki «Danalix bolsa öz ix-mewiliri arxilik durus dəp tonulidu». Bu kışka ayət üstidə və uningdiki kəp muhim prinsiplar toqrisida «koxumqə sez»imizda tohtilimiz.

11:20 Luka 10:13.

11:21 «Silərdə kərsitilgən məjizilər Tur və Zidon xəhərliridə kərsitilgən bolsa...» — Tur və Zidon əsli butpərəs «yat əllər»nin xəhərliri idi. Məsələn, «Əzakıyal» 26-29-babni kərünq — ikki xəhər bu bablarda gunahlıri tütəylidin əyiblinidu. «Zidon» grek tilidə «Sidon» deyilidu. **«U yərlərdikilər heli burunla bəz kiyimigə yəginip, külgə milinip towa kıləqan bolatti»** — «bəzə (mataoqə) yəginip, külgə milinix» — kona zamanlarda kattik puxayman kılıx, gunahlarəqə towa kılıxning bir ipadisi idi.

11:21 2Sam. 13:19; 2Pad. 6:30; 19:1.

11:22 Mat. 10:15.

11:23 «Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnaqumluqlar!» — baxka birhil təjmisini: «Əy silər Kəpərnaqumluqlar! Asmanoqə qikmaqimidinglar?». Lekin bizningə «asmanoqə kətürülgən» degini toqra bolup, bu sez Əysa ularning arisida boləqanliqtin ularəqə kərsitilgən zor imtiyaz-iltipatin kərsitidu. **«Sodom xəhiri»** — 10:15ni, «Yar.» 18:16-19:29ni kərünq.

11:24 Mat. 10:15.

11:25 Ayup 5:12; Yəx. 29:14; Luka 10:21; 1Kor. 1:19; 2:7, 8.

11:27 Mat. 28:18; Luka 10:22; Yh. 1:18; 3:35; 6:46.

11:29 Zəb. 45:4; Yər. 6:16; Zək. 9:9

11:30 1Yuhə. 5:3.

«Matta»

Әйса «Xabat»ning Igisidur «Xabat küni» тооrулук 1-әйттики изаһатни көрүңг

Mar. 2:23-28; Luka 6:1-5

12¹ Xu qaoqlarda bir xabat küni, Әйsa buoqdayliklardin otüp ketiwatatti. Korsiқи eqip kәtkән muhlisliri baxaqlarni üzüp, yeyixkә baxlidi..² Lekin buni көrgән Pәrisiylәr uningoja:

— Kara, muhlisliring xabat küni Tәwratta qәklәngән ixni қiliwatidu, deyixti..

³ Biraқ u ularoja:

— Dawut wә uning һәмraһlirining aq қalojanda nemә қilojanlikini muқәddәs yazmildardin oқumiоjanmusilәr?..⁴ U Hudaning өyigә kirip, Hudaoja atalojan, xundaqла өzi wә һәмraһlirioja nisbәtән Tәwrat қanuni boyiqә yeyixkә bolmaydiojan «täқdim nanlar»ni sorap elip, ularni һәмraһliri bilән billә yegән. Әslidә bu nanlarni pәkәt қahinlarning yeyixigila bolatti..

⁵ Silәr Tәwratnı xuni oқup baқmiojansilәrki, ibadәthanida ixlәdiojan қahınlar xabat күnliri ixlәp xabat tärtipini buzsimu, gunahқа buyrulmaydu..⁶ Biraқ mән xuni silәrgә eytip қoyayki, bu yәrdә ibadәthanidinmu uluq birsı bar..⁷ Әmdiliktә әgәр silәr Hudaning «muқәddәs yazmılarda: «İzdәydiyoinim қurbanlıqlar әmәs, bәlki rәһim-xәpкәt» deyilgән xu sөzining mәnisini bilgән bolsanglar, bigunah kixilәrni gunahkar dәp bekitmәytinglar..⁸ Qünki İnsan'оqlı xabat күnining Igisidur..

Xabat күnidә bimarnı saқaytixқа bolamdu?

Mar. 3:1-6; Luka 6:6-11

⁹ U u yәrdin ayirilip, ularning sinagogioja kirdi..¹⁰ Wә mana, u yәrdә bir қoli yegilәp қalojan bir adәм bar idi. Ular uning üstidin әrz қilixқа sәwәb tapmaqқи bolup uningdin:

— Xabat küni kesәl saқaytix Tәwrat қanunioja uyoјunmu? — dәp soridi..

¹¹ Lekin u ularoja mundaқ jawab bәrdi:

— Birәsinglarning қoyı xabat күni orioja qүxүp kәtsә, uni dәрһal tartip qikiriwalmaydiojan adәм barmidu?..¹² İnsan bolsa қoydin xunqә әtibarlıqtur! Xunga, xabat күni yaxxilıқ қilix Tәwrat қanunioja uyoјundur..¹³ Andin u һelikı kesәlgә:

12:1 «xabat küni» — xәnbә küni, Tәwrat kalendarı boyiqә һәptining yәttinqı küni bolup, Musa pәyoјambәrgә qүxүrүlgән қanun boyiqә İsraildiki һәрbir insan wә mal-qarwıllarmu xu küni һәрқандақ ix-hizmәt қilmay, dәм elixi kerәk idi. Tәbirlәrnımu көrүңg.

12:1 Қан. 23:24; Mar. 2:23; Luka 6:1.

12:2 «muhlisliring xabat küni Tәwratта qәklәngән ixni қiliwatidu» — «qәklәngән ix» тооrулук — Tәwrat қanunida qәklәngән. Tәwrat қanuni boyiqә dәм elix küni «haman tepix» «hizmәt» dәp қarılıp, қanunioja hilaplıқ ix dәp һesablinixi kerәk idi, әlwәttә. Pәrisiylәr muhlislarning danlarnı yeyix үqün aқlixini «haman täpкәnlikkә barawәр» dәp қariojan. Әmdi baxaqlarnı üzüp yeyix ziraәtlәrgә orqақ selix bilән ohxaxmu yaki ohxax әmәsmu, buningoja oқurmәnlәr Mәshihning jawabını oқup өzi bırnemә desun! «Qoxumqә sөz»imizdә muхu wәқә тооrулук izаһatlırimizni көrүңg.

12:2 Mis. 20:10.

12:3 «Dawut wә uning һәмraһlirining aq қalojanda nemә қilojanlikini muқәddәs yazmildardin oқumiоjanmusilәr?» — «Oқumiоjanmusilәr?» dәgән sөz Pәrisiylәrning daim rәқibiliridin soraydiojan soal xәkli idi.

12:4 «Dawut Hudaning өyigә kirip, Hudaoja atalojan, xundaqла өzi wә һәмraһlirioja nisbәtән Tәwrat қanuni boyiqә yeyixқа bolmaydiojan «täқdim nanlar»ni sorap elip, ularni һәмraһliri bilән billә yegән» — bu wәқә «1Sam.» 21:1-7dә hatirilәngән.

12:4 Mis. 29:33; Law. 24:9; 1Sam. 21:6.

12:5 Qel. 28:9.

12:6 2Tar. 6:18.

12:7 «İzdәydiyoinim қurbanlıqlar әmәs, bәlki rәһim-xәpкәt» — «Hox.» 6:6din elinojan sөz (9:13nimu көrүңg).

12:7 Hox. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 23:23.

12:8 Mar. 2:28; Luka 6:5.

12:9 «U u yәrdin ayirilip, ularning sinagogioja kirdi» — «ular» bolsa yukirida tiloja elinojan «Pәrisiylәr»ni көrsәtkән boluxi kerәk.

12:9 Mar. 3:1; Luka 6:6.

12:10 Luka 14:3.

12:11 Mis. 23:4; Қан. 22:4.

12:12 Yar. 1:27.

— Qolungni uzat, — dedi. U qolini uzitixi bilanla qoli ikkinqi qolioja ohxax əsligə kəltürüldi..

¹⁴ Biraq Pərisiylər taxkiriyoja qikip, uni qandak yoxitix həkkidə məslihət qilixti..

Huda talliojan kul

¹⁵ Əmma Əysa buni biliwelip u yərdin ayrildi. Top-top kixilər uningoyə əgixip mangdi. U ularning həmmisini sakaytti; ¹⁶ andin ularoyə əzining salahiyitini axkarilimaslikni kattik tapildi.. ¹⁷ Buning bilan Yəxaya pəyoqəmbər arqilik yətküzülgən munu səzlər əməlgə axuruldi:

¹⁸ — «Karanglar, mana Mən talliojan Öz kulum!

Mening səyümlükim, dilimning səyüngini!

Mən Öz Rohımni uning wujudioja kondurimən,

Xuning bilan u əllərgə həküm-həqiqətni jakarlaydu..

¹⁹ U nə talax-tartix qilmaydu nə quqan kətürməydu, Koqılarda uning kətürgən awazini heq angliyoqı bolmaydu.

²⁰ Taki u oqəlibə bilan toqra həkümlərni qıqaroquqə,

Yanjilojan komuxni sundurmaydu,

Tütəp oqəy dəp qalojan pilikni oqürməydu;..

²¹ Wə əllər uning namioja ümid baqılaydu»..

Mukəddəs Rohqa kupurluk qilix

Mar. 3:20-30; Luqa 11:14-23; 12:10

²² Xu qaojda, uning aldioja jin qaplixiwalojan kor wə gaqa biri elip kelindi. U uni sakaytti, kor gaqini səzliyələydiyəjan wə kərələydiyəjan kildi.. ²³ Barlıq halayik həyran boluxup:

— Əjəba, bu Dawutning oqlimidu? — deyixti..

²⁴ Ləkin Pərisiylər bu səzni anglap:

— U pəkət jinlarning əmiri boləjan Bəlzibubka tayinip jinlarni koqliwetidikən, deyixti..

²⁵ Ləkin u ularning nemə oylawatkanlıqini bilip ularoyə mundak dedi:

— Öz iqidin belünüp ozara soquxqan hərəkəndak padixahlıq wəyran bolidu; hərəkəndak xəhər yaki ailə öz iqidin belünüp əzara soquxsə zawallıqka yüz tutidu. ²⁶ Əgər Xəytan Xəytanni koqlisa, u öz-əzigə qarxi qıqqan bolidu. Undakta, uning padixahlıqı qandakmu put tirəp tu-

12:13 «U qolini uzitixi bilanla qoli ikkinqi qolioja ohxax əsligə kəltürüldi» — «əsligə kəltürüldi» degən peilning «məjhul xəkli» bolup, bizgə bu ixni Huda əzi qilojan, degənni ukturidu. Əmđi ular bu mejiyə «xabat künidə yaritilojanlıqı» üqün zadi kimni əyibliməqı?

12:14 Mar. 3:6; Yh. 5:18; 10:39; 11:53.

12:15 Mat. 10:23.

12:16 Mat. 9:30; Luqa 5:14.

12:18 «Xuning bilan u əllərgə həküm-həqiqətni jakarlaydu» — «Yəx.» 42-babtılı izahlarınimu kəring.

— «Əllər» bolsa muxu yərdə «yat əllər», yəni barlıq Yəhudıy əməslərni, jahəndiki barlıq millətlərni kərsitidu.

— «Həküm-həqiqət» degənni mənisı toqruluk; — bu səz ibraniy tilidə (Təwrattiki əyni bəxarəttə) «mixpat» deyilidu, u tet jəhətni öz iqigə alidu, yəni Hudaning «həkkaniy kuli»ning: —

— (1) Hudaning butlar toqruluk həkümi, yəni «Huda degən tirik həm birdur, butlar yəqtin boləjan nərsə» degən həqiqətni elip kelixini (həqiqətsizlər həqiqətkə erixidu).

— (2) Hudaning adil kanun-pərmanlırining həwirini yətküzüp, qüxəndürüp berixini;

— (3) hərhil hata uqumlarni wə kəzkaraxlarni tüzitip toqra kəzkaraxlarni yətküzüxini;

— (4) adalətsizlikni tüzitip, uwal boləjanlaroyə adalətni yətküzüxini kərsitidu.

12:18 Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

12:20 «Taki u oqəlibə bilan toqra həkümlərni qıqaroquqə...» — «həküm-həqiqət» degənni mənisı toqruluk yukiriki 19-ayəttiki izahətni kəring.

12:21 Yəx. 42:1-4.

12:22 Mat. 9:32; Luqa 11:14.

12:23 Yh. 4:29.

12:24 Mat. 9:34; Mar. 3:22; Luqa 11:15.

ralisun? ²⁷ Əgər mən jinlarni Bəəlzibuloğa tayinip qoqlisam, silərninğ pərzəntliringlar kimğə tayinip jinlarni qoqlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun! ²⁸ Ləkin mən Hudaning Rohıoğa tayinip jinlarni qoqlıoğan bolsam, undaқта Hudaning padıxahlıki dər wə wə üstinglaroğa qüxüp namayan boldi.

²⁹ Bir kixi küqtüggür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini kandaқ bulap ketəlisun? Pəket u xu küqtüggürni awwal baqlıyalisa, andin öyini bulang-talang kılalaydu..

³⁰ Mən tərəptə turmioğanlar manga qarxi turoquqidur. Mən tərəpkə adəmlərnı yioqmıoquqlar bolsa toztuwətküqidur.

³¹ Xuning üqün mən silərgə xuni eytip qoyayki, insanlarning ötküzgən hərtürlük gunahlrı wə kıloğan kupurluklirining həmmisini kəqürüxkə bolıdu. Bıraқ Mukəddəs Rohқа kupurluk kılıx həq kəqürülməydu.. ³² İnsan'oolıoğa qarxi səz kıloğan kimdəkim bolsa kəqürümğə erixələydu; ləkin Mukəddəs Rohқа qarxi gəp kıloğanlar bolsa bu dunyadimu, u dunyadimu kəqürümğə erixələydu..

Adəmnı əməlliridin tonux

Luka 6:43-45

³³ Dərəh yahxi bolsa, mewisimu yahxi bolıdu — yaki dərəh por bolsa, mewisimu naqar bolıdu; qünki hər kandaқ dərəh öz mewisidin bilinidu..

³⁴ Əy yılanlarning pərzəntlırı! Silər razıl tursanglar, aqlinglardın kandaқmu yahxi səz qıqsun? Qünki adəmninğ kəlbidə nemə tolup taxqan bolsa eqızdın xu qıkıdu.. ³⁵ Yahxi adəm öz yahxi həzinisidin yahxi nərsilərnı qıkırıdu. Yaman adəm yaman həzinisidin yaman nərsilərnı qıkırıdu. ³⁶ Mən silərgə xuni eytip qoyayki, insanlar kıloğan hər bir eqız kuruk səzi üqün sorak küni hesab berıdu.. ³⁷ Qünki öz səzliring bilən ya həkkanıy ispatlinisən, ya səzliringlar bilən gunahkar dəp bekıtilisən..

Məjizilik əlamət kərsitix təlipi

Mar. 8:11-12; Luka 11:29-32

³⁸ Xu qaoqda bəzi Təwrat ustazlırı wə Pərisiylər uningə qawabən:

Ustaz, səndin bir məjizilik əlamət kərgümüz bar, — dedi.. ³⁹ Ləkin u ularə qə mundaқ qawab bərdi: — Rəzil həm zinahor bu dəwr bir «alamət»ning kərsitilixini istəp yürıdu. Bıraқ bu dəwrdikilərgə

12:27 «Əgər mən jinlarni Bəəlzibuloğa tayinip qoqlisam, silərninğ pərzəntliringlar kimğə tayinip jinlarni qoqlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun!» — bu səzninğ ikki xərhi bar: —

–(1) «silərninğ pərzəntliringlar» — bu Pərisiylərninğ öz talip-əğəkküqlirini kərsitidu. Əməliyəttə bolsa Pərisiylər wə əğəkküqliri jinlarni həq həydiyəlməytti. Undaқта Xəytanning padıxahlıkiə qə kikiy hujum kıləquqlar Əysa wə muritlirinu, yaki Pərisiylərnı? Pərisiylərninğ Hudaning əməs, bəlki Xəytanning təripidə turoqanlıki öz əğəkküqlirininğ jinni həydəxkə küqsiz boləqanlıkiə ispat bəreəti.

–(2) «silərninğ pərzəntliringlar» — bu Əysanınğ əğəkküqlirini (İsraillarning pərzəntlirini) kərsitidu. Pəket Əysala əməs, ularnu jinlarni həydiyələydoğan boləqan; xunga ularnu Əysanınğ Hudaning küqi bilən jin-xəytanlarni bir tərəp kiliwatqanlıkiə ispat bəreəti.

–Bizningə (1)-kəzkarax toqra. «Qoxumqə səz»imzimu kərunğ.

12:29 «Bir kixi küqtüggür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini kandaқ bulap ketəlisun?...» — bu təmsildiki «küqtüggür adəm» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. Uning öyini bulang-talang kıləquqi Əysadın baxqə həqkim bolmaydu.

12:31 Mar. 3:28; Luka 12:10; 1Yuhə. 5:16.

12:32 «Mukəddəs Rohқа qarxi gəp kıləqanlar bolsa bu dunyadimu, u dunyadimu kəqürümğə erixələydu» — «Mukəddəs Rohқа qarxi gəp kılıx» yaki «Mukəddəs Rohқа kupurluk kılıx» dəgən gunah toqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

12:32 Qel. 15:30; 1Sam. 2:25; 1Yuhə. 5:16.

12:33 Mat. 7:18.

12:34 Zəb. 40:9-10; Mat. 3:7; Luka 6:45.

12:36 Top. 12:14; Əf. 5:4.

12:37 2Sam. 1:16; Luka 19:22.

12:38 «Ustaz, səndin bir məjizilik əlamət kərgümüz bar» — Pərisiylər Əysadın tələp kıləqan «alamət» bolsa əzining Məsih ikənlirini ispatlaydoğan birər məjizilik əlamət, əlwəttə.

12:38 Mat. 16:1; Mar. 8:11; Luka 11:29; 1Kor. 1:22.

«Yunus pəyoğəmbərdə kərülğən məjizilik alamət»tin baxқа heqқandak məjirilik alamət kərsitilməydu. ⁴⁰ Qünki Yunus pəyoğəmbər yoojan belikning kərsikida üq keqə-kündüz yatқandak, İnsan'ooqlimu ohxaxla üq keqə-kündüz yərning baqrida yatidu. ⁴¹ Soraq küni Ninəwə xəhridikilər bu dəwrdikilər bilən təng qəpup, bu dəwrdikilərnəning gunahlırini bekitidu. Qünki ular Yunus pəyoğəmbər jakarlıoqan həwərnı anglap, yamanlıqıdin towa kıloqan; wə mana, muxu yərdə Yunus pəyoğəmbərdinmu uluq birsi turidu!..

⁴² Soraq küni «Jənuhtiki ayal padıxah»mu bu dəwrdikilər bilən təng tirilip, ularning gunahlırini bekitidu. Qünki u Sulaymanning dana səzlırini angıax üqün yər yüzining qetidin kəlgən; wə mana, hazır muxu yərdə Sulaymandinmu uluq birsi turidu!..

Napak roһning kaytip kelixi

Luka 11:24-26

⁴³ Napak roһ birawning tenidin qikiriwetilgəndin keyin, u kuroqak dalalarnı qərgiləp yürüp, birər aramgahını izdəydu, biraқ tapalmaydu. ⁴⁴ wə: «Mən qikқан makanimoja kaytay» dəydu. Xuning bilən kaytip kelip, xu makanining yənıla box turoqanlıqını, xundakla pakiz tazılanoqanlıqını wə rətləngənlikini bayqaydu-də, ⁴⁵ berip əzidinmu bəttər yəttə jinni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmnəning keyinki həli burunқidinmu tehimu yaman bolidu. Bu rəzil dəwrdikilərnəning həlimu mana xundak bolidu!..

Mening anam wə inilirim kim?

Mar. 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ U toplaxқан halayıqқа dawamlıq səzləwatқanda, mana, anisi bilən iniliri kelip, uning bilən səzləxməqqi bolup taxқırıda turuxti. ⁴⁷ Xuning bilən birəylən uningoja: — Aningiz wə iniliringiz siz bilən səzliximiz dəp taxқırıda turidu, — dedi.

⁴⁸ Ləkin u jawabən xu həwərnı yətküzgən kixidin: «Kim mening anam, kim mening inilirim?» — dəp soridi. ⁴⁹ Andin u qəlini sozup muhlislırini kərsitip: — Mana mening anam, mana mening inilirim! ⁵⁰ Qünki kim ərxteki Atamning iradisini ada kılsa, xu mening aka-inim, aqa-singlim wə anamdur, — dedi!..

12:40 Yun. 2:1,11

12:41 «mana, muxu yərdə Yunus pəyoğəmbər dinmu uluq birsi turidu!» — bu 39-41-ayətlərdə əysa Yunus pəyoğəmbərnəning yoojan bir belikning iқidə üq kün turup tirik qikқанlıqını tiloja elix arқılıq əziningmu elüp, üqinqi küni tirilidioqanlıqını aldin eytқан. Təwrat, «Yunus» 1-2-bablarnı wə xu kitabtki «Yunus pəyoğəmbərdə kərülğən məjizilik alamət» toqıruluқ «qoxumqə səz»iminzimu həm uxbu kitabtki «qoxumqə səz»imizni kəring. «bu dəwrdikilərnəning gunahlırini bekitidu» — Ləmək, «butpərəs Ninəwəliklər Yunus pəyoğəmbərnəning təlimini anglap, yaman yoldin kaytқан. Biraқ bu yərdə Yunus pəyoğəmbərdinmu uluq birsi boloqan Məsiһ silərnı yaman yoldin kaytixқа qakırsa, kulak salmidinglar».

12:41 Yun. 3:5; Luka 11:32.

12:42 «Jənuhtiki ayal padıxah» — yəni «Xəbaning ayal padıxahı». «Xəba» jənubiy Ərəbistan yaki Efiopiyanı kərsitidu. «1Pad.» 10:1-10ni kəring.

12:42 1Pad. 10:1; 2Tar. 9:1; Luka 11:31.

12:43 «napak roһ» — jinni kərsitidu.

12:43 Luka 11:24.

12:45 «buning bilən həliki adəmnəning keyinki həli burunқidinmu tehimu yaman bolidu. Bu rəzil dəwrdikilərnəning həlimu mana xundak bolidu» — bu təmsil: (1) jin qaplıxıtın kutқuzuloqan adəmnəning həqıqiy bir hətirini; (2) Yəһudi yəһkəning əhwalınimu kərsitidu. «Qoxumqə səz»imizni kəring.

12:45 İbr. 6:4, 5; 10:26; 2Pet. 2:20.

12:46 Mar. 3:31; Luka 8:20.

12:50 Yһ. 15:14; 2Kor. 5:16; Gal. 5:6; 6:15; Kol. 3:11.

Ərx padixahlığı toqrisidiki yəttə təmsil

«1» Uruk qaqquqi toqrisidiki təmsil

Mar. 4:1-9; Luka 8:4-8

13¹ Xu küni Əysa əydin qikip, dengiz boyida olturatti..² Ətrapiqə top-top adəmlər olxiwaloqəqə, u bir kemigə qikip olturdi. Pütkül halayiq bolsa dengiz boyida turuxatti..

³ U ularoqə təmsillər bilən nuroqun həkmətlərni eytip birip, mundaq dedi:

— Mana, uruk qaqquqi uruk qaqqli etizəqə qikiptu..⁴ Uruk qaqqanda uruklardin bəziliri qiojir yol üstigə qüxüptu, kuxlar kelip ularni yəp ketiptu.

⁵ Bəziliri texi kəp, topisi az yərlərgə qüxüptu. Tupriki qongkur bolmioqəqə, tezla ünüp qikiptu,

⁶ lekin kün qikixi bilənla aptapta kəyüp, yiltizi bolmioqəqə kurup ketiptu..⁷ Bəziliri tikənlərnin arisioqə qüxüptu, tikənlər əsüp maysilarni boquwaptu..⁸ Bəziliri bolsa yaxhi tupraqqə qüxüptu.

Uların bəziliri yüz həssə, bəziliri atmix həssə, yənə bəziliri ottuz həssə həsul beriptu..⁹ Quliki barlar buni anglisun!

Təmsillərnin məksiti

Mar. 4:10-12; Luka 8:9-10

¹⁰ Muhlisiri kelip, uningdin: —

Sən nemə üqün ularoqə təmsillər arkilik təlim berisən? — dəp soridi..

¹¹ U ularoqə mundaq jawab bərdi:

— Silər ərx padixahlığının sirlirini bilixkə muyəssər kilindinglar, lekin ularoqə nesip kilinmidi..

¹² Qünki kimdə bar bolsa, uningəqə tehimi kəp berilidu, uningda molqilik bolidu; əmma kimdə yok bolsa, həttə uningda bar boləqlanirimu uningdin məhrum kilinidu..

¹³ Ularoqə təmsil bilən səzlərimin səwəbi xuki, ular qərisimu kərməydu, anglisimu tingximaydu həm həqiqiy qüxənməydu. ¹⁴ Buning bilən Yəxaya pəyğəmbər eytqan bəxarəttiki munu səzlər əməlgə axuruldi:

— «Silər anglaxni anglaysilər, birək qüxənməysilər;

Qəraxni qəraysilər, birək kərməysilər..

¹⁵ Qünki muxu həlkning yürükini may qəlap kətkən,

Ular angliqəanda quləqlirini əqir qiliwəqlən,

Ular kəzlirini uhliqəandək yumuwəqlən;

Undək bolmisidi, ular kəzliri bilən kərüp,

Quliki bilən anglap,

Kəqli bilən qüxinip,

Əz yolidin yanduruluxi bilən,

Mən ularni səqəytqan bolattim..

13:1 Mar. 4:1; Luka 8:4, 5.

13:2 Luka 5:3.

13:10 Mar. 4:10; Luka 8:9.

13:11 «Ərx padixahlığının sirliri» — İnjlida «sirlər» əslidə insanlarəqə axkarilanmioqan, hazır Məsih yəki rosulliri arkilik ayan qilinoqan ıxlarni kərsitidu. Uning üstigə, İnjlidiki bəzi «sirlər» intayin sirlək, əlwəttə.

13:11 Mat. 11:25; 2Kor. 3:14.

13:12 «Qünki kimdə bar bolsa, uningəqə tehimi kəp berilidu...» — «kimdə bar bolsa...» degəndə, «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xühşisizki, əbədi əhmiyyətlik birər nərsə bolsa kərək, bu iman-ixəqnəi əz iqiğə qoqum alidu. Biz əzimizgə «əbədi əhmiyyətlik» hər bir nərə boluxi üqün pəkət Məsihdinla tapalaymiz, əlwəttə.

13:12 Mat. 25:29; Mar. 4:24,25; Luka 8:18; 19:26.

13:14 Yəx. 6:9-10; Mar. 4:12; Luka 8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8.

13:15 «muxu həlkning yürükini may qəlap kətkən... undək bolmisidi, ... kəqli bilən qüxinip, əz yolidin yanduruluxi bilən, mən ularni səqəytqan bolattim» — toluk bəxarət Təwrat, «Yəx.» 6:9-10də tepilidu.

13:15 Yəx. 6:9-10

¹⁶ Lekin, közliringlar bəhtliktur! Qünki ular kərıdu; kulıkinglar bəhtliktur! Qünki ular anglaydu..

¹⁷ Men silergə xuni bərhək eytip qoyayki, burunki nuroqun pəyqəmbərlər wə həkkaniy adəmlər silərnin kərginlarni kəruxkə intizar boləqan bolsimu ularni kərmigən; silərnin angliqinlarni anglaxkə intizar boləqan bolsimu ularni anglimiqən.

Uruk qagʻuqi toʻgʻrisidiki tamsilning qūxəndūrūlūxi

Mar. 4:13-20; Luka 8:11-15

¹⁸ Əmdi uruq qaqquqi toorisidiki təmsilning mənisini anglanglar: ¹⁹ Əgər biri ərx padixahlığining söz-kalamini anglap turup qüxənmisə, Xəytan kelip uning kəngligə qeqiləən səzni elip ketidu. Bu dəl qioqir yol üstigə qeqiləən uruqlardur. ²⁰ Taxlıq yərlərgə qeqiləən uruqlar bolsa, ular söz-kalamni anglap, huxallik bilən dərhal qəbul qiləənlərni kərsitidu. ²¹ Həlbuki, kəlbidə heq yiltiz bolmioqəqə, pəkət wakitlik məwjut bolup turidu; söz-kalamning wəjədin qiyinqilik yaki ziyənkəxlikkə uqrioqənda, ular xuan yoldin qətnəp ketidu. ²² Tikənlərnin arisioqə qeqiləəni xundəq adəmlərni kərsətkənki, ular söz-kalamni anglioqini bilən, ləkin bu dunyaning əndixiliri wə baylıqning ezikturuxi kəlbidiki söz-kalamni boquwetidu-də, ular həsulsiz qalidu. ²³ Ləkin yaxhi yərgə qeqiləən uruqlar bolsa — söz-kalamni anglap qüxəngən adəmlərni kərsitidu. Bundəq adəmlər həsul beridu, birsı yüz həssə, birsı atmıx həssə, yənə birsı ottuz həssə həsul beridu.

«2» Kürmək, yəni «məstək» toqrisidiki təmsil

²⁴ U ularning aldida yənə bir təmsilni bayan kildi: —

— Ərx padixahlığı huddi etizioğa yaxşı uruqni qaqқан bir adəmgə ohxaydu. ²⁵ Əmma kixilər uykuğa qəmgən qaşda, duxmini kelip buşday arisiğa kürmək uruklirini qeqiwetip, ketiptu.

²⁶ Əmdı maysılar     , baxa            ,                           .

²⁷ Hojayinning qakarliri kelip uningqa:

— «Əpəndi, siz etizingizəyə yaxşı uruq qaqqan əməsidingiz? Kürməklər nədin kəlip qaldı?» dəpti.

²⁸ Hojayin: «Buni bir düxmən kiləjan» — dəptu.

Qaqarlar uningdin: «Siz bizni berip ularni otiwetinglar deməqquimu?» – dəp soraptu.

²⁹ «Yak,» – dəptu hojayin, «undak kılqanda kürməkləni yulqanda, buqdaylarnımu yuluwetixinglar mumkin. ³⁰ Bu ikkisi orma waqtıoıqə billə əssun, orma waqtıda, mən ormiqılaraqə: – Aldi bilən kürməkləni ayrip yioıip, baqlap kəydürüxkə qoyunglar, andin buqdaylarni yioıip ambiriməqə əkiringlar, dəymən» – dəptu hojayin..

«3» Kığa toqrisidiki wə «4» Eqitku toqrisidiki təmsillər

Mar. 4:30-34; Luka 13:18-21

³¹ U ularoĝa yənə bir təmsilni eytti:

13:16 Luka 10:23; Yh. 20:29; 1Pet. 1:8.

13:17 1Pet. 1:10.

13:18 Mar. 4:13; Luka 8:11.

13:19 «əgər biri ərx padixahlığının söz-kalamini anglap turup qüxənmisə..» – muxu yərdə «ərx padixahlığı» grek tilidə pəkət «padixahlıq» bilən ipadiliniidu.

13:19 Mat. 4:23.

13:20 «Taxlik yarlarga qeqiloqan uruqlar bolsa, ular sez-kalamni anglop, huxallik bilən dərhal qobul qiloqanlarni kersitidu» — «sez-kalam» bolsa Hudaning padixahligi toqruluk sez-kalamdur.

13:22 Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luka 18:24; 1Tim. 6:9.

13:25 «...dūxmini kelip buqday arisoqa kürmək uruqlirini qeqiwetip, ketip» — okurmənlərgə xü ayanki, bu təmsildiki «kürmək» (yaxı «məstək») əvvəl buqdayoqa op'ohxax xəkildə əsudu. Pəkat bax elixi bilən pərk ətkili boludu.

13:30 Mat. 3:12.

— Ərx padixahlığı huddi bir adəm qolıoja elip etizioja qaqқан kiqa uruқioja ohxaydu..³² Kiqa uruқи dərwaқə barlıq uruқlarning iqidə əng kiqik bolsimu, u hərқandақ ziraəttin egiz əsüp, dərəh bolidu, һəttа asmandiki қuxlarmu kelip uning xahlirida uwulaydu..

³³ U ularoja yənə bir təmsilni eytti:

— Ərx padixahlığı huddi bir ayal qolıoja elip üq jawur unning arisioja yoxurup, taki pütүн hemir bolıuqə saқlıojan eqitқuоja ohxaydu..

³⁴ Əysа bu ixlarning һəmmisini təmsillər bilən көpqilikкə bayan kildi. U təmsilsiz һeqқandақ təlim бərməytti..³⁵ Buning bilən pəyoјəmbər арқilik aldin'ala eytiloјan munu sөzlər əməlgə axuruldi:

— «Aqizimni təmsil sөzləx bilən aqimən,

Aləm apiridə boloјandin beri yoxurunup kəlgən ixlarni elan қilimən»..

Kürmək тоорisidiki təmsilning qүхəndүrlүlүxi

³⁶ Xuningdin keyin, u көpqilikni yoloja seliwetip öygə kirdi. Muhlisiri yenioja kelip uningdin: — Etizliқtiki kürmək тоорisidiki təmsilni bizgə xərhləp bərsəng, — dəp ötündi..

³⁷ U əmdi ularoja jawab berip mundaқ dedi:

— Yahxi uruқni qaqқан kixi İnsan'oolidur. ³⁸ Etizliқ bolsa — dunya. Yahxi uruқ bolsa ərx padixahlıqining pərzəntliridur, lekin kürmək rəzil bolıuқining pərzəntliridur. ³⁹ Kürmək qaqқан dүxmən — İblisur. Orma orux waқti — zaman ahiridur. Ormiқilar — pərixtilərdur..

⁴⁰ Kürməklər yulunup, otta keydürüwetilginidəк, zaman ahiridimu ənə xundaқ bolidu.

⁴¹ İnsan'oolı pərixtilirini əwətip, ular insanlarni gunahқа azduroјuқlarning һəmmisini, xundaқla barlıq itaətsizliқ қilоjuқlarni öz padixahlıqidin xallap қikiр, ⁴² humdanning lawuld-ap turojan otioja taxlaydu. U yərdə yioja-zarlar kətürüldi, қixlirini oјuқurlitidu..⁴³ U qaoјda һəққaniylar Atisinin padixahlıqida huddi қuyaxtəк јulalinidu.

Anglıoјudəк қulıqı barlar buni anglisun!.

«5» Həzinə тоорisidiki wə «6» Қimmətlіk mərwayit тоорisidiki təmsillər

⁴⁴ — Ərx padixahlığı huddi etizda yoxurulojan bir həzinigə ohxaydu. Uni tepiwalоjuқи həzinini қaytidin yoxurup, həzinining xad-huramlıqı iqidə bar-yoқini setiwetip, xu etizni setiwalidu..

⁴⁵ Yənə kelip, ərx padixahlığı esil ünqə-mərwayitlarni izdigən sodigərgə ohxaydu..⁴⁶ Sodigər naһayiti kimmət baһalıq bir mərwayitni tapқanda, қaytip berip bar-yoқini setiwetip, u mərwayitni setiwalidu.

13:31 Mar. 4:30; Luka 13:18.

13:32 «Kiqa uruқи dərwaқə barlıq uruқlarning iqidə əng kiqik bolsimu, u hərқandақ ziraəttin egiz əsüp, dərəh bolidu, ...» — bu yərdə tiloja elinojan «kiqa» ottura xərktə esidiojan, yahxi eskəndə һəttа üq metrдин exip ketidiojan esümlүkni kərsitidu.

13:33 «Ərx padixahlığı huddi bir ayal qolıoja elip üq jawur unning arisioja yoxurup, taki pütүн hemir bolıuqə saқlıojan eqitқuоja ohxaydu» — «üq jawur» (yaki «üq küra») — Grek tilida «üq saton (seah)». Bir seah 7 kilogram. Bu heli көp un bolup, yüz adəmnin tamıqioja yetətti. «Yar.» 18:6ni көrüng.

13:33 Luka 13:20,21.

13:34 Mar. 4:33.

13:35 «Buning bilən pəyoјəmbər арқilik aldin'ala eytiloјan munu sөzlər əməlgə axuruldi...» — қaysi pəyoјəmbər iкənliki muxu yərdə eytilmaydu. Əməliyəttə u Zəburdiki birnəqqə küylərnin muallipi Asaf idi. «Aqizimni təmsil sөzləx bilən aqimən, aləm apiridə boloјandin beri yoxurunup kəlgən ixlarni elan қilimən» — «Zəb.» 78:2.

13:35 Zəb. 78:2

13:36 «Xuningdin keyin, u көpqilikni yoloja seliwetip...» — yaki «xuningdin keyin, u көpqiliktin ayrılıp...».

13:39 Yo. 3:13; Wəh. 14:15.

13:42 Mat. 8:12; 22:13; 24:51; 25:30; Luka 13:28.

13:43 Dan. 12:3; 1Kor. 15:42.

13:44 Fil. 3:7.

13:45 «esil ünqə-mərwayitlarni izdigən sodigər...» — grek tilidiki «esil» «gүzəl» deгəи mənisini öz iқigə alidu.

«7» Tor taxlax toʻqrisidiki tamsil

⁴⁷ — Yənə kelip, ərх padixahlıki dengizə taxlinip hərhil beliklarni tutidoğan torəja ohxaydu. ⁴⁸ Tor toxkanda, belikqılar uni kirojakka tartip qikiridu. Andin olturup, yahxi beliklarni ilojiwelip, qaqilarəja qaqilap, ərziməslərnı taxliwetidu. ⁴⁹ Zaman ahirida xundak bolidu. Pərixitlər qikip, rəzil kixilərnı həqqaniy kixilər arisidin ayriydu ⁵⁰ wə humdanning lawuldap turoğan otioja taxlaydu. U yərdə yioja-zarlar kətürüldü, qixlirini ojuqurlitidu..

⁵¹ Əysa ulardin:

— Bu ixlarning həmmisini qüxəndinglarmu? dəp soridi.

Qüxəndük, — dəp jawab bərdi ular.

⁵² Andin u ularəja: — Xunga, ərх padixahlıki təlimgə muyəssər bolup muhlis boləjan hər bir Təwrat ustazi huddi həzinisidin yengi həm kona nərsilərnı elip qikip tarkatkuqi əy hojayinioja ohxaydu, — dedi.

Nasarətlıklərnıng Əysani qətkə kəkixi

Mar. 6:1-6; Luğa 4:16-30

⁵³ Əysa bu təmsillərnı səzləp boləjandin keyin, xundak boldiki, u yərdin ayrilip, ⁵⁴ əz yurtioja kətti wə əz yurtidiki sinagogta həlkə təlim berixkə kirixti. Buni angliojan halayik intayin həyran boluxup:

— Bu adəmnıng bunqiwala danalıki wə mejiyə-karamətliri nədin kəlgəndü? ⁵⁵ U pəkət heliki yaəjaqqıning oqli əməsmu? Uning anisining ismi Məryəm, Yakup, Yüsüp, Simon wə Yəhudalar uning iniliri əməsmu? ⁵⁶ Uning singillirining həmmisi bizning arimizdioju? Xundak ikən, uningdiki bu ixlarning həmmisi zadi nədin kəlgəndü? — deyixətti. ⁵⁷ Xuning bilən ular uningəja həsət-bizar bilən qaridi. Xunga Əysa ularəja mundak dedi:

— Hər kəndak pəyoqəmbər baxka yərlərdə hərmətsiz qalmaydu, pəkət əz yurti wə əz əyidə hərmətkə sazawər bolmaydu..

⁵⁸ Ularning iman-ixənqsizlikidin u u yərdə kəp mejiyə kərsətmidi.

Qəməldürgüqi Yəhyaning əltürülüxi

Mar. 6:14-29; Luğa 9:7-9

14 ¹ U qaoqlarda, Hərod hakim Əysaning nam-xəhritidin həwər tepip, ² hizmətkarlırigə: — Bu adəm qəməldürgüqi Yəhya bolidu, u əlümdin tirilgən bolsa kerək. Xuning üqün muxu alahidə kudrətlər uningda küqini kərsətməktə, — dedi.

³ Hərodning bundak deyixining səwəbi, u əgəy akisi Filipning ayali Hərodiyəning wəjidin Yəhyani

13:50 Mat. 13:42.

13:53 Mar. 6:1; Luğa 4:16.

13:54 Mar. 6:2.

13:55 «U pəkət heliki yaəjaqqıning oqli əməsmu? Uning anisining ismi Məryəm... əməsmu?» — Yəhudiylar arisida adəmlər atisining ismi bilən tonuluxi kerək idi. Yalojuz anisining ismini tiləja elixning əzi birhil həkarət idi.

13:55 Yh. 6:42.

13:57 Mar. 6:4; Luğa 4:24; Yh. 4:44.

14:1 «Hərod hakim» — «hakim» grek tilida «tetrark» deyilidu. Bu səz «zəminning tətlin birini idarə kıləjuqi» degənni bildüridu. Rim imperiyəsi Pəlastinni tət kısımoja bəlgən bolup, hər bir kısımining «tetrarkı» bar idi.

— Hərodning toluk ismi «Hərod Antipas» bolup, bəzi yərlərdə «Hərod padixah» yaki «Hərod han» dəp atilidu. U Galiliyəgə həkümranlık kılətti. Uning akisi «Hərod Arhelaus» idi (2:22).

— «Hərodlar» toʻqiruluk «qoxumqə səz» imiznimu kərüng.

14:1 Mar. 6:14; Luğa 9:7.

tutkun kilip, zindanoja taxliqanidi...⁴ Qünki Yəhya Hərodka tənbiḥ berip: «Bu ayalni tartiwelixing Təwrat kanunioja hilaptur» dəp kəlgənidi...⁵ Hərod xü səwəbtin Yəhyani əltürməkqi boləjan bol-simu, birək halayikṭin kərəkkanidi, qünki ular Yəhyani pəyojəmbər, dəp bilətti...

⁶ Əmma Hərodning tuquləjan küni təbrikləngəndə, ayali Hərodiyəning kizi otturiəja qikip ussul oynap bərdi. Bu Hərodka bək yaṭti; ⁷ xuning üqün u uningəja: — Hərnemə tilisəng xuni sanga berəy, dəp kəsəm kildi...⁸ Ləkin kiz anisining küxkürtüxi bilən:

— Qəmüldürgüqi Yəhyaning kallisini elip, bir təhsigə qoyup əkəlsilə, — dedi.⁹ Padixah buningəja həsrət qəkkən bolsimu, kəsəmliri tüpəylidin wə dastihanda olturojanlar wəjidin, kallisini elip kelinglar, dəp buyrudi...¹⁰ U adəm əwətip, zindanda Yəhyaning kallisini aldurdi.

¹¹ Xuning bilən kallisi bir təhsigə qoyulup, kizning aldioja elip kelindi. Kiz buni anisining aldioja apardi. ¹² Yəhyaning muhlisliri bolsa berip, jəsətni elip dəpnə kildi; andin berip Əysəja bu ix-larni həwər kildi.

Əysaning bəx ming kixini toyquzuxi

Mar. 6:30-44; Luḳa 9:10-17; Yḥ. 6:1-14

¹³ Əysa bu həwərnı anglap, əzi yəloquz pinḥan bir jayəja ketəy dəp bir kemigə olturup u yərdin ayrildi. Halayikṭ buning həwirini tapḳanda, ətraptiki xəhərlərdin kelixip, uning kəynidin piyadə mangdi...¹⁴ U kiroqəḳḳa qikip kətkinidə, zor bir top adəmlərnı kəruwidi, ularəja iq əqrıtip, ularning əqrıḳlirini sakaytti...

¹⁵ Kəq kirgəndə, muhlisliri uning yenioja kelip: — Bu qəl bir jay ikən, waḳıtmu bir yərgə berip ḳaldi. Halayikṭni yoloja seliwətkən bolsang, andin ular kəntlərgə berip əzlırigə ozuḳ setiwalsun, — dedi...

¹⁶ Ləkin Əysa ularəja: — Ularning ketixining həjiti yok, əzünglar ularəja ozuḳ beringlar, — dedi.

¹⁷ Ləkin muhlislar:

— Bizdə bəx nan bilən ikki danə beliktin bəxḳa həq nərsə yok, — deyixti.

¹⁸ U: — Ularnı manga elip kelinglar, dedi.

¹⁹ U halayikṭni qəplükning üstidə olturuxḳa buyruəjanin keyin, bəx nan bilən ikki belikṭni kolioja elip, asmanəja ḳarap Hudəja təxəkkür eytti. Andin nanlarnı oxtup muhlislirioja bərdi, muhlisliri halayikḳa üləxtürüp bərdi...²⁰ Həmməylən yəp toyundi. Muhlislar exip ḳaləjan par-qılarnı liḳ on ikki sewətkə teriwalidi...²¹ Ozuḳlanəjanlarning sani ayallar wə balılardin bəxḳa təhminən bəx ming kixi idi.

14:3 «Hərod... əgəy akisi Filipning ayali Hərodiyəning wəjidin Yəhyani tutkun kilip, zindanoja taxliqanidi» — Yəhyani tutux «Hərodiyəning wəjidin» — Hərod bəlkim Hərodiyəning biwasitə təlipidin xundək ḳiləjan boluximu mumkin. —Hərod əgəy akisi Filipning ayali Hərodiyəni Filiptin tartiwelip andin uni əjrixixḳa ḳayil kilip, Hərodiyə bilən əzi toy ḳiləjanidi.

14:3 Mar. 6:17; Luḳa 3:19.

14:4 «Bu ayalni tartiwelixing Təwrat kanunioja hilaptur» — «Law.» 16:18, 20:21də, birsining aka yaki ukisi həyat əḳwalda, birining ayalini yənə biri əz əmrigə elixḳa bolmaydu, dəp bəlgiləngən.

14:4 Law. 18:16.

14:5 Mat. 21:26.

14:6 «ayali Hərodiyəning kizi otturiəja qikip ussul oynap bərdi» — «Hərodiyəning kizi» — Hərodiyəning burunḳi eridin boləjan kizi.

14:6 Yar. 40:20; Mar. 6:21.

14:7 Ḥəḳ. 11:30.

14:9 «Padixah buningəja həsrət qəkkən bolsimu,...» — Hərod ḥəkim bəzidə «padixah» deyilətti.

14:13 Mat. 12:15; Mar. 6:31; Luḳa 9:10.

14:14 Mat. 9:36; Yḥ. 6:5.

14:15 Mar. 6:35; Luḳa 9:12.

14:19 1Sam. 9:13.

14:20 «Muhlislar exip ḳaləjan parqılarnı liḳ on ikki sewətkə teriwalidi» — grek tilida «Ular exip ḳaləjan parqılarnı... teriwalidi». Muhlislar ikənliki «Mat.» 16:9-10-də ispatlinidu. «liḳ on ikki sewətkə teriwalidi» — «sewət» grek tilida «ḳol sewət» — demək, bir adəm ikki ḳollap kətürələydiəjan sewət.

Su üstidə mengix

Mar. 6:45-52; Yh. 6:16-21

²² Arkidila, u muhlislirioja: Өzüm bu halayikni yoloja seliwetimən, angouqə silər kemigə olturup, dengizning qarxi kıroqıqıoja ətüp turunglar, dəp buyrudi. ²³ Halayikni yoloja seliwətkəndin keyin, u dua kılıx üqün ezi hilwət taqqa qıktı. Kəq kirgəndimu u yərdə yalojuz kaldi. ²⁴ Bu qaojda, kemə kırojaqtin heli kəp qakirim yürgənidi, lekin xamal qarxi yənlixitin qıkiwatkaqqa, kemə dolkunlar iqidə qaykılıp turatti.

²⁵ Keqə tətinqə jesək waqtida, u dengizning üstidə mengip, muhlisliri tərəpkə kəldi. ²⁶ Muhlislar uning dengizning üstidə mengip keliwatkanlıqini kərüp, alaqzadə bolup: — Alwasti ikən! — dəp qorkup qukan selixti.

²⁷ Lekin Əysa dərhal ularoja:

— Yürəklik bolunglar, bu mən, qorkmanglar! — dedi.

²⁸ Petrus buningoja jawabən:

— I Rəb, bu sən bolsang, su üstidə mengip yeningoja beriximoja əmr kiləjaysən, — dedi.

²⁹ Kəl, — dedi u.

Petrus kemidin qüxüp, su üstidə mengip, Əysaoja qarap ketiwatatti; ³⁰ lekin boranning kattik qikiwatkanlıqini kərüp qorkup, suoja qəküxə baxlıdi: — Rəb, meni qutkuzuwaləjaysən! — dəp warkiridi.

³¹ Əysa dərhal kolini uzitip, uni tutuwaldi wə uningoja:

— Əy ixənqi ajiz bəndə, nemixka guman kilding? — dedi.

³² Ular kemigə qıkkanda, xamal tohtidi. ³³ Kemidə olturojanlar uning aldioja kelip səjdə kılıp:

— Bərħək, sən Hudaning Oqlı ikənsən, — deyixti.

Əysaning Ginnisarəttə bimarlarını sakaytixi

Mar. 6:53-56

³⁴ Ular dengizning qarxi tərıpigə ətəkəndə, Ginnisarət yurtida qurukluqqa qıktı. ³⁵ U yərdiki adəmlər uni tonup kelip, ətraptiki barlıq jaylaroja həwər əwətti; xuning bilən kixilər barlıq bimarlarını uning aldioja elip kəldi; ³⁶ ular uningdin bimarların qeqbolmiojanda uning tonining pexigə bolsimu kolini təgküzüwelixioja yol qoyuxini ətündi. Uningoja kolini təgküzgənlərnin həmmisi səllimaza sakaydi.

Ən'ənimiz muhımmu yaki Hudaning əmri muhımmu — insanni nemə napak kılıdu?

Mar. 7:1-23

15 ¹ Bu qaojda, Təwrat ustazlıridin wə Pərişylərdin bəziliri Yerusalemdin kelip Əysaning aldioja berip: ² — Muhlisling nemixka ata-bowilirimizning ən'ənilirigə hilaplık kılıdu? Qünki ular kollirini yumay tamak yəydikənoju, — dedi.

³ Lekin u ularoja mundaq jawab bərdi:

— Silərqu, silər nemixka ən'ənimizni saklaymiz dəp Hudaning əmrigə hilaplık kılısilər? ⁴ Qünki Huda: «Ata-anangni hərmət kıl» wə «Atisi yaki anisini haqarətligənlər ölümə məhkum

14:22 Mar. 6:45; Yh. 6:17.

14:23 Mar. 6:46; Yh. 6:15.

14:24 «kemə kırojaqtin heli kəp qakirim yürgənidi» — yaki «kemə dengiz otturısında yürgəndidi...».

14:25 «keqə tətinqə jesək waqtida...» — bir keqə tət jesəkkə bəlinətti; xunga bu waqit tang atay dəgən waqit idi.

14:34 Mar. 6:53.

15:1 Mar. 7:1.

kilinsun» dəp əmr qilojan..⁵ Lekin silər: — Hərəkəndək kixi «Atisi yaki anisiyoja: — Mən silərgə yardım bərgüdək nərsilərnə allıkaqan Hudaəja atiwəttim — desila,⁶ uning ata-anisiyoja hərmət-wapadarlik kiliş məjburiyiti qalmaydu, — dəysilər. Buning bilən ən'ənəglərnə dəp, Hudaning əmrini yokka qikiriwəttinqlar..⁷ Əy sahtipəzlər! Yəxaya pəyoqəmbər bərgən muxu bexarət toptooqra silər toqruluk ikən: —

⁸ «Muxu həlk əqzida menı hərmətligini bilən,

Biraq kəlbi məndin yiraq..

⁹ Ular manga bihudə ibadət kilidu.

Ularınq egətkən təlimliri pəkət insanlardin qikқан pətiwalarla, halas»..

Həkiqi napaklik

¹⁰ Andin u halayikni yenioja qakirip, ularoja:

— Qulak selinglar həm xuni qüxininglarki..¹¹ Insanni napak kilidiojini əqzidin kiridiojini əməs, bəlki əqzidin qikidiojinidur, — dedi..

¹² Keyin muhlisliri uning aldioja kelip:

— Sening bu səzüngni Pərisiylər anglap, uningdin bizar bolup rənqigənlikini bildingmu? — dedi.

¹³ Lekin u mundak jawab qayturdi:

— Ərtiki Atam tikmigen hərəkəndək əsümlük yiltizidin yulunup taxlinidu..¹⁴ Silər ularoja pisənt qilmanglar; ular korlaroja yol baxlaydian korlardur. Əgər kor korəja yol baxlisa, hər ikkisi orioja qüxüp ketidu..

¹⁵ Lekin Petrus uningəja:

— Baya eytkən təmsilni bizgə qüxəndürüp bərgəysən, — dedi..

¹⁶ Lekin u: — Silərnu tehiqə qüxəngigə eriximidinglar?! — dedi. ¹⁷ Eoqizoja kirgən barlik nərsilərnə axqazan arkilik tərət bolup qikip ketidiojanlikini tehi qüxənməmsilər? ¹⁸ Lekin eoqizdin qikidiojini kəlbətin qikidu, insanni napak kilidiojinimu xudur. ¹⁹ Qünki yaman oylar, katillik, zinahorluk, buzukqilik, oqrilik, yalojan guwahlik wə təhmət katarliklar kəlbətin qikidu..

²⁰ Insanni napak kilidiojanlar mana xulardur; yuyulmiojan qollar bilən tamak yeyix insanni napak kilmaydu.

15:4 «Ata-anangni hərmət kil» wə «atisi yaki anisini həkərləngənər ölümgə məhkum kilinsun» — bu əmrlər Təwrat «Mis.» 20:12, 17, «Law.» 20:9 wə «Qan.» 5:16də hatirilidur.

15:4 Mis. 20:12; 21:17; Law. 20:9; Qan. 5:16; Pənd. 20:20; Əf. 6:2.

15:6 «uning ata-anisiyoja hərmət-wapadarlik kiliş məjburiyiti qalmaydu, — dəysilər. Buning bilən ən'ənəglərnə dəp, Hudaning əmrini yokka qikiriwəttinqlar» — Məsihning səzigə qariojanda «Hudaəja atiojan təəllukatlar» tehi atioquqi kixining qolida turəanda, uların paydiliniwərsə bolatti. Xu kixi bəlkim Təwrat ustazlırining kollixi bilən «dunyadin kətkinimdin keyin...» yaki «məlum bir məzgildin keyin...» «ibadəthanioja tapxurimən» dəp kəsəm qilojan bolsa kerək. Yəhudıylarınq tarixiy hatirilridə xuningəja ohxax kəpligən misallar tepilidu.

—Pəriysilər egətkən xu hiylə-mikir: «Mal-mülküngni Hudaəja atalojan («qurban qilojan») qilojan bolsang, ata-anangdin həwər almisang bolidu» əməs, bəlki «(xundak qilojan bolsang) həwər elixingəja bolmaydu» degəndək. Ular xübhəsisizki ahirida bu ixtin məlum bir payda kəridu, əlwəttə.

15:6 Mar. 7:13; 1Tim. 4:3; 2Tim. 3:2.

15:8 Yəx. 29:13; Əz. 33:31; Mar. 7:6.

15:9 «... Ular manga bihudə ibadət kilidu. Ularınq egətkən təlimliri pəkət insanlardin qikқан pətiwalarla, halas» — (8-9-ayətlər) «Yəx.» 29:13.

15:9 Yəx. 29:13; Mar. 7:6, 7; Kol. 2:18, 20, 22.

15:10 Mar. 7:14.

15:11 Ros. 10:15; Rim. 14:17,20; Tit. 1:15.

15:13 Yh. 15:2.

15:14 Yəx. 42:19; Luqa 6:39.

15:15 Mar. 7:17.

15:19 Yar. 6:5; 8:21; Pənd. 6:14; Yər. 17:9.

Yat əllik ayalning etiķadi

Mar. 7:24-30

²¹ Əysa u yərdin qikip, Tur wə Zidon xəhərlirining ətrapidiki yurtlaroķa bardi..²² Mana, u qət yərlərdin kəlgən kənanıy bir ayal uning aldioķa kelip:

— I Rəb! Dawutning oolli, ھəlimoķa rəھim kıloķaysiz! Kızimoķa jin qaplixiwəloķanikən, kiyinilip ketiwatidu! — dəp uningoķa nida kılıp zarlıdi.

²³ Lekin u u ayaloķa bir eoızımu jawab bərmidi. Muhlisiri uning yenioķa kelip:

— Bu ayalni yoloķa salsang! Qünki u kəynimizdin əgixip yalwurup nida kılıwatidu, — dedi.

²⁴ Əmdi u jawab berip:

— Mən pəkət yoldin tenigən koy padiliri boloķan İsrail jəmətidikilərgə əwətilgənmən, — dedi..

²⁵ Əmma ھəliki ayal uning aldioķa kelip səjdə kılıp:

— Rəb, manga yərdəm kıloķaysən! — dəp yalwurdi.

²⁶ U uningoķa:

— Balılarning nenini kiķik itlaroķa taxlap berix yahxi əməs, — dedi..

²⁷ Lekin ھəliki ayal:

— Durus, i Rəb, birək ھətta itlarmu hojayinining dastihinidin qüxkən uwəklarni yəydioķu, — dedi.

²⁸ Xuning bilən Əysa uningoķa:

— Əy hanım, ixənqing küqlük ikən! Tiliginingdək bolsun! — dedi. U ayalning kızı xuan səkiyip kətti.

Nuroqun kesəllərnin sakaytilixi

²⁹ Əysa u yərdin qikip, Galiliyə dengizining boyidin otüp, taoķka qikip olturdi..³⁰ Uning aldioķa top-top ھalayik yiqildi. Ular tokur, karioķu, gaqa, qolak wə nuroqun baxķa hil kesəllərnimu elip kelip, uning ayioķi aldioķa koyuxti; u ularni sakaytti..³¹ Xuning bilən ھalayik gaqılarning səzliyələydioķan boloķanliķini, qolaklarınin sakayojinini, tokurlarning mangojanliķini wə karioqlarning kəridioķan boloķanliķini kərip, ھəyran boldi wə İsrailning Hudasini uluoqlidi.

Tət ming adəmnin toyoquzuluxi

Mar. 8:1-10

³² Andin Əysa muhlislrini yenioķa qakirip:

— Bu ھalayikķa iqim əopriydu; qünki ular üç kündin beri yenimda boldi, yegüdək bir nərsisimu kəlmidi. Ular ni əylirigə aq kayturuxni ھaliməymən, yolda ھəlidin ketixi mumkin, — dedi..

³³ Muhlislar uningoķa:

— Bu qəldə bunqiwala adəmnin toyoquzoķudək kəp nanni nədin tapimiz? — deyixti.

³⁴ Əysa ulardin: Kənoķə neninglar bar? — dəp soridi.

— Yəttə nan bilən birnəqəqə tal kiķik belik bar, — deyixti ular.

³⁵ Buning bilən u ھalayikni yərdə olturuxķa buyrudi..³⁶ Andin, yəttə nan bilən beliklarni kəlioķa

15:21 «Əysa u yərdin qikip, Tur wə Zidon xəhərlirining ətrapidiki yurtlaroķa bardi» — u yer «qətəlliklər» turuwatķan rayon bolup, Məsiھning xu yərgə bərixitki məksiti, əz ھəlkidin bir wəķit ayırlıp aram elixtin ibarət bolsa kerək.

15:21 Mar. 7:24.

15:24 Mat. 10:6; Ros. 13:46.

15:26 «Balılarning nenini kiķik itlaroķa taxlap berix yahxi əməs» — Məsiھ bu yərdə əzining dəsləpki wəzipisini, Yəhudiylaroķa hux ھəwər yətküzüx, dəp təkitləydu. «Kiķik itlar» bəlkim ھəkarətlik səz bolmay, əydiki arzuluk pistilirini kərsitidu. Bu muھim wəķə toorısında «koķumqə səz»imizni kərüng.

15:29 Mar. 7:31.

15:30 Yəx. 29:18; 35:5; Mat. 11:5; Luķa 7:22.

15:32 Mar. 8:1.

elip Hudaοja tæxækkür eytip, ularni oxtup muhlislirioja bærdi, muhlislar halayikqa üläxtürdi..³⁷ Hæmmæylæn toyoquə yedi; andin muhlislar exip kəlojan parqilarni yioqip yəttə qong sewətni toxkuzdi.³⁸ Tamak yegənlərnin sani balilar wə ayallardin baxka tət ming kixi idi.³⁹ U halayikni yoloja saloqandin keyin, kemigə qüxüp, Magadan yurtining qət yərlirigə bardı.

Pərisiylərnin «məjizilik alamət» kərsitixni tələp kilixi

Mar. 8:11-13; Luğa 12:54-56

16¹ Əmdi pərisiylər bilən Saduqiylar uni sinax məksitidə yenioja kelip, uningdin bizgə asmandin məjizilik bir alamət kərsətsəng, dəp tələp kilixti..² Biraq əysa ularoja mundaq dedi:

— Kəqkurun silər kizil xəpəkni kərgininglarda, «Həwa ətə oquk bolidu» dəysilər.³ Wə ətigəndə: «Bügün boran qikidu, qünki asmanın rənggi kizil həm tutuk», dəysilər. Asman rənggi-royni pərk etələysilər-yu, lekin bu zamanda yüz beriwatқан alamətlərnə pərk etəlməysilər!⁴ Rəzil həm zinahor bu dəwr «məjizilik bir alamət»ning kərsitilixini istəp yüridu. Biraq bu dəwrdikilərgə «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik alamət»din baxka həqkəndə məjizilik alamət kərsitilməydu.

Andin u ularni taxlap qikip kətti...

«Eqitqu» boləjan eziktu təlimdin həoxyar bolux

Mar. 8:14-21

⁵ Muhlisiri dengizning u kətioja etkinidə, nan eliwelixonu untuəjanidi.⁶ Əysa ularoja: — Həoxyar bolunglar, Pərisiylər bilən Saduqiyaların eqitkusidin ehtiyat kilinglar, — dedi..

⁷ Muhlislar əzara mulahizilixip:

— Nan əkəlmigənlərimiz üçün buni dəwatsa kərək, — deyixti.

⁸ Əysa ularning nemə deyixiwatқанlikini bilip mundaq dedi:

— Əy ixənqi ajizlar! Nemə üçün nan əkəlmigənlərlər toqrisida mulahizə kilisilər?⁹ Tehiqə qüxənmidinglarmu? Bəx nan bilən bəx ming kixining toyoquzuloqanlıqı, qəngə sewət ozuk yioqiwəloqanlıqlar esinglardin qiktimu?¹⁰ Yəttə nan bilən tət ming kixining toyoquzuloqanlıqı, yənə qəngə qong sewət ozuk yioqiwəloqanlıqlarmu esinglardin qiktimu?¹¹ Silər qəndəkmü mening silərgə: «Pərisiylər bilən Saduqiyaların eqitkusidin ehtiyat kilinglar» deginimning nan toqıruluq əməslikini qüxənməysilər?

¹² Muhlislar xundila uning nandiki eqitkudin əməs, bəlkə Pərisiylər bilən Saduqiyaların təlimidin ehtiyat kilişni eytkənlikini qüxinip yətti.

15:36 1Sam. 9:13.

16:1 «Pərisiylər bilən Saduqiylar» — «Pərisiylər» bolsa Təwrat kanunioja katmu-kat türlük baxka kaidə-nizamlarni qoxқан kəttik tələpқан diniy ekim idi. «Saduqiylar» dəgən diniy ekiminin bəzi tərəpləri ularoja ohxax boləqini bilən, lekin ular Təwratteki pəyoqəmbərlər kisiqlirini qobul kilmay, pəkət Təwratteki 1-5-kisiqlarni (yəni Musa pəyoqəmbərgə tapxuruloqan kisiqlar)ni qobul kijoqan. Ular «qiyamət küni», xundakla insanlarning ahirəttə olümdin tirilixini etirap kilmaytti. Adəttə «Pərisiylər» wə «Saduqiylar» bir-birigə düxmənlixip yürətti, lekin ular əysani bir tərəp kiliş üçün birləşkənidi. «bizgə asmandin məjizilik bir alamət kərsətsəng» — ular tələp kijoqan «məjizilik alamət», əysaning həkikiy Məsih ikənlikini ispatlaydjoqan bir karamətni kərsitidu, əlwəttə.

16:1 Mat. 12:38; Mar. 8:11; Luğa 11:29; 12:54; Yh. 6:30.

16:2 Luğa 12:54.

16:4 «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik alamət» — 12:39-40-ayətlərgə qaralsun. «Bu zamanda yüz beriwatқан alamətlər» toqrisida «qoxumqə sez»imiznimu kəring.

16:4 Yun. 2:1; Mat. 12:39; Luğa 11:29.

16:6 Mar. 8:15; Luğa 12:1.

16:9 Mat. 14:17; Mar. 6:38; Luğa 9:13; Yh. 6:9.

16:10 Mat. 15:34.

Petrusning Əysani Məsih dəp tonuxi

Mar. 8:27-30; Luğa 9:18-21

¹³ Əysa Kəysəriyə-Filippi rayoniqə kəlginidə, u muhlislriridin:

Kixilər mən İnsan'oolqini kim dəp bilidikən? — dəp soridi..

¹⁴ Muhlisliri:

— Bəzilər seni qəmüldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas pəyoqəmbər wə yənə bəzilər Yərəmiya yaki baxqə pəyoqəmbərlərdin biri dəp bilidikən, — dəp jawab bərdi..

¹⁵ U ulardin:

— Əmdi silərqu? Silər meni kim dəp bilisilər? — dəp soridi.

¹⁶ Simon Petrus:

— Sən Məsih, mənggülik həyat Hudaning Oqlı ikənsən, — dəp jawab bərdi..

¹⁷ Əysa uningə:

— Bəhtliksən, i Yunus oqlı Simon! Buni sanga ayan kılquqi həq ət-qan igisi əməs, bəlki ərxteki Atamdur..¹⁸ Mən sanga xuni eytayki, sən bolsang Petrusdursən. Mən jamaitimni bu uyultax üstigə kırımən. Uning üstidin təhtisarəning dərważilirimu oqlib kələlməydu..¹⁹ Ərx padixahlığının əqquqlirini sanga tapxurimən; sən yər yüzidə nemini baqlısang ərxtimu baqlanoqan bolidu, sən yər yüzidə nemini qoyup bərsəng, ərxtimu qoyup berilgən bolidu, — dedi..

²⁰ Bu sözlərni eytip bolup, u muhlislrinqə əzining Məsih ikənlikini həqkingə tinmasliqnı tapı-lidi.

Əysaning əlöp tirilidiqanlığını aldin eytixi

Mar. 8:31-9:1; Luğa 9:22-27

²¹ Xu wəktin baxlap, Əysa muhlislrinqə əzining Yerusalemoqə ketixi, aqsəqallar, bax kahınlar wə Təwrat ustazliri tərpidin kəp azab-əkubət tartixi, əltürülüxi muqərrər boləqanlığını, xundakla üqinqi küni tirildürüldiqanlığını ayan kılıxqə baxlıdi..

²² Xuning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləp:

— Ya Rəb, sanga rəhim kılinoqay! Bexingə bundə ixlər kət'iy qüxməydu! — dedi.

²³ Ləkin u burulup Petrusqə qarap:

— Arkəmoqə ət, Xəytan! Sən mənə putlikaxəngsən, sening oyliqanliring Hudaning ixliri əməs, insanning ixliridur, — dedi..

²⁴ Andin Əysa muhlislrinqə mundaq dedi:

16:13 Mar. 8:27; Luğa 9:18.

16:14 Mat. 14:2.

16:16 «... Mənggülik həyat Hudaning oqlı» — grek tilida «tirik Hudaning Oqlı». «Tirik Huda» degən ibarə Hudani həyat, «ölük but əməs», həkikiy Huda dəp təkitləydu.

16:16 Yh. 6:69.

16:17 «... Yunus oqlı Simon!» — grek tilida «... Simon bar-ionah» («Yunusning oqlı»). Bu Yunus Təwratteki pəyoqəmbər Yunus əməs; ləkin kizik bir ix xuki, Petrus wə Yunus pəyoqəmbərnin kəp ortaq yərliri bar.

16:17 Mat. 11:25.

16:18 «Sən bolsang Petrusdursən. Mən jamaitimni bu uyultax üstigə kırımən...» — «Petrus»ning mənisi «tax» bolup, u «jamaətnin ulı» əməs. Jamaətnin ulı bolsa Əysa eytkən «uyultax» bolup, u yaki əzini yaki əzigə baqlanoqan iman-ətikədin kərsitidu. «1Pet.» 2:4-9ni wə «qoxumqə sez»imizni kəring. «təhtisarəning dərważiliri» — bəlkim kəqmə mənida bolup, «əlümnin küqi», «jin-xəytanların küqliri»ni kərsitixi mumkin.

16:18 Zəb. 118:22; Yəx. 28:16; 33:20; Yh. 1:43; 1Kor. 3:11.

16:19 «Ərx padixahlığının əqquqlirini sanga tapxurimən; sən yər yüzidə nemini baqlısang ərxtimu baqlanoqan bolidu,...» — bu muhim sez toqruluk «qoxumqə sez»imizni kəring.

16:19 Mat. 18:18; Yh. 20:22.

16:21 Mat. 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:7.

16:23 «Arkəmoqə ət, Xəytan!...» — Məsih bu ayatə «Xəytan» degən bu səzini birinqidin «düxmən» degən mənida ixlitip, əzining düxməni bolup qaloqan Petrusqə eytidu. İkkinqidin, Xəytan əzi Petrus arkılıq Əysəqə putlikaxəng bolmaqı idi.

16:23 2Sam. 19:22.

Kimdəkim manga əgixixni halisa, əzidin waz keqip, özining krestini kətürüp manga əgəxsun!..
²⁵ Qünki öz jenini kütquzmaqçi boləjan kixi qəqum jenidin məhrum bolidu, lekin mən üqün öz jenidin məhrum boləjan kixi uningəja erixidu..

²⁶ Qünki bir adəm pütin dünyaəja igə bolup jenidin məhrum kalsa, buning nemə paydisi bolsun?! U nemisini jenioəja tegixsun?!..
²⁷ Qünki Insan'oolli Atisining xan-xəripi iqidə pərixtiliri bilən kelix aldidə turidu; wə u həmmə adəmning öz əməllirigə tuxluk jawab kəyturidu..

²⁸ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bu yərdə turoəjanlarning arisidin olümning təmini tetixtin burun jəzmən Insan'oollining öz padixahlıki bilən kəlgənlikini kəridioəjanlar bardur..

Əysaning julalıqta kərünüxi

Mar. 9:2-13; Luəja 9:28-36

17¹ Wə altə kündin keyin, Əysa Petrus, Yəqub wə Yəqubning inisi Yuhənnani ayrip elip, egiz bir taoəja qikti..² U yərdə uning siyaəki ularning kəz aldidila əzgirip, yüzi kuyaxtək parlıdi, kiyimliri nurdək ap'ak bolup qaknidi..³ Wə mana, muhlislarəja Musa wə Ilyas pəyoəmbərlər uning bilən səzlixiwatқан həlda kəründi..⁴ Xuning bilən Petrus Əysaəja:

— I Rəb, bu yərdə boləjinimiz nemidəgən yahxi! Halisang, birini sanga, birini Musaəja, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli! — dedi..

⁵ Uning gepi tügiməyla, mana nurluk bir bulut ularni kapliwaldi. Mana, buluttin: «Bu Mening səyümlük Oəqlumdur, Mən uningdin hursənmən. Uningəja kulək selinglar!» degən awaz anglandı..

⁶ Muhlislar buni anglap əzlrini yərgə taxlap düm yetip wəhimigə qüxti..⁷ Biraq Əysa kelip, ularəja qolini təgküzüp:

Kopunglar, kərkənglar, — dedi..⁸ Ular bəxini kətürüp kəriwidi, Əysadin baxka həqkimni kərmidi.

⁹ Taoədin qüxüwetip, Əysa ularəja:

— Insan'oolli olümdin tirildürülmigüqə, bu alamət kərünüxnəni həqkimgə eytmanglar, — dəp tapilidi..

16:24 «kimdəkim manga əgixixni halisa, əzidin waz keqip, özining krestini kətürüp manga əgəxsun!» — 10:38ni, xundakla uningdiki izahatnimu kərting.

16:24 Mat. 10:38; Mar. 8:34; Luəja 9:23; 14:27.

16:25 «Qünki öz jenini kütquzmaqçi boləjan kixi qəqum jenidin məhrum bolidu, lekin mən üqün öz jenidin məhrum boləjan kixi uningəja erixidu» — grek tilidə «jan» wə «hayat» birlə söz bilən ipadilidü. «Əz jeni» muxu yərdə pəkət adəmning hayatinila əməs, bəlki barlik etikadi boləjanlarəja muyəssər kilənoəjan mənəgğülük rohiy bəhtni wə mirasini kərsitidu.

16:25 Mat. 10:39; Mar. 8:35; Luəja 9:24; 17:33; Yə. 12:25.

16:26 «Qünki bir adəm pütin dünyaəja igə bolup jenidin məhrum kalsa, buning nemə paydisi bolsun?! U nemisini jenioəja tegixsun?!» — yukiriki izahatta eytiləndək, «öz jeni» muxu yərdə pəkət adəmning hayatinila əməs, bəlki barlik etikadqi boləjanlarəja muyəssər kilənoəjan mənəgğülük rohiy bəhtni wə mirasini kərsitidu, əlwəttə.

16:26 Zəb. 49:6-12; Mar. 8:37; Luəja 9:25.

16:27 Ayup 34:11; Zəb. 62:12; Mat. 24:30; 25:31; 26:64; Rim. 2:6.

16:28 «Bu yərdə turoəjanlarning arisidin olümning təmini tetixtin burun...» — «ölümning təmini tetix» grek tilidə «ölümnəni tetix» dəp ipadilidü. «bu yərdə turoəjanlarning arisidin olümning təmini tetixtin burun jəzmən Insan'oollining öz padixahlıki bilən kəlgənlikini kəridioəjanlar bardur» — bizningqə 16:28-ayəttiki səzning muhim mənisi 17-babta təswirləngən karamət ixlarni kərsitidu. Baxka alimlar u: (1) Əysa əltürülgəndin keyin muhlisliroəja kəyta kərünüxi bilən;

(2) Mukəddəs Rohning kəlix bilən; (3) Məsilhning xəripi jamaəttə ayan kilinixi bilən; (4) Əysaning dünyaəja kəytip kəlix bilən əməlgə axuruldı, dəp karaydu.

—Yukiriki (1)-, (2)-, (3)-pikir səl orunluk boləjini bilən, lekin Əysaning «bu yərdə turoəjanlarning arisidin... kəridioəjanlar bar» deginidin kəriəjoənda, bəzi rosullar bu ixni kəridu, xunga muhim əməlgə axuruluxi 17-babtiki «Əysaning julalıqta kərünüxi» degən ixtur, dəp karəymiz.

16:28 Mar. 9:1; Luəja 9:27.

17:1 Mar. 9:2; Luəja 9:28; 2Pet. 1:17.

17:4 «Halisang, ... bu yərgə üq kəpə yasayli!» — yaki «halisang, ... bu yərgə üq kəpə yasay!». Bu söz wə pütin wəkə toəqruluk yənə «kəxumqə söz»iməzini kərting.

17:5 Kən. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; Mar. 1:11; 9:7; Luəja 3:22; 9:35; Ros. 3:22; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

17:9 Mar. 9:9; Luəja 9:36.

¹⁰ Andin muhlisliri uningdin:

— Təvrat ustazliri nemə üçün: «Ilyas pəyoqəmbər Məsih kelixtin awwal kaytip kelixi kerək» deyixidu? — dəp soraxti..

¹¹ U ularoşa jawabən:

— Ilyas pəyoqəmbər dərəkə Məsihtin awwal kelidu, həmmə ixni ornioşa kəltüridu..¹² Əmma mən silərgə xuni eytip qoyayki, ilyas allıqəşən kəldi, ləkin kixilər uni tonumidi, bəlkə uningəşa haliqəşənə muamilə kildi. Xuningəşa ohxax, İnsan'oolimu ularning qollirida azab qekix aldidə turidu, — dedi.¹³ Xu qaoşda muhlislar uning qəmüldürgüşi Yəhya toqrisida səzləwatkanlıqini qüxəndi.

Jin qaplaşqan balining azad kılınixi

Mar. 9:14-29; Luğa 9:37-43

¹⁴ Ular halayikning yenioşa barəşinida, bir kixi uning aldioşa kelip, tizlinip:

¹⁵ Rəb, oşlumoşa iqingni aqritkaysən! Qünki uning tutkaklıq kesili bar boləşaqqa, zor azab qekiwatidu; qünki u daim otning yaki suning iqigə qüxüp ketidu..¹⁶ Uni muhlislingəşa elip kəlgənədim, sakaytalmidi, — dedi.

¹⁷ Əysə jawabən: — Əy etikədsiz wə tətür dəwr, silər bilən kaqənoşiqə turay?! Mən silərgə yənə kaqənoşiqə səwr kıləy? — Balini aldiməşa elip kelinglar — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Əysə jinəşa tənbiş beriwidi, jin balidin qikip kətti, balimu xuan sakaydi.

¹⁹ Keyin, Əysə ayrim qəloşanda, muhlislar uning yenioşa kelip:

— Biz nemə üçün jinni qəşliwətəlmiduk? — dəp soraxti..

²⁰ U ularoşa: — İxəşinglar bolmioşanlığı üçün. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, silərdə kışa urukidək zərriqə ixəşəş bolsila, silər awu təşqə: «Bu yərdin u yərgə kəş» desəşlar, kəşidu; xundakla silərgə mumkin bolmaydioşan hēq ix bolmaydu..²¹ Birək, bundak jinlarni dua kılış wə roza tutux bilən bolmisa həydgili bolmaydu — dedi..

Əysəning yənə əlüxi wə tirilixi toqruşuk eytixi

Mar. 9:30-32; Luğa 9:43-45

²² Ular Galiliyə əlkisidə aylinip yürginidə, Əysə ularoşa:

— İnsan'ooli satkənluştin insanlarning qəlioşa tapxurulidu;²³ ular uni əltüridu, ləkin üqinqi küni u tirilidu, — dedi. Buni anşlap muhlislar əşir qəş-kəşoşa qəşüp kətti.

İbadəthana beji tapxurux məsilisi

²⁴ Andin ular Kəpənahum xəşirigə kəşginidə, ibadəthana «ikki drakma» bejini yioşkuşilar Petrusning yenioşa kelip:

— Ustəşinglar «ikki drakma»ni tələmdü? — dəp soridi..

17:10 Mal. 3:23; Mat. 11:14; Mar. 9:11.

17:11 «Ilyas pəyoqəmbər dərəkə Məsihtin awwal kelidu, həmmə ixni ornioşa kəltüridu» — «Ilyasning awwal kelixi» wə uning «həmməni ornioşa kəltürüxi»ni kərsətkən bəxəşət wə baxkə təşilatlıri Təvrat, «Mal.» 4:5-6də hatiriliniidu.

17:14 Mar. 9:16; Luğa 9:37.

17:15 «tutkaklıq kesili» — grek tilidə «ay (xari) təripidin uruloşan» deşən sēz bilən ipadiliniidu.

17:19 Mar. 9:28.

17:20 Mat. 21:21; Luğa 17:6.

17:21 «Birək, bundak jinlarni dua kılış wə roza tutux bilən bolmisa həydgili bolmaydu» — bu ayət bəzi kona kəşürmilərdə tēpilmaydu.

17:22 Mat. 16:21; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22,44; 18:31.

17:24 «... ibadəthana «ikki drakma» bejini yioşkuşilar Petrusning yenioşa kelip...» — «ibadəthana beji» muxu yərdə grek tilidə «didrakma» (ikki «drakma» pul) deyiliidu. «Didrakma» əşli birhəl tēşgəş bolup, Musa pəyoqəmbərgə qüxürülşən kanun boyışəş İsraildikəş hər ər kixi hər yildə ibadəthaning ixliri üçün «yerim xəkəl» (bir didrakma) tapxurux kərək idi. «Mis.» 30:13-16ni kərting.

²⁵ Tələydu, — dedi Petrus.

Lekin u eygə kirgixigila, tehi bir nemə deməstila Əysa uningdin:

— Simon, seningqə bu dunyadiki padixahlar kimlərdin baj alidu? Əz pərzəntliridinmu, yaki yatlarındinmu, — dəp soridi..

²⁶ Petrus uningə:

Yatlardın, — dewidi, Əysa uningə:

— Undakta, pərzəntlər bajdın haliy bolidu. ²⁷ Birək baj yioŋquqilarə putlikaxang bolmaslikimiz üqün, dengizə berip karmakni taxla. Tutqan birinqi belikni elip, aqzini aqsang, tət drakmilik bir tənggə pul qikidu. Uni elip mən wə sən ikkimizning beji üqün ularə bər, — dedi..

Ərx padixahlikida kim əng uluq?

Mar. 9:33-37; Luğa 9:46-48

18 ¹ Bu qəqda, muhlislar Əysanın yenioja kelip:
Ərx padixahlikida kim əng uluq? — dəp soridi..

² Əysa yenioja kikiq bir balini qakirip, uni otturida turozuzup, mundaq dedi:

³ — Mən silərgə xuni bərəkə eytip koyayki, əz yolunglardın yenip, kikiq balilərdək səbiy bolmisanglar, ərx padixahlikioja hərğiz kirəlməysilər.. ⁴ Əmđi kim əzini bu kikiq balidək kikiq peil tutsa, u ərx padixahlikida əng uluq bolidu.. ⁵ Bundaq kikiq bir balini mening namimda kəbul kilsa, u meni kəbul kiojan bolidu.. ⁶ Lekin manga etikad kiojan bundaq kikiqlərdin birini gunahka putlaxturojan hərəkəndək adəmnı, u boynioja yoojan tüğmən texi esilojan halda dengizning tegigə qəktürüwetilgini əwzəl bolatti.. ⁷ İnsanni gunahka putlaxturidiojan ixlar tüpəylidin bu dunyadikilərnıng həlioja way! Putlaxturidiojan ixlar mukərrər bolidu; lekin xu putlaxturojuqi adəmnıng həlioja way!..

⁸ Əgər əmđi kolung yaki putung seni gunahka putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki kolung yaki ikki putung bar halda dozahtiki otka taxlanəjiningdin kərə, qolək yaki tokur halda həyatlikka kirgining əwzəldur..

⁹ Əgər kəzüng seni gunahka putlaxtursa, uni oyup əzüngdin neri taxliwət. Ikki kəzüng bar halda dozahtiki otka taxlanəjiningdin kərə, birlə kəzüng bilən bolsimu həyatlikka kirgining əwzəldur.

Azojan koy toqrisidiki təmsil

¹⁰ — Bu səbiy kikiqlərnıng həqbirigimu səl kərxətin həzi bolunglar. Qünki xuni silərgə eytayki, ularning ərxətki pərixtiliri ərxətki Atamning jamalini hərđaim kərip turidu.. ¹¹ Qünki İnsan'əqli

17:25 Mat. 22:21; Rim. 13:7.

17:27 «Birək baj yioŋquqilarə putlikaxang bolmaslikimiz üqün...» — Əysa wə Petrus ikkisi «padixahning pərzənti» bolup, Hudaning ibadathanisioja baj tələxtin haliy idi. Lekin baj yioŋquqilar buni qüxənmigəqə, ular təlimisə, bəlkim «Bu Əysa təkwədar əməs ikən, Məsih bolalmaydu» dəp kəlixı, xundakla ular Əysəja etikad baəlap, nijatka erixix pərsitidin məhrum boluxı mummın. «tət drakmilik bir tənggə pul qikidu» — «tət drakma tənggə» (greq tilida «stater») — 24-ayəttiki izahət okurmanlərnıng yadida bolsa kəraləyduki, bu pul Əysa wə Petrusning bajni təlixı üqün dəl kəreklik pul idi.

18:1 Mar. 9:34; Luğa 9:46; 22:24.

18:3 Mat. 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2.

18:4 «Əmđi kim əzini bu kikiq balidək kikiq peil tutsa, u ərx padixahlikida əng uluq bolidu» — «kikiq balılar» adətə qongqilik kilmaydu wə əzini bilərmən kiliş kərsətməydu wə bəlkim həmmidin muhım atisining səzigə xərtsiz ixinidu.

18:4 1Pet. 5:6.

18:5 Mar. 9:37; Luğa 9:48; Yh. 13:20.

18:6 Mar. 9:42; Luğa 17:2.

18:7 «İnsanni gunahka putlaxturidiojan ixlar tüpəylidin bu dunyadikilərnıng həlioja way! Putlaxturidiojan ixlar mukərrər bolidu; lekin xu putlaxturojuqi adəmnıng həlioja way!» — bu muhım ayət üstidə «koxumqə sez»imizdə əzrak tohtilimiz.

18:7 Mat. 26:24; Ros. 2:23; 4:27,28; 1Kor. 11:19.

18:8 Kan. 13:7; Mat. 5:29,30; Mar. 9:43.

18:10 Zəb. 34:7; Luğa 15:3-7

halakətkə azoqlarni kutkuzojli keldi...

¹² Kandaq karaysilar? Birawning yuz tuyak koyi bolup, uningdin biri ezip toptin quxup kalsa, u tokshan tokkuz koyni taqlarqa koyup koyup, heliki azoqlar koyni izdaydiyu? ¹³ Wa agar uni tepiwalsa, men silerga xuni barchak eytip koyayki, u koy uqun bolqan huxalliqi azmiqlan tokshan tokkuziningkidin zor bolidu. ¹⁴ Xuningqa ohxax, bu sabiy kikiqlarning harkandikining halakətkə ezip kelixi artixi Atanglarning iradisi amastur.

Gunah etkuzgan kerindaxqa bolqan muamila

Luka 17:3

¹⁵ — Emdi agar kerindixing sanga ziyan selip gunah kilsa, uning yenioqa berip ikkinglar haliy qaqda sawenlikini kersitip koy. Kerindixing sezungni anglisa, uni ezixitin kayturuwalqan bolisen... ¹⁶ Lekin anglimsa, yana bir-ikki guwahqini elip, uning yenioqa barqin. Xundak kilip, hamma ix ikki-uc guwahqining sozi bilan kilinsun... ¹⁷ Lekin agar kerindixing ularning sezigimu kulak salmis, ahlalni jamaatka yetkuzup eytkin. Agar u jamaattikilerga kulak salmis, uni yat allik yaki bajgir katarida korunglar...

¹⁸ Men silerga xuni barchak eytip koyayki, silar yar yuzida nemini baqlisanglar, artiximu xu baqlanqan bolidu wa silar yar yuzida nemini koyup barsanglar, artiximu koyup berilgan bolidu...

¹⁹ Men yana xuni silerga barchak eytip koyayki, yar yuzida aranglardin ikkisi ezliri tiligan bir ix toqruluk kalbi bir bolup harkandak narsini tilap dua kilsa, artixi Atam ularning tilikini jabat kilidu. ²⁰ Qunki ikki yaki ucqaylan mening namim bilan kayarda yiqilqan bolsa, men xu yarda ularning arisida bolimen...

Xapkat kerguqi xapkatlik boluxi kerak

²¹ Andin Petrus uning aldioqa kelip:

— I Rab, kerindiximning manga ziyan selip etkuzgan qanqa ketimlik gunahini kaquruxum kerak? Yatta ketimmi? — dedi...

²² Aysa uningqa mundaq dedi:

— Men sanga xuni eytip koyayki, yatta ketim amas, yetmix hassa yatta ketim! ²³ Arx padixahliqi qakarleri bilan hesab-kitab kilmaqci bolqan bir padixahqa ohxaydu. ²⁴ Hesab-kitabni baxliqinida, uningqa on ming talant pul kerdar bolqan bir qakar kalturuluptu... ²⁵ Qakarning

18:11 «Qunki Insan 'oqli halakətkə azoqlarni kutkuzojli keldi» — bu ayat bazi kona kaqurimlarda tepilmaydu.

18:11 Luka 19:10.

18:12 Luka 15:3.

18:15 Law. 19:17; Pond. 17:10; Luka 17:3; Yak. 5:19.

18:16 «hamma ix ikki-uc guwahqining sozi bilan kilinsun» — bu sez «Qan.» 19:15din nakil kalturilgan.

18:16 Qel. 35:30; Qan. 17:6; 19:15; Yh. 8:17; 2Kor. 13:1; Ibr. 10:28.

18:17 «Agar u jamaattikilerga kulak salmis, uni yat allik yaki bajgir katarida korunglar» — xu qaqda «yat allik»larning kopingisi butparas idi. «Bajgir»lar (Rim imperiyasi uqun halktin baj alidqlan Yehudiylar) bolsa «Rim imperiyaga setilip kətkan hainlar» dap «iplas adamlar»ning katarida karilatti.

18:17 1Kor. 5:9; 2Tes. 3:14.

18:18 «silar yar yuzida nemini baqlisanglar, artiximu xu baqlanqan bolidu wa silar yar yuzida nemini koyup barsanglar, artiximu koyup berilgan bolidu» — bu sez 16:19-ayattikiga ohxax, irak axu yarda yaloqz Petruska eytilqan. Biz Aysaning muxu sezlirida eytilqan hoquk pakət rosullarqla amas, balki putkil jamaatka tawadur. Aysa tapxuroqan bu hoquk: (1) jamaattiki dualarda alahida tilax hoquqini; (2) jamaat tartipi boyiqe, gunah sadir kilip, amma towa kilmiqlan azalarni qaklax, jamaattin qikirix yaki ularqa tərbiya berix hoquqini kersitidu, dap ixinimiz (17-ayət wa 19-20-ayətni, «1Kor.» 5:1-5, «2Kor.» 2:5-11ni koring).

18:18 Mat. 16:19; Yh. 20:23.

18:20 «ikki yaki uc adam mening namim bilan kayarda yiqilqan bolsa...» — grek tilida «ikki yaki ucqaylan adam mening namimoqa kayarda yiqilqan bolsa...».

18:20 Luka 24:15,36.

18:21 Luka 17:4.

18:22 «yatta ketim amas, yetmix hassa yatta ketim!» — yaki «yatta ketim amas, yetmix yatta ketim».

18:22 Mat. 6:14; Mar. 11:25; Kol. 3:13.

18:24 «on ming talant pul» — bir «talant» altun yaki kumux tangge az degonda bir ixqining yillik həkkingning 17 hessisi

telligüdäk heqnersisi bolmiojaqqa, hojisi qakarning özini, hotun bala-qaqisi wə bar-yoqini setip, kərzini tələxini buyruptu..²⁶ Xunga qakar uning aldida yərgə yikilip bax urup: «Hojam, manga kəngqilik kilojayla, mən pütün kərzimni qokum tələymən» dəp yalwuruptu..²⁷ Qakarning hojisi uningojə iq aqriritip, uni koyup berip, kərzini kəqürüm kiliptu.

²⁸ Lekin qakar u yərdin qikip, əzigə yüz dinar kərzdar boləjan yənə bir qakar buradirini uqriritip-tu. Uni tutuwelip, boynini boqup turup: «Kərzni tələ!» dəptu..²⁹ Buning bilən bu qakar buradiri yərgə yikilip uningdin: «Manga kəngqilik kil, kərzni qokum kayturimən» dəp yalwuruptu..³⁰ Lekin u unimaptu wə: «Pütün kərzni telimigüqə zindanda yatisən» dəp uni zindanoja taxlitiptu..³¹ Bundaq ixning yüz bərgənlikini kərgən baxka qakarlar intayin azablinip hojisining aldioja berip, əhwalni baxtin-ahir səzləp beriptu.

³² Buning bilən hojisi heliki qakarni qakirtip: «Əy rəzil qakar! Manga yelinojanliqning üqün xunqə kəp kərzingning həmmisini kəqürdüm..³³ Mən sanga iq aqritkinimdək, sənmu qakar buradiringojə iq aqritixingojə toqra kəlməmdü?!» dəptu..³⁴ Buning bilən hojisi qəzəpliniq uni pütün kərzini tələp boləjuqə adəm kiynojuqi gundipaylarning kolida turuxka tapxurup beriptu...

³⁵ Xuningojə ohxax, əgər hərbinglar öz kəringdaxliringlarni qin dilinglardin kəqürmisənglar, ərxniki Atammu silərgə ohxax muamilə kilidu..

Talak kilix toqrisida

Mar. 10:1-12

19¹ Xundaq boldiki, Əysa bu səzlərnı eytip boləjandin keyin, Galiliyə əlkisidin ayrilip, Yəhudiyyə əlkisining qət yərlirigə, yəni İordan dəryasining u ketidiki yurtlarojə bardı..

² Top-top adəmlər uningojə əgixip kəlgən bolup, u ularni xu yərdila saqaytti.

³ Əmdi bəzi Pərisiylər uning yenioja kelip uni kiltakka quxürux məksitida uningdin:

— Bir adəmning hərəkəndə səwəbtin ayalini qoyuwetixi Təwrat qanunioja uyğunmu? — dəp soridi..

⁴ Xuning bilən u jawabən mundaq dedi:

— Təwratın xuni oqumidinglarmu, muqəddəmdə insanlarnı Yaratquqi ularni «Ər wə ayal kilip yaratti» wə..⁵ «Xu səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip ikkisi bir tən bolidu»..⁶ Xundaq ikən, ər-ayal əmdi ikki tən əməs, bəli bir tən bolidu. Xuning üqün, Huda koxkanni insan ayrimisun..

⁷ Pərisiylər uningdin yənə:

— Undakta, Musa pəyoqəmbər nemə üqün Təwrat qanunida ər kixi öz ayalioja talak hetini bərsila andin uni qoyuwetixkə bolidu, dəp buyruojan? — dəp soraxti..

bolup, 10000 talant hazır ottura hesab bilən bəlkim ikki milyard (ming milyon) dollarqə bolidu.

18:25 Mat. 5:25.

18:28 «yüz dinar kərzdar» — xu waqitlarda «bir dinar» bir ixqining bir künlük həkki bolup, yüz tənggə bəlkim ottura hesab bilən 1300 dollarqə bolatti.

18:34 «adəm kiynojuqi gundipaylar» — muxu gundipaylarning adəttiki wəzipisi jinayətgining jinayitini sürüxtə kilix üqün məhbəslərnı kiynax idi.

18:35 Mat. 6:14; Mar. 11:26; Yaq. 2:13.

19:1 Mar. 10:1.

19:3 Mar. 10:2.

19:4 «xuni oqumidinglarmu,...?» — Bu Pərisiylər əng yaxxi kəridiojan ibarilərnıng biri.

19:4 Yar. 1:17; 2:24; 5:2

19:5 Yar. 2:24; 1Kor. 6:16; Əf. 5:31.

19:6 1Kor. 7:10.

19:7 «Musa pəyoqəmbər nemə üqün Təwrat qanunida ər kixi öz ayalioja talak hetini bərsila andin uni qoyuwetixkə bolidu» — əmrning toqrisi «Qan.» 24:1də tepilidu.

19:7 Qan. 24:1; Yər. 3:1.

⁸ U ularoʻja: — Tax yürəkliklarning Musa pəyğəmbər ayallirigini talak qilixqa ruhsat qilgan; lekin aləmnin baxlimida bundak əməs idi.⁹ Əmdi xuni silərgə eytip qoyayki, ayalini buzukluktin baxka birər səwəb bilən talak kilip, baxka birini əmrigə aloqan hərəkəndəki xizi zina qilgan bolidu...

¹⁰ Muhlislar uningəja:

— Əgər ər bilən ayali otturisi diki əhwal xundak bolsa, undakta əylənməslik yaxxi ikən, — dedi...

¹¹ U ularoʻja:

— Bu səzni həmmila adəm əməs, pəkət nesip kilinoqanlarla qəbul kilalaydu...¹² Qünki anisining baliyatqusidin tuojma bəzi aqwatlar bar; wə insan tərpidin ahta kilinoqan bəzi aqwatlar mu bar; wə ərx padixahlikı üqün əzini aqwat qiləqanlar mu bar. Bu səzni qəbul kilalaydiəqanlar qəbul kilsun! — dedi...

Əysa wə kikiq balilar

Mar. 10:13-16; Luqa 18:15-17

¹³ Qolungni təgküzüp dua qiləqaysən dəp, bəzilər kikiq balilirini uning aldiəja elip kəldi. Birak muhlislar elip kəlgənlərni əyibildi...¹⁴ Əmma Əysa:

— Balilar mening aldiməja kəltürilsun, ularni tosmanglar. Qünki ərx padixahlikı dəl muxundəkləroja təwədur, — dedi...¹⁵ Wə qollirini ularəja təgküzgəndin keyin, u u yərdin ayrildi.

Puldarlar Hudaning padixahlikəja kirələmdu?

Mar. 10:17-31; Luqa 18:18-30

¹⁶ Mana, bir küni birsi uning aldiəja kelip:

— Ustaz, mən kəndəki yaxxi ixni kilsam, mənggülik həyatka eriximən? — dəp soridi...

¹⁷ U uningəja:

— Nemixka məndin yaxxilik toqrisida soraysən? «Yaxxi boləquqilar» bolsa pəkət birila bar. Əmma həyatlikka kirimən desəng, əmrlərgə əməl kil, — dedi.

¹⁸ Kaysi əmrlərgə dəysən? — dəp soridi u.

Əysa uningəja:

— «Qatillik kilma, zina kilma, oqrilik kilma, yaloqan guwahlik bərmə...¹⁹ ata-anangəja hərmət kil wə qəxnangni əzüngni səygəndək səy» — dedi...

²⁰ Yax yigit uningəja: — Bularning həmmisigə əməl kilip keliwatimən. Əmdi mənə yənə nemə kəm? — dedi.

²¹ Əysa uningəja:

19:9 «Izəhat» — bezi kona kəqürülmələrdə muxu yərdə «wə talak kilinoqan ayalni əmrigə aloqan kiximu zina qiləqan bolidu» dəgən səzlər qəxuludi. 5:32ni kərtəng.

19:9 Mat. 5:32; Mar. 10:11; Luqa 16:18; 1Kor. 7:10.

19:10 «undakta əylənməslik yaxxi ikən» — demək, muhlislarning oylıxiqə, talak qilix imkaniyiti bolmisa («qikix yoli bolmisa», əylinix intayin qərkənqlik ixtur.

19:11 1Kor. 7:7,17.

19:12 «anisinin baliyatqusidin tuojma bəzi aqwatlar bar» — «tuojma aqwatlar» bəlkim tuojma jinsiy iktidari əjizlarni, ixksiz kixilərnə kərsətidu; «baxkilar tərpidin ahta kilinoqan» kona zamanlarda han-padixahların ordilridə hərəmnə baxqurux hizmiti üqün piqiwetilgən adəmlərni kərsətidu. «Ərxning padixahlikı üqün əz-əzini aqwat qiləqanlar» bəlkim Hudaning hizmitidə kəprək wəkit bolay dəp əylinixtin wəz kəqkənlərni kərsətidu.

19:13 Mar. 10:13; Luqa 18:15.

19:14 «ərx padixahlikı dəl muxundəkləroja təwədur» — yaki «ərx padixahlikı dəl muxundəklərdin tərki b tapqəndur».

19:14 Mat. 18:3; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2.

19:16 Mar. 10:17; Luqa 18:18.

19:18 Mis. 20:12; Law. 19:18; Qan. 5:16-20; Rim. 13:9.

19:19 «qatillik kilma, zina kilma, oqrilik kilma, yaloqan guwahlik bərmə, ata-anangəja hərmət kil wə qəxnangni əzüngni səygəndək səy» — (18-19-ayət) oqurmanlər xuningəja dikqət qiləqan boluxi mumkinki, Əysa «on pərman» iqidiki Hudəəja munasiwətlik pərmanlarni yaki «(qəxnangning nərsilirini) tama kilma» dəgən pərmanni tiləə aloqini yok,

19:19 Law. 19:17; Mat. 22:39; Mar. 12:31; Gal. 5:14; Yəq. 2:8.

— Əgər mukəmməl boluxni halisang, berip bar-yokungni setip, pulini kəmbəoqəllərgə bərgin. Xuning bilən ərxə həzinəng bolidu. Andin kelip manga əgəxkin, — dedi..

²² Yigit muxu səzni anglap, qayoqəo qəməup u yərdin ketip qaldı. Qünki uning mal-mülki nahayiti kəp idi. ²³ Əysa muhlisliroqə:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, baylarning ərx padixahlikioqə kirixi təsliktila bolidu..

²⁴ Wə yənə xuni silərgə eytayki, təgining yingnining kəzidin ətüxi bay adəmnig Hudaning padixahlikioqə kirixidin asandur! — dedi.

²⁵ Muhlislar buni anglap intayin bək həyran boluxup:

— Undaqtə, kim nijatqə erixələydu? — dəp soraxtı.

²⁶ Əmma Əysa ularoqə qarap:

— Bu ix insan bilən wujudqə qikixi mumkin əməs, lekin Hudaəoqə nisbətən həmmə ix mumkin bolidu, — dedi..

²⁷ Buning bilən Petrus uningəoqə:

— Mana, biz həmmidin waz keqip sanga əgəxtuk! Biz buning üqün nemigə eriximiz? — dəp soridi..

²⁸ Əysa ularoqə mundaq dedi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, aləmdiki həmmə kaytidin yengilanəoqəninida, İnsan'oqli xanlik təhtidə olturoqan waqtida, manga əgəxkən silər on ikki təhtə olturup, Israillarning on ikki kəbilisigə həküm qikirisilər.. ²⁹ Mening namim dəp əylər, aka-uka, aqa-singil kərindaxliri, ata-anisi, ayali, baliliri yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlərnig həmmisi ularoqə yüz həssə artuq erixidu wə mənggülik həyatqə miras bolidu.. ³⁰ Lekin xu qaoqə nuroqun aldida turoqanlar arkioqə ətidu, nuroqun arkida turoqanlar aldioqə ətidu..

Üzümzarliktiki ixləmqilər

20¹ — Qünki ərx padixahlikı bir yər igisigə ohxaydu. Igisi üzümzarlikida ixləxkə adəmlərnı yallax üqün tang səhərdə sirtqə qikiptu.² U ixləmqilər bilən künlüki üqün bir kümüx dinardin berixkə kelixip, ularni üzümzarlikioqə əwətiptu..

³ Saət tokkuzlarda u yənə sirtqə qikip, bazarda bikar turoqan baxqə kixilərnı kərüptu.. ⁴ Ularoqə: «Silərmu üzümzarlikimoqə beringlar, həkkinglaroqə tegixlikini berimən» — dəptu.⁵ Ular üzümzarlikqə beriptu. Qüxtə wə saət üqtimu u yənə qikip yənə xundaq kiliptu.. ⁶ Lekin kəqkurun saət bəxlərdə qikqanda u yərdə turoqan yənə baxqilarnı kərüp, ulardin: «Nemə üqün bu yərdə kün boyi bikar turisilər?» dəp soraptu.. ⁷ Ular: «Bizni həqkim yallimidi» dəp jawab kayturuptu.

19:21 Mat. 6:19; Luqa 12:33; 16:9; 1Tim. 6:19.

19:23 Pənd. 11:28; Mar. 10:23; Luqa 18:24.

19:26 «Hudaəoqə nisbətən həmmə ix mumkin bolidu» — grek tilida: «Huda bilən həmmə ix mumkin bolidu».

19:26 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luqa 1:37; 18:27.

19:27 Mat. 4:20; Mar. 10:28; Luqa 5:11; 18:28.

19:28 Luqa 22:30.

19:29 «Mening namim dəp əylər, aka-uka, ... yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlər..» — grek tilida «mening namim üqün əylər, aka-uka... yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlər...».

19:29 Kan. 33:9; Ayup 42:12.

19:30 Mar. 10:31; Luqa 13:30.

20:2 «U ixləmqilər bilən künlüki üqün bir kümüx dinardin berixkə kelixip...» — «bir kümüx dinar» grek tilida «bir dinarius».

20:3 «Saət tokkuzlarda» — grekqə «künnig üqinqi saiti» — yəni saət tokkuzni kərsitidu. Yəhudi yəlkü üqün «toluq kün» (24 saət) kəq saət altidə baxlinidu; kəqtə «jesək» ixlitilidu; ətigən saət altidin kəq saət altigiqə «kündüz» deyilidu, kündüz on ikki saətkə bəlinidu (misalni Təwrat, «Yar.» 1:5in kərgili bolidu).

20:5 «Qüxtə wə saət üqtimu u yənə qikip yənə xundaq kiliptu» — «qüxtə» — əyni səz boyiqə künnig «altinqi saitida» wə «saət üqtə» künnig «tokkuzinqi saitida» (qüxtin keyin saət üqlərdə) deyilidu.

20:6 «kəqkurun saət bəxlərdə» — grekqə «künnig on birinqi saiti ətrapida», yəni qüxtin keyin saət bəxtə.

U ularoʻja: «Undakta, silərnu üzümzarlikimōja berip ixlənglar» — dəptu.

⁸ Kəq bolōqanda, üzümzarlik igisi oʻqojidarioja: «Ixləmqilərnı qəqirip, əng ahirida kəlgənlərdin baxlap əng awwal kəlgənlərgiqə həmmisining ix həkkinı bər» dəptu.⁹ Awwal kəqkurun saət bəxtə ixkə kəlgənlər kelip, hərbi bir kümüx dinardin eliptu.¹⁰ Əng awwal yallap kelingənlərdin nəwiti kəlgəndə, ular: Tehimu kəp ix həkkinı alimizōju, dəp oylixiptu; birək ularnu bir kümüx dinardin eliptu.¹¹ Ular ix həkkinı alojini bilən yər igisidin aqrinip:¹² «Bu ahirda kəlgənlər pəkət bir saətlə ixlidi, birək siz ularni kün boyi japalik wə kattik issikni qəkkən bizlər bilən barawər həsablidingizōju, dəp oʻqudurixiptu.¹³ Lekin yər igisi ularning birigə jawab qayturup: «Buradər, sanga nahəklik kılōjinim yok! Sən bilən bir kümüx dinaroja kelixmigənmiduk? ¹⁴ Həkkingni elip kaytip kətkin. Bu ahirda kəlgəngimu sanga ohxax bərgüm bar. ¹⁵ Özümningini özüm bilgəngə ilitix hōqukum yokmu? Sehiy bolōqanlikimōja kəzüng kiziriwatamdu? ¹⁶ Xundək kılıp «Aldida turōqanlar arkiōja etidu, arkiōja turōqanlar aldiōja etidu»; qünki qəqiriloqanlar kəp, əmma tallanoqanlar az bolidu.»

Əysa əlöp tirilidioqanlikini yənə aldin eytidu

Mar. 10:32-34; Luğa 18:31-34

¹⁷ Əysa Yerusalemoja qikiwetip, yolda on ikki muhlisini bir qətkə tartip, ularoja mundək dedi:...

¹⁸ — Mana biz hazır Yerusalemoja qikip ketiwatimiz. Insan'ooli bax kahınlar wə Təwrat ustazlirioja tapxurulidu. Ular uni əlümgə məhkum kildu ¹⁹ andin uni məshirə kılıp, kəmqilap wə krestləxkə yat əlliklərgə tapxuridu. Lekin u üqinqi küni qayta tirilidu.»

Anining təlipi

Mar. 10:35-45

²⁰ Xu qəoqda, Zəbədiyning oʻqullirining anisi ikki oʻqlini elip, Əysaning aldiōja kelip uningdin bir ixni tələp kılmaqci bolup səjdə kildi.»

²¹ Nemə təliping bar? — dəp soridi u.

Ayal uningoja:

— Xuni əmr kılōjaysənki, sening padixahlikingda bu ikki oʻqlumdin biri ong yeningda, biri sol yeningda oltursun, — dedi.

²² Əysa ularoja jawabən: — Silər nemə tələp kiliwatkinginglarni bilməywatisilər. Mən iqxkə təmxəlgən kədəhni iqələmsilər?

Iqələymiz, — deyixti ular.»

²³ U ularoja:

— Silər həkikətənmə mening kədəhimdin ortək iqisilər. Birək ong yaki sol yenimda olturux nesiwisi mening ihtiyarimda əməs, bəki Atam kimlərgə təyyarlioqan bolsa, xularoja nesip bolidu. ²⁴ Qəloqan on muhlis buningdin həwər tapkanda, ikki kərindixidin hapa boldi. ²⁵ Lekin Əysa ularni yenioja qəqirip, mundək dedi:

— Silərgə məlumki, əllərdiki həkümranlar qol astidikidikilər üstidin buyrukəwazlik kılıp

20:16 «qünki qəqiriloqanlar kəp, tallanoqanlar az bolidu» — muxu səzlər bəzi kona kəqürmilərdə tēpilmaydu.

20:16 Mat. 19:30; 22:14; Mar. 10:31; Luğa 13:30.

20:17 «Yerusalemoja qikiwetip...» — «Yerusalemoja berix» hərdaim «Yerusalemoja qikiwetip...» dəp ipadiliniidu.

20:17 Mar. 10:32; Luğa 18:31; 24:7.

20:19 Mat. 27:2; Luğa 23:1; Yh. 18:28,31; Ros. 3:23.

20:20 «Zəbədiyning oʻqulliri» — Əysa qəqiroqan on ikki rosuldin ikki, yəni Yuhanna we Yakup. 4:21 wə 10:2ni kərtung. «bir ixni tələp kılmaqci bolup səjdə kildi» — yaki «bir ixni tələp kılmaqci bolup tizlinip bax urdi».

20:20 Mar. 10:35.

20:22 «Mən iqxkə təmxəlgən kədəhni iqələmsilər?» — bu ayəttiki «kədəh» degən səz, Əysaning tartidioqan azab-okubiti wə kresttiki əlümünü kəzdə tutidu.

20:22 Luğa 12: 49,50; Rim. 8:26.

20:23 Mat. 25:34.

hakimiyət yürüzidu, wə ularning hokukdarliri ularni hojayinlarqə idarə kilidu.²⁶ Bırak silərning aranglarda xundak bolmisun; bəlkı silərdin kim üstün boluxni halisa, silərning hizmitinglarda bolsun;²⁷ wə kim aranglardikilərning aldinkisi boluxni halisa, silərning kulunglar bolsun.²⁸ İnsan'ooqlimu dərwekə xu yolda kəpqilik hizmitimdə bolsun deməy, bəlkı kəpqilikning hizmitidə bolay wə jenimni pida kilix bədiligə nuroqun adəmlərni hərlükkə erixtürəy dəp kəldi...

Əysaning ikki əmani saqaytixi

Mar. 10:46-52; Luğa 18:35-43

²⁹ Ular Yeriho xəhiridin qıkkanda, zor bir top adəmlər uningəy əgixip mangdi.³⁰ Wə mana, yol boyida olturoqan ikki əma Əysaning u yərdin etüp ketiwatkinini anglap:

— I Rəb, Dawutning oqlı, bizgə rəhim kiləysən, — dəp tovlidi.

³¹ Kəpqilik ularni «Ün qıqarmanglar!» dəp əyiblidi. Lekin, ular: — Ya Rəb, i Dawutning oqlı, bizgə rəhim kiləysən! — dəp tehimu kəttik tovlidi.

³² Əysa kədimini tohtitip, ularni qakirip:

— Silər üçün nemə ix kilip beriximni halisilər? — dəp soridi.

³³ Ya Rəb, kəzlirimiz eqilsun! — deyixti ular.

³⁴ Əysa ularəy iq aqrıtıp, kəlini ularning kəzligə təgküziwidi, kəzliri xuan əsligə kelip kəridioqan boldi; ular dərhal uningəy əgixip mangdi.

Əysaning Yerusalemqə təntənilik kirixi

Mar. 11:1-11; Luğa 19:28-38; Yh. 12:12-19

21¹ Ular Yerusalemqə yekınlixip, Zəytun teqjining etikidiki Bəyt-Fagi yezisioqə kəlginidə, Əysa ikki muhlisioqə munularni tapilap aldin əwətti:

² — Silər udulunglardiki yeziqə beringlar. Barsanglarla, baqlaklik bir exək wə uning yenidiki bir təhəyni kərisilər. Ular ni yexip aldiməy yetiləp kelinglar.³ Əgər birsi silərgə bir nemə desə, «Rəbning bularəy həjiti qüxti» dənglar, u dərhal ularni qoyup beridu.

⁴ Bu pütün wəkə pəyoqəmbər arkilik eytiləqan munu səzlərni əməlgə axurux üçün boldi: —

⁵ «Zion kizioqə eytinglar:

— Mana, Padixahing keliwatidu,

Kəmtər-məmin bolup, minip bir exəkkə,

Boyunturukluk exəkning təhiyigə,

Keliwatidu yeningəy sening»...

20:25 «əllərdiki həkümranlar kəl astidikidikilər üstidin buyrukəwazlik kilip hakimiyət yürüzidu» — «əllər» muxu yərdə «yat əllər», «Yəhudi y aməslər»ni (yəni Hudadin kərkəmaydioqan butpərəslərni) kərsitidu.

20:25 Mar. 10:42; Luğa 22:25.

20:26 1Pet. 5:3.

20:27 Mat. 23:11; Mar. 9:35; 10:43.

20:28 «...jenimni pida kilix bədiligə nuroqun adəmlərni hərlükkə erixtürəy» — nemidin «hərlük»kə erixidu? — gunahtin boləqan hərlük.

20:28 Luğa 22:27; Yh. 13:14; Əf. 1:7; Fil. 2:7; 1Tim. 2:6; 1Pet. 1:19

20:29 Mar. 10:46; Luğa 18:35.

21:1 Mar. 11:1; Luğa 19:29.

21:5 «Zion kizioqə eytinglar: — Mana, Padixahing keliwatidu, kəmtər-məmin bolup, minip bir exəkkə, boyunturukluk exəkning təhiyigə, keliwatidu yeningəy sening» — bəxarət «Zək.» 9:9din elinoqan. «Zion» — Yerusalemləy jaylaxqan taqjni kərsitidu.

21:5 1Pad. 1:38-40; Yəx. 62:11; Zək. 9:9; Yh. 12:15.

⁶ Əmdı həliqi ikki muhlis berip Əysanın tapiliqinidək kildi.⁷ Exək bilən təhəyni yetiləp kelip, üstigə yepinqa-qapanlirini saldı wə u üstigə mindi...⁸ Əmdı top-top kixilər yepinqa-qapanlirini yoloqa payandaz kiliş saldı; yənə bir qismi dərəh xahlirini kesip yoloqa yayattı.⁹ Aldida mangoqan wə kəynidin ağəxkən top-top halayik; —

«Dawutning oqlıoqa həsanna boləyay!
Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarak bolsun!
Ərxələda təxəkkür-həsannalar okulsun!» — dəp warkirixatti...

¹⁰ U Yerusalemoqa kirgəndə, pütkül xəhər lərzigə kəldi. Kixilər:
— Bu zadi kimdu? — deyixətti.

¹¹ Halayik;
— Bu Galiliyə əlksidiki Nasarətlik pəyoqəmbər Əysa, dəp jawab berixətti.

Əysanın ibadəthanini soda-setiktin tazlıxi

Mar. 11:15-19; Luqa 19:45-48; Yh. 2:13-22

¹² Əmdı Əysa ibadəthana həyililiriə kirip, u yərdə elim-setim kiliwatkanlarning həmmisini həydəp qikardı. Pul tegixküqlərnin xirəlinini wə pahtək-kəptər satquqlarning orunduklirini örüp, —¹³ ularoqa:

— Muxəddəs yazmilarda Hudaning: «Mening əyüm dua-tilawəthana dəp atilidu» degən səzi pütülgən; ləkin silər uni bulangqılarning uwisioqa aylanduruwapsilər! — dedi...

¹⁴ İbadəthana həyililiriə boləqanda karioqu wə tokurlar uning aldioqa kəldi, u ularni saqaytti.

¹⁵ Ləkin bax kaħinlar bilən Təwrat ustazlıri uning yaratqan məjizilirini kərüp wə balılarning ibadəthanida: «Dawutning oqlıoqa həsanna-təxəkkürlər boləyay!» dəp towliqinini anglap oqəzləndi...

¹⁶ Ular uningəqa:
— Bu balılarning nemə dəwatqanlikini anglawatamsən? — dəp soridi.

U ularoqa: — Anglawatimən! Silər muxəddəs yazmilardin xuni oqup baqmioqanki, «Əzünggə kiqik balılar wə bowaqlarning tilliridin mədhiyə səzlırini mukəmməl kildin» dedi...

¹⁷ Andin u ulardin ayrılıp, xəhərdin qikiş Bəyt-Aniya yezisioqa berip, xu yərdə qondi.

21:7 «... üstigə yepinqa-qapanlirini saldı» — demək, egiri yox idi.

21:7 2Pad. 9:13; Yh. 12:14.

21:9 «Dawutning oqlıoqa həsanna boləyay! Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarak bolsun! Ərxələda təxəkkür-həsannalar okulsun!» — bu səzlər «Zəb.» 118:25-26diki bexarəttin elinoqan.

— «Həsanna» degən söz «Kutkuzəyəsən, i Pərwərdigar» degən mənida. İnjl dəwrigə kəlgəndə «Hudaəqa təxəkkür-həmdusana» degən mənədimu boləqan. «Zəbur» 118-küyidiki izahətlarınımı kərünq.

21:9 Zəb. 118:25-26

21:12 «Əmdı Əysa ibadəthana həyililiriə kirip...» — ibadəthana — əyni qaoqda, Yəhudiylarning nuroqun ibadəthaniliri (sinagoglar) idi; muxu yərdə kərsitilgən «ibadəthana» Yəhudiylarning əng kəp yioqilip ibadət kilidioqan jayı idi. Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən kanun boyıqə, pəkət «Huda Əz namini qoyəqan» Yerusalemdiki bu mərkizi ibadəthanidila kurbanlik kilsə toqra bolətti.

21:12 Kan. 14:26; Mar. 11:15; Luqa 19:45; Yh. 2:14.

21:13 «Muxəddəs yazmilarda Hudaning: «Mening əyüm dua-tilawəthana dəp atilidu» degən səzi pütülgən; ləkin silər uni bulangqılarning uwisioqa aylanduruwapsilər!» — Təwrat, «Yəx.» 56:7 wə «Yər.» 7:11ni kərünq. Əysanın «bulangqılarning uwisi» degən səzi ikki bislik bolup, bir tərəptin bax kaħinlarning sodigərlərgə kurbanliklarni setix həquqini setip bərgənlikini kərsitidu; ikkinqidin, bu kaħinlarning həlkning Hudaning həkikətini anglax pirsitini bulap, uning ornioqa əzlırining mərtiwisini yukiri kətüridioqan hər türlü kəidə-yosunlarni ularning boynioqa artip qoyəqanlikini kərsitidu.

21:13 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Luqa 19:46.

21:15 Mar. 11:27.

21:16 «Silər muxəddəs yazmilardin xuni oqup baqmioqanki...» — okurmənlərnin esidə barki, «xuni oqup baqmioqanki...?» degən ibarə Pərisiylər wə Saduqiylarning əng yahxi kəridioqan ibarilirininin biri idi. «Əzünggə kiqik balılar wə bowaqlarning tilliridin mədhiyə səzlırini mukəmməl kildin» — «Zəb.» 8:2.

21:16 Zəb. 8:2

«Matta»

Ənjür dərihini əyibləx

Mar. 11:12-14; 20-24

¹⁸ Əmdi səhərdə, xəhərgə kaytip ketiwatkanda, uning korsiği aqkanidi. ¹⁹ U yol boyidiki bir tüp ənjür dərihini kərüp, uning yenioğa bardi. Lekin dərəhtin yopurmaktin baxka heq nərsə tapalmay, uningə qarap:

— Həzirdin baxlap səndin mənngü mewə bolmisun! — dewidi, ənjür dərihi xuan qurup kətti...

²⁰ Muhlislar buni kərüp təəjüplinip:

— Ənjür dərihi nemanqə tezla qurup kətti! — dedi...

²¹ Əysa ularəja jawab bərdi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, əgər heq guman bolmay ixənqinqlar bar bolsa, ənjür dərihidə boləjan ixlar bolupla qalmay, bəlki silər hətta bu taoşka: «Bu yərdin kətürülüp dengizəja taxlan!» desənglar, u xundak bolidu, dedi. ²² Dua kılıp nemini tilisənglar, ixənqinqlar bolsila, xularəja erixisilər...

Əysaning həkukining sürüxtürülüxi

Mar. 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ U ibadəthana həyiliriəja kirgəndin keyin, kixilərgə təlim beriwatkanda, bax kahinlar wə aqsakallar uning aldioğa kelip:

— Sən kiliwatkan bu ixlarni kaysi həkukğa tayinip kiliwatisən? Sanga bu həkukni kim bərgən? — dəp soraxti...

²⁴ Əysa ularəja jawab berip: — Mən awwal silərgə bir soal qoyay. Əgər silər jawab bərsənglar, mənmu bu ixlarni kaysi həkukğa tayinip kiliwatkanlikimni eytimən. ²⁵ Yəhya yürüzgə qəmüldürüx nədin kəlgən? Ərxtinmu, yaki insanlardinmu? — dəp soridi.

Ular əzara mulahizə kiliqip:

— Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undakta, silər nemə üqün uningəja ixənmidinqlar?» dəydu... ²⁶ Əgər: «İnsanlardin kəlgən» desək, həlktin kərkimiz, qünki ular həmmisi Yəhyani pəyoğəmbər dəp bilidu — deyixti...

²⁷ Buning bilən, ular Əysaəja:

Bilməymiz, — dəp jawab berixti.

— Undakta, mənmu bu ixlarni kaysi həkukğa tayinip kiliwatkanlikimni eytməymən, — dedi u ularəja.

İkki oşul tooşrisidiki təmsil

²⁸ Əmdi bu ixka qandak karaysilər? Bir adəmning ikki oşli bar ikən. U birinqi oşlining yenioğa kelip: «Oşlum, bugin üzümzarlikimoğa berip ixligin» dəptu. ²⁹ «Barmaymən» dəptu u, lekin keyin puxayman kılıp yənila beriptu. ³⁰ U ikkinqi oşlining yenioğa kelip uningəjimu xundak dəptu. U: «Hop əpəndim, baray» dəptu-yu, lekin barmaptu. ³¹ Bu ikkiyləning kaysisi atisining iradisini ada kilejan bolidu?

21:18 Mar. 11:12,20.

21:19 «U yol boyidiki bir tüp ənjür dərihini kərüp, uning yenioğa bardi. Dərəhtin yopurmaktin baxka heq nərsə tapalmay, uningə qarap: — Həzirdin baxlap səndin mənngü mewə bolmisun! — dewidi, ənjür dərihi xuan qurup kətti» — Pələstindiki ənjür dərəhliridə yopurmaq bolsa, mewimu boluxi kerək. Bu karamət mejiyə rohiy bir həkikətni sürətləp beridu, əlwəttə.

21:19 Hox. 9:10

21:20 «Ənjür dərihi nemanqə tezla qurup kətti!» — yaki «Ənjür dərihi qandakmu birdinla qurup kətti!»

21:21 Mat. 17:20; Luka 17:6.

21:22 Mat. 7:7; Mar. 11:24; Luka 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yak. 1:5; 1Yuha. 3:22.

21:23 Mis. 2:14; Mar. 11:27; Luka 20:1; Ros. 4:7; 7:2.

21:25 «Yəhya yürüzgə qəmüldürüx nədin kəlgən? Ərxtinmu, yaki insanlardinmu?» — muxu diniyərbablarning həmmisi degüdək Yəhya pəyoğəmbərnin yatküzgən həwirigə jawaban: «Bizgə towa kiliş kerək əməs» degən wə Yəhya «Məning kəynimdə keliəjan» dəp kərsətkən Məsihinin kelişigə ixənməy, uning qümüldürüxini rət kilejanidi.

21:26 Mat. 14:5; Mar. 6:20.

— Birinchi oqli, — dāp jawab bardi ular.

Əysa ularoqa mundaq dedi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bajgırlar bilən pahixilər Hudaning padixahliqioa silərdin burun kirməktə...³² Qünki gərqə Yəhya pəyoqəmbər silərgə həkkanıyət yolını ayan kılqılı kəlğan bolsimu, silər uningəya ixənmidınglar; ləkin bajgırlar bilən pahixilər uningəya ixəndi. Silər buni kərüp turup, hətta keyinki waqıtlarda yolunglardın puxayman kılmay uningəya ixənmidınglar...

Rəzil baqwənlər həkkidiki təmsil

Mar. 12:1-12; Luqa 20:9-19

³³ Yənə bir təmsilni anglanglar: Bir yər igisi bir üzümzarlık bərpa kılıp, ətrapını qitlaptu. U uningda bir xarab kəlqiki keziptu wə bir kəzət munari yasaptu. Andin u üzümzarlıknı baqwənlərgə ijarigə berip, əzi yaqə yurtqa ketiptu...³⁴ Üzüm pəsli yekınlaxkanda, əzigə tegixlik həsulni eliwelıx üqün kullirini baqwənlərnıng yenioqa əwətiptu.³⁵ Ləkin baqwənlər kullirini tutup, birini dumbalaptu, birini əltürəwetiptu, yənə birini qalma-kesək kiliptu...³⁶ U yənə bir ketim aldinkidinmu kəp kullirini əwətiptu, biraq baqwənlər ularoqimu ohxax muamilə kiliptu.³⁷ Ahirda, u «Oqlumniyu hərmət kılar» dāp, oqlını əwətiptu.³⁸ Ləkin baqwənlər oqlını kərüp, əzara: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni əltürəwetip mirasını igiliwalaylı» deyixiptu...³⁹ Xuning bilən ular uni tutup üzümzarlıknıng sirtioqa taxlap əltürəwetiptu.

⁴⁰ Əmdi üzümzarlıknıng igisi kəlgəndə, xu baqwənlərnı kəndak kılar?

⁴¹ Ular uningəya:

— Bu rəzil adəmlərnı wəhxiylik bilən yokitidu. Üzümzarlıknı bolsa mewilirini əz waqtida əzigə tapxuridioqan baxqa baqwənlərgə ijarigə beridu, — dāp jawab berixti.

⁴² Əysa ulardın soridi:

— Muxəddəs yazmılardiki munu səzlərnı okup bəkmioqanmusilər?: —

«Tamqılar taxliwətkən tax bolsa,

Burjak texi bolup tikləndi.

Bu ix Pərwərdigardındur,

Bu kəzimiz aldida karamət bir ixtur»...

⁴³ Xu səwəbtin silərgə xuni eytip qoyayki, Hudaning padixahliqi silərdin tartiwelinip, uningəya muwapik mewilərnı beridioqan baxqa bir əlgə ata kılınıdu...⁴⁴ Bu «tax»qa yikiloqan kixi parə-parə bolup ketidu; ləkin bu tax hərkinning üstigə qıxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu...

21:31 «bajgırlar bilən pahixilər...» — «bajgırlar» toqrısida 18:18diki izahatni kərüng. «bajgırlar bilən pahixilər Hudaning padixahliqioa silərdin burun kirməktə» — «kirməktə» dəgən səzgə qarıoqanda, «bajgırlar wə pahixilər» awwal Yəhya pəyoqəmbərnıng agah-guwaqlik arkilik towa kılqan, andin əyni qaodda Məsihnıng agah-guwaqlik arkilik Hudaning padixahliqioa tehimu kırıwatkanıdi.

21:32 «silərgə həkkanıyət yolını ayan kılqılı kəlğan ...» — yaqi «silərgə həkkanıyət yolını elip barqılı kəlğan». Grek tilida pəkət: «silərgə həkkanıyət yolida kəlğan...» deyilidu.

21:32 Mat. 3:1.

21:33 Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1-7; Yər. 2:21; 12:10; Mar. 12:1; Luqa 20:9.

21:35 2Tar. 24:21.

21:38 Yər. 37:18; Zəb. 2:1, 8; Mat. 26:3; 27:1; Yh. 11:53; İbr. 1:2.

21:42 «Tamqılar taxliwətkən tax bolsa, burjak texi bolup tikləndi» — «burjak texi» bolsa hərəkəndak imarətning ulidiki əng muhim uyultax bolup, ul selinoqanda birinchi bolup koyulidioqan taxtur. Yəhudıy kattıwaxlar «rohıy həyat»ning burjak texi bolqan Məsihnı taxlixiwətməkqi idi, wə dərwaqə taxliwətti.

—Məsih nəkil kaltürgən səzlər — «Zəb.» 118:22-23.

21:42 Zəb. 118:22-23; Yəx. 8:14; 28:16; Mar. 12:10; Luqa 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:6.

21:43 Mis. 32:10; Yəx. 55:5; Mat. 8:12.

21:44 «Bu «tax»qa yikiloqan kixi parə-parə bolup ketidu; ləkin bu tax hərkinning üstigə qıxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu» — «tax» bolsa Əysa əzi, əlwəttə. 42-ayətni kərüng. Əysanın bu səzi toqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

21:44 Yəx. 8:15; Dan. 2:34; Zək. 12:3; Luqa 20:18.

⁴⁵ Bax kahinlar wə Pərisiylər uning eytkan təmsillirini anglap, ularni əzlidirə qaritip eytkanlığını qüxəndi..⁴⁶ Uni tutux yolini izdigən bolsimu, lekin halayik uni pəyoğəmbər dəp qarioəqə, ular-din kərquxti..

Toy ziyapiti toqrisidiki təmsil

Luka 14:15-24

22¹ Əysa ularoəa yənə təmsillər bilən mundaq dedi:
² Ərx padixahliki huddi əz oşli üqün toy ziyapitini təyyarlioəan bir padixahqa ohxaydu..
³ U qakarlirini toy ziyapitigə təklip kiliəoəanlarni qakirixka əwətiptu, lekin ular kelixkə uni-maptu..⁴ U yənə baxka qakarlirini əwətip, ularoəa tapilap: «Qakiriloəanlaroəa: — Mana, mən ziyapitimni təyyar kildim; mening torpaklirim, bordak mallirim soyuldi, həmmə nərsə təyyar. Ziyapətkə mərhəmət kiloəay, dəydu, dəp eytinglar, — dəptu..⁵ Biraq ular təklipini etibarəoəa al-may, birsi etizlikəoəa kətsə, yənə biri sodisioəa ketiptu..⁶ Qaloəanliri bolsa padixahning qakarlirini tutuwelip, horlap əltürüwetiptu..⁷ Padixah buni anglap kattik oəəəəplinip, əskərlirini qikrip, u katillarni yokitip, ularning xəhərigə ot koyuwetiptu..⁸ Andin u qakarlirioəa: «Toy ziyapiti təyyar boldi, lekin qakiriloəanlar mehmanlikka munasip kəlmidi..⁹ Əmdi silər aqa yollarəoəa berip, udul kəlgən adəmlərninğ həmmisini toy ziyapitigə təklip kilinglar» dəptu..¹⁰ Buning bilən qakar-lar yollarəoəa qikip, yahxi bolsun, yaman bolsun, udul kəlgənliki adəmlərninğ həmmisini yioəip əkəptu. Toy soruni mehmanlar bilən lik toluptu..
¹¹ Padixah mehmanlar bilən kərüxkili kirgəndə, u yərdə ziyapət kiyimi kiymigən bir kixini kərüptu..¹² Padixah uningdin: «Buradər, ziyapət kiyimi kiyməy, bu yərgə kəndə kirding?» dəp soraptu, biraq u kixi jawab berəlməy kəptu..¹³ Padixah qakarlirioəa: «Uni put-kolliridin baəolap, texidiki karəngəolulukkə aqikip taxlanglar! U yərdə yioəa-zarlar kətürüliədu, qixlirini oququrlitidu» dəptu..¹⁴ Qünki qakiriloəanlar kəp, lekin tallənoəanlar əzdu..

«Baj tapxuramduq?» degən kiltak

Mar. 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Buning bilən Pərisiylər u yərdin qikip, kəndə kilip uni əz səzi bilən tuzakka qüxürüx həkkidə məsləhətləxti..¹⁶ Ular muhlislrini Hərodning tərəpdarliri bilən billə uning yenioəa əwətip:
 — Ustaz, silini səmimiy adəm, kixilərgə Hudaning yolini sadiklik bilən əgitip keliwatidu wə adəmlərgə kət'iy yüz-hatirə kilməy həqkingə yan basmaydu, dəp bilimiz..¹⁷ Kəni, kəndə oy-layla? Rim imperatori Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioəa uyoəunmu-yok? — deyixti..
¹⁸ Ləkin Əysa ularning rəzil niyitini bilip:

21:45 Luka 20:19.

21:46 Luka 7:16; Yh. 7:40.

22:2 Luka 14:6; Wəh. 19:7.

22:11 «Padixah mehmanlar bilən kərüxkili kirgəndə, u yərdə ziyapət kiyimi kiymigən bir kixini kərüptu» — bu səzə qarioəanda xu wəqitlarda katta toy ziyapətliridə səhibhan əzi hər bir mehmanəoəa aləhidə bir ziyapət kiyimi sowəoəat kılattı. Undə kiyimni kiyixni rət kiliə səhibhanəoəa intayin bihərmətlik bolattı.

22:13 Mat. 8:12; 13:42; 24:51; 25:30; Luka 13:28.

22:14 Mat. 20:16.

22:15 Mar. 12:13; Luka 20:20.

22:16 «Hərod padixahning tərəpdarliri» — Hərod padixah Rim imperiyəsi tərəpidin təyinləngən bolup, u Yəhudi bolmioəaqə Yəhudiylərninğ kəpinqisi uningəoəa intayin əq idi. Xundə boləoəini bilən əz mənəəitini kəzəylioəan, uni kəllaylioəan «Hərod tərəpdarliri» bar idi. «Hərodlar» toəruluk «kəxumqə səz»imizni kərüng.

22:17 «Rim imperatori Kəysər...» — Rimning hər bir imperatoriəoəa «Kəysər» degən nam-unwan berələtti; məsilən, Kəysər Awoəustus, Kəysər yulius, Kəysər Tiberius kətarliklər. «Rim imperatori Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioəa uyoəunmu-yok?» — əyni wəqitə, Yəhudiylar rimliklərninğ zulmi əstidə yaxawatkanidi, əgər Əysa: «Rim imperatoriəoəa baj tapxurux toəra» desə, bu gəptin əzadlikni istigən Yəhudiylar uni «Mana təza bir yalakqi, hain ikən» dəp tiliəxattı. «Baj tapxurmaslik kərək» degən bolsa, u Rim imperiyəsəgə kərxı qikən bolattı; andin ular uni Rim waliyisioəa ərz kiloəan bolattı. Ular muxundəq soəallarni sorəx arkiəlik Əysani gəpidin tutuwelip, rimliklərninğ kəlioəa tapxurup, uningəoəa ziyənkəxlik kilməqə boluxkan.

Hesroniy, rahbar «Hikmatius Yohanna ibn»
(«Soddiy mazhabidan boʻlgan, miladiydan ilgari 1-asrdagi Yehudylarning bax kashfi) kep yet-
eilkilam Yehudylarning anʼanilim va erp-adeilimi
kodi kikkak mejur kodi. Antipaterning silis xu
mejburiyat asos eilimi «Yehudiyizm» dep
kikajigan. Halkuk, Parasi mazhabdikiar
munuxdek, «Yehudi boqaganim kodu kikkagan.
Xuning bilan Yehudiye'di Yehudylarning kep kishni
«Herdolarini» chekkily Yehudiye emas» dep kejayti.
Xuning uqun «Herdolar» uq terepin adily pukkialar
terpinim kensiligan: — (a) Ular Edomiyaridin kelp
qikkani; (e) Ular Yehudiye ananily erp-adeilirige
qizaxudigan isari yekuzmekte idi; (p) Ular
Yehudiyar naseblangan firnik talaruzqilar
bilan harkatlexmekte di.

BIRINQI DƏWR

IKKINQI DƏWR

ÜÇINQI DƏWR

TƏTINQI DƏWR

BƏXINQI DƏWR

ANTIPATER

Nabatiyalik **SIPROS**
bilan toy kligan

Salome

Yusuf

Feroras

Fasavius

Büyük Herod

(miladiydan ilgari 43-40-yil
(«Matta» 2:1, «Luka» 1:5)

KLEOPATRA
bilan toy kligan

MALTAS
bilan toy kligan

MARIANNE II
bilan toy kligan

MARIANNE I
bilan toy kligan

Herod Filipi II

Herod Antipas II

Herod Arthelaus

Herod Filipi I

Aristobulus IV

Itunye we Tranontis ekkisning hakimi
(«tetrark») boqan (miladiydan
ilgiri 1-yil (7) miladiye
34-yil)igke) («Luka» 3:1)

Galliy we Periyang isitige
hakim («tetrark») boqan
(ikkinci boq **Herodiy** bilan
toy kligan). U qemudugubdi Yerfa
payqembani eltugan. Ahirda
waly Pilatus Gysa Meshini sorak kikkak
uning aldica ewetken
(«Luka» 3:1, 19, 977, 13:31, 23:7,
«Matta» 14:1, «Markus» 6:14)

Yehudiye, idumlya we
Samiyning usige waly boqanda
(miladiydan ilgiri 1-yil (7)
miladiye 6-yil)igke) Yosub
we Maryem Misridin qikkanda
Yehudiyege barnay.
Nasarete olurtaixken
(«Matta» 2:19-23)

(Heq tahlike olurgan emes. Birinci boqub
Herodiy bilan toy kligan)
Tehminen miladiye 34-yil eidi
(«Matta» 3:14, «Markus» 6:17,
«Luka» 3:19)

(miladiydan ilgiri 31-7-yil)
Mukeddes kitabke tilga elinmagan. U Kostonbar
we Salomening kizi, yani ezining newre kizi bilan
toy kligan. Oz aitsi terpidin keshlinip eltugan.

Mariamme

Herodiy

Herod Agrippa I

Herod

Antipater III elinr jazasiga
tarbiyalan, muxu
Mariamme uning ayrail idi.
Keyin u «Chark» Herod
Arthelausning ayrail boqan
bolui mumkin.
uning kolidn kuzkuzgan («Rosularning paaliyettiri» 12:1-23)

(Miladiye 28-83-yil) U Herodika
(Halkisning padixan)iga tegken,
andch bir mezgilde ez aksai
Agrippa bilan er-hodunluk
tumuxni ektuzgen. Rosul Pawlus
xu qacda ular ikkisinin aldica sorak
kligan («Rosularning paaliyettiri» 25:13).

Salome

Mariamme

Drusilla

Berniki

Herod Agrippa II

Herod Filip we Herodiyning kizi
U usul ornixi bilan Qemudugubdi
Yehvaning bechin elip keikini sorai
(«Matta» 14:1-12, «Markus» 6:14-23)

Gayus Yulius Arthelaus Antioqus
Epifanis bilan toy kligan.
Ularining Barniki isimlik bir kizi
boqan (miladiye 50-yil tuqungan)

(miladiye 28-79-yil) U awwai Qemesaning
padixan) Azuzuska, andch firnik waly
Felixske tegken. Felix miladiye 52-59-yil
Yehudiyeining walyi boqan.
Rosul Pawlus uning aldica sorakla tarbilgan
(«Rosularning paaliyettiri» 24:24)

(miladiye 28-83-yil) U Herodika
(Halkisning padixan)iga tegken,
andch bir mezgilde ez aksai
Agrippa bilan er-hodunluk
tumuxni ektuzgen. Rosul Pawlus
xu qacda ular ikkisinin aldica sorak
kligan («Rosularning paaliyettiri» 25:13).

«HERODLAR»NING NƏSƏPNAMISI

Injil dawrida «Herdolar» botas Edomiyar (yaki Idumiyar)dan idl (Edomiyar Esawning
ewadilidun). Ular ezilini yekugan: «Yehudiylarning handanlikige bawemzu» dep
jakajariyti. Yehudiyar bosas ularni: «Filistiyalarning kulelaming bir ailsidin boqansilar»
dayti. Herdolarning aicdi «Herod Antipater» idi: u Yehudiylarning tahlike warislik
kligan «Hesroniyar» yani «Makkeabiyar»ning warislik kliganlarining handanlik
aricda sulikes kiliq ewadilidunr tahlike qikkay xolir tayarxan kodi. Keyin, Rim
imperiyesi Palestini rayjoniga bawqansin kdi uzatxanda, Herod Antipater ularga
tarisxik kiod bilan terlim kugne qe bodi.

«Matta»

— Əy sahtipəzlər, meni nemixkə siniməqşisilər? ¹⁹ Kəni, bajoja tapxurulidiojan bir tənggə manga kərsitinglar, — dedi. Ular bir dinar pulini əkəldi. ²⁰ U ulardin:

— Buning üstidiki sürət wə nam-isim kimning? — dəp soridi.

²¹ Kəysərning, — dəp jawab bərdi ular.

U ularoja: — Undək bolsa, Kəysərning həkkini Kəysərgə, Hudaning həkkini Hudaoja tapxurunglar, — dedi.

²² Ular bu sözni anglap, həyran bolup kəlixti-də, uning yenidin ketip qaldı.

Tirilixkə munasiwətlik məsila

Mar. 12:18-27; Luğa 20:27-40

²³ Xu küni, «Əlgənlər tirilməydu» dəydiojan Saduqiylar uning aldioja kelip qıstap soal qoydı.

²⁴ — Ustaz, Musa pəyojəmbər Təwratta: «Bir kixi pərzəntsiz ölüp kətsə, uning aka yaki inisi tul yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil kəlduruxi lazim» dəp tapiliojan. ²⁵ Burun arimizda yəttə aka-uka bar idi. Qongi öyləngəndin keyin ölüp kətti. Pərzənt kərmigənliktin, ayalini ikkinqi kərindixining əmrigə kəldurdi. ²⁶ Biraq ikkinqisidiki əhwalımu uningkiyə ohxax boldi, andin bu ix üçünqisidə taki yəttinqi kərindaxkiyə ohxax dawamlaxti.

²⁷ Ahirda, u ayalımu ölüp kətti. ²⁸ Əmdi tirilix künidə bu ayal yəttə aka-ukining kəysisining ayali bolidu? Qünki uni həmmisi əmrigə alojan-də!

²⁹ Əysa ularoja mundaq jawab bərdi:

— Silər nə mukəddəs yazmılarnı nə Hudaning qudritini bilmigənlikinglar üçün azojansilər.

³⁰ Qünki ölümədin tirilgəndə insanlar öylənməydu, ərgə təgməydu, bəlkı Hudaning ərxтики pərixtilirigə ohxax bolidu.

³¹ Əmdi ölümədin tirilix məsilisi həkkidə Hudaning silərgə eytkən: ³² «Mən İbrahim, İshaq wə Yaquplarning Hudasisurmən!» degən xu sözünü oqumidinglarmu? Huda ölüklərninğ əməs, bəlkı tiriklərninğ Hudasisur!».

³³ Bu sözni angliojan həlk uning təlimidin həyranuhas kəlixti.

Əng muhım əmr

Mar. 12:28-34; Luğa 10:25-28

³⁴ Pərisiylər uning Saduqiylarning əojzini tuwakliojanlikini anglap, bir yərgə jəm boluxti.

³⁵ Ularning arisidiki bir Təwrat-kanun ustazi uni sinax məksitidə uningdin:

³⁶ — Ustaz, Təwrat kanunidikı əng muhım əmr kəysi? — dəp qıstap soridi.

³⁷ U uningoja mundaq dedi:

22:20 Yar. 1:26.

22:21 «Kəysərning həkkini Kəysərgə, Hudaning həkkini Hudaoja tapxurunglar» — Kəysərgə Kəysərning həkki (uning süriti qıxürülgən nərsə)ni tapxurunglar — demək, baj tələx kərək. Əmma kandaq nərsə üstidə «Hudaning süriti» bar? İnsan əzi «Hudaning süriti» boləjaqkə, biz pütünimizni Hudaoja tapxuriximiz kərəktur («Yar.» 1:26-27ni kərünğ).

22:21 Yar. 1:26; Mat. 17:25; Rim. 13:7.

22:23 «Əlgənlər tirilməydu» dəydiojan Saduqiylar — «Saduqiylar» tooqruluq 16:1diki izahatni wə xundaqla «Təbirlər»nimu kərünğ.

22:23 Mar. 12:18; Luğa 20:27; Ros. 23:8.

22:24 «Bir kixi pərzəntsiz ölüp kətsə, uning aka yaki inisi tul qəlojan yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil kəlduruxi lazim» — «Kan.» 25:5.

22:24 Kan. 25:5-6; Yar. 38:8.

22:32 «Mən İbrahim, İshaq wə Yaquplarning Hudasisurmən!» — «Mis.» 3:6.

22:32 Mis. 3:6,15.

22:33 Mat. 7:28.

22:34 Mar. 12:28.

22:35 Luğa 10:25.

— «Pərwərdigar Hudayingni pütün qalbing, pütün jening, pütün zehning bilən səygin»...³⁸ — əng uluq, birinchi orunda turidigan əmr mana xu.³⁹ Uningoşa ohxaydigon ikkinchi əmr bolsa «Qoxnangni ezingni səygəndək səy»...⁴⁰ Pütün Təwrat qanuni wə pəyoqambərlərnin sölziri bu ikki əmrə esiləşən halda mangidu.

Қутқузғуқи-мәсһ — Давутнинг оғли һәм унинг Рәбб

Mar. 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Pərisiylər jəm bolup turojan wakıtta, Əysa ulardin:

⁴² — Məsih toғrisida qandak oylawatisilər? U kimning oғli? — dəp soridi.

Dawutning oʻqli, — deyixti ular.

⁴³ U ularoŋa mundak dedi:

Undakta, nemə üçün Zəburda Dawut uni Rohtə «Rəbbim» dəp atap, —

⁴⁴ «Pærwærdigar mening Ræbbimgæ eyttiki: —

«Mən sening düşmənlingni ayırdıq astida dəssətküqə,

Ong yenimda olturojin!» – dəydu?..

⁴⁵ Dawut Məsihi ni xundak «Rəbbim» dəp atıoğan tursa, əmdi u kandaqmu Dawutning oşli bolidu?

⁴⁶ Wə həqkim uningoja jawabən bir eoizmu səz qayturalmidi; xu kündin etibarən, həqkim uningdin soal soraxkimu petinalmidi.

Sahtipəzlərning ھaliqə way! - «Yəttə «way!»»

Mar. 12:38-40; Luğa 11:37-52; 20:45-47

¹ Bu sözlərdin keyin, Əysa top-top halayığkə wə muhlislirioja mundak dedi:

23² – Tawrat ustazlari wə Pərisiylər Musa pəyoğambərninḡ həküm qikirix ornida olturoqan bolidu.³ Xunga, ularning silərgə eytkan həmmə səzliḡə kengül koyup, degənlerini qilinglar. Lekin ularning kiləqanliridək kılmanglar; qünki ular əzliḡirining deḡinḡə əzliḡi əməl kılmaydu.

⁴ Bəlkə ular ketürəlmigüdək eşqir yükləni baqlap adəmlərnıng zımmısıgə artıp qoyıdu. Əmma əzliri bu yükləni ketürüxkə birmu barmıqını midirlitixni huxyakmaydu. ⁵ Ular həmmə əməllirini insanlarğa kəz-kəz kılıx üqünla kılıdu; qünki ular «ayət kaplırını»ni kəng kılıp qıgı-

22:37 «Pərwərdigar Hudayingni pütün kəlbing, pütün jening, pütün zehning bilən səygin» — «Qan.» 6:5.

22:37 Kan. 6:5; 10:12; 30:6; Luka 10:27.

22:39 «Qoxnangni özüngni səygəndək səy» — «Law.» 19:18.

22:39 Law. 19:18; Mar. 12:31; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; Yak. 2:8.

22:41 Mar. 12:35; Luka 20:41.

22:43 «Dawut uni Rohta «Rəbbim» dəp atap...» — «Rohta» — Hudaning Mukəddəs Rohida.

22:44 Dawut «Pərwərdigar Mening Rəbbimə» eyttiki: – «Mən sening düxmənlingni ayıqıq astıda dəssətküqə, ong yenimda olturojin!» – dəydu» – «Zəb.» 110:1.

22:44 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; lbr. 1:13; 10:13.

22:45 «Dawut Masihiⁿⁱ xunda^k «Rabbim» dæp atiojan tursa, æmdi u kanda^kmu Dawutning oşli bolidu?» — demæ^k, Kùtkuzoju^q-Masihi padixa^k Dawutning awladı bolsımu, lekin padixa^k Dawut Masihiⁿⁱ «Rabbim» degæn yarda Masihi Dawutⁿⁱn uluşı bolıdu,  am tuşulux^{ti}n burunla «R b» s pıtd  idı.

23:2 «Təvratı ustazlır və Pərsiylər Musa pəyəqəmbərning həküm qikirix ornida olturoğan bolidu» – grek tilida sözməzə: «Təvratı ustazlır və Pərsiylər Musaning ornağa bəşip olturoğan bolidu». Demək, Təvrat kanunioğa təbir bərix və kanunioğa əsəən dəvalarda həküm qikirix həkümü ulmağa təpxuruloğan. Xu tərpəta həlk ularağa boyvunuxı kəkək idi.

23:2 Nəh. 8:4

23:3 Kan. 17:19; Mal. 2:6; Rim. 2:19.

23:4 «Ular ,yani Parisiylar ketürəlmigüdək eçir yüklərni baqlap adəmlərning zimmisigə artip qoyidu» – «eçir yüklər» hər türlük kattik diniy kaidə-vosunlarni kərsitidu.

23:4 Yəx. 10:1; Luka 11:46; Ros. 15:10.

MƏSİH DƏWRIDIKI YERUSALEM XEHIRI

1. Məkkəddəs İbadəthana
2. İbadəthanın janubiy səpili. «Pədxahların avyanı»
3. Oləi teqil (Davutning xəritə teq bağıqlığı jaylaşan)
4. Məryə teqil. İbadəthana jaylaşan teq (= Zion teqil)
5. Əbədi İbadəthanın tərmi (Əzra, Nəfəmyə dəvridiki)
6. İbadəthanın xəliy teqili (təqim usidə)
7. İbadəthanın qərbiy janubiy səpili
8. İbadəthanın qərbiy janubiy səpili
9. İbadəthanın təqim usidə turidigan qərbiy janubiy purlığı
10. «Altun dəvazə» — Məsih muxu dəvazə bilən tənənlik kirgən («Matta» 21:1-11)

11. Zəyfun teqil
12. Gəstmanə beqi
13. Kətron ilisli
14. «Su dəvazəsi»
15. «Davutning xəhli» (Oləi teqil)
16. «Əpəpodom» - oyun-tənənlik meydanı
17. Səloam kəhliqi
18. Tiropony ilisli
19. Birkət əl-həmmə
20. Təvənlik xəhər (kəmbəqələr məhəlləsi)

21. Pədxah Aqrippa I tərpidin kurlıqan səpili
22. Hənnom ilisli (Şə-Hənnom)
23. Yulurik xəhər (bəylər məhəlləsi)
24. Davutning məzin dəp kəralıqan jay
25. Kəhliqi məzar «Davutning xəhli»-də
26. Kəhliqi məzar «Davutning xəhli»-də
27. Tivətir
28. Bazar meydanı
29. Hərodning ordisi
30. «Gəbbarat» — «Təx təhəylik boyla» («Yəffa dəvazə»-ya yəhən) («Yəh.» 19:13)

31. Həssoniyatning ordisiyng onq tərpi
32. Xəyemning ikıng məhəlləsi (Məxne)
33. «Gəgda» nıng jaylıx etiməllik bəqlən ikıng yer
34. Bəqlək dəvazəsi — Kəy-səy-əgə
35. Ərəmoniy təhərlik boyığa
36. Aqionya kəfəsi
37. Bəyt-əsdə kəhliqi (İbadəthanın ximaliy tərpidə) («Yəh.» 5:2)

welip, tonlirining quqilirini uzun sanggilitip qoyidu; ⁶ ular ziyapətlərdə tərda, sinagoglarda aldinki orunlarda olturuxqa, ⁷ bazarlarda kixilərnin ularoqa boləjan uzun salamlirioqa wə əzlirini «Ustaz, ustaz» dəp ataxlirioqa amrak kelidu...

⁸ Birak silər bolsanglar «Ustaz» dəp atilixni qəbul kilmanglar; qünki silərnin yaloquz birla ustazinglar bar wə həmminglar qerindaxtursilər. ⁹ Yər yüzidə heqkandak kixini «Atam» demənglar, qünki pəkət birla Atanglar, yəni ərxətə Turoquqi bardur. ¹⁰ Silər «muəllim» dəp atilixnimu qəbul kilmanglar, qünki pəkət birla muəllim, yəni Məsihning əzi bardur; ¹¹ bəlki aranglarda əng mərtiwilik boləjan kixi silərnin hizmitinglarda bolidu. ¹² Əzini yukiri tutmaqqi boləjini təwən kəlinidu, əzini təwən tutkəni yukiri kəlinidu.

¹³ Birak həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər ərx padixahliqənin ixikini insanlaroqa takap keliwatisilər! Ya əzünglar kirməysilər, ya kixirni istigənlərnin kixixigə yol qəymaysilər.

¹⁴ Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər tul ayallarning mal-dunyasini yəwatisilər, xundaktimu baxkilar aldida təkwadar kərünsək dəp, uzundin-uzun dua kəlisilər. Xunga, silər tehimu eoqir jazaqa tartəlisilər.

¹⁵ Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər birla adəmnə etikədinglaroqa kərgüzüx üqün, dengiz wə kuruklukni kezip qikəsilər. Birak u kixi kərgüzülgəndin keyin, silər uni əzliringlardin ikki həssə bəttər boləjan dozahnin pərzənti kəlip yetixtürüp qikəsilər.

¹⁶ Həlinglaroqa way, əy kərioqu yəlbəxqilar! Silər: «Hərkəndak kixi ibadəthana bilən kəsəm kəlsa, heqnemisi yok, birak ibadəthanidiki altunni tiləqa elip kəsəm kəloqanlar kəsəmidə turuxqa kərzdar bolidu» dəysilər. ¹⁷ Əy əhməklər, korlar! Altun uluqumu yaki altunni muqəddəs kəloqan ibadəthanimu? ¹⁸ Silər yənə: «Hərkim kurbəngah bilən kəsəm kəlsa, heqnemisi yok, birak kurbəngah üstidiki hədiyəni tiləqa elip kəsəm kəloqanlar kəsəmidə turuxqa kərzdar bolidu» dəysilər. ¹⁹ Əy korlar! Hədiyə uluqumu yaki hədiyəni muqəddəs kəloqan kurbəngahmu?

²⁰ Xunga, kurbəngahni tiləqa elip kəsəm kəloquqi bolsa həm kurbəngah bilən həm uning üstidiki barliq nərsilər bilən kəsəm kəloqan bolidu. ²¹ İbadəthanini tiləqa elip kəsəm kəloququmu həm

23:5 «Ular «ayət qəpliri»ni kəng kəlip qigiwelip,...» — «ayət qəpliri» təkwadarliqni bildürəx üqün pexanə yaki üsti bilikikə qigiwelinidəjan, iqiğə Təwratnin elinoqan ayətlər yeziloqan pütük selinoqan kəqiq kəp. Ular bu ixni «Mis.» 13:9, 16 wə «Kən.» 6:8, 11:8gə asasən adət kəloqan. «Ular... tonlirining quqilirini uzun sanggilitip qoyidu» — Təwrat boyiqə ər kixilər tonlirioqa muxundak quqilarni bəkitixi kərək (quqilar kək rənglik boləqaqqa, Hudaning «kəktin qüxürülgən» əmrlirigə əslətmə bolsun dəgən məksəttə bəkitilixkə buyruloqan — «Qəl.» 15:38-39 wə «Kən.» 22:12ni kərüng). Birak pərisiylər pəkət əzlirini təkwadar kərsitəx üqün xundak kəlati.

23:5 Qəl. 15:38; Kən. 6:8; 22:12; Mat. 6:5.

23:6 Mar. 12:38,39; Lükə 11:43; 20:46.

23:7 «Bazarlarda kixilərnin ularoqa boləjan uzun salamlirioqa... amrak kelidu» — «uzun» dəgən səz grekqə tekistə yok; tarix tətqiqatlırioqa asasən ularoqa kəloqan «salamlar»ni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz. «əzlirini «ustaz, ustaz» dəp ataxlirioqa amrak kelidu» — muxu yərdə «Ustaz» grek tilida (İbraniy tilidimu ohxax) «Rabbi» dəgən səz bilən ipadilididu.

23:7 Yəq. 3:1.

23:8 «Birak silər bolsanglar «Ustaz» dəp atilixni qəbul kilmanglar» — yukiriqə izahətni kərüng.

23:9 «Yər yüzidə heqkandak kixini «Atam» demənglar» — roxənkə, Məsih bu səzni rohiy jəhəttin eytkən; bu yərdə kəzdə tutuloqni adəmlərnin əz jismaniy atisini «Ata», «Dada» dəgənlikə əməs, bəlki məlum bir adəmnə rohiy jəhəttin «Atam» dəyixi kəzdə tutuloqan, əlwəttə. Demisəkmə, nuroqun «hristiyan jamaətlər» (məsilən, «Katoliklar» wə «Prawuslawiylər») əz yetəqəkilirini «Ata» dəp ataydu; «Papa» wə «Pop» dəgən səzlər əslidə «Dada» dəgənliktur.

23:9 Məl. 1:6.

23:11 Mat. 20:26.

23:12 Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Lükə 14:11; 18:14; Yəq. 4:6,10; 1Pet. 5:5.

23:13 Lükə 11:52.

23:14 «Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər tul ayallarning mal-dunyasini yəwatisilər... xunga, silər tehimu eoqir jazaqa tartəlisilər» — bəzi kəna kəqürmilərdə bu ayət tēpilmaydu. Bu səzlər «Mar.» 12:40 wə «Lükə» 20:47dimu tēpəlidu.

23:14 Mar. 12:40; Lükə 20:47; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11.

23:15 «...silər uni əzliringlardin ikki həssə bəttər boləjan dozahnin pərzənti kəlip yetixtürüp qikəsilər» — «dozahnin pərzənti» dozahkə kiridəjan wə bəlkim bəxkəilərnə dozahkə baridəjan yəloqə əzduridəjan kixi bolsa kərək.

23:19 «Əy korlar!» — bəzi kəna kəqürmilərdə «Əy əhməklər, korlar!» deyilidu.

ibadəthanini, həm «ibadəthanida Turoquqi»ni tiloqa elip kəsəm kiloqan bolidu..²² Ərxni tiloqa elip kəsəm kiloquqi Hudaning təhti wə təhtə olturoquqining nami bilən kəsəm kiloqan bolidu..²³ Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Qünki silər hətta yalpuz, arpibədiyan wə zirilərnin ondin bir ülüxini əxrə kiliq Hudaoqa ataysilər-yu, birək Təwrat kanunining tehimu wəzinlik tərəpliri boləqan adalət, rəhimdillik wə sadıqlıqni etibarəqa heq almaysilər. Awwal muxu ixlarni orundixinglar kerək, andin xu ixlarnimu ada kilmay koymasliqinglar kerək..²⁴ Əy karioqu yolbaxqılar! Silər qinənglərdiki paxini süzup eliwetisilər, lekin birər təgini pütün peti yutuwetisilər!

²⁵ Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər qinə-qaqılarning texi-nila yuyup pakizliqininglar bilən ularning iqi hərtürlük hərislik wə ixrətpərəslikkə toloqan...

²⁶ Əy karioqu Pərisiylər! Awwal qinə-qaqining iqini pakla, xundakta teximu pak bolidu!..

²⁷ Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər akartip koyuloqan, sirti qiraylık kərünidoqan lekin iqi ölüklərnin ustihanliri wə hərhil napak nərsilərgə toloqan kəbrilərgə ohxaysilər..²⁸ Xuningdək texinglardin insanlarning aldida həkkəniyə adəmlərdək kərünisilər, lekin iqinglar sahtipəzlik wə itaətsizlik bilən toloqan.

²⁹ Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Qünki silər pəyoqəmbərlərnin kəbrilirini yasap keliwatisilər, həkkəniyəlarning mazarlirini bezəp keliwatisilər..³⁰ wə silər: «Ata-bowilirimizning zamanida yaxioqan bolsak iduk, ularning pəyoqəmbərlərnin kəniyəni təküxlirigə xerik bolmayttuk» — dəysilər..³¹ Xunga silər öz səzünglar bilən əzünglarning pəyoqəmbərlərnin əwtürgənlərnin əwladliri ikənlikinglarəqa guwahlik bərdinglar..³² Undakta, ata-bowiliringlar baxlioqan kilmixlirini toluqlanglar!..

³³ Əy yılanlar! Zəhərlik yılanlarning nəsilirli! Dozah jazasidin qandakmu kutulalsilər?..

³⁴ Xunga mana, silərgə pəyoqəmbərlər, danixmənlər wə alimlarni əwətip turimən. Silər ularning bəzilirini krestləp əltürisilər, bəzilirini sinagogliringlarda dərriyə basisilər, xəhərdin xəhərgə koqplaysilər..³⁵ Xundak kiliq, həkkəniyə Həbilning qan kərzidin tartip taki silər ibadəthanidiki muqəddəs jay bilən kurbangahning arilikdə əltürgən Bərekiyaning oqlı Zəkəriyaning qan kərzigiqə, həkkəniyəlarning yər yüzidə ekətiləqan barlik qan kərzliri bu

23:21 1Pad. 8:13; 2Tar. 6:1, 2.

23:22 2Tar. 6:33; Yəx. 66:1; Mat. 5:34; Ros. 7:49.

23:23 «Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Qünki silər hətta yalpuz, arpibədiyan wə zirilərnin ondin bir ülüxini əxrə kiliq Hudaoqa ataysilər-yu,...» — okurmənlərnin esida barki, Huda Təwrat kanunida ibadəthanidiki ixlər wə kahinlarning kirmisi üqün Əz həlqining məhsulatliridin «ondin bir ülüxi»ni tələp kiloqanidi.

23:23 1Sam. 15:22; Həx. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 12:7; Luka 11:42.

23:24 «Silər qinənglərdiki paxini süzup eliwetisilər, lekin birər təgini pütün peti yutuwetisilər!» — Təwrat kanunidiki bəlgilimilərgə əsasən həm paxa həm təgə gəximü haram gəx idi.

23:25 Luka 11:39.

23:26 Tit. 1:15.

23:27 Ros. 23:3.

23:29 Luka 11:47.

23:31 «Silər öz səzünglar bilən əzünglarning pəyoqəmbərlərnin əwtürgənlərnin əwladliri ikənlikinglarəqa guwahlik bərdinglar» — demək, ular pəyoqəmbərlərnin əwtürgənlərnin «ata-bowilirimiz» dəp etirap kilidu. Ular kəp baxqə əllərdək daim «ata-bowiliri»ni mahtap, biz ularning ən'ənilirida dawamlıq mengiximiz kerək, — daytti. Lekin xu ata-bowilirining ən'əniliri Hudaning həkkəniyə tələplirigə zit bolup kələn wə xu səwəbtinmu pəyoqəmbərlərnin əltürgən.

23:31 Ros. 7:51; 1Tes. 2:15.

23:32 «Undakta, ata-bowiliringlar baxlioqan kilmixlirini toluqlanglar!» — Məsihnin bu kinayilik, həjwiyyə gəpi: «Silərnin ata-bowiliringlarning izlirini baskininglar — (ularning ən'ənilərnin tutup, Hudaning əmrlirini taxlap) meni əltürüp ularning ixlirini toluqliqininglardur!» degəndaktur.

23:33 Mat. 3:7.

23:34 «... silərgə pəyoqəmbərlər, danixmənlər wə alimlarni əwətip turimən» — «alimlar» degən bu sözni adəttə «Təwrat ustazliri» dəp tərjima kilimiz. Lekin Əysə Məsih öz kərinədx Yəhudiyyə həlqigə əwətidioqan «ustazlar»ni nəpəkət «Təwrat ustazi» degili bolmaydu, bəlkə «Təwrat-Injil ustazliri» bolidu.

23:34 Mat. 10:16,17; Luka 10:3; 11:49; Yh. 16:2; Ros. 7:52.

dəwrning bexioja qūxūrūlūdu.³⁶ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, xu kīlmixlarning jazasining həmmisi muxu dəwrning bexioja qūxūdu.

Əysaning Yerusalemlə üqün nalə-pəryad kətürūxi

Luka 13:34-35

³⁷ Əy Yerusalemlə, Yerusalemlə! Pəyğəmbərlərnə ɵltürīdīoqan, əzīgə əwətilgən əlqilərnə qalma-kesək kīlīdīoqan xəhər! Mekiyan qūjilərnə kənat astioja yioqkəndək pərzəntlirəgnə kəqə kətim koynumoja almaqki boldum, ləkin silər unimīdīnglar!³⁸ Mana, əmīdī əyūnglar silərgə harabə bolup kəlidu!³⁹ Qūnki mən xuni silərgə eytip qoyayki, silər: «Pərwərdigərnəng namīda kəlgūqīgə mubərek bolsun!» demīgūqə, silər mənī kəytīdīn hēq kərəlməysilər.

İbadəthaning wəyran kīlinīxīdīn bexarət; ahırkī zamanlardīkī alamətlər

Mar. 13:1-31; Luka 21:5-33

24¹ Əysa İbadəthanīdīn qīkīp, aldīoja kətiwatqəndə, muhlislrī yenioja kəlip unīng dīkqītīnī İbadəthana bīnalirioja tartmaqki boldı.

² U ularoja:

— Mana bularning həmmisīnə kəruwatamsilər? Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu yərdə bīr tal taxmu tax üstīdə kəlməydu, həmmisī kəldurulmay gumran kīlinīdu, — dedı.

Kəlgūsi tooqrisīdīkī bexarətlər

³ U Zəytun teoqīda ɵlturoqanda, muhlislrī astiojina unīng yenioja kəlip:

— Bīzgə eytkīnqu, bu degənlirīng qəqan yūz berīdu? Səning kəytīp kəlixīng wə zamanīng ahirīnī kərsītīdīoqan kəndək alamət bolīdu? — dəp soraxtı.⁴ Əysa ularoja jawabən mundaq dedı:

— Həzi bolunglarkī, hēqīm silərnə azdurup kətmisun.⁵ Qūnki nuroqun kīxilər mənīng namīmīda kəlip: «Məsīh mən bolīmən» dəp, kəp adəmlərnə azdurīdu.⁶ Silər urux həwərlirī wə urux xəpīlirīnī anglaysilər, bulardīn əlakzadə bolup kətmənglar; qūnki bu ixlarning yūz berīxi muqərrər. Le-

23:35 «...həqkanıy Həbīlning kən kərzīdīn tartīp takī silər İbadəthanīdīkī muqəddəs jay bīlən kurbəngahning arīlīkīda ɵltūrgən Bərkəyanīng oqlı Zəkəriyanīng kən kərzīgīgə...» — Həbīlning ɵltūrūlūxi tooqrulūq «Yar.» 4:8-11, Zəkəriyanīng ɵltūrūlūxi «2Tar.» 24:20-22nī kəruŋ. Bu ikkī wəqə Yəhūdīylarning Təwratnī ən'əniwī orunlaxturux tərīpī boyiqə Təwratning əng bexīda wə ayiojīda hatirīlīnīdu.

— «2Tar.» 24:20-22 boyiqə Zəkəriyanīng atīsīnīng ismī «Yəhoyada» idī. «Bərkəiya» unīng baxkə ismī bolsa kərək («Yəhoyada» həq «Bərkəiya» degən ikkī ism «Yəhə (Pərwərdigəroja) mədhīyə oqlusun» degən mənīdīkī mənīdəs səzlərdur).

23:35 Yar. 4:8; 2Tar. 24:21; İbr. 11:4.

23:37 «Əy Yerusalemlə, Yerusalemlə!» — Muqəddəs Kitabta, adəmnīng ismīnī ikkī kətim qəkīrix — unīngə bəloqan qongqur mēhīr-muqəbbītīnə wə əzīgə tolimu əzīz İkanlkīnī kərsītīdu. «Mekiyan qūjilərnə kənat astioja yioqkəndək pərzəntlirəgnə kəqə kətim koynumoja almaqki boldum, ləkin silər unimīdīnglar!» — «pərzəntlirəng» — Yerusalemdīklərnəng əzīrīnī kərsītīdu.

23:37 Zəb. 17:8; 91:4; Mat. 21:35,36; Luka 13:34.

23:38 «...əyūnglar silərgə harabə bolup kəlidu» — ūq bīslīk səz bolup:

— (1) Hudaning İbadəthanīsī (ləkin Məsīhning «silərnəng əyūnglar» degīnī boyiqə bu əy hāzır Hudaningkī əməs, pəqət silərnəngkīdur);

— (2) əzīrlirīng kəru-jaylrī;

— (3) bala-qəkīlirīnīng wəyran bolīdīoqanlkīnī kərsītīdu.

23:38 Zəb. 69:25; Yəx. 1:7; Yar. 7:34; Mik. 3:12; Ros. 1:20.

23:39 «Pərwərdigərnəng namīda kəlgūqīgə mubərek bolsun!» — Muxu İbarə Zəbur 118:26tīn elīoqan bolup, həlkning Məsīhnī kərxī əloqanlkīnī kərsītīdu. Demək, ular Əysaning Məsīh İkanlkīgə İxīnīp ɵtirap kīlmiqūqə ular unī kəyta kərməydu. Bu səz xu muqīm pakītnī kərsītīdīkī, Əysa Məsīh dūnyaəja kəytīp kəlgīnīdə, Yəhūdīy həlkī əllīqəqan unīngəja ɵtīkəd bəoqlap ɵtirap kīloqan bolīdu.

23:39 Zəb. 118:26.

24:1 Mar. 13:1; Luka 21:5.

24:2 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Luka 19:44.

24:3 Mar. 13:1, 3; Luka 21:7; Ros. 1:6.

24:4 Yar. 29:8; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 2Tes. 2:3; 1Yuha. 4:1.

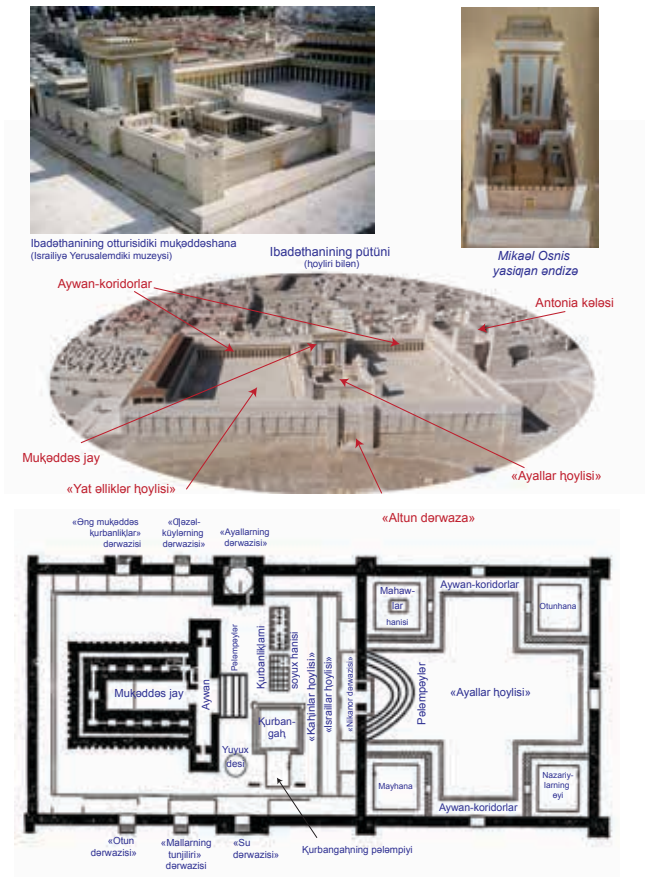
24:5 Yar. 14:14; 23:25; Yh. 5:43.

kin bular ahirət əməs.⁷ Çünki bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikidu. Jay-jaylarda aqarqilik, wabalar wə yər təwrəxlər yüz beridu....⁸

⁸ Lakin bu ixlarning yüz berixi «tuəqutning toləqikining baxlinixi» bolidu, halas....

⁹ Andin kixilər silərni tutup azab-oqubətkə selip, əltüridu, mening namim wəjidin pütkül əllər silərdin nəprətnilidu..¹⁰ Xuning bilən nuroqunlar etiqa didin tanidu, bir-birini tutup beridu wə bir-birigə eqmənlik kildu..¹¹ Nuroqun sahta pəyoqəmbərlər məydanəja qikip, nuroqun

«BÜYÜK HEROD» QURQAN IBADƏTHANA

24:7 «bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikidu» — ibraniy tilida (xundaqla grek tilida) bu ibarə dünya boyiqə kengəyən uruxlarni kərsitixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklik ibarə toəqruluk misallar bar.

24:7 Yəx. 19:2.

24:8 «Lekin bu ixlarning yüz berixi «tuəqutning toləqikining baxlinixi» bolidu, halas» — Əysa Məsih kəysi ix «tuəqulidu», uni biwasitə deməydu. Təwandiki səzlirogə kəriqənda u «yengi zaman»ning tuəquluxini kərsitidu, dəp kərayimiz.

24:9 Mat. 10:17; Luka 21:11,12; Yh. 15:20; 16:2; Wəh. 2:10.

24:10 «nuroqunlar etiqa didin tanidu» — grek tilida «nuroqunlar putlaxturulidu» deyilidu. Xunga bəxka birhil tərjimisi: «nuroqunlar gunahka azdurulidu».

miti asmandin körünidu; yər yüzidiki pütkül qəbilələr yioja-zar ketürüxidu. Ular İnsan'ooljining küq-kudrət wə uluq xan-xərəp iqidə asmandiki bulutlar üstidə keliwatqanlığını kəridu.³¹ U pərixtilirini zor jaranglik bir kanay sadasi bilən əwətidu, ular uning tallioqanlirini dunyaning tət bulungidin, asmanın bir qetidin yənə bir qetigiqə həryərdin yiojip bir yərgə jəm kəlidu.³²

Ənjür dərihidin sawak elix

³² Ənjür dərihidin mundaq təmsilni biliwelinglar: — Uning xahliri kəkirip yopurmak qıqarəqanda, yazning yekınlap qaloqanlığını bilisilər.³³ Huddi xuningdək, mən baya degənlirimning həmmisini kərgininglarda, uning yekınlap qaloqanlığını, hətta ixik aldida turuwatqanlığını biliwelinglar.

³⁴ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr etməydu.³⁵ Asman-zemin yokilidu, birak mening səzlim hərgiz yokalmaydu.

³⁶ Ləkin xu küni wə wakit-saitining həwirini bolsa, həqkim bilməydu — hətta ərxteki pərixtilərnu bilməydu, uni pəkət Atamla bilidu.³⁷ Əmdi Nuh pəyoqəmbərning künliridə kandaq boləqan bolsa, İnsan'ooljili qaytip kəlgəndimu xundaq bolidu.³⁸ Qünki topan kelixidin ilğiriki künlərdə, Nuh kemigə kirip olturoqan küngiqə, xu zamandiki kixilər yəp-iqip, əylinip wə yatlik bolup kəlgənidi.³⁹ Topan tuyuksiz kelip həmmisini qərk qiloquqə, kixilər bu ixning uningdin həwərsiz bolup turoqanoqə ohxax, İnsan'ooljining qaytip keliximu xundaq bolidu.⁴⁰ U küni, etizda ikki kixi turoqan bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu;⁴¹ ikki ayal tūgmən bexida turup un tartiwatqan bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu.⁴² Xuning üqün, həoxyar bolunglar, qünki Rəbbinglarning qaytip kelidoqan wakti-saitini bilməysilər.⁴³ Ləkin xuni bilinglarki, əgər əy igisi oqrining keqisi qaysi jesəktə kelidoqanlığını bilgən bolsa, səgək turup oqrining əyni texip kirixigə hərgiz yol qoymaytti.⁴⁴ Xuningə ohxax, silərnu təyyar turunglar. Qünki İnsan'ooljili silər oyliqioqan wakit-saəttə qaytip kelidu!

24:30 «yər yüzidiki pütkül qəbilələr yioja-zar ketürüxidu» — «Zək.» 12:10ni kəring. «Ular İnsan'ooljining küq-kudrət wə uluq xan-xərəp iqidə asmandiki bulutlar üstidə keliwatqanlığını kəridu» — «Dan.» 7:13bi kəring.

24:30 Dan. 7:10; Mat. 16:27; 25:31; 26:64; Mar. 13:26; 14:62; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

24:31 «Pərixtilər uning tallioqanlirini dunyaning tət bulungidin, ... həryərdin yiojip bir yərgə jəm kəlidu» — «dunyaning tət bulungidin» grek tilida «tət xamilidin» bilən ipadiliniidu.

24:31 1Kor. 15:52; 1Tes. 4:16.

24:32 Mar. 13:28; Luqa 21:29.

24:33 «... Uning yekınlap qaloqanlığını, hətta ixik aldida turuwatqanlığını biliwelinglar» — bu tekistiki «uning» yaki İnsan'ooljining əzini, yaki kelidoqan küni, yaki Hudaning padixahlığını kərsitidu («Luqa» 21:31ni kəring).

24:34 «...bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr etməydu» — əgər tiləqə elinoqan alamətlər Yerusalemining wəyran boluxioqə (miladiyə 70-yili) (24-bab 2-ayət) qəritiloqan bolsa, undaqtə «dəwr» deqən səz təbiyyiki (1) Əysaning dəwrədə yaxap etkən adəmlərni kərsitidu. Əgər Məsihnin dunyaoqə qaytip kelixigə (24:30) qəritiloqan bolsa, «dəwr» deqən səz bəlkim (2) pütün Yəhudiyə həlkini (3) bu ayətlərdə eytiloqan «dəlxətlək azab-oqubət» tiki wəqələrnin baxlinix dəwrədə yaxioqanlarni kərsitidu. Xunga barlik wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, deqənlik bolidu. Bizningqə (3)-xərh aldi-kəyni ayətlərgə əng bap kəlidu.

24:35 Zəb. 102:25-27; Yəx. 51:6; Mar. 13:31; İbr. 1:11.

24:36 «Ləkin xu küni wə wakit-saitining həwirini bolsa, həqkim bilməydu — hətta ərxteki pərixtilərnu bilməydu, uni pəkət atamla bilidu» — bəzi kona kəqürmilərdə «nə oqul bilməydu» deqən səzlərnu tepilidu.

24:36 Mar. 13:32; Ros. 1:7.

24:37 Yar. 6:2; Luqa 17:26; 1Pet. 3:20; 2Pet. 2:5.

24:38 Yar. 7:7.

24:40 Luqa 17:34; 1Tes. 4:17.

24:42 «qünki Rəbbinglarning qaytip kelidoqan wakti-saitini bilməysilər» — yaki «qünki Rəbbinglarning qaytip kelidoqan künni bilməysilər».

24:42 Mat. 25:13; Mar. 13:33; Luqa 12:40; 21:36.

24:43 Luqa 12:39; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15.

Ixənqlik wə ixənqsiz qakarlar

Luka 12:41-48

⁴⁵ Hojayini öz öyidikilərgə məs'ul kılıp, ularoşa ozuk-tülükini waqti-waqtida təksim kılıp berixkə təyinlənən ixənqlik wə pəmlik qakar kim bolidu? ⁴⁶ Hojayin öyigə qaytqanda, qakirining xundak kiliwatqinining üstigə kəlsə, bu qakarning bəhtidur! ⁴⁷ Mən silərgə bərħək xuni eytip qoyayki, hojayin uni pütün igilikini baxkuruxka qoyidu. ⁴⁸ Lekin mubada xu qakar rəzil bolup kənglidə: «Hojayinim həyal bolup qalidu» dəp oylap, ⁴⁹ baxka qakar buradərlirini bozək kiliwxka wə hərakəkəxlərgə həmrah bolup yəp-iqixkə baxlisa, ⁵⁰ xu qakarning hojayini kütülmigən bir küni, oylimioğan bir waqitta qaytip kelidu ⁵¹ wə uni kesip ikki parqə kılıp, uning nesiwisini sahtipəzlər bilən ohxax təkdirdə bekitudu. Xu yərdə yioğa-zarlar kətürüldü, qixlirini oququrlitudu.

On kız qoldax toqrisidiki təmsil

25 ¹ U waqitta, ərx padixahlıki huddi kollirioğa qiraqlarni elip toyi boləğan yigitni karxi elixka qikqan on kız qoldaxka ohxaydu. ² Bu kızlarning bəxi pəmlik, bəxi bolsa pəmsiz. ³ Pəmsiz kızlar qiraqlirini aləğan bolsimu, yenioğa may eliwalmaptu. ⁴ Pəmlik kızlar bolsa qiraqliri bilən billə qaqilrida maymu eliwaptu. ⁵ Yigit keqikip kəlgəqkə, ularning həmmisini uyku besip uhlap kaptu.

⁶ Yerim keqidə: «Mana, yigit kəldi, karxi elixka qikinqlar!» degən awaz angliniptu. ⁷ Buning bilən bu kızlarning həmmisi ornidin turup qiraqlirini pərləptu. ⁸ Pəmsiz kızlar pəmlik kızlaroğa: «Qiraqlirimiz əqüp qəlojiliwatidu, meyinglardin beringlarqu» dəptu. ⁹ Biraq pəmlik kızlar: «Yək, bolmaydu! Bərsək, bizgimu həm silərgimu yətməsliki mumkin. Yəhxisi, özünglər may satquqılarning yenioğa berip setiwelinglar!» dəptu. ¹⁰ Lekin ular may setiwəlojili ketiwatqanda, yigit kelip kaptu, təyyar bolup boləğan kızlar uning bilən birlikdə toy ziyapitigə kiritpu. İxik təkilipdu.

¹¹ Keyin qəloğan kızlar qaytip kelip: «Ojojam, ojojam, ixikni eqiwətkəyla!» dəptu. ¹² Biraq u: «Silərgə bərħək eytayki, mən silərnə tonumaymən» dəp jawab beriptu.

¹³ Xuning üçün səgək bolunglar, qünki nə İnsan'ooqlining kelidioğan küni nə saitini bilməysilər.

«Talent» tapxuruluxi toqrisidiki təmsil «Talent» toquruluk 15-ayəttiki izahatni kərug

Luka 19:11-27

¹⁴ Ərx padixahlıki huddi yəka yurtka qikmaqki bolup, öz qakarlirini qakirip dunyasini ularoşa tapxuroğan adəmgə ohxaydu. ¹⁵ U adəm hər bir qakarning qabiliyitigə qarap, birsigə bəx talant, birisigə ikki talant, yənə birsigə bir talant kümüx tənggə berip, yəka yurtka yol aptu. ¹⁶ Bəx talant tənggə aləğan qakar berip okət kılıp, yənə bəx talant tənggə payda tepiptu. ¹⁷ Xu yolda

24:45 «öz öyidikilər» — «öyidikilər» muxu yərdə hojayinning öyidiki hizmatkarlar wə qakarlirini kersitudu. «hojayini öz öyidikilərgə məs'ul kılıp, ularoşa ozuk-tülükini waqti-waqtida təksim kılıp berixkə təyinlənən ixənqlik wə pəmlik qakar kim bolidu?» — bu sezlər awwal rosullar, andin Hudaning barlik hizmatkarlirioğa qaritilip eytilidu, əlwəttə («Luka» 12:41-48nimu kərug).

24:45 Mat. 25:21; Luka 12:42.

24:51 Mat. 8:12; 13:42; 22:13; 25:30; Luka 13:28.

25:13 Mat. 24:42; Mar. 13:33,35.

25:14 Luka 19:12.

25:15 «U adəm hər bir qakarning qabiliyitigə qarap, birsigə bəx talant, birisigə ikki talant, yənə birsigə bir talant kümüx tənggə berip,...» — okurmənlərgə ayan bolsunki, xu qaqılarda «talant» birhil pul birliki, kimmətlik kümüx tənggə idi. Yukiridiki 18:24diki izahatnimu kərug. Uyojur tilida «talant» degən səz daim dəl xu təmsildin qikqan kəqmə mənisidə ixilitilidu.

—Xu qaqılda qaqarlaroğa tapxuruloğan bu pullar bəlkim təhminən 85000, 34000 wə 17000 dollaroğa toqra kələtti (2010 həsablatnqan).

ikki talant tänggə alojini yənə ikki talant tänggə payda aptu.¹⁸ Ləkin bir talant tänggə alojini bolsa berip yərnı kolap, hojayini bərgən pulni kəməp yoxurup qoyuptu.

¹⁹ Əmdi uzun wəqit ətəkəndin keyin, bu qaqarlarning ojojisi kəytip kəlip, ular bilən həsəblıxıptu.

²⁰ Bəx talant tänggə alojini yənə bəx talant tänggəni koxup elip kəlip: «Ojojam, sili manga bəx talant tänggə tapxurojandila. Qarsila, yənə bəx talant tänggə payda aldim» dəptu. ²¹ Hodayini uningəja: Obdan boptu! Yahxi wə ixənqlik qakar ikənsən! Mən sanga həwalə kıləjan kıkıkkına ixta ixənqlik bolup qıktıng, seni kəp ixlarəja kəyımən. Kəl, hojayiningning huxallıqəja ortək bollı» dəptu. ²² Ikki talant tänggə alojinimu kəlip: «Ojojam, sili manga ikki talant tänggə tapxurojandila. Qarsila, yənə ikki talant tänggə payda aldim» dəptu. ²³ Hodayini uningəja: «Obdan boptu! Yahxi wə ixənqlik qakar ikənsən! Mən sanga həwalə kıləjan kıkıkkına ixta ixənqlik bolup qıktıng, seni kəp ixlarəja kəyımən. Kəl, hojayiningning huxallıqəja ortək bollı» dəptu.

²⁴ Andin, bir talant tänggə alojinimu kəlip: «Ojojam, silining qıng ədəm ikənliklrini biləttim, qünki əzliri teriməjan yərdin həsulni oruwaləlayla, həmdə uruk qaqmiojan yərdinmu hamman əlilə. ²⁵ Xunga kərkup, silining bərgən bir talant tänggilirini yərgə kəməp yoxurup kəyəjanidim. Mana pullirini əlsilə» dəptu. ²⁶ Ojojisi uningəja: «Əy, rəzil, hırun qakar! Sən meni teriməjan yərdin oruwalidəjan, uruk qaqmiojan yərdin hamən alidəjan ədəm dəp bilip, ²⁷ həq bolmıqənda pulumni jazanihorlarəja əmənət kəyuxung kərək idioqu! Xundək kıləjan bolsang mən kəytip kəlgəndə pulumni əsümi bilən ələjan bolmamtim?! ²⁸ Xunga, uning kolidiki talant tänggəni elip, on talant tänggə bar boləjanəja beringlar! ²⁹ Qünki kimdə bar bolsa, uningəja təhimu kəp berilidu, uningdə molqilik bolidu; əmma kimdə yək bolsa, həttə uningdə bar boləjanlirimu uningdin məhrum kılınidu.» ³⁰ Bu yəramsız qakarnı tēxidikı kərangəjulukqə aqıqıp taxlanglar! U yərdə yioə-zarlar kətürülidu, qıxlirini ojuqurlitidu» dəptu.

Ahirəttiki sorək

³¹ İnsan'əolli əz xan-xəripi iqidə barlık pərixtiliri bilən billə kəlgində, xəraplık təhtidə olturidu..

³² Barlık əllər uning əldioə yioqilidu. Padiqi kəylarnı əqkilərdin əyriqinidək u ularni əyriydu;..

³³ u kəylarnı ong yenioə, əqkilərnı sol yenioə əyriydu. ³⁴ Andin Padixah ong yenidikilərgə: «Əy Atam bəht ata kıləjanlar, kelinglar! Ələm apiridə boləjəndin bəri silər üqün təyyarlanəjan padixahlıkqə waris bolup igə bolunglar!.

³⁵ Qünki aq kələjənimdə silər manga yeməklik bərdinglar, ussuz kələjənimdə ussuluk bərdinglar, musapir bolup yürginimdə əz əyünglarəja əldinglar,» ³⁶ yalingaq kələjənimdə kiydürdönglar, kəsəl bolup kələjənimdə hələmdin həwər əldinglar, zindənda yatkınimdə yəkəlap turdönglar» — dəydu..

³⁷ U qəqəda, həkkanıy ədəmlər uningəja: «İ Rəb, biz seni qəqən aq kərup əzək bərdək yəki ussuz kərup ussuluk bərdək? ³⁸ Seni qəqən musapir kərup əyümiəzgə əldək yəki yalingaq kərup kiəgüzəduk? ³⁹ Səning qəqən kəsəl boləjəningni yəki zindənda yatkıningni kərup yəkəlap bərdək?» dəp soraydu. ⁴⁰ Wə Padixah ularəja: «Mən silərgə bərhək xuni eytayki, muxu kərinədxilirimdin

25:29 «Qünki kimdə bar bolsa, uningəja təhimu kəp berilidu, uningdə molqilik bolidu; əmma kimdə yək bolsa, həttə uningdə bar boləjanlirimu uningdin məhrum kılınidu» — bu əhmiyətlək sēz 13:12dimu tēpididu.

25:29 Mat. 13:12; Mar. 4:25; Lūka 8:18; 19:26.

25:30 Mat. 8:12; 13:42; 22:13; 24:51; Lūka 13:28.

25:31 Mat. 16:27; 26:64; Mar. 14:62; Lūka 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

25:32 «Barlık əllər uning əldioə yioqilidu» — «əllər» dəgən bu sēz İnjildiki kəp yərlərdə Yəhudi əməs əllərnı kərsitidu. Xunga bəzidə «yat əllər» yəki «taipilər» dəp tərjimə kıləmir.

25:32 Əz. 34:17,20; Mat. 13:49.

25:34 Mat. 20:23; Mar. 10:40.

25:35 Yəx. 58:7; Əz. 18:7; İbr. 13:2.

25:36 «kəsəl bolup kələjənimdə hələmdin həwər əldinglar» — grek tilidə «kəsəl bolup kələjənimdə mēni yəkəldinglar». «zindənda yatkınimdə yəkəlap turdönglar» — grek tilidə «zindənda yatkınimdə yeniməja kəlip turdönglar».

25:36 Yəx. 58:7; 2Tim. 1:16; Yək. 2:15,16.

əng kikiqidin birərsigə xularni kiloqininglarmu, dəl manga kiloqan boldunglar» dəp jawab beridu...
⁴¹ Andin u sol yenidikilərgə: «Əy lənitilə, kəzümdin yokilinglar! Xəytan bilən uning pərixtilirigə həzirlənən mənngü əqməs otka kiringlar!» ⁴² Qünki aq kaloqinimda manga ozuk bərmidinglar, ussuz kaloqinimda ussuluk bərmidinglar; ⁴³ musapir bolup yüriginimdə öz öyünglaroqa almidinglar, yalingaq kaloqinimda kiydürmidinglar, kesəl boləqinimda wə zindənda yatqinimda yoklimidinglar» dəydu.

⁴⁴ U qaoqda, ular: «I Rəb, seni qaqan aq, ussuz, musapir, yalingaq, kesəl yaki zindənda kərüp turup hizmitingdə bolmiduk?» dəydu. ⁴⁵ Andin padixah ularoqa: «Mən silərgə bərhək xuni eytayki, muxulardin əng kikiqidin birərsigə xundak kilmioqininglar mangimu kilmioqan boldunglar» dəp jawab beridu. ⁴⁶ Buning bilən ular mənngülük jazaqa kirip ketidu, lekin həkkaniylar bolsa mənngülük həyatka kiridu.

Əysani öltürüx suyikəsti

Mar. 14:1-2; Luqa 22:1-2; Yh. 11:45-53

26¹ Əysa bu sözləni kiliq boləqandin keyin, muhlisliroqa:
² — Silərgə məlumki, ikki kündin keyin «ötüp ketix həyti» bolidu, xu qaoqda İnsan'ooqli krestlinix üçün tutup berilidu, — dedi.

³ Bax kaqinlar wə aksakallar Qayafa isimlik bax kaqinning sariyida jəm boluxti. ⁴ Ular Əysani kandaq kiliq hiylə-nəyrəng bilən tutup öltürüx toqrisida məslihət kilixti. ⁵ Birak ular:
 — Bu ix həyt-ayəm künliri kilinmisun. Bolmisa, həlk arisida malimanqilik qiqixi mumkin, — deyixti.

Hudaguy ayalning Əysaoqa ətir qeqixi

Mar. 14:3-9; Yh. 12:1-8

⁶ Əmdi Əysa Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning əyidə boləqinida, ⁷ bir ayal uning yenioqa kirdi. U aq kaxtexi xexidə nəhayiti kimmətlik ətirni elip kəlgən bolup, Əysa dastihanda olturoqanda, ətirni uning bexioqa kuydi. ⁸ Lekin muhlislar buni kərüp hapa boluxup:
 — Zadi nemixka bundak israpqilik kilinidu? ⁹ Qünki bu ətirni kəp puləqa setip, pulini kəmbəqəllərgə sədikə kilsa bolattioqu! — deyixti.

¹⁰ Lekin Əysa ularning kənglidikini bilip ularoqa:
 — Bu ayalning kənglini nemə dəp aqritisilə? Qünki u mən üçün yaxxi bir ixni kildi. ¹¹ Qünki kəmbəqəllər daim silərnin aranglarda bolidu, lekin mening aranglarda boluxum silərgə daim nesip boliwərməydu! ¹² Bu ayalning bu ətirni bədinimə kuyuxi mening dəpnə kiliniximoqa təyyar boluxum üçün boldi. ¹³ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu hux həwər pütkül dunyaning kəyeridə jakarlansa, bu ayal əslinip, uning kiloqan bu ixni təriplinidu, — dedi.

25:40 Pənd. 19:17; Mat. 10:42; Mar. 9:41; Yh. 13:20; 2Kor. 9:6.

25:41 Zəb. 6:8; Yəx. 30:33; Mat. 7:23; Luqa 13:25,27; Wəh. 19:20.

25:45 Pənd. 14:31; 17:5; Zək. 2:12.

25:46 Dan. 12:2; Yh. 5:29.

26:2 «xu qaoqda İnsan'ooqli krestlinix üçün tutup berilidu» — «krestləx» — krest (qapras yaqraq)kə mihlax arkilik ölüm jazasi berixtin ibarət. Demisimu bu adəmnı kəttik harlaydioqan, intayin dəhxətlik, Rim imperiyəsi boyiqə əng azablik ölüm jazasi idi.

26:2 Mar. 14:1; Luqa 22:1; Yh. 13:1

26:3 Zəb. 2:2; Yh. 11:47; Ros. 4:27.

26:6 «Əysa Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning əyidə boləqinida...» — «Simon mahaw» yaki ««Mahaw kesili» deyilidionan Simon». Bu Simon bəlkim ilgiri mahaw kesiligə giroptar boləqanidi. Bizningə bu ix bilən «Yh.» 12:1-11da hatiriləngən wəqə bir ixtur.

26:7 Mar. 14:3; Luqa 7:37; Yh. 11:2; 12:3.

26:11 Qan. 15:11; Mar. 14:7; Yh. 12:8.

Yəhuda Əysağa satkunluk qilixka wədə qilidu

¹⁴ Bu ixtin keyin, on ikkiyləndin Yəhuda İxkariyot isimlik biri bax kaħinlarning aldioğa berip:..
¹⁵ — Uni tutup bərsəm, manga nemə berisilər? — dedi. Ular uning aldioğa ottuz kümüx tənggə koydi..¹⁶ Yəhuda xuningdin etibarən uni tutup berixkə muwapik pürsət izdəxkə baxlidi.

«Ətüp ketix heyti»ning kəqlik tamikı

Mar. 14:21-22; Luğa 22:7-14, 21-23; Yh. 13:21-30

¹⁷ Petir nan heytingin birinqi küni, muhlislar Əysaning yenioğa kelip:
— Ətüp ketix heytingin tamikini yeyixing üçün kəyərdə təyyarliximizni halaysən? — dəp soridi..

¹⁸ U ularoğa:

— Xəhərgə kirip palanqining əyigə berip uningoğa: «Ustaz: — Wəqit-saitim yekinxlix qaldı, ətüp ketix heyti muhlislim bilən birliktə sening əyüngdə ötküzəy — dəydu» dəp eytinglar, — dedi.

¹⁹ Muhlislar Əysaning tapilioqinidək ətüp ketix heytingin tamikini xu yərdə təyyarlidi.

²⁰ Kəqkurun, u on ikkiylən bilən dastihanda olturdi..²¹ Ular oqizaliniwatkanda u:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, aranglardiki birəylən manga satkunluk qilidu, — dedi..

²² Buni anglap ular intayin kayoqoğa qəmüp, bir-birləp uningdin:

— Ya Rəb, mən əməstimən? — dəp soraxkə baxlidi.

²³ U jawabən: — Qolidiki nanni mən bilən təng tawakka təgürgən kixi, manga satkunluk kiloquqi xu bolidu..²⁴ İnsan'oqli dərəkə məkəddəs yazmılarda əzi toqrisida pütülginidək əlümgə ketidu; birək İnsan'oqlining tutup berilixigə wasitiqi boləqan adəmning həlioğa way! U adəm tuqulmioqan bolsa yaxxi bolatti! — dedi.

²⁵ Uningoğa satkunluk qilidioqan Yəhuda:

— Ustaz, mən əməstimən? — dəp soridi. U uningoğa:

— Əzüng deding jumu, — dedi..

«Rəbning ziyapiti»

Mar. 14:22-26; Luğa 22:15-20; 1Kor. 11:23-25

²⁶ Ular oqizaliniwatkanda, Əysa bir nanni kəlioğa elip Hudağa təxəkkür-həmdusana eytkəndin keyin, uni oxtup, muhlisliroğa üləxtürüp bərdi wə:

— Elinglar, yənglar, bu mening tenim, — dedi..

26:14 «Yəhuda İxkariyot isimlik biri bax kaħinlarning aldioğa berip...» — xu qaoqda ikki «bax kaħin» bar idi — «Annas» wə uning kuy'oqli «Kayafa».

26:14 Mar. 14:10; Luğa 22:4.

26:15 Zək. 11:12.

26:17 «Petir nan heytingin birinqi küni...» — «petir nan heyti» yəttə kün bolidu, birinqi küni «ətüp ketix heyti»mu təng bolidu. Bu küni, Yəhudiylar koy soyup, əyliridə koy gəxi, petir nan yaydu («Mis.» 12-bab, «Law.» 23:4-8, «Qəl.» 28:16-25ni kəring). «Ətüp ketix heytingin tamikini yeyixing üçün kəyərdə təyyarliximizni halaysən?» — «ətüp ketix heytingin tamikini»ning muħim kismi «ətüp ketix kurbanlik kozisi» idi («Mis.» 12:3-11, «Law.» 23:5, «Qəl.» 28:16, «Qan.» 16:1-7ni kəring).

26:17 Mis. 12:17; Mar. 14:12; Luğa 22:7.

26:20 Mar. 14:17; Luğa 22:14; Yh. 13:21.

26:21 Ros. 1:17.

26:23 Zəb. 41:9; Luğa 22:21; Yh. 13:18.

26:25 «Ustaz, mən əməstimən?» — «ustaz» — İbraniy tilida «rabbi» deyilidu. «Əzüng deding jumu» — mənisi, «dəl sən» bolidu.

—Yəhuda bu səzni angliqəndin keyin dərhal qikip bax kaħinlarning yenioğa barəqan bolsa kərək. «Markus», «Luğa», «Yuhanna»diki «ətüp ketix» heytingin kəqlik tamikini toqrisidiki bayanlarni kəring.

26:26 «Əysa bir nanni kəlioğa elip Hudağa təxəkkür-həmdusana eytkəndin keyin...» — yaki «Əysa bir nanni kəlioğa elip, uni bərikətligəndin keyin,...».

26:26 Mar. 14:22; Luğa 22:19; 1Kor. 11:23.

²⁷ Andin, qolioja jamni elip Hudaoja təxəkkür-həmdusana eytip, uni muhlisliroja tutup:
— Həmməylən buningdin iqinglar. ²⁸ Bu mening nurojun adəmlərnin gunahlrininin kəqürüm kilinixi üqün təküldiojan, yengi əhdini tüzidiojan kənimdur. ²⁹ Ləkin mən xuni silərgə ey-tayki, Atamning padixahlikida silər bilən birləktə yengidin xarabtin iqmigüqə, üzüm telining xərbitini hərgiz iqməymən, — dedi.

³⁰ Ular mədhiyə küyini eytkəndin keyin talaoja qikip, Zəytun teojoja qarap ketixti.

Muhlislarning Əysadin waz keqixi

Mar. 14:27-31; Luğa 22:31-34; Yh. 13:36-38

³¹ Andin Əysa ularoja:

— Bügün keqə silər həmminglar mening tüpəylimdin tandurulup putlixisilər, qünki muqəddəs yazmilarda: —

«Mən padiqini uruwetimən, padidiki qoylar patiparak bolup tərkitiwetilidu» dəp pütülgən.

³² Ləkin mən tirilgəndin keyin Galiliyəgə silərdin burun barimən, — dedi.

³³ Petrus uningəja jawabən:

— Həmməylən sening tüpəylingdin tandurulup putlaxsimu, mən hərgiz putlaxmaymən, dedi.

³⁴ Əysa uningəja: — Mən sanga bərəkət xuni eytip qoyayki, bügün keqə horaz qillaxtin burun, sən məndin üq ketim tanisən, — dedi.

³⁵ Petrus uningəja:

— Sən bilən billə əlüxüm kerək bolsimu, səndin hərgiz tanmaymən, — dedi. Qalojan muhlislarning həmmisimu xundək deyixti.

Əysaning Getsimanə baqqsidiki dua-tilawiti

Mar. 14:32-42; Luğa 22:39-46

³⁶ Andin Əysa ular bilən billə Getsimanə degən yərgə kəldi. U muhlislarəja: «Mən u yaxkə ber-rip dua-tilawət kilip kəlgüqə, muxu jayda olturup turunglar» dedi. ³⁷ U Petrusni, xundakla Zəbədiynin iki oqlini birgə elip mangdi wə kəttik azablinip, kəngli tolimu pərixan boluxkə baxlidi. ³⁸ U ularəja:

— Jenim əldiojandək bəkmü azablanmaqta. Silər bu yərdə kəlip, mən bilən birləktə oyoqək turunglar, — dewidi. ³⁹ Wə səl nerirək berip, əzini yərgə etip düm yetip dua kilip:

— I Atam, mumkin bolsa, bu kədəh məndin etüp kətsun! Ləkin bu ix mən haliojandək əməs, sən haliojandək bolsun, — dedi.

26:28 «Bu mening nurojun adəmlərnin gunahlrininin kəqürüm kilinixi üqün təküldiojan, yengi əhdini tüzidiojan kənimdur» — «yengi əhdə» yaki «Hudaning əhdisi» yaki «mənggülik əhdə». Təwrat, «Yər.» 31:31-34, «Əz.» 36:25-27, «Luğa» 22:20ni, «İbr.» 13:20 wə «Təbirlər»ni kəring.

26:28 Mis. 24:8.

26:30 Mar. 14:26; Luğa 22:39; Yh. 18:1.

26:31 «Mən padiqini uruwetimən, padidiki qoylar patiparak bolup tərkitiwetilidu» — «Zək.» 13:7. Muxu bexarəttə səzligüqi Hudaning Əzi, əlwəttə.

26:31 Zək. 13:7; Yh. 16:32.

26:32 Mar. 14:28; 16:7.

26:33 Luğa 22:33.

26:34 Yh. 13:38.

26:36 Mar. 14:32; Luğa 22:39; Yh. 18:1.

26:37 «Zəbədiynin iki oqlı» — Yakup wə Yuhanəna.

26:38 Yh. 12:27.

26:39 «I Atam, mumkin bolsa, bu kədəh məndin etüp kətsun! Ləkin bu ix mən haliojandək əməs, sən haliojandək bolsun» — «bu kədəh» uning əldidiki azab-əkubətlərnı kərsitidu. Təwratning kəp yərliridə «kədəh» dəl xu mənəidə ixlitilidu (məsilən «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15də).

26:39 Mat. 20:22,23; Luğa 22:41; Yh. 6:38.

⁴⁰ U muhlislarning yenioʻja qaytip kəlgində, ularning uhlap qəloʻjanlikini kərup, Petruska:
— Mən bilən billə birər saətmu oyoʻqak turalmidinglarmu?! ⁴¹ Ezikturuluxtın saklinix üqün, oyoʻqak turup dua qilinglar. Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdur, — dedi...

⁴² U ikkinqi ketim berip, yənə dua kəlip:

— I Atam, əgər mən bu kədəhni iqmisəm u məndin kətmisə, undakta sening iradəng ada kilinsun, — dedi. ⁴³ U ularning yenioʻja qaytip kəlgində, yənə uhlap qəloʻjanlikini kərdi, qünki ularning kəzliri uyquʻja ilinjanidi.

⁴⁴ Xuning bilən u ulardin ayrilip üqinqi ketim berip, yənə xu səzlər bilən dua kildi.

⁴⁵ Andin u muhlislarning yenioʻja kəlip ularʻja:

— Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər? Mana, wəqit-saiti yekınlaxti; İnsanʻooqli gunahkarlarning kəlioʻja tapxurulidu. ⁴⁶ Kəpunglar, ketəyli; mana, manga satkənluk kilidioʻjan kixi yekın kəldi! — dedi.

Əysaning tutkəun qilinixi

Mar. 14:43-50; Luka 22:47-53; Yh. 18:3-12

⁴⁷ Uning səzi tehi tüğiməyla, on ikkiyləndin biri boləjan Yəhuda kəldi; uning yenida bax kahınlar wə həlk əksəkəlliri tərpidin əwətilgən, kiliq-toqmaqlarni kətürgən zor bir top adəm bar idi. ⁴⁸ Uningəja satkənluk kəloʻquqi ular bilən alliburun ixarətni bəkitip: «Mən kimni səysəm, u dəl xudur. Silər uni tutunglar» dəp kəlixkənidi. ⁴⁹ U udul Əysaning aldioʻja berip:

— Salam, ustaz! — dəp uni səyüp kətti.

⁵⁰ Əysa uningəja:

— Aqinəm, nemə dəp kəlding? — dedi. Xuning bilən, həliki adəmlər yopurulup kəlip, Əysəja kəl selip, uni tutkəun kildi. ⁵¹ Wə mana, Əysaning yenidikilərdin birəylən kəliqini suqurup, bax kahinning qakirioʻja uruwidi, uning kəlikini xilip quxürəwətti. ⁵² Əysa uningəja:

— Kəliqingni kənioʻja sal, kəliq kətürgənlər kəliq astida həlak bolidu. ⁵³ Yaki meni Atisioʻja nida kəlaləmaydioʻjan boldi, dəp oylap kəldingmu?! Xundək kəlsamla U mənə xuan on ikki kəsimdin artuq pərixətə mangdurmamdu? ⁵⁴ Birək mən undək kəlsam, muqəddəs yazmilar-diki bu ixlar muqərrər bolidu degən bəxarətlər kəndəkmu əməlgə axurulsun? — dedi.

⁵⁵ Xu pəyittə Əysa toplaxkən adəmlərgə kərap:

— Bir kəraqqini tutidioʻjandək kəliq-toqmaqlarni kətürüp meni tutkəli kəpsilərəju? Mən hər kəni ibadəthana həyililirida silər bilən billə olturup təlim bərattem, lekin silər u qaoʻjda meni tutmidinglar. ⁵⁶ Lekin bu pütin ixlarning yüz bərxı pəyoʻjəmbərlərləning muqəddəs yazmilirida aldın eytkənlirining əməlgə axuruluxi üqün boldi, — dedi.

Bu qaoʻjda, muhlislarning həmmisi uni taxlap kəqip ketixti.

26:41 «Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdur» — «kixining ətliri» grek tilida «ət». İnjlida «ət» yaki «ət-tən» daim degüdək adəmləning öz teni tərpidin əzduurulidəjan, gunahkar təbiitini kərsitidu. «Rimlikləroʻja»diki «kixir söz»imizni kərug.

26:41 Gal. 5:17.

26:45 «Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər?» — yaki bolmisa: «Əmdi uhlawerisilər, dəm eliwərisilər!» (kinayilik gəp) yaki pəkət: «Əmdi uhlənglar, dəm elinglar!».

26:47 Mar. 14:43; Luka 22:47; Yh. 18:3.

26:49 «Salam, ustaz!» — «Ustaz» ibraniy tilida «rabbi» deyilidu.

26:50 «aqinəm, nemə dəp kəlding?» — yaki «Aqinəm, kəlidioʻjiningni kəl».

26:53 «on ikki kəsimdin artuq pərixətə» — muxu yərdə «kəsim» degən söz adətə grek tilida bəlkim altə mingqə əskərnı kərsitixi mumkin.

26:54 Zəb. 22:6; 40:6-8; 69:1-4,10; Luka 24:25.

26:56 Ayup 19:13; Zəb. 88:8, 18; Zək. 13:7.

Aliy kengəxmida sotlinix

Mar. 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Əmdi Əysani tutkun qiloqanlar uni bax kahin Kayafaning aldiqqa elip berixti. Təwrat ustazliri bilən aqsakallarmu u yərdə jəm boluxkanidi. ⁵⁸ Petrus uningqqa taki bax kahinning sariyining hoylisioiqə yiraktin əgixip kelip, ixning aqiwetini kərux üqün iqlirigə kirip, qarawullarning arisida olturdi. ⁵⁹ Bax kahinlar, aqsakallar wə pütin aliy kengəxmə əzaliri Əysani elüm jazasioqqa məhkum kilix üqün, yaloqan guwah-ispət izdəytti. ⁶⁰ Nuroqun yaloqan guwahqilar otturioqqa qikqan bolsimu, ular bulardin heqkandə ispatqə erixəlmidi. Ahirda, ikki yaloqan guwahqi otturioqqa qikqip:

⁶¹ — Bu adəm: «Mən Hudaning ibadəthanisini buzup taxlap, üq kün iqidə qayta kurup qikalaymən» degən, dedi.

⁶² Bax kahin ornidin turup, uningqqa:

— Kəni, jawab bərməmsən? Bular sening üstüngdin zadi kəndə guwahliklarni beriwatidu? — dedi. ⁶³ Ləkin Əysa süküt kəlip turiwərdi.

Bax kahin uningqqa:

— Mənggü həyat boluquqi Huda bilən sening kəsəm kilixingni buyruymənki, bizgə eyt, Hudaning Oqlı Məsih sənmu? — dedi.

⁶⁴ Əysa mundaq jawab kəyturdi:

— Xundə, sening deginingdək. Ləkin xunimu silərgə eytayki, buningdin keyin silər İnsan'oqlining Kədir Boluquqining ong yenida olturidiqinini wə kəktiki bulutlar üstidə kelidiqinini kərisilər.

⁶⁵ Xuning bilən bax kahin tonlirini yirtip taxlap:

— U kupurluk kildi! Əmdi baxkə hərəkəndə guwahqining nemə həjiti? Mana, özünglar bu kupurlukni anglidinglar! ⁶⁶ Buningqqa nemə dəysilər? — dedi.

— U elüm jazasioqqa layiqtur! — dəp jawab kəyturuxti ular.

⁶⁷ Buning bilən ular uning yüzigə tükürüp, uningqqa muxt atqili turdi. Bəziliri uni qaqatlap:

⁶⁸ — Əy Məsih, pəyoqəmbərqlik kilməmsən, eytip bəqkına, seni kim urdi? — deyixti.

26:57 Mar. 14:53; Luka 22:54; Yh. 18:12.

26:59 «Aliy kengəxmə» — yənə sorə məjlisi, «Sanhedrin» deyilidu.

26:59 Mar. 14:55; Ros. 6:13.

26:61 «Bu adəm: «Mən Hudaning ibadəthanisini buzup taxlap, üq kün iqidə qayta kurup qikalaymən» degən» — «Yh.» 2:19-20ni kərüng. Məsihning toluk eytkini bu guwahqining deginidək əməs.

26:61 Yh. 2:19.

26:62 Mar. 14:60.

26:63 Yəx. 53:7; Mat. 27:12,14.

26:64 «Xundə, sening deginingdək» — Məsihning jawabining grek tilida «Xundə, ləkin əhwal dəl sening oyliqiningdək əməs» degən purikə qikidu. «keyin silər İnsan'oqlining Kədir Boluquqining ong yenida olturidiqinini wə kəktiki bulutlar üstidə kelidiqinini kərisilər» — Təwrat, «Dan.» 7:13ni kərüng.

26:64 Zəb. 110:1; Dan. 7:13; Mat. 16:27; 24:30; Mar. 14:62; Luka 22:69; Ros. 1:11; Rim. 14:10; 1Tes. 4:16; Wəh. 1:7.

26:65 «Xuning bilən bax kahin tonlirini yirtip taxlap...» — bax kahin Əysani «kupurluk kildi» dəp qarap, özining buningqqa boluqan qəquxi wə qəzəpini ipadiləx üqün kiyimlirini yirtqan. Əysaning özining Məsih ikənlikini etirap kilixi, uning Hudaqqa has həkuk wə xəhrət məndidur, degənlikidur.

— Yənə xuni eytimizki, bax kahinning tonlirini yirtixning əzi Təwrat kərunioqqa hilap idi («Law.» 10:6, 21:10).

26:66 Law. 24:16.

26:67 Yəx. 50:6.

26:68 Ayup 16:10; Luka 22:64; Yh. 19:3.

Petrusning Əysadin tenixi

Mar. 14:66-72; Luğa 22:56-62; Yh. 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Əmdi Petrus sarayning taxkırıki həylisida olturatti. Bir dedək uning yenioğa kelip:
— Sən Galiliyəlik Əysa bilən birgə idingöyü, — dedi..

⁷⁰ Lekin u həmməylənnin aldidə inkar kılıp: — Sening nemə dəwatqanlığın qüxənmidim!
— dedi.

⁷¹ Andin u dalanoğa qıkkanda, uni kərgən yənə bir dedək u yərdə turoqanlaroğa:

— Bu adəmmu Nasarətlük Əysa bilən birgə idi, — dedi.

⁷² U yənə inkar kılıp: —

Mən u adəmmi tonumaymən! — dəp kəsəm iqtı.

⁷³ Bir'azdin keyin, u yərdə turoqanlar Petrusning yenioğa kelip uningöyü:

— Xübhışizki, sən ularning biri ikənsən, qünki tələppuzung seni pax kılıdu, — deyixti..

⁷⁴ Petrus kəttik qaroxlar bilən kəsəm kılıp:

— U adəmmi zadi tonumaymən! — deyixigila horaz qillidi. ⁷⁵ Petrus Əysaning: «Horaz qillaxtin burun, sən məndin üq kətim tanisən!» degən sözini esigə aldi. U taxkırığa qıkip, kəttik yioğazar kətürdi..

Yəhudaning ölüxi

Mar. 15:1; Luğa 23:1-2; Yh. 18:28-32

27¹ Tang atqandila, pütün bax kəhınlar bilən həlk əksakalliri Əysani ölümgə məhkum kıldurux üqün məslihətləxti..² Ular uni baolap apirip, waliy Pontius Pilatuska tapxurup bərdi..

³ Uningöyü satkunluk kılöjan Yəhuda uning ölümgə həküm kılinoqanlığını kərip, bu ixlaroğa puxayman kildi wə bax kəhınlar bilən əksakallaröyü ottuz kümüş tənggini kayturup berip:

⁴ — Mən bigunah bir janning keni təkülükə satkunluk kılıp gunah ötküzdüm, — dedi.

Buningöyü bizning nemə karimiz? Öz ixingni bil! — deyixti ular.

⁵ Yəhuda kümüş tənggiləri ibadəthanining iqigə qəriwətti wə u yərdin ketip, talağa qıkip, esilip ölüwəldi..

⁶ Bax kəhınlar kümüş tənggiləri yiojiwelip: —

Bu hun təlümi bolöjan tənggilərdur, ularni ibadəthanining həzinisigə koyux haram, — deyixti..

⁷ Ular əzara məslihətləxip, bu pullar bilən yaka yurtluklaröyü yərlik bolsun dəp, sapalqining bir parqə etizlikini setiwəldi..⁸ Xunga bu yər həziroqigə «kanlik etiz» dəp atilip kəlməktə.

⁹ Xu ix bilən Yəreimiya pəyoqəmbər təripidin burun eytilöjan munu bəxarət əməlgə axuruldi: — «İsrail həlkı uning üqün bahalap bekiktən bahasını,

26:69 Mar. 14:66; Luğa 22:55; Yh. 18:16,25.

26:73 «Xübhışizki, sən ularning biri ikənsən, qünki tələppuzung seni pax kılıdu» — «tələppuzung seni pax kılıdu» — Petrus Galiliyə tələppuzi bilən səzləytti.

26:75 Mat. 26:34; Mar. 14:30; Luğa 22:61; Yh. 13:38

27:1 Zəb. 2:2; Mar. 15:1; Luğa 22:66; 23:2; Yh. 18:28.

27:2 Ros. 3:13.

27:5 «Yəhuda... talağa qıkip, esilip ölüwəldi» — «talağa qıkip» bəlkim xəhərnin sirtioğa berixini kərsitidu.

27:5 2Sam. 17:23; Ros. 1:18.

27:6 «Bu hun təlümi bolöjan tənggilərdur, ularni ibadəthanining həzinisigə koyux haram» — «haram» — muxu yərdə, Təwratta qəkləngən, demək.

27:7 «sapalqining bir parqə etizlikini setiwəldi» — yaki ««sapalqining etizliki»ni setiwəldi» — mumkinqilki barki, «sapalqining etizliki» həmmə adəmgə məlum bolöjan bir yərnin ismi idi.

27:7 Ros. 1:19.

Yəni ottuz kümük tənggini ular elixti,

¹⁰ Wə Pərwərdigar manga kərsətkəndək,
Sapalqining etizini setiwelixka həjləxti»...

Əysaning waliy Pilatusning aldida sotlinixi

Mar. 15:2-5; Luqa 23:3-5; Yh. 18:33-38

¹¹ Əmdi Əysa waliyning aldiqə turozuzuldi. Waliy uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixahimu? — dəp soridi.

Eytqiningdək, — dedi Əysa...

¹² Ləkin bax kaħinlar wə aqsakallar uning üstidin ərz-xikayət kılqanda, u bir eozizmu jawab bərmidi. ¹³ Buning bilən Pilatus uningqə:

— Ularning sening üstüngdin kılqan xunqə kəp xikayətlirini anglimaywatamsən? — dedi...

¹⁴ Biraq u Pilatuska jawabən xikayətlərnin birsigimu jawab bərmidi. Waliy buningqə intayin həyran qaldı...

¹⁵ Hər ketimlik ötüp ketix heytida, waliyning halayik tələp kılqan bir məhbəsnı ularqə qoyup berix aditi bar idi. ¹⁶ Əyni wəqıttə, rimliklarning Barabbas isimlik atıqı qıqқан bir məhbəsi zindanda idi. ¹⁷ Halayik jəm bolqanda, Pilatus ulardin:

— Kimni silərgə qoyup beriximni halaysilər? Barabbasnimu yaki Məsih dəp ataloqan Əysanimu?

— dəp soridi. ¹⁸ (qünki u bax kaħin qatarliklarning həsəthorluqı tüpəylidin uni tutup bərgənlikni bilətti).

¹⁹ Pilatus «sorak təhti»də olturoqanda, ayali uningqə adəm əwətip: — U həkkanıy kixining ixioqə arilaxmioqin. Qünki tünügün keqə uning səwəbidin qüxümdə kəp azab qəktim, — dəp həwər yətküzdi...

²⁰ Ləkin bax kaħinlar wə aqsakallar bolsa halayikni maqul kılıp, Barabbasni qoyup berixni wə Əysani yoxitixni tələp kıldurdi...

²¹ Waliy jawabən ulardin yənə:

— Silərgə bu ikkisinin qaysisini qoyup beriximni halaysilər? — dəp soridi.

Barabbasni, — deyixti ular.

²² Pilatus əmdi: — Undək bolsa, Məsih dəp ataloqan Əysani kəndək bir tərəp kıləy? — dedi.

Həmməylən:

27:9 Zək. 11:12.

27:10 «İsrail həlki uning üqün baħalap bekitkən baħasini, yəni ottuz kümük tənggini ular elixti, wə Pərwərdigar manga əmr kılqandək, sapalqining etizini setiwelixka həjləxti» — bu bexarətlık səzlər (9-10 ayətlər)ning kəpinqisi «Zəkəriya» 11:12-13din elinqan. Əmdi nemixka Matta bu səzləni Yərəmiya pəyoqəmbərninɡi dəydu? Biz bu toqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

—9-10-ayətlərninɡ baxka birhil tərjimisi: «... tənggini mən aldim, wə ular Pərwərdigar manga əmr kılqandək, sapalqining etizini setiwelixka həjləxti».

27:10 Yər. 32:6-9; Zək. 11:12, 13

27:11 «Əysa... «Eytqiningdək», dedi» — Məsihning «Eytqiningdək» dəgən jawabining grek tilida «Xundək, ləkin əħwal dəl sening oyliqjiningdək əməs» dəgən purikı qıkidı.

27:11 Mar. 15:2; Luqa 23:3; Yh. 18:33.

27:13 Mat. 26:62.

27:14 Yəx. 53:7; Ros. 8:32.

27:15 Mar. 15:6; Luqa 23:17; Yh. 18:39.

27:16 «Barabbas isimlik atıqı qıqқан bir məhbəs» — bəzi kona keqürmilərdə «Əysa Barabbas isimlik atıqı qıqқан bir məhbəs» deyilidu.

27:16 Mar. 15:7; Luqa 23:19; Yh. 18:40.

27:17 «Barabbasnimu yaki Məsih dəp ataloqan Əysanimu?» — yaki «Əysa Barabbasnimu yaki Məsih dəp ataloqan Əysanimu?».

27:19 «Qünki tünügün keqə uning səwəbidin qüxümdə kəp azab qəktim» — yaki «qünki u tünügün keqə qüxümgə kirip, kəp azablandım».

27:20 Mar. 15:11; Luqa 23:18; Yh. 18:40; Ros. 3:14.

— U krestlənsun! — deyixti.

²³ Pilatus:

— Nemixka? U zadi nemə yamanlik ötküzüptu? — dəp soridi.

Birak ular tehimu kattik warqirixip:

U krestlənsun! — dəp turuwelixti. ²⁴ Pilatus səzliwerixning bihudə ikənlikini, bəlkı buning orniya malımanqilik qikıdıoanlikini kərüp, su elip, kəpqilikning aldida qolını yuoaq:

— Bu həkkanıy adəmnıng keniya mən jawabkar əməsmən, buningoya əzünglar məs’ul bolunglar! — dedi.

²⁵ Pütün həlk jawabən:

— Uning keni bizning üstimizgə wə balirimizning üstigə qüxsun! — deyixti..

²⁶ Buning bilən Pilatus Barabbasni ularoya qikirip bərdi. Əysani bolsa kattik kəmqlatqandın keyin, krestləxə ləxkərlirigə tapxurdi..

Ləxkərləning Əysani mazak kılıxi

Mar. 15:16-20; Yh. 19:2-3

²⁷ Andin waliyning ləxkərliri Əysani uning ordisiya elip kirip, pütün ləxkərlər topını bu yərgə uning ətrapiya yioqdi. ²⁸ Ular Əysani yalingaqlap, uqisiya pərəng rənglik ton kiydürüxti..

²⁹ Tikənlik xahqılarnı örüp bir taj yasap, bexiyo kiydürdi wə ong qolioja bir kəmuxni tutkuzdi. Andin uning aldiyo tizlinip: «Yaxioayla, Yəhudiyların padixahı!» dəp mazak kılıxti..

³⁰ Uningoya tükürüxti, kəmuxni elip uning bexiyo uruxti. ³¹ Uni xundak mazak kılıoandın keyin, tonni saldurup, uqisiya öz kiyimlirini kiydürdi wə krestləx üçün elip mengixti.

Əysanın krestlinixi

Mar. 15:21-32; Luqa 23:26-39; Yh. 19:17-19

³² Ular taxkiriyo qikkınida, Kurini xəhirilik Simon isimlik bir kixini uqritip, uni tutup kelip Əysanın krestini uningoya məjburiy kətürgüzdi. ³³ Ular Golgota, yəni «Bax səngək» degen yərgə kəlgəndə, ³⁴ Əsaoja iqix üçün kəkrə süyi arilaxturulojan aqqik xarab bərdi; lekin u uni tetip bakqandın keyin, iqlili unimidi..

³⁵ Ləxkərlər uni krestligəndin keyin, qək taxlixip kiyimlirini əzara bəlxüwəldi. ³⁶ Andin u yərdə olturup uningoya kəzətkilik kildi. ³⁷ Ular uning bexining yukiri təripigə «Bu Əysa,

^{27:25} Ros. 5:28.

^{27:26} «Əysani bolsa kattik kəmqlatqandın keyin...» — Rim imperiyəsində jaza kəmqliri bərnəqqə təsmilik bolup, hər bir təsmisiyoja kəoxuxun wə ustihan parqiliri baqlanojan bolidu. Kəmqliojan wəktidə jazaoya tartiloquqi yalingaqlinip, yərgə tizlandurulup, ikki yenidə turojan ləxkar uni kəmqlaytti.

^{27:27} «waliyning ləxkərliri Əysani waliyning ordisiya elip kirip» — «waliyning ordisi» grek (latin) tilidə «praytorium» deyilidu. «pütün ləxkərlər topını bu yərgə uning ətrapiya yioqdi» — «ləxkərlər topi» (grek tilidə «kohort») 500-600 kixidin tərkib tapqan.

^{27:27} Mar. 15:16; Yh. 19:2.

^{27:28} «Ular Əysani yalingaqlap, uqisiya pərəng rənglik ton kiydürüxti» — «pərəng rənglik» (yaki səsin rənglik) xu qaojda xahənə kiyimning rənggi xundak idi («Mar.» 15:17, «Yh.» 19:2ni kəring). Ular xu «xahənə ton» arkilik Əysani «padixah bolamsən?!» dəp mazak kilməqti.

^{27:29} «Ular... tikənlik xahqılarnı örüp bir taj yasap, bexiyo kiydürdi wə ong qolioja bir kəmuxni tutkuzdi» — ular kəmuxni padixahning xahənə həsisi süpitidə mazak kiliq kilioja tutkuzojan.

^{27:32} «...Kurini xəhirilik Simon isimlik bir kixini uqritip, uni tutup kelip Əysanın krestini uningoya məjburiy kətürgüzdi» — «Əysanın krestini» — Əysa özini jazalaydijan koral bolqan xu krest (qapras yaojaq)ni əslidə özi yüdüp mengixi kərək idi. U xundak kattik kəmqlanojan, həlsirap, yüdüp mangalmiojan bolsa kərək.

^{27:32} Mar. 15:21; Luqa 23:26.

^{27:33} Mar. 15:22; Luqa 23:33; Yh. 19:17.

^{27:34} «...Əsaoja iqix üçün kəkrə süyi arilaxturulojan aqqik xarab bərdi» — eytixlaroya kəriojanda, krestkə mihlinidijanlaroya aqriqnı pəsəyitə məksitidə dora arilaxturulojan xarab berilidikən.

^{27:34} Zəb. 69:21

^{27:35} Zəb. 22:18; Mar. 15:24; Yh. 19:23.

Yəhudiylarning padixahidur» dəp yeziloqan xikayətnamə tahtiyini bekitti..

³⁸ Əysa bilən təng ikki qarəqımu krestkə mihlanəqan bolup, biri ong tərəpidə, yənə biri sol tərəpidə idi..

³⁹ Bu yərdin ötkənlər baxlırını qaykixip, uni həkərətləp..

⁴⁰ — Kəni, sən ibadəthanini buzup taxlap, üq kün iqidə qaytidin yasap qikidiqan adəm, əmdi özünɡni kütəzə! Hudaning Oqlı bolsang, kresttin qüxüp bəkkına! — deyixti..

⁴¹ Bax kəhınlarmu, Təwrat ustazlırı wə aksəkəllər bilən birgə uni məshırə kılıp:

⁴² — Baxkılarnı kütəzuptikən, özini kütəzalmazdu. U İsrailning padixahimix! Əmdi kresttin qüxüp bəksunqu, andin uningəyə etikəd kılımiz. ⁴³ U Hudaəyə tayanəqan! Huda uni əzizlisə, hazır kütəzup bəkkay! Qünki u: «Mən Hudaning Oqlı» degənidi, — deyixti. ⁴⁴ Uning bilən təng krestləngən qarəqılarmu uni xundək həkərətləxti.

Əysanın əlümi

Mar. 15:33-41; Luğa 23:44-49; Yh. 19:28-30

⁴⁵ Əmdi künning altinqi saitidin tokkuzinqi saitigə pütkül zeminni qarəngölulək basti..

⁴⁶ Tokkuzinqi səətlərdə Əysa yūkiri awazda: «Eli, eli, ləmə sawəktəni?» yəni «Hudayim, Hudayim, meni nemixkə taxliwəttinq?» dəp kəttik nida kildi..

⁴⁷ U yərdə turoqanlarning bəziliri buni anglap:

Bu adəm İlyas pəyğəmbərgə murajiat kiliwatidu, — deyixti.

⁴⁸ Ularning iqidin birəylən dərhal yügürüp berip bir parqə bulutni əkelip, uni aqqıq xarəbkə qıləp, kəmuxning uqioqə selip uningəyə iquzup qoydi..

⁴⁹ Bırək bəxkılar:

— Tohta! Qarəp bəqaylı, İlyas pəyğəmbər kəlip uni kütəzup kəlarmikin? — deyixti.

⁵⁰ Əysa yūkiri awaz bilən yənə bir warkiridi-də, rohinı qoyuwətti..

⁵¹ Wə manə, xü dəkikidə ibadəthanining iquiri pərdisi yūkiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi. Yər-zəmin təwrinip, taxlar yerilip, ⁵²⁻⁵³ Kəbrilər eqildi (U tirilgəndin keyin, əlümdə uhləwatқан nuroqun mukəddəs bəndilərnin tənlirimu tirildi; ular kəbrilərdin qıktı wə mukəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi)..

27:37 Mar. 15:26; Luğa 23:38; Yh. 19:19.

27:38 Yəx. 53:12.

27:39 Zəb. 22:8-9; 69:19-20; Mar. 15:29; Luğa 23:35.

27:40 Mat. 26:61; Yh. 2:19.

27:43 «U Hudaəyə tayanəqan! Huda uni əzizlisə, hazır kütəzup bəkkay!» — «Zəb.» 22:8ni kərüng.

27:45 «künning altinqi saitidin tokkuzinqi saitigə» — hazırkı wəkit sistemi boyiqə, qəux wəkti, səət on ikkidin səət üqkiqə».

27:45 Mar. 15:33; Luğa 23:44.

27:46 «tokkuzinqi səətlərdə ...» — hazırkı wəkit boyiqə səət üqlərdə. «Eli, eli, ləmə sawəktəni?» yəni «Hudayim, Hudayim, meni nemixkə taxliwəttinq?» — (aramiy tilidiki səzlər) «Zəb.» 22:1ni kərüng

27:46 Zəb. 22:1-2; İbr. 5:7.

27:48 Zəb. 69:21; Yh. 19:29.

27:50 «Əysa yūkiri awaz bilən yənə bir warkiridi-də, rohinı qoyuwətti» — uning kəttik warkirixi: «Tamam boldi!» degən bolsa kərək («Yh.» 19:30ni kərüng).

27:50 Zəb. 31:5; Luğa 23:46

27:51 «Xü dəkikidə ibadəthanining iquiri pərdisi yūkiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi» — bu pərdə ibadəthanidiki əng mukəddəs jayni mukəddəs jaydin ayrip turidiqan pərdə bolup, uning yirtilixi insanlarning Hudaning aldiəyə baridiqan yolining Əysanın əlümi bilən eqilənlərnin bildüridu (ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ni sırttiki həyolidin ayriydiqan yənə bir «sırtki pərdə» bar idi, ləkin buni kərsitix üqün adəttə bəxkə ataloqı ixtililidu).

27:51 2Tar. 3:14; Mar. 15:38; Luğa 23:45.

27:52-53 «mukəddəs xəhər» — Yerusəlemni kərsitidu. «Kəbrilər eqildi Əysa tirilgəndin keyin, əlümdə uhləwatқан nuroqun mukəddəs bəndilərnin tənlirimu tirildi; ular kəbrilərdin qıktı wə mukəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi» — bəxkə birhıl təjimisı: — «Kəbrilər eqildi, əlümdə uhləwatқан nuroqun mukəddəs bəndilərnin tənlirimu tirildi; ular Əysa tirilgəndin keyin kəbrilərdin qıkip, mukəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi». Ləkin «1Kor.» 15:20gə asasən («Məsih əlümdə uhləwanlar iqidin huddi tunji həsulning mewisidək, əlümdin

⁵⁴ Əmdi Əysani kəzət kıliwatқан yüzbehi həm yenidiki ləxkərlər yərning təwrixini wə baxқа yüz bərgən hədisilərnı kərüp, intayın qorқuxup:

— U həkikətən Hudaning Oqlı ikən! — deyixti.

⁵⁵ U yərdə yənə bu ixlarоја yirəktin қарар turojan nuroqun ayallarmu bar idi. Ular əslidə Əysaning hizmitidə bolup, Galiliyədin uningоја əgixip kəlgənidi. ⁵⁶ Ularning arisida Magdallik Məryəm, Yaqub bilən Yüsüpning anisi Məryəm, Zəbədiyning oқullirining anisimu bar idi.

Əysaning dəpnə kılınixı

Mar. 15:42-47; Luқа 23:50-56; Yh. 19:38-42

⁵⁷ Kəqқurun, Arimatiyalik Yüsüp isimlik bir bay kəldi. Umu Əysaning muhlislriridin idi. ⁵⁸ U Pilatusning aldioја berip, Əysaning jəsətinı tələp kildi. Pilatus jəsətnı uningоја tapxuruxқа əmr kildi. ⁵⁹ Yüsüp jəsətnı elip, pakiz kanap rəht bilən orap kəpənliди ⁶⁰ wə uni əzi üqün қiyada oydurojan yengi kəbrisigə қoydi. Andin kəbrining aqlzioја yoojan bir taxni domilitip қoyup, ketip қaldi. ⁶¹ (xu qaoјаda Magdallik Məryəm bilən yənə bir Məryəmmu u yərdə, kəbrining udu-lida olturatti).

Kəbrini muhəpizət kılıx

⁶² Əmdi ətisi, yəni «Təyyarlarx күni» өtkəndin keyin, bax kaһinlar bilən Pərisiylər jəm boluxup Pilatusning aldioја kelip:

⁶³ — Janabliri, həlikı aldamқining ҳayat waқtida: «Mən ölüp üqinqi күni tirilimən» degini esimizdə bar. ⁶⁴ Xuning üqün, kəbri üqinqi күnigiqə məhkəm qooјdilixi üqün əmr bərgəysiz. Undaқ kılınmisa, muhlislriri kelip jəsətnı oqlrlap ketip, andin həlkə: «U өlümdin tirildi» deyixi mumkin. Bundaқ aldamқilik aldinқisidinmu bəttər bolidu, — deyixti.

⁶⁵ Pilatus ularоја:

— Bir guruppa kəzəti ləxkərnı silərgə tapxurdum. Kəbrini kurbinglarning yetixiqə məhkəm qooјdanglar, — dedi. ⁶⁶ Xuning bilən ular kəzəti ləxkərlər bilən billə berip, taxni peqətləp, kəbrini muhəpizət astioја қoydi.

Əysaning tirilixi

Mar. 16:1-8; Luқа 24:1-12; Yh. 20:1-10

28 ¹ Xabat күni өtүp, həptining birinқi күni tang atay degəndə, Magdallik Məryəm bilən yənə bir Məryəm kəbrini kərүxкə kəldi. ² Wə mana, yərlər tuyuksiz қattıқ təwrəp kətti; qünki Pərwərdigarning bir pərixtisi asmandin qүxүp, kəbrigə berip, taxni bir qətkə domilitip, üstidə olturojanidi. ³ Pərixtininq қiyapiti qaқmaқtəк, қiyimlriri қardəк ap'ak idi. ⁴ Kəzətiqlər uningdin xunqə qorқuxuti, titrixip, өlüktəк qetipla қaldi.

⁵ Pərixтə ayallaroја қарар:

tirilgəndur») tərјimimiz tooјra bolsa kərək.

27:54 Mar. 15:39; Luқа 23:47.

27:55 Zəb. 38:11; Mar. 15:40; Luқа 8:2; 23:49.

27:57 Mar. 15:42; Luқа 23:50; Yh. 19:38.

27:60 Mar. 15:46; Luқа 23:53.

27:62 «Əmdi ətisi, yəni «Təyyarlarx күni» өtkəndin keyin, bax kaһinlar bilən Pərisiylər jəm boluxup Pilatusning aldioја kelip...» — yukiriқi izahatlarda kərsətkinimizdəк, Yəhudiy həlkı üqün «kүн» əməliyəttə kəqtə (saat altidə) baxlinidu. «Təyyarlarx күni» — «xabat күni (dəm elix күni) üqün təyyarlıқ kılıdiojan күn»ni kərsitidu. Xuning bilən muxu ayəttiki «ətisi» əməliyəttə xabat күnining bexini, yəni xu kəq saat altidin keyinki waқitlarnı kərsitidu. Muxu «kaһinlar» Əysaning bexarəт səzilrini toxux üqün jiddiylixip, əzlriri қədirləydiojan xabat күnidiki «dəm elix» aditini buzməkta idi.

27:63 Mat. 16:21; 17:23; 20:19; Mar. 8:31; 10:34; Luқа 9:22; 18:33; 24:6.

28:1 Mar. 16:1; Luқа 24:1; Yh. 20:1.

28:3 Dan. 7:9; Ros. 1:10.

— Qorqmanglar! Silarning krestlängən Əysani izdəwatqininglarni bilimən.⁶ U bu yərdə əməs; u əzi eytkəndək tirildürüldi. Kelinglar, Rəb yatqan jayni kərünglar;⁷ andin dərhal berip uning muhlisliroja: «U əlumdin tiriliptu. Wə mana, u silərdin awwal Galiliyəgə baridikən, uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar. Mana mən bularni silərgə eytip bərdim, — dedi...

⁸ Xunga ayallar həm qorqunq həm zor huxalliq iqidə kəbridin dərhal ayrilip, uning muhlisliroja həwər berixkə yügürüxti...⁹ Ular muhlislini həwərləndürüxkə mangoqanda, mana Əysa ularning aldioja qikip:

— Salam silərgə! — dedi. Ular mu aldioja berip, uning putioja esilip, uningoja səjdə kildi...¹⁰ Andin Əysa ularoja:

— Qorqmanglar! Berip kərindaxlirimoja: Galiliyəgə beringlar, dəp ukturunglar, ular meni xu yərdə kəridu, — dedi...

Kəzətkilərnin bayani

¹¹ Ayallar tehi yolda ketiwatqanda, mana kəzətkilərnin bəziliri xəhərgə kirip, boləjan wəkəlnin həmmisi toqrisida bax kəhınlaroja həwər kildi. ¹² Bax kəhınlar əksəkəllar bilən bir yərgə yioqilip məsləhətləxkəndin keyin, ləxkərlərgə bək kəp pul berip:

¹³ — Silər: «Uning muhlislini kəqisi kelip, biz uhlawatqanda uning jəsitini oqrilap əketiptu» — dənglar. ¹⁴ Əgər bu həwər waliynin kulikioja yetip kəlsa, biz uni kəyil kilipl siləni awariqiliktin saklaymiz — dedi...¹⁵ Xundək kilipl, ləxkərlər pulni aldi wə əzilirigə tapılanəndək kildi. Xuning bilən bu gəp bügüngiqə Yəhudiylar arisida tərkipl kəlməktə.

Əysanın muhlisliroja kərunüxi

Mar. 16:14-18; Luqa 24:36-49; Yh. 20:19-23; Mis. 1:6-8

¹⁶ On bir muhlis Galiliyəgə berip, Əysa ularoja bəkitkən taqqa qikixti...¹⁷ Ular uni kərginidə uningoja səjdə kixiti; ləkin bəziliri gumanlinip kəldi. ¹⁸ Əysa ularning yenioja kelip, munda k dedi:

— Ərxətə wə yər yüzidə barlik həkuk manga berildi...¹⁹ Xuning üqün, berip pütkül əlləni əzümgə muhlis kilipl yetixtürünglar, xundəkla ularni Ata, Oqul wə Mukəddəs Rəhning namioja təwə kilipl qemüldürüp...²⁰ ularoja mən silərgə tapiliojan barlik əmrlərgə əməl kiliplni əgitinglar. Wə mana, mən zaman ahiriojqə hər küni silər bilən billə bolimən...

28:5 Mar. 16:6; Luqa 24:4.

28:6 Mat. 16:21; 17:23; 20:19; Mar. 8:31; 9:31; 10:34; Luqa 9:22; 18:33; 24:6.

28:7 «U əlumdin tiriliptu. Wə mana, u silərdin awwal Galiliyəgə baridikən, uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar. Mana mən bularni silərgə eytip bərdim — pərixətə: «Galiliyəgə beringlar» dəgən bolsimu, muhlislini uningoja ixənmay həcəyqə barmay Yerusalemda turwardi. Rəb əzi ularoja xundək əmrni allikaqan bərgənidi («Mat.» 26:23, «Mar.» 14:28ni kəring).

28:7 Mat. 26:32; Mar. 16:7.

28:8 Mar. 16:8; Yh. 20:18.

28:9 «Salam silərgə!» — ibraniy tilida «Xalom ələykum» deyilidu.

28:9 Mar. 16:9; Yh. 20:14.

28:10 «Berip kərindaxlirimoja: Galiliyəgə beringlar, dəp ukturunglar, ular meni xu yərdə kəridu» — 7-ayəttiki izahətni kəring. Məşihning əzi kəyitidin ularoja xundək həwər yətküzgini bilən, ular yənila bir məzgil Yerusalemdin qikmay, Galiliyəgə barmaydu («Mat.» 26:23, 28:16, «Markus» 16-bab, «Luqa» 24-bab, «Yh.» 20-21-bablarni kəring).

28:10 Ros. 1:3; 13:31; 1Kor. 15:5.

28:14 «Əgər bu həwər waliynin kulikioja yetip kəlsa, biz uni kəyil kilipl siləni awariqiliktin saklaymiz» — rimlik muhəpizətkilər kəzəttə turuwetip uhlisa, dərhal əlüm jazasioja məhkum bolatti.

28:16 Mat. 26:32; Mar. 14:28.

28:18 Zəb. 8:5-6; Mat. 11:27; Luqa 10:22; Yh. 3:35; 17:2; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22; 1br. 2:8.

28:19 «ularni Ata, Oqul wə Mukəddəs Rəhning namioja təwə kilipl qemüldürüp...» — grek tilida: «ularni Ata, Oqul wə Mukəddəs Rəhning namioja kərgüzüp qemüldürüp...». Buning mənisi xühhisizki, pəkət «Ata, Oqul wə Mukəddəs Rəhning nami bilən»la əməs, bəliki suoja qemüldürülük arkilik qemüldürülgüqining Ata, Oqul wə Mukəddəs Rəhning ziq munasiwitigimu (kirip) qemülxni kərsitidu.

28:19 Mar. 16:15; Yh. 15:16.

28:20 Yh. 14:18.

Қоғумқә сөз

1:1 «Bu İbrahimning oqlı wə Dawutning oqlı bolqan Əysa Məsihning nəsəbname kitabıdır»

Muxu ayəttə grek tilidiki «genesis» degən sөz «nəsəbname» dөp tərjimə kılınidu. Xübhisizki, bu sөz asasen 1-16-ayəttiki «nəsəbname»ni kərsitidu. Lekin bu sөzning birinqi mənisi xu əməs. Təwratning birinqi kismi («Yaritilix») grek tilida «Genesis» dөp atilidu, mənisi «baxlinix» yaki «tuqulux». Xu kism on bөлümgə bөлünidu, hər bir bөлümning bexida «əmdi bular bolsa palanqining (Adəm'atining, Nuhning, Xəmnin, Tərahning, İsmailning, İshakning,...) dəwrliri...» dөp yezilidu wə bu bөлüm bizgə xu ailining tarihini hatiriləp beridu. Bizgə heq guman yokki, Matta muxu ibarini ohxax mənida ixlitidu. Lekin bu ibarə pəket öz kitabining bexida əməs, bəlkı (Hudaning Əz pilanı boyıqə) toluk İnjlning bexida kelidu. Xu qaoqda mənisi «Bu kitab Əysa Məsih wə Uning dəwri (uning jismaniy tərıpıdın əməs, bəlkı Uning Rohı tərıpıdın tuquloqlar)ning hatirisidur» bolidu.

3:7 «Pəriysilər» wə «Saduqiylar» degən diniy məzhəplər

«Pəriysilər» bolsa, Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən Təwrat kanunining barlık təpsilatlırioqə kattik wə toluk riayə kılıxni təkitləydiqan bir ekim yaki məzhəp idi. Ular İsraıl Təwrat kanunioqə toluk boysunmioqlanlıki üqün Huda ularni sürgün kılduroqlan, xundakla hazır ularni qətəl həkimiyyitining kattik idarisi astioqə qoyqlan, dөp karaytti. Bu kəzkarax toqridək kərüingini bilən, İsraılning Babiloqə sürgün bolqlanlıkining asasiy səwəbi kanun təpsilatlırioqə boysunmioqlanlıki üqün əməs, bəlkı ularning Təwrat kanunidiki muhim rohiy wə əhlakiy jəhəttin (adəmning iqki dunyasi jəhəttin) Hudaning ibaditidin yiraklıxip kətkənlikidin ibarət idi. Həlbuki, Pəriysilər Təwrat kanunioqə sirtki jəhəttə riayə kılıxni intayin təkitləytti. Baxkiqə kılıp eytkanda, ular kanundiki murasimlar, kiyim-keqək, yemək-iqmək toqrisidiki bəlgilimiləni təkitləp, adəmning iqki dunyasini baxkuridoqlan tələplirini kəzgə ilmaytti. Ular həttə əzliri «kanunni qooqdaydoqlan» yengi bir tüzüm bəlgilimiliri («tosma» — İbraniy tilida «gəzərot»)ni ijad kılıp qıkkanidi. Ularning kəzkarixida, «Adəm muxundək «tosma bəlgilimilər»din həlkıp kətmisila, jəzmən Təwrat kanunini buzuxkə yekın keləlməydu, xuning bilən «tosma bəlgilimiliri» bilən Təwrat kanunini buzuxtın bihətər saqlıduq» dөp oylaytti.

Məsılən, «xabat küni» (dəm elix küni)də «tasadipiyliktin ixləx»ning aldini elix üqün «buoqdaylıktın etməslık kərək!» degən bir bəlgilimini qıkarqlan. Ularning kəzkarixiqə buoqdaylıktın etkəndə:

- (1) Yərgə qüxkən pixkən buoqdayni tasadipiyliktin dəsəp selip, danni postidin ayriwetixingiz mumkin; bu «haman tepix» bolup qalıdu;
- (2) Toningiz tasadipiyliktin pixkən buoqdayoqə sürkilip ketip danlar kiyim pəxlirigə ilinip kəlixı mumkin, bu «həsul elix» bolup qalıdu;
- (3) U danlar yənə bəlkim yərgə qüxüp ketixı mumkin, bu ix «uruk qeqix» bolup qalıdu. Bundək bolux gunah etküzgən hesablinidu.

«Matta»

Ularning muxundak tuginmas belgilimiliri bar idi. Uning ustiga ular Tawrat kanunida eslida pakat Lawiylaroqa wa kahinlaroqla alahida karitilojan «heqbir eluk narsilargə tagmaslik kerək» (ular uqun hatta elgen narsilar tagken jaylarmu haram bolatti), degendək haram bilən halal bekitilgen belgilimilerni kasəm iqip ozlirigə tatbikliojanidi.

Rəb Əysaning ular bilən boləjan karxilixixi uq jəhattə idi: —

- (1) Ular «sirtki jəhattiki» riayə kilixni təkitlep, Tawrat kanunining iqki mənisini unutkanidi («Mat.» 23:23);
- (2) Ular ustazlirining Tawrat kanuni üstidiki xərhiy səzlirini Tawrat kanunidin üstün koyəjanidi («Mat.» 15:1-9);
- (3) Ular ozlirining kattik tertip-tərbiyisidin intayin təkəbburlixip, baxqilarni kəmsitkenidi («Luqa» 18:10-14).

«Sadukiylar» degən diniy ekim yaki məzhəpning bolsa Tawrat kanunidin pakat addiy prinsiplarni izdəp «pəzilətlik əhlakta bolsakla, Tawrat kanunining təlipigə uyoqun bolidu» degendək pozitsiyisi bar idi (əməliyəttə ularning bu təlimi rosul Pawlusningkigə yekin kələtti («Rim.» 13:8-10). Biraq ularning Tawrat kanunini addiylaxturuxi pakat Tawratning dəsəlpki bəx kişisi («Musaəqa quxürülgən kanun»)ni qəbul kilip Tawratniki pəyoqəmbərlərnin yazmilirini wə Zəburni rət kilatti. Uning üstigə, «Musaəqa quxürülgən kanun»ni qəbul kilimiz degini bilən, muxu kişimlarda hatiriləngən barlik məjizilərnə («təbiəttin taxkiri hədisilər»)ni pakat «keqmə mənədikə riwayət» dəp ularəqa ixənməytti. Xuningdək ular pərixtilər, kiyamət küni, «ölümdin tirilix» qatarlik ixlarni məwjut əməs dəp karaytti («Ros.» 22:8). Muqəddəs yazmilarni bilip quxənmigənlikə wə etiqaəsizlikə uqun Əysa ularəqa kattik tənbih bərdi: «**Silər nə muqəddəs yazmilarni nə Hudaning kudritini bilmigənlikinglar uqun azəqənsilər**» («Mat.» 22:29, «Mar.» 12:27). «... Xunga silər kattik adixip kətkənsilər».

Əysaning «Matta»da hatiriləngən nəəsəbnamisi (1:16)

Biz 1:16da: — «**Yakuptin Məryəmnin eri boləjan Yüsüp tərəldi; Məryəm arkilik Məsih atəqəjan Əysa tuəquldi**» dəp oquymiz. Buni Əysaning «Luqa»da hatiriləngən nəəsəbnamisi bilən selixturoqanda, «Luqa»da munasiwətlik yərdə «**Əysa Huda yolida hizmət kilixka kirixkən wəqəttə, ottuz yaxlarda idi. Kixilərnin nəziridə u Yüsüpnin oqli idi. Yüsüp Elinin oqli... (idi)**» degənni baykaymiz («Luqa» 3:23).

«Matta» wə «Luqa» kişimidiki bu bayanlardin xu ehtimaləqa yekinki, Matta Əysaning «ata tərəp» (Yüsüp tərəptin boləjan) nəəsəbnamisini kərsitidu. Xuning bilən Matta Yüsüpnin Dawutning əwladı ikənlikini, xundakla kanun boyiqə Hudaning Dawutka tapxurulojan wədilirigə warislik kilix həquki Əysəqa ötküzülgənlikini təkitleydu. «Luqa»da bolsa Əysa «**kixilərnin nəziridə Yüsüpnin oqli**» deyilidu, Əysaning «Luqa»da hatiriləngən nəəsəbnamisi əməliyəttə uning «ana tərəp» («Elinin kizi Məryəm» tərəptin boləjan) nəəsəbnamisi deyix kerək. Yüsüpnin «**Elinin oqli**» dəp atilixining səwəbi:

- (1) Kiz-ayallar adəttə nəəsəbnamilərdə tiləqa elinmaydu;
- (2) Grek tilida «oqli» bəzi wəqətlərdə «küy'oqli»ni kərsitidu;
- (3) Mumkinqiliki barki, Eli bizgə namalum bir qəqdə Yüsüpnə öz oqli süpitidə bekiwəlojanidi. Luka Əysaning nəəsəbnamisinin kanuniy jəhətlirigə əməs, bəlkə Uning həqiqəttən kimning əwladı ikənlikigə kizikidu.

«Matta»

Adəmni həyran qılarliki xuki, Əysa jismaniy və qanuniy jəhəttin, anisi Məryəm tərəptimu, «bekiwaləuqi ata»si boləjan Yüsüp tərəptinmu «Dawutning oəqli», xundakla Uning təhtigə warislik qiləuqi idi.

2:23 «U... (Əysa) Nasarət degən bir yezioqa orunlaxti. Xuning bilən Hudaning pəyoqəmbərlər arkilə; «U Nasarətlə dəp atilidu» degini əməlgə axuruldi»

Bu bayan dəsəptə bəlkim adəmni səl qaymaqturup, bizgə «Matta Təwrattiki pəyoqəmbərlərnə yazmlirini xundak yahxi biləmdioqəndu?» degən oyoqa kəltürüp qoyuxi mumkin; qünki Təwrattiki həqkəysi yərdin «**U Nasarətlə dəp atilidu**» degən jümlini tapalməymiz. Əməliyəttə ibraniy tilidiki «Nasarətlə» degən səznəng yiltizini təhlil kilsək, ikki imkaniyət pəyda bolidu. Birinçisi, u ibraniy tilidə «notsri» (yaki «nətzər» — «Xah» degən səz bilən munasiwətlə) degən səznəng grek tilidiki «Nasarətlə» degən ipadisidur. Təwratta, Məsihi «Xah» dəp atioqan tət bəxarət bar («Yəx.» 11:1diki «nətzər», «Yər.» 23:5 və 33:15 və «Zək.» 3:18). Bu kəzqarax toəra bolsa Hudaning orunlaxturuxi bilən Əysa olturəqləxkən jəynəng ismi Əznəng bəxarətlə isimlirininə birigə munasiwətlə boləjan bolidu.

İkkinçə kəzqarax bolsa «Nasarətlə» degən səz ibraniy tilidiki «naatz» (kəmsitix) bilən munasiwətləktur (Fruhtənbaum professornəng ««Matta» toəqrulək ləksiyiliri»). Undəktə «Nasarətlə» bəlkim «kəmsitiləngən», «kəzgə ilinmioqan» degən mənədə bolidu.

Biz birinçə kəzqaraxnəng orunlək yərliri bar dəsəkmə, ikkinçə kəzqaraxni toəra dəp qaraymiz.

Təwrattiki kəp bəxarətlərdə, Hudaning Məsihi əsüp qongiyiwatkinidə kəmsitilidu, Uning qiyapiti kəmsitilidu, U elip kəlkən nijatmu kəmsitilidu, U əlümədə kəttik həqarətlinip kəmsitilidu, degən tilsimat həqikət ayan qilinidu (məsilən, «Yəx.» 53:1-5). Demək, Əysanınə Nasarəttə qong boluxi Uning kəmsitiləngənliki və həqarətləngənliki bilən munasiwətləktur.

Məsih «tasadipiyliktin» Nasarət degən jayda olturəqləxkəqkə, Uning saləhiyiti təhimə təktilinidu. Jamaət keyin Uning «Nasarətlə Əysa» (kəmsitiləngən, əmma Huda tərripidin əng yukiri jayəqə kətürəlgən!) degən ismidin pəhirlinip Məsihi jar qiləjinidə «Nasarətlə Əysa» degənni kəp ixlitətti.

Məsihnəng kəmsitiləngənliki Nasarət degən jayda turuwatqanliqidin təktiləngən. U intayin kəzgə elinmaydioqan jay idi («Yh.» 1:46də Natani'əlnəng «**Nasarəttin yahxi nərsə qikəmdioqəndu?!**» degən səzigə qarəng). Xu qəqdiki Yəhudiylar arisidə Galiliyə əlkisidin qikkənlər «mədiniyətsiz», «**Hudaning Təwrət qanunidin həwərsizlər**», «yat əllər bilən ariləxip kətkənlər» dəp kəzgə ilinmaytti. Kizik yeri xuki, Huda Əz Oəqlininə xundək bir saləhiyətə əsuxini halaytti. Bu ix bizgə qong əgəh boluxi kərəkki, biz həmmilə adəmgə «Hudaning obrazidə yaritiləqan», ohxəqlə qong kimmətkə igə dəp muamilidə boliximizəqə toəra kəlidu.

Biz buləqə xuni qoxup eytaləymizki, yoləkən kixilərnəng kəpinçisi uni «Nasarətlə Əysa» «Nasarətlə pəyoqəmbər», «Nasarəttə tuəquləqan» dəp bilətti. Pəyoqəmbərlərnəng bəxarətliri boyiqə, Məsih Bəyt-Ləhəmdə tuəquluxi kərək idi, və u dərəkə xu yərdə tuəquləqan. Ləkin kizikki, bu Huda tərripidin kəlgən «ukuxmasliq» Uning tuəquləqan yeri toəqrisediki bəxarətlərnə

obdan bilgənlərgə nisbətən uning Məsihning Əzi ikənlikigə ixinixigə tosalıqı bolsımu, Məsih Əzi bu pakitlarnı qüxəndürüp bəkmioqan!

3:7-8 «Lekin Pərisiy və Saduqiy məzhəpidikilərdin kəplirining uning qəməldürüxini qəbul kılqılı kəlgənlikini kərginidə u (Yəhya) ularıq: — Əy yılanlarning baliliri! Kim silərnı Hudaning qüxüx aldida turoqan qəzipidin kəqinglar dəp agahlandırdı?! Əmdi towioqə layıq mewini kəltüringlar!».

Əmdi «**towioqə layıq mewə**» nemini kərsitidu? Bu muhim soal jamaətning qüməldürülüxni tələp kılqan məlum birsini qəbul kılımızmu-yok dəp bir qararqə kəlixigə kəp yərdəm beridu.

Qüməldürüxni jiddiy tələp kılqanlarnı uzun saklitix toqra əməs dəp qaraymiz. Baxqə yərlərdə kərsətkinimizdək, qüməldürüx bolsa insanlarqə etikadnı etirap kılıx, xundakla Muxəddəs Rohnı iltimas kılıx üqün Hudaning bəkitkən yolidur («1Pet.» 3:20, 21 və «Kolossiliklərgə»diki «qoxumqə səz»imizdə «sünnət və qüməldürüx» toqruluk izahətlirimizni kəring).

«Ros.» 8:26-40də Filipning Efiopiya əl qəwatnı həq həyalsiz qəməldürgənlik, 9:1-18də Ananiasning Pawlusni qəməldürgənlikini kəring. Uning üstigə, yaki Filip (gərqə Yerusalemda jamaəttə «hizmətkar» dəp bəkitilgən bolsımu) yaki Ananiyasning jamaəttə qəməldürüxkə həqqəndə «rəsmiy salahiyət»i yok idi. Biraq bəzilər «qüməldürüx üqün «Injil Məktəp»ni püttürgənlik guwaһnamisi boluxı kərək» dəp turuwalidu! Undək bilimsiz kixilər Injilni həkikiy okup bəkkənmü, yaki pəkət öz «yətəkqilər»ining səzlirini okup bəkkənmü?

Xundəktimu, birsini qüməldürüx intayin eqr məs'uliyət, əlwəttə. Birsining kəlbidə təyyar ikənlikini ispatlaydıqan qaysı «mewilər»ni izdəx kərək? Undək mewə Pawlus «Gal.» 5:22də eytkən («**muһəbbət, xad-huramlik, hatirjəmlilik, səwr-takət, meһribanlik, yaxxilik, ixəng-sadiklik, məmin-mulayimlik və əzini tutuwelıx**» bolqan) «Muxəddəs Rohning mewisi»ni kəzdə tutqan əməs, dəp qaraymiz. Qünki undək mewə pəkət wəqitning ətüxi bilən siniqlı bolidu. Biraq Əysaning «Mat.» 5:1-12də, Hudaning padixəhlikioqə kirixkə muyəssər bolqanlar üstidiki səzliridə, kərsətkən «**towaqə layıq mewə**» təwəndikilərnı öz iqigə elixı kərək: —

«**Rohəta namrat bolqan**» — gərqə hərhil baylıqı bolqan, yaxhi tərbiyə kərgən yaki yuqiri mənsəptə bolqan bolsəkmü, Huda aldida rohiy kəmbəəqəllikimizni, Uning meһri-xəpkti, kəqürümi və Injilda wədə kılqan yengi həyatqə jiddiy moһtajlıqını tonup yətkənlər;

«**Pioqan qəkkən**» — öz gunəhlik kilmixioqə kəttik puxayman kılqanlar;

«**Yawax-məminlər**» — bilməmlilik kilmay, bəxqılardın təlim qəbul kılıxqə təyyar turoqan, «öz kudritim bilən Huda üqün birər ix kılıp berimən» demigənlər.

«**Həkkəniylikqə aq və təxna bolqanlar**»,

«**Bəxqılarqə rəhimdil bolqanlar**»,

«**Qəlbı pak bolqan**» — kəlbidə, bəxqılar meni nemə dəp oylısa oylawərsun, mən Hudani razi kılıxım kərək dəp iradə kılqanlar.

«**Tinqlik təəpdarlırı**» — bəxqılar otturısida jedəl-majira bolsa imkan kədər uni həl kılıxqə təyyar turoqanlar.

«Matta»

Muxundak kichik peil pozitsiya koringan bolsa, balkim qemilduruxni talap qilogan kixi uningoga tayyar turidu. Birak malum nuqtida kamlik bolsa talap qilogan kixida kamtarrek pozitsiyining boluxini kutuxka toqra kelixi mumkin. Bolupmu baxkilarga adawat yaki harkandak eqmanlik saklap kalgan wa malum birsini kaqurum qilmojan harkandak adomni qemildurgili bolmaydu.

3:10-12 «Palta»

«Palta allikaqan derahlarning yiltizioja tanglap qoyuldi; yahxi mewə barmaydiojan harkaysi derahlər kesilip otka taxlinidu. Mən dərwekə silərni towa kilixinglar üqün suoja qemildürimən. Lekin məndin keyin kəlgüqi Zat məndin kudrətliktur. Mən hətta Uning xəxini kətürəxkimu layiq əməsmən. U silərni Muxəddəs Rohka həm otka qemildüridu. Uning soruquqi küriki qolida turidu; U Öz haminini topa-samandin tələküs tazilaydu, sap buoqdayni ambaroja yiojdu, əmma topa-samanni eqməs otta köydürüwetidu»

Biz baxka yərlərdə, insanning Hudaning alakisigə wa hayatioja kirgüzülüxi üqün Muxəddəs Rohə bologan uluq qemildürüluxning mutlək zörüriyiti üstidə tohtalduq. Məsih bolsa birdinbir «Muxəddəs Roh»ka qemildürgüqi, xundakla insanlarga birdinbir Qutkuzoquqidur. İnsan bolsa sakaytkili bolmojan dərjida özini mərkəz qilogan bolup, xəhsiyətqilikə qemüp kətkən, hətta uning «yahxi» məksət-muddialiri hərtürlük yoxurun wa öz-özini aldaydiojan təkəbburluk, xəhsiy arzu-həwəslik niyətlər, uzundin bologan eqmanlik, öz təəllukatlırini yaki hətta öz ailidikilirini Hudadin üstün qoyidiojan butpərəslik pozitsiyələr bilən buloqanoqandur. Bularning həmmisi axkarilini, Hudaning Rohining bizni «operatsiya kilip» əzgirtixigə oquq turuximiz kerək. Hudaqə təxəkkür, Əysa Məsihning künliridə həlk arisida «**dərahlarning yiltizioja tanglap qoyulojan palta**» bologan bir pəyoqəmbər, yəni Yəhya bar idi; qünki bundak ixlarning həmmisini «yiltizidin» kesiwetix kerək, bolmisa bulardin həqiqiy towa wa waz keqix bolmaydu. Yiltizi kaldurulsa həmmisi jəzmən kaytidin əsиду!

Yəhya pəyoqəmbər aləmdin kətti; əmma Hudaning sözini oquq kəlb bilən oquqinimizda, Hudaning Rohi biz bilən billə bolidu, U Yəhya qilqandək kət'iy towa kilip, Hudaning yengi hayatini qobul kiliximiz üqün kəlbimizdiki məksət-muddialirimizning yiltizlirini wa natoqra pozitsiyilirimizni pax kilidu.

«**Palta allikaqan derahlarning yiltizioja tanglap qoyuldi**» degənnin Israilning üstigə qüxidiojan jaza-həkümlərni kərsitidiojan yənə bir kəqmə mənisinin barlıkidin gumanlanmaymiz, birak bu yərdə səhipə qəklimi tüpəylidin bu tema üstidə tohtalmaymiz.

3:13-15

«Xu waqıtta, Əysa Yəhyadin qemildürüluxni qobul kilix üqün Galiliyə əlkisidin İordan dəryasi boyioja, uning yenioja kəldi. Birak Yəhya jiddiylixip qemildürüxkə unimay uni tosup:

— Əsli qemildürüluxni mən Səndin qobul kilixim kerək idi, birak Sən mening aldimoja kəpsənoju? — dedi.

Lekin Əysa uningoga jawabən: — Həzirqə xuningoga yol qoyqin; qünki həkkanıylikning barlık təəplirini əməlgə axurux üqün, xundak kiliximizoga toqra kelidu, — dedi.

Xuning bilən, Yəhya Uningoga yol qoydi».

Əysa Məsih nemixka Yəhya pəyojəmbər tərpidin qəməldürülgən? Əysaning Əzi orunlaydiqan Mukəddəs Rohta qəməldürülükə Yəhya tənna bolup, Əysaning meni qəməldürgin degən təlipini heq qüxənməytti. Əysa uningə qüxəndürmigen, pəkət bu ixning həkəkaniyətning təlipi ikənlikinila eytkən. Əmma «ixtin keyin əklimizni tapkan» təwəndiki ixlarni eytxka bolidu: —

- (1) İsrailning tarihida İordan dəryasi ölümning, xundakla yengidin baxlinixning simwoli.
- (2) Yəhyaning qəməldürüxi gunahkarlarning öz gunahlrini ikrar kilixi wə gunahdin towa kilixini bildürüxi üqün idi. Uning qəməldürüxi Məsihni «kəlgüsi Qutkuzəuqi» dəp kərsitix arkilik, towa kilip ixəngənlərgə kəqürüm elip kelix idi.
- (3) Məsihning heqkəndək towa kilixi yaki ikrar kilixi kerək boləqan gunahlrı yok idi.
- (4) Məsihning qəməlüxi — Hudaning səzigə ixinip towa kiləqan «kəldisi»ning gunahı wə həjitining həmmisini öz üstümgə alimən, «kəldi bilən mutlək bir bolimən» deginini bildürgən əməli idi. Uning qəməldürülüxi kəlgüsidiki ölümünün mənisini əməliyə ixta ipadiləqan bir bexarət idi.
- (5) Yənə xuningə ixənqimiz barki, Yəhya kahin boləqəqka (atisi wə anisi ikkilisi Hərarning əwladi idi) Əysani Məlkizədək bilən bir qatarda bax kahinlikə kirgüzüx üqün qəməldürdi.

«Lawiylar» 8-babni kərüq — Hərən bax kahinlikə kirix üqün əwwal yuyunduruləqan, andin mukəddəs may bilən «məsih kilinəqan» wə ahirida üstigə kurbənlək qan qeqiləqanidi. Əysaning «məsih kilinix»i may bilən əməs, bəlkı qəməldürülüxtin qıkipla Mukəddəs Rəh bilən «Məsih kilindi» (ahirida U krestkə mihlinip Uningə həywanlarning qanlrı əməs, bəlkı Əzining qımmətlik qeni qeqilip, «bax kahinlik»ka kirip kahinlik hizmitini baxlıəqan).

4:1-11 Məsihning sinilip əzduruxlarəqə uqrixı

Bu tema nəhayiti qəng bolup, muxu yərdə biz Əysa uqriəqan əzduruxlarning məhiyəti üstidə boləqan bəzi yüzəki bayqıəqinimizni otturiəqə qoyimiz.

(1) Əysa gunahsız idi. Ləkin U «sinilip əzduruxlarəqə uqridi». Sinilip əzduruxka uqraxning əzi gunah əməs; biz əzduruxka uqriəqinimizda (wə həmmimiz ularəqə uqraymız), «mana mən əllikəqan gunahəqə təyilip kətkənmən» dəp həsəblimaslikimiz kərək.

(2) Əysa uqriəqan Xəytanning dəsləpkı əzduruxı Əysaning Hudəlik qüdriti bilən **«taxlarnı nanoqə əyləndurux»**i idi. Qünki Uning kərsiki bək əqkanidi. Ləkin U undək qılmay, **yər yüzidə toluk insan süpitidə**, Atisiəqə təyanəqan həlda yaxəxni ətəy talliəqanlikini kərsətti.

Uning talliəqini **««İnsan pəkət nan bilənla əməs, bəlkı Hudaning əqzidin qıkkan hər bir səz bilənmu yaxaydu» dəp pütülgən»** degən səzlər bilən ipadiləndi («Qan.» 8:3ni nəkil kəltürüp). Əysaning jawəbidin qariəqanda, Hudaning nəziridə həkikiy, mol həyatni ətküzüx (**«İnsanning yaxixı»**) üqün uning **«hər bir səzi»**igə mohtajmız. Xunga biz Hudaning səzini əzimizgə toluk singdürəyli; xundək kilsək Əysaning muxu yərdə izqil həlda Xəytənoqə

Hudaning soʻzi bilan javab bərginidək, bizmu dūxmənniŋ hər bir aldamqi səzigimu xundak javab berixkə qorallandurułan bolimiz.

(3) Ikkinqi «azdurux»ta dūxmən Əzi Hudaning səzini awwal nəkil kəltüridu! Lekin uning nəkilliridə daim degüdək muhiṃ bir tərəp qūxūp qalidu. Əməliyəttə Zəburda əslidə: **«U Əz pərixtilirigə sening həkqingdə əmr kılidu, xunga ular pütktül yolliringda seni saklaydu. Ayioqing taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni qollirida kətürüp yüridu»** deyilgən («Zəb.» 91:11, 12)

Xəytan Zəburdin nəkil kəltürgən bu səzlərdə **«pütktül yolliringda seni saklaydu»** degən kismi eytilmiqan. Bu səzlər Hudaqə tayanqan, Hudani əz baxpanahı kıloqan, əzlükidin əz yolini tallimaydıqan iḥlasmən kixining yollirini kərsitidu. Muxu yərdə Əysa azduruxkə qarita: **«Təwratta yənə, «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!»** dəp pütülgən, dəp javab bərdi. Toluq həkikət pəkət muqəddəs yazmilardiki **«mundak yeziloqanki...»** degəndila əməs, bəlki **«yənə xundak yeziloqanki...»** degənlərnimu birləxtürgəndə tepilidu.

Ikkinqi azdurux Əzining qong, qüdrətliklikini kərsitip, birakla həmməyləngə Əzining Məsiḥ ikənlikini etirap kıldurux idi. Yəni xuni baykıdukki, Xəytanda məlum qəktə «Əysani ibadəthanining əng egiz jayıqə» turoquzqudək qabiliyəttə bar. Ətrapimizda məjizilik wəqələr yüz beriwatqan bolsimu, biz hərgiz ulardin kərsətmə almaymiz. Hudaning pərzəntlirini Uning səzi arkiplik yetəkligüqi Muqəddəs Roḥtin baxka həqkandak xəhs yok.

(4) Ahirda, əng ahirki azduruxta İblisning tüp məksitini kərup yetələymiz — barlik ibadətni Hudaqə əməs (həttə butlarəqimu əməs), bəlki əzgilə qaritixtin ibarəttur.

«Dunyadiki barlik padixahliklarning xərəpliri» degən səz ularning maddiy bayliklirini əməs (bular Məsiḥgə həmdə Hudani səyqənlər üqün kari qaoqlik bir ix), bəlki Huda hər millətkə nesip kıloqan «aləhidilik»ini kərsitidu; Huda muxularda, yəni muzika, ussullarda wə hərtürlük sən'əttə uluqlinidu. Əlwəttə, kəp waqitlarda bu talantlar wə qabiliyətlərdin xərəp alidiqini Huda əməs, bəlki «biz əzimiz kıloqan» dəp mahtanoqan bizlər bolimiz!

Muxu azduruxkə taqabil turux üqün Məsiḥ yənə bir kətim Əzini yüz pirsənt insanning süpitidə qoyidu: **«Pərwərdigar Hudayingqila ibadəttə kil, pəkəttə uningla ibadəttə-hizmitidə boll!»** dəp pütülgən» («Kən.» 6:13).

7:1-2

«Baxqilarning üstidin həküm kılip yürmənglar. Xundakta Hudaning həkümigə uqrimaysilər. Qünki silər baxqilar üstidin qandak baḥa bilən həküm kılsanglar, Hudamu silərnin üstinglardin xundak baḥa bilən həküm qikiridu. Silər baxqilarni qandak əlqəm bilən əlqisənglar, Hudamu silərni xundak əlqəm bilən əlqeydu».

Məsiḥning muxu yərdə «həküm qikarma» degini adəmlərnin əməl-hərikətlirini kərsətkini əməs, əlwəttə, bəlki xəhslər üstigə həküm qikarma, degənlik. Yaman ixlarəqə katnaxmaslikimiz üqün («Pənd.» 1:10-19ni kəring) adəmlərnin əməl-hərikətlirini tooqra yaki tooqra əməs, dəp pərk etiximiz kerək. Lekin hərgiz xəhslər üstigə (yaman, rəzil, ləniti dəp ularni qarəqax qatarlik) həküm qikarmaslikimiz kerək. İqki məqsəttə-muddialirimizni birdinbir kərgüqi wə üzimizgə həküm qikəroquqi Huda Əzidur. Bizning kəngül bəlidəqinimiz Huda bilən boləqan əz əlakimizdur, biz Uning bilən yəqin munasiwəttə boluximiz kerək. Baxqilarning Uning bilən boləqan əlakisi bolsa ularning əz ixi.

11:2-6

«Zindanoja solanojan Yəhya pəyojəmbər Məsihning qilojan əməllirini anglap, muhlislrini əwətip, ular arķilik əysadin: «Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxķa birsini kütüximiz kerəkmu?» — dəp soridi.

Əysa ularoja jawab berip mundaķ dedi:— Yəhyaning yenioja kaytip berip, əz anglawatķanliringlarni wə kəruwatķanliringlarni bayan kilip: — korlar kəraləydiyəjan wə tokurlar mangalaydiyəjan boldi, mahaw kesili boləjanlar sakaytildi, gaslar angliyalaydiyəjan boldi, əlgənlərmi tirildürüldi wə kəmbəoəllərgə hux həwər jakarlandi» — dəp eytinglar. Wə uningəja yənə: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar, — dedi»

Yəhya nemixķa əysadin gumanlinidu? Yəhytaning soali: «Sən rast Kutkuzəjuqi-Məsihmusən?» idi. Uning gumani dəl uning pəyojəmbərlərnin Məsih toqruluk boləjan bexarətlirini obdan bilgənlidikdin qikķanidi. U bexarətlərdin: Məsih bolsa «Mukəddəs Rohta wə otta qəməldürüx»ni, jümlidin Hudaning düxmənlirinin bexioja qüxürüldiyəjan jazalarni küqlük elip Barəjuqi boluxi kerək, dəp qüxəndi. U Əysa Nasarət sinagogida Əzini ayan kilixi üqün nəkil kəltürgən, Yəxaya pəyojəmbərnin Məsih toqruluk aldin'ala eytkən munu bexarətlirininu obdan bilətti:— («Lukə» 4:18-22 wə «Yəx.» 61:1-2 wə 42:6-7)

«Rəb Pərwədigarning Rohi Mening wujudumda,
Qünki U Meni ezilgənlərgə hux həwərlər yətküzüxķə məsih qilojan;
U Meni sunuķ kəngüllərnə yasap sakaytixķa,
Tutķunlarəja azadlikni,
Qüxəp qoyulojanlarəja zindanning eqiwetilidiyəjanlikini jakarlawķa əwətti;
Azad kilix waķtining yetip kəlgənlərnin uķturuxķa əwətti;
Pərwədigarning xapaət kərsitidiyəjan yilini ... jakarlawķa... Meni əwətti»

wə: —

«Andin kəriojunin kəzi eqilidu,
Gasning kulakliri oquķ kilinidu,
Aķsaķ-tokurlar keyiktək oynaklap səkrəydu;
Gaqingin tili nahxa eytidu;
Qünki dalada sular,
Qəl-bayawarlarda dərya-əķinlar uroķup taxidu» («Yəx.» 35:5-6).

Yəhya: «Kutkuzəjuqi-Məsih» bexarətlər boyiqə «qüxəp qoyulojanlarəja» zindanni «eqiwətsə» wə Əysa həķikətən Məsih bolsa, U nemixķa Hudaning düxmənlirini jazalimaydu, xundaķla Mən Uning kuli Yəhyani «jinayətqi» salahiyitidə zindanda qaldurdi? — degəndək gumanlarda bolidu.

Oķurmənlər bayķiyalayduki, Əysaning Yəhyaəja boləjan jawabida «zindanning eqiwetilidiyəjanlikni»din baxķa, Yəxayaning bexarətidə aldin'ala eytkən barlik məjizilər tiləja elinidu. Əysaning əməlliridimu yənə birhil məjizə, yəni «əlgənlərnin tirildürülüxi» bar (Yəhyaning muhlisliri bularnin həmmisini əz kəzi bilən kərgən).

Məsihning məjizilik əməlliri xu waķitķiqə pəķət həyr-sahawətlilik iqlar bilən qəkləngənidi; həküm-jaza iqliri tehi kərsitilmigən. Bu iqlar Məsih azab-oķubətlər tartķandin keyin yüz beridu, əlwəttə (yəni, Məsihning ikkinqi kətim kelixi bilən); ləkin Məsih bu ixnimu uningəja qüxəndürməydu.

11:19

«...Insan'ooqli bolsa kelip həm yəydu həm iqudu wə mana, ular: «Taza bir toymas wə bir məyhor ikən. U bajgırlar wə gunahkarların dostı» deyixidu. Lekin danalix bolsa öz pərzəntlırı arkilik durus dəp tonulidu»

Ahirkı söz xunqə kəp mənigə toloqanki, u toqıruluk tohtalmisak bolmaydu. Əyni sorunda Pərisiylər Əysani «bajgir wə gunahkarlar» bilən arilaxkını üqün tənqid kilidu. Bu ix Pərisiylər üqün əhməklik hesablinatti. Sulayman padixah: «**Yamanlaroqa rəxk kilma, ular bilən bardikəldi kilixni arzu kilma**» dəp agahlanduroqan əməsmu («Pənd.» 24:1)? Həlbuki, Əysa Əzidə Hudaning kəqürümidin qikqan qəksiz imkaniyətlirini səzgən nuroqun həlkni Əzigə magnetək tartip kəlgən. Ular Uningda Pərisiylərnin hursənliki boləqan kuruq diniy murasimləri əməs, bəlki Hudaning təbiitinin uluqlukını həm güzəllikini kərüp yətkən. Əmdi muxu kixilər pütkül əmrini «gunah»da (dəmək «oquq-axkara» gunahda) ətküzgən bolsimu, u Məsihning ular bilən «dost bolux»ioqa tosaləqı bolmaytti. Ular əmrində birinqi ketim əzlirini ətiwarlanəqan dəp həs kiləqanidi; ular Hudaning muhəbbitidin kəprək həwərdar bolayli dəp Əysani əzligigə həmrəh boluxkə zorlaytti. Xunga ulardin xunqə kəp adəmlərdə (Matta əzi ularning iqudə) mutlək əzgirix pəyda boləqanlıki əjəp əməs. Əmdi Zakaydək məxhür aldamqi wə qirik bir əməldar Əysani əyigə təklip kilip karxi elip andin: «**Ya Rəbbim, mən mal-mülkümning yerimini kəmbəqəllərgə üləxtürüp berimən. Əgər mən birər kixini aldap həkqini yəwaləqan bolsam, uningəqə tət həssə katlap kayturimən**» dəp elan kiləqandin keyin kimning: «Nemixkə Əysa bu napak adəm bilən həmdastihan olturoqandu?» degəndək tənqid awazini kətürəlisun? («Luqa» 19:1-8). Xu əhwalda roxənki: —

«**Danalix bolsa öz pərzəntlırı arkilik durus dəp tonulidu**».

Demək: —

(1) Həkikiy danalix (Huda üqün, rohıy həyatka igə boləqan) pərzəntləri dunyaoqa kəltüridu.

(2) Hudaning danalixini qəbul kiləqanlar (muxu yərdə Əysa bilən həmdastihan boluxi bilən, Hudaning məhır-xəpkitini qüxinidiəqanlar) bu danalixning həkikiy duruslukı wə yaxxilikini sezip yetidu.

(3) Əysaning muxundaq «ərziməs» kixilər bilən olturup wəqitni «israp kiləqan» danalixi ularning towa kilixtin qikqan mewisidə, baxkilaroqa boləqan kərzləri kayturoqinida, yengi həyatni baxliəqinida «**durus dəp tonulidu**».

Bu prinsip kəp tərəplimilik, əlwəttə. Huda bizni yetəkligən ix bəzidə dəsəptə baxkilaroqa «wəqit israpqilixi»dək kərüngən bolsimu, lekin ahir berip Hudadin qikqan hər bir ix insanning kolidin hərgiz kəlməydiəqan əjayib mewa qikiridu.

12:31-32

«**Xuning üqün Mən silərgə xuni eytip kəyayki, insanlarning ətküzgən hərtürlük gunahliri wə kiləqan kupurluklirining həmmisini kəqürüxkə bolidu. Birək insanlarning Muxəddəs Rohkə kiləqan kupurlukı həq kəqürülməydu. Insan'ooqliəqə karxi söz kiləqan kimdəkim bolsa kəqürümgə erixələydu; lekin Muxəddəs Rohkə karxi gəp kiləqanlar bolsa bu dunyadimu, u dunyadimu kəqürümgə erixəlməydu**».

Əmdi **«Mukəddəs Rohқа qilinıoan kupurluk»** degən nemə ixni kərsitidu? Özining gunahıning eoırılığını wə azablığını sezixkə baxlıoan bəzi səzgür dostlar: «Mən bu «kəqürümgə erixəlməydiyoan» eoır gunah sadir qılıoanmən?» dəp oylaydu. Əməliyəttə ularning muxu məsiligə kəngül bəlgənlikining əzila, bu gunahni sadir qılmiyoanliqıyoa ispatdur. Qünki bu gunahning qandak ikənlıki aldi-kəymidə kəlgən ixlar bilən süpətlinidu. Əysa bu səzni qılıxtin burun Hudaning qudritini əjayib kərsətkən bir məjizini yaratqanıdı. Qarıoı wə gas, jin qapıaxqan bir adəm azad qılınıp kərəyləydiyoan wə angliyalaydiyoan boldi. Undaq kudrət pəkət ikki mənbəning biridin kəlgən; Pərisiylər ərxtin kəlgən dəp etirap qılmaslık üqün əksi qə «Xəytandin kəlgən» dəwalıdu. Bundak deyix Mukəddəs Rohning kəsəlni saqaytix hizmitigə kupurluk kəltürüp, «Xəytanning ixı» dəp uningə qə qarxi səzligənliktur. Əysa jawabən: **«Xəytan Xəytanni həydiwətməydu»** dəp kərsitidu. Əgər xundak bolsa külkülük ix bolatti. Bırak Pərisiylər bolsa «jinlarnı həydiwələymiz» dəp turuwalatti. Əmma Əysaning jinni həydiwətkən hizmitini kərgən halayiq həmmisi: —

«Buningdin intayin həyrən bolup, əzara oıuloqula qilixip:—

Bu qandak ix? Yengi bir təlimoı! U həkuk bilən həttə napak roılarəıımu buyruk qılaləydikən, ularmu Uning səzigə boysunidikən — deyixti» («Mar.» 1:27)

Biz ularning bu inkasidin, ular bundak ixni kərüp baqmıyoan, xunga Pərisiylərnıng «jinni həydiwətxı» əməliyəttə uyatlık tolımu ünümsiz bir ixtin ibarət, halas, dəp hulasigə kelimiz (biz «Mar.» 1:27ni xu mənidə qüxinimiz). Əmdi Xəytan tərəptə turoıan zadi kim?

Huda hər bir adəmnı Əz nıjatiyoa wə xəpkitigə elip barmaqı, dəp ixinimiz. Ləkin Huda məlum bırısigə xəpkitini kərsitkinidə, bu adəm Mukəddəs Rohning əz wıjdanıda səz qılıwatqınıni rət qılıwərsə, bir küni bolmısa bir küni bolıduki, u əzi əng enik bilgənni inkar qilip, Mukəddəs Rohning awazını kət'iy qətkə kəkıdıyoan qorqunqluk wakit-saət kəlidu. U həttə: «U Xəytan!» dəydiyoan boluxı mumkin. Undaq bir kixi barsa-kəlməs, qutkuzuwaləjili bolmaydiyoan dərijigə bəri pətkən bolıdu. U ələmdiki əng mıləyım awazni rət qıldı, xunga uningə qə bu dunyadımu, u dunyadımu, kəqürüm gə erixix pırsiti yənə bolmaydu. Təwrat dəwridə ətkən Misir padıxahı Pırwən bu ixkə misal bolıdu. Biz əwwal: **«Pırwən kənglini qattik qıldı..», «Pırwən kənglini qattik qıldı..», «Pırwən kənglini qattik qıldı..»** («Mis.» 8:19, 32, 9:7) dəp oquymiz, andin **«Pərwərdigar Pırwənnıng kənglini qattik qıldı»** dəp oquymiz (10:1, 14:8). Xu qaoıda Pırwən barsa-kəlməs dərijigə bəri pətkənıdı.

12:39–40

«Rəzil həm zinahor bu dəwr bir «alamət»ning kərsitilixini istəp yürıdu. Bırak bu dəwrdikilərgə «Yunus pəyoıəmbərdə kərül gən məjizilik alamət»tin baxkə həqkəndak məjirilik alamət kərsitilməydu. Qünki Yunus pəyoıəmbər yoıoan belikning qorsıqıda üq kəqə-kündüz yatqandək, İnsan'ooılımu ohxaxla üq kəqə-kündüz yərnıng baqırıda yatıdu»

«Yunus pəyoıəmbər»diki «koxumqə səz»imizdə biz «Yunus pəyoıəmbərdə kərül gən alamət-məjizə» yaki «Yunus pəyoıəmbərnıng karamiti» toıırluk heli təpsiliy toıtaləanıduq. Bu yərdə xuningdin səz alimiz: —

«Yunusning belik təripidin yutuwelinip andin kusup yanduruluxını uning bırıhil «ölümi həm tirilixi» degili bolıdu. Məsih Əysaning «Yunus pəyoıəmbərnı təstiklıyoan «məjizilik alamət»ni qandak əməlgə axuroanıqlını təwəndiki pakıtlardin oylap bekıng.

(1) Yunus adamlarning arisidin (o'zining gunah'i t'upaylidan) ol'xkə taxliwetilgən; uning boran həm belik tərəpliridin bol'qan «ölümi» axu boranni tinqlandurup, baxqilarni qutkuzup hayatlikkə erixt'ürgən.

Məsih Əysamu adamlarning arisidin qətkə kəkilip, ya'oaqkə mihlinip ol'xkə taxliwetilgən; biraq Uning ol'umi Hudaning bizgə karitiloqan o'zəipini tinqlandurup, baxqilarni qutkuzup mənggü hayatlikkə erixt'uridu. Əmdi Uning ol'umi «O'zining gunah'i t'upaylidan» əməs, bəlki U baxqilarning gunah'lrini O'z üstigə aloqan.

(2) Yunus belikning kərnida üq keqə-kündüz yatqan.

Məsih Əysa gərdə üq keqə-kündüz yatqan. (Yəhudiylarning «kün»ni həsablxi boyiqə, bir kanqə saətmu toluk bir kün həsablinidu. Xunga Əysaning teni yərliktə jümə küni qüxtin keyin bir-ikki saət, xənbə toluk bir kün, yəxənbə tang atkuqə yatqini «üq keqə-kündüz» dəp həsablinidu).

(3) Yunus beliktin «tirilgən»din keyin, o'z kowmi bol'qan Yəhudiylaro'ja əməs, bəlki Yəhudi'iy bolmioqan Ninəwəliklərgə təlim berixkə bar'qan.

Məsih Əysa tirilgəndin tartip b'ügüngə kədər O'z rosulliri həm muhlisiri arqilik Yəhudi'iy əməslərgə, jümlidin bizlərgə həqikətən O'zi Injildiki hux həwə'ni tarkitip kəlməktə. Uning «O'z kowmi» bol'qan Yəhudiylar hux həwə'ni (b'ügüngə kədər) asəsən tehi qobul qilmioqan» («Əf.» 2:17).

12:43-45

«Napak r'oh birawning tenidin qikiriwetilgəndin keyin, u kuroqəq dalalarni qərgiləp yürüp, birər aramga'ni izdəydu, biraq tapalmaydu wə: «Mən qik'qan makanimo'ja kaytay» dəydu. Xuning bilən kaytip kelip, xu makanining yənila box turoqanlikini, xundakla pakiz tazilanoqanlikini wə rətləngənlikini baykaydu-də, berip əzidinmu bəttər yəttə jinni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmning keyinki həli burunqidinmu tehimu yaman bolidu. Bu rəzil dəwrdikilə'ning həlimu mana xundak bolidu».

Əysaning bu kəttik agah'i birinqidin biz uqriximiz mumkin bol'qan intayin hətərlik bir əməliy əhwalni kərsitidu, ikkinqidin bir təmsil süpitidə eytilidu.

Jin qaplixiwaloqan kəp kixilər bəlkim awwal kəp pul həjləp dəm okuydioqan mollilar, bahxi yaki jadugər qatarlikladin yardəm sorap, bolmioqanda etikədqilarning yardimini izdəxkə baxlaydu. Biz awwal xuni eytiximiz kərəkki, undak məsilidə yardimi üqün pul soraydioqan hərəkəndə atalmix «Məsihiy etikədq'i» əməliyəttə həq yardəm berəlməydu. Uning pul sorioqinining əzila uning Hudaning əməs, bəlki Xəytanning hizmitidə bol'qanlikio'ja ispat bolidu.

Məsihgə ba'qlanoqan kixining duasidin keyin jinlardin azad bol'qanlik'i kərüluxi mumkin. Biraq kixilər bu aramlik wəqittin paydilinip towa qilip Hudaning toluk nijatini izdimisə əslidiki əhwal kayta tək'rarlinixi mumkin. Məlum birsining öyidə daim keqidə kəp nərsilər uyan-buyan uqup tamlaro'ja sokulup kukum-talkən bolup ketətti, balilar daim uhliyal'may «kəra besip» kəp yaman qəbahətlə'ni kərətti. Keyin, ikki dost xu öy wə öydikilər üqün dua qilixkə təklip qilinoqan. Dua qiloqandin keyin nəqqə künlər tinq-aman bol'qan. Biraq nəqqə kündin keyin

yənə baxılan! Ikki dost üç-töt qetim berip dua qılan, nəticədə hərketim nəqqə künlər aram bolğan, andin keyin məsilə yənə pəyda bolğan. Keyinqə, bu ikki dost bu əydikilərninq tehiqə jinlar wə «ərwah»larə qokunup, ulardin mol həsul bolsun dəp yardım soraxni taxlimioğanliqidin həwər tapқан. İblisni «kət» dəp qoqlap, andin yənə uni qaytip kelixkə təklip kilsaq paydisiz ix bolidu, əlwəttə!

Jin qaplaşқан bir kixi ulardin azad qilinoğan bolsa uning Əysa Məsihdə bolğan toluk niyatni, həqiqiy həyatni izdixigə dəwət qilimiz. «Sirtiki pakizlik» yaki məlum birnəqqə «diniy murasim»lar jin-xəytanlarə tosalə q bolidu degənlik tolimu əhmikanə hiyaldur. Qəlbimiz Hudaning Rohining makani boluxkə yaritiloğan bolup, Hudaning Rohi bizni toldurmisa hərdaim iqi dunyayimizda birhil qurukluqni wə toluqsizlikni həs qilip yürimiz. Qəlbimiz «quruk» tursa, bu ix yaman rohlarə q imkanlix üçün oquq bolğan bir təklipkə barawər bolidu. Jin-xəytanlardin aram aloğandin keyin towa qilip etiqad qilix üçün bu wəqittin paydilanmioğanlarning «ahirqi həli» bəlkim burunqidinmu bəttər bolidioğanliqini bayqixi mumkin.

Yəl gumpisi («qigong») bilən xuqulliniwatқан bir ayal duayimizni soridi. «Qigong»din kəlgən bəzi rohlar daim degüdək «midirlap yürüp» uningə aram bərməytti. Duadin keyin həli birdəm yaxxi boldi; ləkin u yəl gumpisi hərəkətidin waz qeqip Məsihni toluk qəbul qilixkə razı bolmıdi. Ahir berip jismani yəl əslidikidin tehimu bəttər boldi.

Əysa Məsih eytқан bu ixlar yənə təmsil süpitidə pütkül İsrail həlqining həlini kərsitidu. Ular Babılda sürgün bolə qanda tartқан qiyinqiliklər ularə q aqah bolup, ularni butpərəsliktin halas qilə qanıdi. Ləkin ular Məsihni qəbul qilmisa, gərqə ularning əyi həzir «pakiz» bolsimu, u hərəbir quruk. Xunga «İsrailning əyi» bəlkim «butpərəslik»tin tehimu bəttər yəttə «yaman roh»kə, tehimu əjəllik qunaqlarə q oquq turoğan boluxi mumkin. Əysani rət qilə qandin keyin, əzlırigə wə pütkül dunyayə q ziyən yətküzidioğan qanqilioğan yaman ixlarning Yəhudi yə həkı arkılik dunyayə q kəlgənlikini pəkət ularning pəji'əlik tarihini bilgənlərlə bilidu. Ulardin birnəqqə ixlarni tilə q alaylı — «Rəbbiyar» qıqarə qan, Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən Təwrat addiy qanunini bulə qioğan wə qattik murəkkəpləxtürgən, qaidə-yosunluk «Yəhudi yə dini», Yəhudi pəylasoplar qıqarə qan sanəqsiz nuroqun hudəsiz «ateizmlik» (hudəsizlik) pəlsəpələr, Marksizm (Marks Yəhudi yə idi), «Fre'ud psixologiyəsi» (Fre'udmu Yəhudi yə idi), məqrıptiki dələtlərnin iqtisadi wə sodisidin kəp mənəpət xoraydioğan «Ərkin Taxqılar» degən məhpiy jamaət qatarlıqlarning həmmisi Yəhudi yə həkıdin qıqqanıdi; qünki ularning əyi əslı «**pakiz tazılanə qan wə rətləngən**» bolsimu, Məsihning makani bolmıdi.

2:2, 14:1, 22:16 Mükəddəs yazmılarda kərsitilgən «Hərod»lar, xundəqlə «Hərod tərəpdarlırı» toqrısida

İnjılda tilə q elinoğan, «Hərod» famililik, xahənə mənəpə tutқан yəttə xəhs bar: —

(1) «Hərod padıxah», «büyük Hərod» dəpmu atilidu; u Hərod suləsining əjdadi, «Hərod birinqi» bolə qan. («Mat.» 2:1). U əzi talantlik əmma intayin əxəddiy bir zalim idi; u kəp pul həjləp Rim imperiyəsidin «Yəhudi yə padıxahlıqı»ni setıwəloğan (miladi yədin ilgriki 37-yılı). U wə uning bərlık əwladlırı Yəhudi yə əməs wə Yəhudiylar əq kəridioğan Edomluk idi; xunga Yəhudiylar ularning həmmisidin nəprətlinətti.

«Büyük Hərod» bolsa «sürgünlük tin keyin quruloğan» ibadəthanini pütünləy qaytidin qurup qıqıx bilən Yəhudi yə həkıning kənglini elixkə tirixkanıdi. Gərqə bu yəngi ibadəthana xu

dəwrdiki əng həyvwətlik imarət bolsimu, bu quruluş uning nam-abruyioğa heqkandak ijabiy təsir yatküzmigən.

Miladiyədin ilgiriki 1-yili əlgən boluxi mumkin.

(2) «Hərod Arhelaus» «büyük Hərod»ning oqlı («Mat.» 2:22). U Yəhudiyə əlkisigə həkümranlik qılatti (miladiyə 1-23-yili). Rimliklar uni əmilidin qaldurup ornioğa rimlik bir waliyni qoyqan. U atisining ibadəthanisini yengidin quruxini dawamlaxturqan.

(3) «Birinqi Hərod»ning yənə bir oqlı, «Hərod Antipas», Galiliyəgə həkümдар болоан idi (miladiyə 1-23-yili təhtə olturqan). U Qəməldürgüqi Yəhyani əltürdi («Mat.» 14:1), andin Əysani sorakqa tartquqi boldi (miladiyə 20-40-yili təhtə olturqan).

(4) «Birinqi Hərod»ning üçinqi oqlı, «Hərod Filip», Abilenioğa həkümдар idi. U «Herodias»ning qanunluq eri idi («Mat.» 14:3) (miladiyədin ilgiriki 4-yilidin miladiyə 34-yiloqıqə).

(5) «Birinqi Hərod»ning yənə bir «Hərod Filip» isimlik oqlı (pəqət «Luka» 3:1də tiloğa elinoqan) (waqitliri naməlum).

(6) «Birinqi Hərod»ning nəwrisi «Hərod Agrippa» («Ros.» 12:1-3, 23də tiloğa elinoqan) (miladiyə 10-34-yili).

(7) Yukiriki «Hərod Agrippa»ning oqlı, yənə «Hərod Agrippa» dəpmu ataloqan. Rosul Pawlus uning aldida əzini aqlıqan («Ros.» 25:13, 23, 26:27də) (miladiyə 72-100-yili).

«Hərodlar»ning bir-biri bilən bolqan munasiwiti «təbirlər»də «Hərodlarning nəsəbnamisi» jədwilidə kərsitildi. Həritə-shemilarnimu kərüng.

«Hərod tərəpdarliri» toqruluk

Hərodlar Yəhudiylə həlqigə xunqilik nəprətlik bolsimu, ularning tərəpdari bolqan bir Yəhudiylə guruhining bolqanliqi bəlkim bizni səl həyran qalduridu. Əmma yənə səl oylinip baksak, hər dəwrdə adəmnə setiwaloqudək puli bolsila, ularoğa əzlirini setip yalakqi, paylakqi bolidioqan adəmlər bəribir qıqıdu.

Lekin bizgə əng həyran qalarliqi bəlkim xuki, Rəbbimiz təlim berixkə baxliqanda, bir-birigə küxəndə bolqan «Hərod tərəpdarliri» wə Pərisiylər həmkarlixip, Əysani yoxitixkə məsləhətləxidu (məsilən, «Mar.» 3:6ni kərüng). Mana qarangojulukqə təwə bolqan kixilər həman birinqi bolup nur bilən düxmənlixidu («Yh.» 1:5, 3:19).

15:21-28 Əysaning Qanaanlik ayaloğa bolqan muamilisi

Əysa Məsihning Qanaanlik bu ayaloğa bolqan muamilisi oqurmənlərgə səl qattik kollukraq yaki qopalraq kərünüxi mumkin. Əmma təpsiliy həlda sürüxtürsək əhwalning undak əməslikini kərimiz. Lekin Əysa uningqə birnəqqə muhim sawaqlarni əgətməkqi idi.

Əmdi nemixkə Əysa «**I Rəb! Dawutning oqlı, həlimoğa yatkəysiz!**» degən yalwuxlaroğa pisənt qilmioqandək qilidu? Əməliyəttə bu ayal Yəhudiylə əməs, bəlkə butqə qokunidioqan bir

Qanaanlik idi. U «Dawutning oqli» dēp warkiroqinida ʻezining nemā dawatqinidin qilqā hāwiri yōk idi. Xūbhīsizki, u pākāt baxqilar (Yəhudiylar)ning tēlāplirini dorap xundak qiloqan, halas. Mana birinqi intayin muhīm sawaq — Huda bizning qiraylik diniy sōzlimizgā, dualirimizda dābdābilib əmma ʻezimiz qūxənmaydioqan mālum birnəqqā sōzni (ʻezimiz qūxənmaydioqan qātēl tili uyakta tursun) ixlitiximizgā hēq kizikmaydu. Biz muxu sōzlərni baxqilardin ʻeginip dorioqan bolsaq tehimu xundak. Muxu ayalning duasi «**Rəb, manga yārdəm qiloqaysən!**» degən addiy sōzlər bilən eytiloqandin keyin ʻəysaning uningōqā rəhmət qiloqanlikini bayqaymiz.

Muhlislar uni yoloqā saloqaysən dēp tēlāp qiloqinida, ayal ʻəysaning sōzidin oqil-pal ūmidni kergən ohxaydu. Qūnki gərqā u uning tēlipigā jawab bərmigini bilən u muhislarning «Uni yoloqā saloqaysən» deginigimu pisənt qilmioqininimu bayqioqan. Xuning bilən tēng U ərxtiki Atisinin Uning əhwalı wə hizmitini qəkligənlikigā «**Mən pākāt yoldin tenigən qoy padiliri bolioqan Israil jəmətidikilərgə əwətilgənmən**» dēp azraq qūxəndürūx bərgən (muxu yərdə xuni eytp ʻətkimiz barki, Hudaning Oqli qək koyuloqan hizmətni qobul qiloqan yərdə, bizmu Huda ʻezimizgā koyoqan qəklərgə razi boluximiz kerək).

Bu qədirlik ayal gərqā ʻəysaning: «**Tilənglar, silərgə ata qilinidu. Izdənglar, tapisilə. Ixikni qeqinglar, eqilidu**» degən təlimini anglap bəqmioqan bolsimu, u bizgā bu təlimini gəwdiləndüridioqan əng yahxi ūlgə bolalaydu. Qūnki u tiləxni kət'iy tohtatmidi. ʻəysaning uningōqā «**kiqik itlar**» toqruluk bərgən jawabi bəlkim qopal anglinidu, lekin bu sōz ayalning butqā qoqunidioqanliqioqā mulayim bir tənbiḥ idi. Tax-yaoqāq nərsilərgə təzim qilip qoqunidioqan adəmlər ʻəzlrini tirik Hudaning engi bolmioqan ḥaywanlarning arisioqā koyoqan bolidu. Ayal tənbiḥni aqrinmay qobul qilipla qəlmay, bəki ʻəysaning xu təmsillik jawabidin yənə bir tiləx pursitini tapidu. Uningda bolioqan küqlük iman-etikadqā qarənglar — «Rəb, sanga nisbətən kizimni bu əxəddiy jindin azad qilix pākāt nan uwikidəkla kizikkinə ix, halas — Sən asanla qilip bəraləysən!» degəndək. ʻəysaning uningōqā dərḥal jawab bərip, uning etikadini tərpiqligini əjəblinərlik ix əməs. Ayal ʻoyigə qaytkānda, dua-tilawitim ijabət boldi dēp bilip, kəngli xunqā xadliqā qəmgənidi!

16:3

«**(Silər) ʻətigəndə: «Bügün boran qikidu, qūnki asmanning rənggi kizil həm tutuk», dəysilər. Asman rənggi-royini pərk ətələysilər-yu, lekin bu zamanda yüz beriwatqan alamətlərni pərk ətəlməysilər!**»

Məsiḥning «Bu zamanda yüz beriwatqan alamətlərni»ni («zamandiki alamətlərni») kərsətkini toqruluk tohtalsaq paydisi bolup qalar. Pikrimizqā Uning «zamandiki alamətlər» degini, ʻezining hizmitidə bolioqan kəp məjizilik alamətlər wə karamətlər, yaki Yəḥya pəyoqəmbərnəng hizmətliri (gərqā bu ixlar həmməyləngə muhīm məlumat yətküzgən bolsimu) əməs idi.

Təwratta Huda Israiloqā, ʻözümgə itaətmən bolsənglar, silərgə meḥir-xəpəkət kərsətküqi wə qoqodioquqi bolimən, dēp kəp yərlərdə enik wədə qiloqan. Biraq ular əksiqə itaət qilmioqan bolsa Uning jaza-tərbiyisi tədrijiy bəxioqā qūxidu. Bu jaza-tərbiyining bəx basquqini təwəndikidək yioqinqəklisəq bolidu. Itaətsizliki eqiirlaxqanseri jaza-tərbiyimu eqiirlixip baridu: —

- (1) Waba-kizitmining qūxūxi, dūxmənlərnin «ixik aldida» turuxi, dūxmənlər aldida asanla məoqlup boluxi («Law.» 26:14-17).
- (2) Yamoqur az, hōsulning naqar boluxi («Law.» 26:18-20).
- (3) Yawayi yirtkuq haywanlarning kōpiyixi, ularning insanlarōqa wə mallarōqa hujum kilixi (buning kōqmə mənisi bəlkim dēlēt iqidiki mūkimsizlik, tərripsizlik wə kanunsizliknımu kōrsitidu) («Law.» 26:21-24).
- (4) Xəhərlərnin muhasirigə elinixi, kəhətqilik, dūxmənlər wə yaqa yurtluqlarning aldida boysunduruluxi wə ularning kattik baxkurux tüzümi astida yaxixi («Law.» 26:25-27).
- (5) Dūxmənlərnin eq elixi, kaytidin xəhərlərnı kōrxiwelixi, xəhərlər wə yər-zeminning wəyran boluxi, sürgün boluxi, sürgün bolōjınida wəhımə astida yaxixi («Law.» 26:27-39, «Kan.» 28:63-68).

Miladiyādin ilgiri 539-yili Israilning Pars imperiyasigə sürgün bolup kaytip kelixkə baxlıoqan waqti idi. Gərqə ularning kışka mēzgillik mustəkil waqitliri bolōjan bolsimu, ularning omumiy əhwali kiyniqilikta idi; Əysa Məsih ularōqa sōz kılōjan waqtida ular Rim imperiyasida kattik rejim astida turmaқта idi. Gərqə ular əzlrining ihlasmənliki, kōp diniy həyt-bayramliri wə murasimliri toqıruluk mahtansimu, bu əhwallar Hudaning ulardin tehi razi əməsliligə ispat əməsmu? Bularning həmmisi ularning tehiqə towa kılmay, Hudaning jaza-tərbisining «bəxinqi baskuq»idin, yəni dūxmənlər tərpidin kōrxiwelinip wəyran bolux, xundakla sürgün bolux hətiridə turojanlıkōja «alamətlər» («zamandiki alamətlər») əməsmu? Wə xundak ixlar dərwaqə miladiyə 70-yilida yüz bərgən. Yerusalem xəhiri wəyran bolup kōp Yəhudiylar sürgün boldi; keyin, miladiyə 135-yili Pələstində turup qalojan Yəhudiylarning həmmisi degüdək zemindin kaytidin sürgün bolup, yirakt-yiraklarōja tarkalojan.

Jamaətnin uli nemə?

16:16-18:

«Simon Petrus:— Sən Məsih, mēnggölük hayat Hudaning Ooqli ikənsən, — dəp jawab bərdi. Əysa uningōja:—

Bəhtliksən, i Yunus ooqli Simon! Buni sanga axkarilioquqi heq ət-kan igisi əməs, bəlki ərtiki Atamdur. Mən sanga xuni eytayki, sən bolsang Petrusdursən. Mən jamaətimni bu uyultax üstigə kurimən. Uning üstidin təhtisarənin dərwažilirimu qalib keləlməydu».

Bu soal intayin muhim. Katoliklar muxu ayətlərgə asasen, rosul Petrus «jamaətnin ul texi», Əysa xunga uni jamaətnin birinqi «Rim papasi» dəp bekitkən, dəp təlim beridu. Lekin ayətlər (wə Petrusning keyinki təlimi) dəl buning əksini kōrsitidu.

«**Sən bolsang Petrusdursən** («Petrus» degənlik «kiqik bir tax»); **jamaətimni bu qoram tax** (grek tilida «petra», yooqan bir tax) **üstigə kurimən**». Həlkilik məsilə, Məsih «petra» bilən nemini kōrsitidu? Alimlar bu toqıruluk ikki kōzkaraxta bolup kəldi.

Birinqi kōzkarax, Məsih bu sōz bilən Əzini kōrsətti; ikkinqi kōzkarax, bu sōz Petrusning etiqadi, xundakla Əysaning Məsih ikənlikini etirap kılixini kōrsitidu (grek tilida «etirap» həm «petra» ayalqə rodtiki sōz). Bu bizning kōzkariximizdur; Əysaning «**Buni sanga axkarilioquqi heq ət-kan igisi əməs, bəlki ərtiki Atamdur**» degən aldinqi sōzlrigə qarışqanda, jamaə Məsih Hudaning Ooqli, degən etiqadka ul selinoqan; lekin bu etiqad insandin əməs, bəlki Huda Əzidin kəlgən etiqadtur. İnsanlarning nəziridə həmmisi ajiz wə nazuk kōrüngən bolsimu, əmma Məsih

bu etiqad üstigə Öz jamaitini qurmakta wə «**uning üstidin təhtisaraning dərważilirimu oqalib keləlməydu!**».

«1Pet.» 4:2-10də, Petrusning jamaətning mahiyiti toqqruluk səzlrini körüng. U yərdə u ezini «ul texi» dəp kərsitəmdü yaki ezining pəkət Hudaning eyidiki «tirik taxlar»din biri ikənlikini kərsitəmdü? Oqurmənlər əzliri birnemə desun!

Bu ayətlərdin yənə bir məsilə qikidu; Əysa Petruska dər wəkə qong bir hōkukni tapxuridu. Bu uning «papa» ikənliki tüpəylidinmu?!: —

«**Ərx padixahlıqining aqquqlirini sanga tapxurimən; sən yər yüzidə nemini baqqlisang ərxtimu baqlanəjan bolidu, sən yər yüzidə nemini qoyup bərsəng, ərxtimu qoyup berilgən bolidu.**».

Bu aqquqlar nemə? Jawabimiz bək addiy; Petrus dər wəkə Hudaning «aqquqluk adəm»i bolup qikti. Üq bək muhim pəyttə u pəyoqəmbərqlik kılıp Hudaning aqzidək bolup, adəmlərnin etiqadi arkilik Hudaning padixahlıqıqə kirixi üqün «ixik aqti» —

- (1) U «orma heyti» künidə Yerusalemda turuwatqan Yəhudiylarning etiqad kılıxi üqün «ixik aqti» («Ros.» 2:14-42). (U xu künidə sēz kılōqanda «yengi əhdə»ning dairisinimu zor kengəytip eqip bərdi (2:39), biraq ezining dəwatqan gepini awwal toluk qūxənmidi, dəp qaraymiz).
- (2) U Samariyədə turuwatqanlarning Mukəddəs Rohni Hudaning iltipati süpitidə qobul kılıxi üqün «ixik aqti» («Ros.» 8:14-17).
- (3) («Ros.» 10-bab) U «yat əlliklər» üqün «etiqadning ixikini aqti» (yənə 15:7nimu körüng). Xuning bilən u «Rosullarning paaliyətłiri»ning bexida hatiriləngən səzlərnı («**Silər Mukəddəs Roh üstünglarōqə qūxkəndə silər kūq-kudrətkə igə bolisilər, Yerusalem, pütün Yəhudiyə wə Samariyə əlkiliri, jəhənnəng qətlirigiqə Manga guwəhqi bolisilər**») əməlgə axurux üqün «aqquqluk adəm» idi.-

17-babtiki «Məsiḥning əzgirip julalıktə körünüxi»

Muxu yərdə Məsiḥning «**əzgirip julalıktə körünüxi**»ning iḳki xəripining toluk mənisini — intayin qong bir tema üstidə kətirkiniḳ izdinixkə səḥpimiz qəklık bolōqəqkə, biz pəkət muxu yərdə Petrusning: «**I Rəb, bu yərdə bolōqinimiz nemidegən yaxxil Halisang, birini Sanga, birini Musaqə, yənə birini ilyaska dəp, bu yərgə üq kəpə yasaylı**» deginining səwəbi üstidə əzraq tohtilaylı.

Birinḳidin xu wəḳitlər bəlkim «kəpə heyti» məzgili boluxi mumkin idi. Xu qaoḳda Israilar öz eyilirini bir həptə taxlap əzliri üqün kəpəllərnı quruxi kərək idi. Buning məḳsiti: —

(1) Israil Misirdin qikḳip Pələstingə səpər kılōjinida turoqan məkənliri kəpə-qedirlar ikənlikini əsləx, wə: —

(2) Kəlgüsi zamanda, Məsiḥ kəlgəndə, «**Huda insanlar bilən məkənlixidu**» dəp əsləx (məsilən, «Yəx.» 4:2-6, 33:20, «Zəf.» 3:15). Xunga Petrus muxundəḳ kəpəllərnı yasiximiz kərək, dəp oyliqan boluxi mumkin. Lekin xūbhışizki, uning əsasiy məḳsiti, xu əjayib minutlarnı uzartıxtin ibarət idi. Kim Məsiḥ wə pəyoqəmbərlərnin

«Matta»

həmrahlikida bolsa xundak boluxni halimaydu? Kəpiləni yasax ularni uzakraq turuxka qayil kilmamdu?!

Halbuki, Huda uning taxabbusioja kæt'iy narazilikini bildürdi. Nemixka desək, səwəbi Musa wə İliyas pəyoqəmbərlərlə kəzliridin qayib boləqanlikidin kərünidu. Petrusning eojir hataliki, muxu hərmətlik ərbablarni (wə ularni hərmətliximiz kerək, əlwəttə) Məsih bilən təng orunoja koyəqanlikidin ibarət. Undək ixka Huda kæt'iy yol koymaydu.

«Bu Mening səyümlük Ooqlumdur, Mən uningdin hursənmən. Uningoşa kulak selinglar!»

Baxka heqkim Məsih bilən selixturoquqliki yoktur; U Oqul, təngdax Kətəzəuqi, U Hudaning ong kolida olturoqan, aləmnin Iqisidur.

18:7

«Insanni gunahka putlaxturidioqan ixlar tüpəylidin bu dunyadikilərnin halioja way! Putlaxturidioqan ixlar mukərrər bolidu; lekin xu putlaxturuquqı adəmning halioja way!»,

Əysaning bu sözi bəlkim Yəhudani kəzdə tutidu, əlwəttə. Birak bu sözning kəng dairlik prinsipliri bar. Təwəndiki həkikətlərnı kaytilisak ziyini bolmas: —

(1) Huda həqkimni günah kılıxka bekitməydu, yaki həqkimni günahkə azdurməydu («Yək,» 1:13);

(2) Huda adamlarning gunahlik qilmixlirini aldin'ala bilgəqə, ularni Əzining həmmidin üstün turidioqan pılanlirining iqigə alidu. Həlbuki, gərqə Uning xan-xəripi ularning gunahlik qilmixliri tüpəylidin tehimu uluq kərüngən bolsimu, muxundak iqlar Uning biwasitə iradisi əməs wə Uningə qət'iy yəkmaydu.

(3) Muxundak ixlarni sadir qiloqan kixilər öz qilmixlirioqə məs'uldur. Məsilən, biz Huda Adəm'atimizning Erəm baqqsida gunah sadir qilidioxanlıqini awwal bilətti, wə keyin Adəm'atimizning gunahı Uning uluq mehir-xəpkitini tehimu roxən qilidu, dəp ixinimiz. Ləkin Adəm'atimiz bəribir əz gunahioqə məs'ul idi wə uning üqün həq bolmioxida yər yüzidə jaza tartti. Yəhudaning Məsihqə satkunluq qilidioxanlıqı Təwratta aldin'ala eytiqloxanidi, ləkin Yəhuda bu ix əzlükidin, muxu yolni əzining ərkinliki bilən talliwalidi («Rim.» 3:1-10, 9:14-24).

21:44

«Bu «tax»qa yikiloqan xixi parə-parə bolup ketidu; lekin bu tax həkimning üstigə qüxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu».

Məsihning bu sözidin qarşıqanda, Məsih bolqan taxtin «paqaklinix»tin baxqa yol yox ohxaydu! Əməliyəttə ixlirimiz dərəkə xundak boluxi kerək. Məsihning yenioqa kaqkanlar, Uni baxpanah kılıp üstigə yikilqanlar haman bir küni Mukəddəs Rohning yetəkqilikidə öz gunahı wə xəhsiyətqiliki tüpəylidin towa kılıx jəryanida əzidə əslidə bolqan əzige ixinix, təkəbburluk wə xəhsiyətqilikning parə-parə kılınoanlikini baykaydu. Hudaning nijatioqa xu yolda boysunmioanlar haman bir küni əzlrirni Hudaning jazasi astida baykaydu. Hudaning jazasini elip Barıuqi Məsihning Əzidur, U Hudaning padixahlikioqa rəkb bolqanlarning həmmisini öz astida kukum-talkan kiliwətkən büyük «tax»dur («Dan.» 2:34, 35, 44).

22:33

«**«Mən İbrahim, İshak və Yaquplarning Hudasideurmən!» degən xu sözünü oqumidinglarmu? Huda elüklərninğ əməs, bəlki tiriklərninğ Hudasideur!».**

Hudaning Musa pəyoqəmbərgə eytkən bu səzliri (İbrahim, İshak və Yaquplar dunyadin etüp 350 yıl keyin) nemixkə elümdin tirilix degən ixni ispatlaydu? Əysa kərsətkinidək **«Huda elüklərninğ əməs, bəlki tiriklərninğ Hudasideur!»** — xunga Huda bu səzləri eytkən wəktida U muxu üq xəhsning rohininğ ibaditini qəbul kilməktə idi. Ular Uning aldida tirik bolmay kəndək bolidu? Bu ixning əzi «elümdin tirilix» («yengi təndə bolux»)ni toluk isatlimaydu. Həlbuki, bu səzlər bizgə Hudaning əslidə bu üq xəhskə tapxurojan kəp wədəlinini əslitidu. Bolupmu: **«Sən kərwatқан bu zeminlarni sanga wə seninğ əwladliringə təkdim kiliəmən. Bu zemin mənngü silərgə mənəsup»** («Yar.» 13:15, İbrahimə eytiləjan); **«Mən sən wə səndin keyinki nəslinğgə sən hazır musapir bolup turojan bu zeminni, yəni pütkül Qanaan zeminini əbədiy bir müllük süpitidə ata kiliəmən; wə mən ularning Hudasi bolimən»** («Yar.» 17:8, İbrahim wə İshakqə eytiləjan), (əndin ohxax wədə Yaqupqə eytiləjan 28:4). Huda ularning hər birigə muxu zeminni wədə kiliəndin keyin qəqum əməlgə axuridu. Gərqə İbrahim, İshak wə Yaquplarning əwladliri İsrailar Qanaan zeminini igiliwəlan bolsimu, ular əz əmriddə uruk-tuqkanlirini dəpnə kiliş üqün bir parqə yəni setiwəlanidin bəxkə həqyergə igə bolmidi! Əmdi Huda sözünü ularəja əməldə kərsitix üqün ularning hər birini elümdin tirildürüp Qanaan zeminidiki əz mirasida turoqzidiəjan bir küni boluxi kərək, xundək əməsmu?

27:6-10

«Bax kəhinlər kəmx tənggilərnü yiqiwəlip: —

Bu hun təlümi boləjan tənggilərdur, ularni ibadəthanining həzinisigə qəyux haram, — deyixti. Ular əzara məsləhətlixip, bu pullar bilən yəqə yurtluklarəja mazarlik bolsun dəp, sapalqining bir parqə etizlikini setiwəldi. Xunga bu yər hazırəqiqə **«kanlik etiz»** dəp atilip kəlməktə. bu wəkə arkilik Yərəmiya pəyoqəmbər tərpidin burun eytiləjan munu bəxarət əməlgə axurildi:

«İsrail həlki Uning üqün bəhalap bəkitkən bəhasini,

Yəni ottuz kümüx tənggini ular elixti,

Wə Pərwərdigar Manga əmr kiliəndək,

Sapalqining etizini setiwəlixkə həjləxti».

Muxu yərdiki məsilə, Matta muxu bəxarətni nəkil kəltürüp, uning **«Yərəmiya pəyoqəmbər tərpidin»** boləjanlikini eytidu, ləkin bu bəxarət Təwratta, **«Zəkəriya pəyoqəmbər»**də tēpidu: —

«Wə Pərwərdigar manga: «Mana bu ular Manga bəkitkən kəltis bəha! Uni sapalqining aldioja taxlap bərl» dedi. Xuning bilən mən ottuz kümüx tənggini elip bularni Pərwərdigarning əyidə, sapalqining aldioja qəriwəttim» («Zək.» 11:13)

Bəx imkaniyət bər: —

- (1) Matta əslidə «Zriyu» (yaki «Zəriu» — «Zəkəriya»ning kışkartılma xəkli) dəp yazəjan. Biraq keyinki kəqürmiqilər uni «Jr'iyu» («Yərəmiya»ning kışkartılma xəkli) dəp oqup hata kəqürgən.

«Matta»

- (2) Əslidə Matta heç pəyoğəmbərning ismini qoymioqan, pəkət «pəyoğəmbər tərpidin» dəp yazoqan. Keyinki kəqürmiqilər Yərəmiyaning ismini hata kirgüzgən. Bəzi kona kəqürmilərdə heç isim kərünməydu; az bir kəsim kəqürmilərdimu «Zəkəriya»ning ismi kərülidu.
- (3) Təwratta Zəkəriya pəyoğəmbər tərpidin hatiriləngən bu bexarət əməliyəttə Yərəmiyaning bir bexariti idi; biraq buning hatirisi yoqap kətkən.
- (4) Matta ikki bexarətni yioqinqaqlidi; birinqisi Zəkəriyaningki, ikkinqisi Yərəmiyaningki (19:1-13də hatiriləngən — Yərəmiyaning xu bexaritidə «sapalqining dərwezisi»ning sirtidiki, əhlət kəydürülgən jay, xundakla Hudaning jazasioqə munasiwətlilik jay («Tofət») kərsitilidu).
- (5) Təwrattiki bəzi kona kəqürmilər «oram yazma» xəklidə yeziloqan bolup, «pəyoğəmbərlərləning «oram yazma»sida bolsa «Yərəmiya» kitabning birinqi kəsimi idi. Xunga mumkinqiliki barki, Mattaning «Yərəmiya»ning ismini ixlətkini pəkət «Yərəmiya» degən kəsimni əməs, bəlki («Zəkəriya»ni öz iqigə aloqan) «Yərəmiya pəyoğəmbər» degən isim dəp ataloqan pütkül yazmini kərsətkənidi.

Biz 1- yaki 2-kəzqaraxqə qayilmiz.